

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOSKLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS
MAGISTRO PROGRAMA

AUŠRA JURGAUSKAITĖ
II kurso studentė

**NATO VIRŠŪNIŲ SUSITIKIMAS VILNIUJE: AR LIETUVOS BALSAS
DĖL TO TAPO SVARBESNIS?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. Deividas Šlekys

Vilnius, 2024

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „NATO viršūnių susitikimas Vilniuje: ar Lietuvos balsas dėl to tapo svarbesnis?“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Aušra Jurgauskaitė

(Parašas)

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Jurgauskaitė, A., NATO viršūnių susitikimas Vilniuje: ar Lietuvos balsas dėl to tapo svarbesnis?: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas D. Šlekys. – V., 2024. – 227 p.

Reikšminiai žodžiai: NATO, viršūnių susitikimas, praktikų teorija, diplomatija, Lietuva, Vilnius, derybos.

Šiame darbe nagrinėjamos Lietuvos taikytos diplomatinės praktikos, siekiant 2023 m. liepos 11-12 dienomis Vilniuje vykusiam NATO viršūnių susitikimui nusistatytų tikslų. Vertinant, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė, galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams nei tais atvejais, kai jų šeimininke nebuvo, remiamasi pagal praktikų teoriją sukurtu modeliu – analizuojant procesą, taisykles, vietas ir išorės įtaką. Tyrimas atveria NATO viršūnių susitikimo Vilniuje derybinį procesą, kuriame atsiskleidžia, ar buvimas NATO viršūnių susitikimo šeimininke suteikė Lietuvai diplomatinio pranašumo.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. Teorinė prieiga.....	14
2. Metodologija	25
3. Tyrimas.....	32
3.1. Procesas	32
3.1.1. <i>Parlamentinė diplomatija</i>	33
3.1.2. <i>Kova dėl Ukrainos</i>	34
3.1.3. <i>Indijos-Ramiojo vandenynų korta</i>	39
3.1.4. <i>Gynybos ir atgrasymo stiprinimas</i>	41
3.1.5. <i>Atvertos durys</i>	43
3.2. Taisyklės	48
3.2.1. <i>Tušinukas – NATO Tarptautinio štabo rankose</i>	48
3.2.2. <i>Biurokratinio aparato išnaudojimas</i>	51
3.2.3. <i>Tylos laužymas</i>	53
3.3. Vieta.....	56
3.3.1. <i>Vidaus politika</i>	56
3.3.2. <i>Geografija ir atmosfera</i>	59
3.4. Išorės įtaka.....	63
3.4.1. <i>Rusija</i>	64
3.4.2. <i>Viešosios erdvės įtaka</i>	66
IŠVADOS	71
Literatūros ir šaltinių sąrašas	74
PRIEDAI	82
Priedas nr. 1: Klausimynas.....	82
Priedas nr. 2: Interviu su respondentais	85
Summary.....	226

IVADAS

NATO sprendimai priimami konsensusu. Reikšmingiausi jie būna įtvirtinami viršūnių susitikimuose, pasirašant bendrą deklaraciją. NATO viršūnių susitikimai vyksta arba centrinėje NATO būstinėje Briuselyje, arba kurioje nors iš valstybių narių, išreiškusioje tokį norą. 2021 m. birželio 14 d. NATO viršūnių susitikimo Briuselyje komunikato paskutinysis sakiny s skelbė, kad: „Nekantriai laukiame kito susitikimo Ispanijoje 2022 m., o po to – kito susitikimo Lietuvoje“¹. Lietuvius toks dėmesys nustebino, tačiau iš tai vėliau patvirtinusio prezidento Gitano Nausėdos komentaro paaiškėjo, kad diplomatai tam, kad susitikimas įvyktų Lietuvoje, plušo pusantrų metų. „Mūsų pusantrų metų darbas, kuomet prieš pusantrų metų pradėjome galvoti, o kodėl mums neturėti ambicijos suorganizuoti NATO viršūnių susitikimą Vilniuje, šiandien šis, atrodytų, kad Sizifo darbas, jau duoda rezultatą“, – tikino šalies vadovas. Dar po pusantrų metų paskelbta konkreti NATO viršūnių susitikimo Vilniuje data² – nurodyta, kad jis įvyks 2023 m. liepos 11-12 dienomis.

Lietuvoje viršūnių susitikimų diplomatija nėra plačiai nagrinėta. Nors viršūnių susitikimuose Vilnius dalyvauja: tiek regioniniuose viršūnių susitikimuose – pvz., Baltijos valstybių, Liublino trikampio, Bukarešto devintuko, tiek Europos Vadovų Taryboje, tiek NATO viršūnių susitikimuose, tačiau, kadangi į NATO ir Europos Sąjungą įstojome 2004 m., negalime pasigirti toli siekiančia dalyvavimo juose istorija. Nors 2013 m. lapkritį Lietuvoje vyko ES Rytų partnerystės viršūnių susitikimas – į Lietuvą sugūžėjo ES šalių ir Rytų partnerių lyderiai, tačiau savo mastu jis neprilygsta NATO viršūnių susitikimui Vilniuje, o ir į istoriją įėjo kaip nesėkmė, Ukrainos tuometiniam prezidentui Viktorui Janukovyčiui atsisakius pasirašyti asociacijos ir prekybos sutartį³. Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai tų metų antrąjį pusmetį, kuriam analitikai skyrė nemažai dėmesio, netraktuotinas kaip viršūnių susitikimas.

Viršūnių susitikimai – politinių lyderių susitikimas aukščiausiam įmanomame lygyje. Taip juos apibūdina daugelis akademikų, remdamiesi buvusio britų premjero Winstono Churchillio idėja – 1950 m., Šaltojo karo gūdomoje, jis sakė, kad niekas nebūtų prarandama „viršūnių susitikimų pokalbiuose“, o

¹ North Atlantic Council, *Brussels Summit Communiqué*, Briuselis, 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm?selectedLocale=en (žiūrėta 2023 m. birželio 13 d.).

² LR Užsienio reikalų ministerija, „Paskelbta NATO Viršūnių susitikimo Vilniuje data“, urm.lt, žiūrėta 2023 m. birželio 13 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/paskelbta-nato-virsuniu-susitikimo-vilniuje-data->.

³ BNS, „ES vadovai Vilniuje neįtikino Ukrainos dėl asociacijos sutarties“, DELFI, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/es-vadovai-vilniuje-neitikino-ukrainos-del-asociacijos-sutarties.d?id=63406258>.

po trejų metų, kreipdamasis į Bendruomenių rūmus, jis pakartojo raginimą rengti tokio pobūdžio susitikimus, kuriuose būtų galima siekti taikos⁴. Tai buvo 1953-ieji metai – Stalino mirties metai, metai, kai pirmą kartą įkopta į Everestą – būtent iš čia ir kildinamas vadovų susitikimų diplomatijai skirtas pavadinimas – referuojant į aukščiausią pasaulį viršūnę. Tai paminėti svarbu, nes ir tie, kurie padeda viršūnių susitikimams įvykti, darbuojasi jų užkulisiuose, vadinami *sherpas* – taip pat, kaip ir tie žmonės, kurie padeda alpinistams pasiekti Everesto viršūnę⁵. Vis tik, viršūnių susitikimų pradžia siekia kur kas senesnius laikus, nei Šaltasis karas – Šaltojo karo metu jie tik išpopuliarėjo dėl technologinės pažangos, paprastesnės logistikos, geresnio saugumo užtikrinimo – iki tol tai buvo gana retas reiškinys.

Dabar, kai Europoje vyksta Rusijos karas prieš Ukrainą, vyksta karas prieš Izraelį Artimuosiuose Rytuose – geopolitinėje arenoje įtampa auga – neretai galima išgirsti palyginimų, kad grįžome į Šaltojo karo laikus. Dažnėja aukščiausio lygio vadovų susitikimai įvairiuose – tiek dvišaliuose, tiek daugiašaliuose formatuose, o jų darbotvarkėse aukštas pozicijas užima su šiais kariniais konfliktais susiję klausimai. NATO viršūnių susitikimo formatas skiriasi nuo tų, kurie ieško sprendimų taikai – Aljanso susitikimuose pirmiausiai sprendžiamos problemos, susijusios su pačios organizacijos funkcijų stiprinimu, vaidmeniu, juose tikslas nėra prie stalo susėsti su valstybėmis agresorėmis – čia kalbasi sąjungininkai. Darbotvarkę *sherpas* – diplomatai – sudėlioja, kaip paaiškės, dar gerokai iki nustatytos viršūnių susitikimo datos ir tik su retomis išimtimis derybos vyksta iki paskutinės akimirkos.

Kai vyko NATO viršūnių susitikimas Vilniuje, aktualus buvo tik karo Ukrainoje klausimas, kuris diktavo ir tai, ką Lietuva, kaip valstybė-NATO viršūnių susitikimo šeimininkė 2023 m., buvo iškėlusį kaip tikslus, kurių norėjo pasiekti Vilniuje. Tų metų balandžio 6 d. Seimas priėmė rezoliuciją „Dėl Lietuvos pagrindinių tikslų NATO aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje“⁶, kurioje buvo įtvirtinti penki esminiai siekiai buvo susiję su: 1) Baltijos regiono ir rytinės NATO dalies priešakinės gynybos ir atgrasymo stiprinimu, įgyvendinant Madride priimtą įsipareigojimą iki brigados dydžio vieneto padidinti Lietuvoje nuolat dislokuotas sąjungininkų sausumos pajėgas; 2) būtinybe Vilniuje pakviesti Ukrainą tapti NATO valstybe nare; 3) Suomijos narystės NATO pasveikinimu ir pagalba Švedijai greičiau prisijungti prie Aljanso; 4) siekiu, kad NATO narės gynybai skirtų ne mažiau kaip 2 proc. BVP; 5) bendradarbiavimo su Ramiojo vandenyno regiono valstybių plėtra ir stiprinimu. Šis dokumentas – vienintelis oficialus

⁴ David Reynolds, „Summitry as Intercultural Communication“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 85, No. 1 (2009), 115.

⁵ David Dunn, Richard Lock-Pullan, „Diplomatic summitry“, kn. *The SAGE Handbook of Diplomacy*, sud. Costas M. Constantinou, Pauline Kerr, Paul Sharp, (Londonas: SAGE publications Ltd., 2016), 233 p.

⁶ Lietuvos Respublikos Seimas, *Rezoliucija dėl Lietuvos pagrindinių tikslų NATO aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje*, Vilnius, 2023 m. balandžio 6d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6c9bb593d46611ed9b3c9397e1236c2a?jfwid=-v40pz55si> (žiūrėta 2024 balandžio 29 d.).

dokumentas, kuriame konkrečiai išvardinti Lietuvos tikslai, todėl būtent šiais tikslais toliau šiame tyrime ir remiamasi.

Kaip minėta, sprendimai Aljanse priimami konsensusu – jiems turi vienbalsiai pritarti visos šalys narės – kaip ir kiekvienam į galutinį komunikatą įtraukiamam punktui. Kiek Lietuvos išsikelti tikslai atsispindėjo pasirašytame komunikate? Kaip Lietuva siekė šių tikslų? Ar išvis Lietuva galėjo tikėtis daryti reikšmingą poveikį, jei galime daryti prielaidą, kad esminę įtaką priimamiems sprendimams daro JAV ir pati NATO veikimo struktūra? Iš čia kyla **darbo problema** – ar tai, kad Lietuva buvo susitikimo šeimininkė – galėjo turėti įtakos tam, kas galiausiai nugulė į galutinį dokumentą, ar tai – tik iliuzija – ir jos, kaip priimančiosios valstybės funkcija – tebuvo tik platformos suteikimas. Todėl šio **darbo tikslas** – išsiaiškinti, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė, galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams nei tais atvejais, kai jų šeimininke nebuvo.

Ginamasis darbo objektas: diplomatinės praktikos, taikytos Lietuvai siekiant 2023 m. balandžio 6 d. Seimo rezoliucijoje nusistatytų tikslų NATO viršūnių susitikimui Vilniuje, vykusiam 2023 m. liepos 11-12 dienomis. Atsižvelgiant į tai, kad ties viršūnių susitikimų sprendimais dirbama jau iš anksčiau, tiriamas laikotarpis nuo 2023 m. sausio 1 d. iki 2023 m. liepos 12 d.

Remiantis tyrimo literatūros apžvalga ir teorine prieiga, suformuluojamas toks **darbo ginamasis teiginys:**

buvimas NATO viršūnių susitikimo šeimininke suteikė Lietuvai diplomatinio pranašumo.

Atsižvelgiant į darbo objektą, pirmiausiai apžvelgiama literatūra, kurioje atsispindi viršūnių diplomatijos ištakos, reikšmė, kritika tokiems formatams, apžvelgiama tai, kokia yra NATO viršūnių susitikimų specifika.

Tolesni **darbo uždaviniai:**

1. Remiantis praktikų teorija, išsiaiškinti, kokie veiksniai gali lemti įtaką viršūnių susitikimo formuose.
2. Remiantis teorinėmis prielaidomis, suformuoti tyrimo modelį.
3. Atlikti kokybinį tyrimą: pusiau struktūruotus interviu su Lietuvos užsienio politikos formuotojais iš skirtingų institucijų: Seimo, Vyriausybės ir Prezidentūros; NATO pareigūnais bei diplomatais iš užsienio.
4. Apžvelgti kitus viešai prieinamus šaltinius, išgryninant NATO viršūnių susitikimo Vilniuje aplinkybes, kiek įmanoma, tikrinant respondentų pateiktus atsakymus.

Teorinės prielaidos

Viršūnių susitikimams pamatą pakloja diplomatai, atliekantys dažnai nematomą, po vandeniu liekantį darbą, nes tai, ką pamato stebėtojai tėra ledkalnio viršūnė⁷, todėl neišvengiamai žvilgsnis krypsta į jų praktikas⁸. Patys viršūnių susitikimai yra suformavusi diplomatijos praktika, turinti savus ritualus, taisykles. NATO viršūnių susitikimai nėra išimtis. Yra atitinkamos taisyklės, nusistovėjusi praktika, kaip jie vyksta, kaip formuojama darbotvarkė, priimami sprendimai. Praktikos teoriją analizuoja tokie akademikai, kaip Vincent Pouliot, Jérémie Cornut, Emanuel Adler, Rebecca Adler-Nissen, Iver B. Neumann, Janice Bially Mattern, Johan Verbeke, Matt Watson. Remiantis jų idėjomis ir tyrinėjimais, galima nustatyti, kokį poveikį diplomatijai daro jos vykdymo formatai, vieta, kaip atrodo jos procesas, kaip taikomos praktikos generuoja galią. Praktikai skiria dėmesį konkrečioms veikėjų veiksmams – kaip siekiama rezultato. Tačiau susikoncentruojama ne į rezultatą, o patį procesą: nuo informacijos rinkimo, kalbų rašymo, derybų – iki sutarčių pasirašymo. Tai suteikia pamatą NATO viršūnių susitikimo Vilniuje analizei, kurioje išaiškinama, kaip ir kada prasidėjo derybos dėl galutinio komunikato, kas ir kaip darė įtaką darbotvarkei, kokie buvo Lietuvos ir kitų šalių narių interesai, kaip jie buvo derinami tarpusavyje, kokia yra vietos, biurokratinio aparato ir išorės veikėjų rolė.

Metodologija

Praktikų teorija atveda prie elementarios metodikos logikos – nagrinėti pačią praktiką. Koks konkretus modelis pasirenkamas, priklauso nuo tyrimo objekto. Šiuo atveju tai – diplomatinės praktikos, Lietuvai siekiant 2023 m. balandžio 6 d. Seimo rezoliucijoje suformuluotų tikslų. Jas apčiuopti galima atlikus kokybinius, pusiau struktūruotus interviu su ties viršūnių susitikimu dirbusiais žmonėmis: Lietuvos Prezidentūros, Vyriausybės, Seimo atstovais, diplomatais, dirbančiais užsienio ir gynybos politikos klausimų srityje. Tam, kad tyrimas būtų objektyvus ir siekiant įveikti kitus darbe apžvelgiamus su praktikų tyrimu susijusius iššūkius, interviu reikia atlikti ir su kitų valstybių bei paties Aljanso atstovais, apžvelgti kitus viešai prieinamus šaltinius.

Literatūros apžvalga

⁷ Alan S. Alexandroff, Donald Brean, „Global Summitry: Its Meaning and Scope Part One: Figure 1“, *Global Summitry* 1, No. 1 (2015), 10.

⁸ Johan Verbeke, *Diplomacy in Practice. A Critical Approach* (London: Routledge, 2022), 5.

Siekiant suprasti tai, kaip veikia viršūnių susitikimai, prasminga apžvelgti, ką apie tai rašo juos analizuojantys akademikai – kokios yra tokių formatų ištakos, kokia jų nauda ir kokia jiems skiriama kritika, kuo išskirtinė NATO viršūnių susitikimų specifika.

Kaip nurodo Geoff Berridge, viršūnių susitikimų apraiškų jau būta ir Bronzos amžiuje, ir Viduramžiais. Tačiau tuomet, bent jau Europoje, jie buvo „ištrupėję“ – pavieniai, reti – kaip priežastis nurodoma ne tik tai, kad buvo steigiamos reziduojančios misijos, bet ir tai, kad valstybių lyderiai buvo prasti diplomatai. David Hastings Dunn savo darbuose teigia, kad viršūnių diplomatija pradėjo įgauti pagreitį nuo XIX a. Vienas ryškiausių to meto susitikimų – Vienos kongresas 1814 m. Akademiko teigimu, nuo Vienos kongreso iki I Pirmąjį Pasaulinį karą išsirutuliojusios įtampos, viršūnių susitikimai dažniausiai būdavo dvišaliai – tik valstybėms pasidalinus į dvi stovyklas šio karo akivaizdoje, daugėjo daugiašalių susitikimų. Lūžio tašku viršūnių susitikimų diplomatijai įvardinama Paryžiaus taikos konferencija 1919 m., tačiau, kaip galima pastebėti iš tokiems susitikimams priskiriamų pavadinimų – konferencija, kongresas – iki pavadinimo „viršūnių susitikimas“ dar reikėjo palaukti, kol bus įkopta į Everestą.

Ne tik išorinės karinės grėsmės lėmė viršūnių susitikimų dažnėjimą, bet ir ekonominis nestabilumas. Tai nurodoma kaip esminė priežastis didžiųjų galių viršūnių susitikimų pradžiai, šiandien žinomiems kaip G7. Jų istoriją ir naudą savo darbuose plačiai nagrinėja Emmanuel Mourlon-Druol, kurio teigimu, dėl kylančių ekonominių iššūkių 1970-aisiais išaugo ir Europos Vadovų tarybos susitikimų reikšmė. Jis dar pažymi, kad viršūnių susitikimų dažnėjimą lėmė globalizacija, apskritai – mat tapo neįmanoma vienai valstybei pačiai spręsti pasaulio problemas⁹. Dar daugiau straipsnių šiai temai skiria Nicholas Bayne – šis akademikas daro išvadas, kad G7 ar G20 susitikimai svarbūs ne tik aptarti situacijai dėl infliacijos, naftos kainų, tačiau ilgainiui juose svarbūs tapo ir politiniai, saugumo klausimai, o taip pat, tokie viršūnių susitikimai yra reikšmingi ir patiems lyderiams – jie nuo Europos Vadovų Tarybos ar NATO viršūnių susitikimų išsiskiria savo neoficialumu, o tai leidžia megzti glaudesnius ryšius lyderiams tarpusavyje, lengvina jų patiriamą vienvietę galios viršūnėje¹⁰.

G. Berridge išskiria tris tokių susitikimų rūšis: serijiniai viršūnių susitikimai (tie, kurie vyksta reguliariai), *ad hoc* viršūnių susitikimai (nereguliariai vykstantys, bet galintys tapti serijiniais) ir

⁹ Emmanuel Mourlon-Druol, „Managing from the Top”: Globalisation and the Rise of Regular Summitry, Mid-1970s–early 1980s”, *Diplomacy and Statecraft* 23, No. 4 (2013), 686.

¹⁰ Nicholas Bayne, „The foundations of summitry”, kn. *International Summitry and global Governance. The Rise of the G7 and the European Council, 1974-1991*, sud. Emmanuel Mourlon-Druol, Federico Romero (Taylor & Francis Group, 2014), 33.

susitikimai, skirti apsikeisti požiūriais (angl. *exchange of views*) (neretai vienkartiniai). John W. Young atkreipia dėmesį, kad šios kategorijos paaiškina tik susitikimų dažnumą, bet ne turinį, todėl siūlo skirstymą praplėsti, išskiriant, ar susitikimas yra dvišalis, ar daugiašalis; ar globalus, ar regioninis; ar susijęs su tarptautinėmis organizacijomis, valstybiniais vizitais, laidotuvėmis, gimtadieniais, nevyriausybiniomis organizacijomis ar net vietinėmis problemomis¹¹.

Visą įvairių autorių straipsnių kupiną knygą „Diplomacy at the Highest Level“ viršūnių diplomatijai dedikavo David Dunn. Joje aiškinamasi, kiek reikšmingi yra viršūnių susitikimai ir teigiama, kad ne tik dėl nuotraukų. Vienas argumentų – kai kambaryje kalbasi tik du ar daugiau lyderių, nėra tarpininkų – garantuojamas konfidencialumas. Tiek dvišaliams, tiek daugiašaliams taikytina simbolinė reikšmė – dalyvavimas tarptautiniame dialoge, D. Dunn teigimu, daugelio politikų vertinamas kaip privalumas savaime – tai sukuria gyventojams įspūdį, kad jų valstybių vadovai „kažką daro“¹². Išskiriama ir edukacinė viršūnių diplomatijos prasmė – kad lyderiai turi išigilinti į naujas temas, kurioms paprastai neskirtų laiko, nes rinktųsi vietines temas; kad susitikimai leidžia lyderiams tarpusavyje dalintis išmintimi: ypač, kai vienas yra labiau patyręs politikos asmuo, o kitas – šviežias savo biure. Tiesa, edukacinę reikšmę išskiria ir E. Plischke: jog gerai suvaldomas viršūnių susitikimas gali padėti lyderiams geriau išgirsti, suprasti kitą, išmokyti apie kitų problemas, kad būtų galima pagerinti tarptautinę atmosferą¹³, bendradarbiavimą tarp valstybių.

Grįžtant prie D. Dunn teigiamų dalykų apie viršūnių diplomatiją sąrašo: viršūnių susitikimai naudingi, nes nustato galutinius terminus (angl. *deadline*) derybiniams procesams¹⁴. Tai padeda laikytis disciplinos, ypač, kai suderėti klausimai nugula į komunikatą. Viršūnių susitikimams keliamas visuomenės spaudimas rodyti rezultatą, informinti jį komunikatuose, nebūtinai savaime reiškė, kad tie komunikatai kaskart bus vaisingi: kartais į deklaracijas tiek susifokusuota, jog neišvengta pagundos svaidytis drąsiais pareiškimais, tačiau jų efektas likdavo kosmetinis¹⁵. Bet suvokimas, kad deklaracija turi būti, reiškė, kad viršūnių susitikimas turi būti sėkmingas – turi būti medžiagos, ką įrašyti į šį dokumentą, vadinasi, tarp valstybių turi būti rastas konsensusas. Tai yra vienas viršūnių susitikimų privalumų – tai verčia ieškoti sutarimo klausimais, kurių šiaip sau valstybė nebūtų linkusi diskutuoti, formatas – dažnai EVT ar NATO – įpareigoja tą daryti. Dar keli D. Dunn įvardinami viršūnių

¹¹ John Young, „A Case Study in Summitry: The Experience of Britain's Edward Heath, 1970-74“, *The Hague Journal of Diplomacy* 1, No. 3 (2016), 290.

¹² David Dunn, *Diplomacy at the Highest Level : The Evolution of International Summitry*, (London: Palgrave Macmillan UK, 1996), 249.

¹³ Plischke, *Summit diplomacy: its uses and limitations*, 344.

¹⁴ Dunn, *Diplomacy at the Highest Level*, 250.

¹⁵ Mourlon-Druol, *Managing from the Top*, 694.

diplomatinės privalumai: valstybių lyderių susitikimai padeda greičiau išspręsti diplomatinis klausimus, kurie paprastai ilgesniam laikui gali užstrigti įprastuose komunikacijos kanaluose dėl autoriteto trūkumo, padeda pasiekti susitarimus, kurių neišeitų pasiekti žemesniame atstovavimo lygyje, o taip pat tiesioginis aukščiausio lygio šalies vadovo įsitraukimas gali pagerinti valstybės eksportą, valstybės įvaizdį¹⁶.

Viršūnių susitikimų diplomatinės išpopuliarėjimas iššaukė kritiką, kad nusisukama nuo tradicinės diplomatinės, kurią vykdo diplomatai profesionalai – mat Antrojo pasaulinio karo metu buvo gajus požiūris tarp lyderių, kad „vyksta pernelyg svarbūs dalykai“, kurių, esą, „negalima palikti spręsti diplomatomams“¹⁷. Akademikai neretai ginčydami tokias šio karo metu pasklidusias idėjas, cituoja JAV diplomata George Ball, kuris negailėjo karčių žodžių valstybės sekretoriaus Henry Kissingerio vykdomai „vienašališkai“ užsienio politikai, vadino jį „Master Player“ ar „Lone Ranger“ – jo savarankiškas veikimas, anot G. Ball, padarė daug žalos JAV ir kad viršūnių susitikimai, apskritai, reiškia daugiau rizikų ir žalos¹⁸. D. Dunn primena, kad kitas ankstyvas viršūnių diplomatinės kritikas buvo Harold Nicolson, kuris 1919 m. kritikavo valstybių vadovus, kad šie džiaugiasi užmezgę vieni su kitais asmenines draugystes – anot H. Nicolson, tai pavojinga: gali pakenkti derybinėms pozicijoms, valstybės interesams¹⁹. Pagrindinį diplomatų nerimą galima paaiškinti tuo, kad, jų nuomone, veikdami vieni, savarankiškai, valstybės vadovai ar kiti aukšto rango politikai gali tinkamai neįvertinti situacijų, neprofesionaliai pasirodyti ir dėl to net sugadinti santykius su kita valstybe. „Jei vienas lyderis asmeniškai nemėgsta kito, jį apkalba ar rimtai nežiūri į problemą – aukščiausio lygio susitikimas gali pabloginti santykius“²⁰, – rašo John W. Young.

Ne veltui mokslininkai viršūnių susitikimus įvardina kaip „ledkalnio viršūnę“ – nes visas užkulisinis darbas dažnai būna padaromas iki tol. „Ledkalnio teoriją“ pasiūlė Alan S. Alexandroff ir Donald Brean. Pagal ją, žemiau lyderių lygio (o lyderiai – tarsi iš vandenyno išlindusi matoma ledkalnio dalis) slypi ne tik reikšmingas tarptautinis biurokratinis mechanizmas: susitikimų sistema ir ministrų bei jų ministerijų, darbo grupių, tarptautinių institucijų darbas, bet ir transvyriausybinių organizacijų bei reguliavimo tinklai su formaliais ir neformaliais reguliavimo veikėjais²¹ – tai jie visi tarpusavyje sąveikaudami padeda parengti darbotvarkes, veiksmų planus ir ataskaitas, kurios iš dalies yra pasaulinio aukščiausio lygio susitikimo rezultatai. Autoriai savo teorijai pagrįsti remiasi G20 susitikimų

¹⁶ Dunn, *Diplomacy at the Highest Level*, 252.

¹⁷ *Ibid*, 200.

¹⁸ George W. Ball, *Diplomacy for a Crowded World*, (London: Bodley Head, 1976), 32.

¹⁹ Dunn, *Diplomacy at the Highest Level*, 253.

²⁰ John Young, *A Case Study in Summitry*, 265.

²¹ Alan S. Alexandroff, Donald Brean, „Global Summitry: Its Meaning and Scope Part One: Figure 1“, *Global Summitry* 1, No. 1 (2015), 10.

pavyzdžiu. Tačiau tai aiškiai pasimatys ir analizuojant, kas daro įtaką NATO viršūnių susitikimo darbotvarkei. Kaip rašo (nors ir ne apie NATO konkrečiai) E. Plischke: retai prezidentas pats dalyvauja „kankinančiame galutinių susitarimų kaldinime“²².

Nepaisant to, kad lyderiams NATO viršūnių susitikimai asmeniškai nėra labai įsimintini, nes dažniausiai visas darbas jau būna atliktas iki tol²³, Bill Park įvardina panašius jų privalumus, kaip ir anksčiau išvardinti viršūnių susitikimų privalumai (kaip antai, būtinybė, kad susitikimas būtų sėkmingas – reikia bendro komunikato, konkrečių jame išvardintų tikslų, konsensuso) ir prideda dar vieną: kad NATO lyderių susirinkimas į vieną vietą, „šeimos fotografija“ – rodo Aljanso vienybę, o tai jau yra žinutė savaime. Kai Bill Park rašė tekstą apie NATO viršūnių susitikimus, Aljanse buvo tik 16 narių. Ir tada, ir dabar JAV išlieka svarbiausia NATO finansuotoja, todėl teiginys, kad JAV žodis, formuojant Aljanso viršūnių susitikimų darbotvarkę yra lemiamas, nestebina. Tai slypi, anot B. Park, ne tik finansavime, bet organizacijos pamatuose: Aljansas buvo sukurtas, vadovaujantis idėja, kad JAV užtikrins Europai saugumą²⁴. B. Park tekstas publikuotas 1996 m., galima būtų spėti, jog situacija yra pasikeitusi. Tačiau 2022 m. tekste, kitas autorius, Thierry Tardy konstatuoja, kad JAV išlaiko didžiulę įtaką NATO darbotvarkės formavime²⁵, kas buvo matoma nuo pradžių, o ir dabar, Rusijai užpuolus Ukrainą. T. Tardy nuomonė sutampa su B. Park, jog JAV įtaką lemia materialiniai dalykai, tokie kaip „branduolinis skėtis“, galingiausia kariuomenė, technologinė pažanga ar net tai, kad daugiausiai darbuotojų NATO organizacijoje yra amerikiečiai, ar, jog užkulisiuose kitų valstybių diplomatai stengiasi bendrauti su JAV diplomatais, bent neformaliai, prieš svarbius susitikimus.

Lietuvoje viršūnių susitikimų diplomatija nėra plačiai nagrinėta. Nors viršūnių susitikimuose Vilnius dalyvauja, šalies akademikai nėra skyrę dėmesio analizuoti šiame darbe aptariamų NATO viršūnių susitikimų konkrečiai. Sąlyčio taškų su šia tema galima rasti bakalauro ar magistro darbuose. Tiesa, tai daryta netiesiogiai siejant su viršūnių diplomatija.

²² Plischke, *Summit diplomacy: its uses and limitations*, 342.

²³ Bill Park, „NATO Summits“, kn. *Diplomacy at the Highest Level : The Evolution of International Summitry*, sud. David H. Dunn, (London: Palgrave Macmillan UK, 1996), 91.

²⁴ Bill Park, *NATO Summits*, 100.

²⁵ Thierry Tardy, *The nations of NATO: shaping the alliance's relevance and cohesion*, (Oxford University Press, 2022), 57.

1. Teorinė prieiga

Viršūnių susitikimai yra suformavusi diplomatijos praktika, turinti savus ritualus, taisykles ir vykstanti tam tikroje vietoje. Nuo formato, vietos, o taip pat – išorės veikėjų įtakos, gali priklausyti ir tai, kaip ji vyksta, kokia diplomatų praktika yra taikoma. Kadangi diplomatija yra socialinis veiksmas, apimantis bendravimą su daugybe veikėjų (nuo eilinių piliečių, verslininkų, nevyriausybininkų, mokslininkų, žurnalistų – iki politikų, valstybių vadovų), tai, kaip ji perteikiama erdvėje, taip pat tam turi įtakos. NATO viršūnių susitikimai nėra išimtis. Yra atitinkamos taisyklės, nusistovėjusi praktika, kaip jie klostosi, kaip formuojama darbotvarkė, priimami sprendimai, kaip juos gali (arba ne) paveikti išorės veikėjai ar viešasis debatas. Todėl, remiantis praktiniu posūkiu (*practice turn*) teorijoje, kuri analizuojama tokie akademikai, kaip Vincent Pouliot, Jérémie Cornut, Emanuel Adler, Rebecca Adler-Nissen, Iver B. Neumann, Janice Bially Mattern, Johan Verbeke, Matt Watson, toliau analizuojama, kokios praktikos ir kuo yra svarbios diplomatiniam procesui, plačiau paaiškinama, kokia yra vietos, kurioje jis vyksta, rolė, kaip per diplomatinės praktikas reiškiasi galia, kas ją lemia – kodėl visa tai nėra tiesiog „savaime suprantama“, gali būti praktiškai apčiuopiama ir nagrinėjama.

Nepriklausomai nuo teorinės perspektyvos, pasaulio politika formuojasi praktikoje ir per praktiką: struktūras, veikėjus, galios santykius, racionalumą ir taisykles, išteklius, institucijas ir tvarką, žinias, moralę, interesus ir taip pat praktikų kartojimą ir transformaciją – taigi, ir per pačią istoriją²⁶. Kaip teigia V. Pouliot, Ole Jacob Sending ir I. B. Neumann, šiai sampratai svarbūs trys komponentai, susiliejančys į vieną kategoriją: diplomatija yra procesas; jis yra santykinis (veikia tarp savos ir kitų veikėjų politikos); jis yra politinis (apima atstovavimą ir valdymą)²⁷. Diplomatus praktika įkūnija *know-how* formas ir kompetencijas, kurios yra socialiai reikšmingos ir atpažįstamos veiksmų lygyje²⁸. Praktikai ir skiria dėmesį konkretiems veikėjų veiksams – kaip siekiama rezultato. Tačiau susikoncentruojama ne į rezultatą, pasekmes, o patį procesą: nuo informacijos rinkimo, kalbų rašymo, derybų, žinučių socialiniuose tinkluose – iki sutarčių pasirašymo. Todėl reikia žiūrėti ne į tai, ką diplomatai sako, kad daro, bet ką iš tikrųjų daro, jų praktikas. Tai diplomatus atskleidžia kaip tuos, kurie valdo rizikas, sprendžia problemas, derasi, taiso, o ne „saugo taikų suverenių valstybių koegzistavimą“ ir „skatina

²⁶ Emanuel Adler ir Vincent Pouliot, „International practices: introduction and framework,” kn. *International practices*, sud. Emanuel Adler ir Vincent Pouliot (Cambridge: Cambridge university press, 2011), 12.

²⁷ Ole Jacob Sending, Vincent Pouliot, Iver B. Neumann, *Diplomacy and the Making of World Politics*, (New York and Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 6.

²⁸ Vincent Pouliot, Jérémie Cornut, „Practice theory and the study of diplomacy: A research agenda“, *Cooperation and Conflict* 50, No. 3 (2015), 299.

draugiškus tarpusavio santykius“, kaip nurodyta Vienos konvencijoje dėl diplomatinų santykių²⁹. O į tai, ką diplomatai sako darantys, reikia žiūrėti kritiškai: viešai jie „diplomatiškai“ kalba, todėl reikia pažvelgti į tai, ką slepia jų žodynas, nes jų praktikoje slypi daug nematomų dalykų – vyksta pokalbiai už uždarytų durų, vyksta „šalti skambučiai“ (kai kitos šalies diplomatai paskambina netikėtai apie ką nors įspėti), vyksta užkulisiniai pokalbiai koridoriuose. Tai svarbu apčiuopti, tačiau tai yra iššūkis, prie kurio prieisime šio skyriaus pabaigoje.

V. Pouliot atkreipia dėmesį, kad praktika skiriasi nuo paprasto veiksmo, elgesio – ji suteikia gilesnį sluoksnį, kuris apima kompetencijas, socialines reikšmes, rodančias konteksto ir diskurso išmanymą. Tai yra performansas (kaip ir viršūnių susitikimai³⁰) – ko nors darymo procesas, kuris eina išvien su istorija ir ją kuria. Galima įžvelgti ir praktikos struktūriškumą: ji gali parodyti dėsningumus laike ir erdvėje; iš dalies priminti rutiną, nes yra kartojama. Struktūrinę praktikos dimensiją rodo ir tai, kad grupė individų linkę interpretuoti jos pritaikymą pagal panašius standartus (pavyzdžiui, veikiant tarptautinėse organizacijose). Kita vertus, praktikai kritiškai vertina tarptautinių santykių teorijas, kurios remiasi daugiausiai struktūra, nes ji nepaaiškina trijų, anot V. Pouliot ir R. Adler-Nissen, esminių dalykų: kaip struktūriniai resursai virsta tikra įtaka, kaip vidiniai išteklių gali būti sukuriami (arba pažeidžiami) pačiame socialiniame procese; kodėl daugelis politinių rezultatų labai skiriasi nuo griežtai nustatytų nuostatų šablono.

Tai, kad galima įžvelgti pačių praktikų struktūriškumą, nereiškia, kad praktikos yra nekintančios. Praktika keičiasi, siekiant išspręsti „tikro pasaulio“ problemą, bet problema pirmiausiai turi būti įvardinama, kaip tokia³¹. Kaip tai padaroma ir ar bus padaryta – priklauso nuo politiką vykdančių veikėjų, diplomatų, taigi – ir praktikų. Pokyčius lemia ir tai, kaip atliekamos praktikos – kokie veikėjai jas atlieka ir ar tarp jų yra ginčas; taip pat, kaip praktikos sąveikauja viena su kita. Prie tokių V. Pouliot įžvalgų, galima pridėti ir I. B. Neumann mintis: pokyčius gali lemti ir vieta. Pavyzdžiui, jei susitikimas vyksta kurioje nors Vakarų valstybėje, tarkim, Vokietijoje – bus taikoma vienokia priėmimo praktika, tačiau jei susitikimas vyksta, pavyzdžiui, Kinijoje – tikėtis reikėtų visai ko kito dėl elementarių kultūrinių skirtumų. „Vieta formuoja įvykį, o įvykis – vietą³²“, – dar grįšime prie šios I. B. Neumann minties.

²⁹ Johan Verbeke, *Diplomacy in Practice*, 3.

³⁰ Minseon Ku, „Summit Diplomacy as Theatre of Sovereignty Contestation“, *The Hague Journal of Diplomacy* 17, No. 4, (2022), 629.

³¹ Emanuel Adler ir Vincent Pouliot, *International practices*, 21.

³² Iver B. Neumann, *Diplomatic sites: A Critical Enquiry*, (London: C. Hurst & Co., 2013), 5.

Anot I. B. Neumann, vieta, kurioje vyksta diplomatija, taigi, veikia diplomatai, gali būti įvairialypė: ji gali būti fizinė, pavyzdžiui, vykti prie stalo, kaip dažniausiai yra tikimasi (tiek darbo, tiek vakarienės, todėl svarbu, kaip priimančioji šalis sukuria atmosferą), ji gali būti neįprasta, parenkama, dėl simbolinės reikšmės ar siekiant pasipuikuoti kraštovaizdžiu (ypač, vykstant G7 susitikimams, kai renkamos tokios vietos, kurios skiriamos ir, pvz., siekiant perteikti žinutę – kaip būtų galime interpretuoti Japonijos Hirošimos mieste vykusį susitikimą), kartais, gali būti tiek neįprasta, kad aplanko jausmas, kad ji – iškritusi iš konteksto. Vieta gali būti ir virtuali, ir hipererdvinė (arba hibridinė: tiek virtuali, tiek reali), ir net įsivaizduojama: kaip ji suvokiama ir apibūdinama, priklauso nuo to, kaip ji ir kokių veikėjų pateikiama. Tačiau ji visuomet svarbi, nes ji užduoda toną procesams.

Jei kalba eina apie viršūnių susitikimus – juose prie stalo dažniausiai sėdi politikai – valstybių vadovai, o diplomatų (*shery*) funkcija yra susitikimo vietą atitinkamai paruošti – iki detalių – rūpinantis ne tik kasdieniška infrastruktūra (ypač, jei susitikimas vyksta fiziškai), bet ir turiniu. Svarbus net patiekiamas maistas – ar juo siekiama ir kaip siekiama reprezentuoti šalies virtuvę, be to, svarbu juo negadinti santykių (atstovui iš Indijos nepatiekiama jautiena³³) ir tai, kaip lyderiai susodinami prie stalo, kokios pramogos vakarienės metu pasiūlomos. Visa tai kuria mikroklimatą ir yra derinama gerokai iš anksto.

Kadangi vietą galima suprasti ne tik kaip fizinį būvį, tačiau ir buvimą erdvėje bei laike, kas taip pat svarbu, įvertinant veiksma, negalima nuvertinti viešosios erdvės įtakos, kurią formuoja ir išorės veikėjai – žiniasklaida, nevyriausybinės organizacijos, aktyvistai, verslininkai, kitos suinteresuotos pusės – visi jie gali bandyti daryti įtaką procesui, formuoti nuomonę, darbotvarkę – savotiškai konkuruoti su diplomatais dėl šios erdvės įpavidalinimo visuomenei – kontroliuoti viešąjį debatą. O jis labai svarbus diplomatijai, nes apie ją viešoji nuomonė susidaroma iš žiniasklaidos – pavyzdžiui, kaip primena I. B. Neumann – tai gali lemti, ar diplomatija matoma kaip karo priežastis, kaip manyta po Pirmojo Pasaulinio karo, ar didžiausia viltis jo išvengti³⁴. Išibėgėjus globalizacijai, tobulėjant technologijoms, kai informacija tampa pasiekiamą akimirksniu visame pasaulyje, debatą kontroliuoti tampa vis sunkiau, o tuo pačiu – reikalaujama vis daugiau atskaitomybės prieš visuomenę. Šis iššūkis sprendžiamas taip – įsteigti komunikacijos departamentai, tarnaujantys vadovams, užsienio reikalų ministerijai ir kitiems politikams bei diplomatams, kad juose dirbantys asmenys organizuotų komunikaciją: arba padėtų žurnalistams gauti informaciją, arba juos atstūminėtų³⁵. Kita vertus, dabar žurnalistai ir diplomatai

³³ *Ibid*, 70.

³⁴ *Ibid*, 6.

³⁵ *Ibid*, 11.

stipriau vieni nuo kitų priklauso, santykis tapo lygiavertiškesnis nei anksčiau, kai žiniasklaidos atstovai bandydavo prieiti prie diplomatų, kad gautų specifinės, unikalios informacijos – dabar, kai įvairaus tipo medijos dėl pažangos yra lengvai pasiekiamos, o informacijos jose nesudėtingai galima rasti iš visų pasaulio kampų – vis dažniau pasitaiko atvirkštinis variantas – ne žurnalistai reaguoja į diplomatų pateikiamą informaciją, ją aprašydami, o užsienio reikalų ministerijos darbuotojams galvosūkiu tampa, kaip reaguoti į karštas naujienas (*breaking news*). Ir tai patvirtina tai, kad diplomatijos praktika yra santykinis procesas – vyksta sąveikoje ne tik su kitų valstybių diplomatais, bet ir viešąja nuomone – žiniasklaida, visuomene, kaip nurodė tas pats I. B. Neumann kartu su V. Pouliot ir O. J. Sending. Tai bus akivaizdu, aptariant NATO viršūnių susitikimą Vilniuje ir tai rodo, kaip technologijos ir veikimas tarp kitų veikėjų keičia praktiką. Apibendrinti šią pastraipą galima I. B. Neumann žodžiais: „diplomatijos vietos negali būti apčiuopiamos pilnai, jei jas izoliuosime nuo likusio socialinio pasaulio“³⁶. Galima papildyti jo mintis tuo, kad socialiniame pasaulyje formuojasi ir lūkesčiai – jų (ne)išpildymas lemia įvykių interpretaciją – ar diplomatijos atneštas rezultatas bus sutiktas palankiai – nuo to priklausys, kaip teks apie jį aiškinti viešai: jei pavyksta pasiekti, kas užsibrėžta ir pažadėta – bus, kuo džiaugtis, o jei ne – teks teisintis.

Kad nereiktų teisintis, viršūnių susitikimas turi būti sėkmingas. Kas yra sėkmingas viršūnių susitikimas? G. Berridge nurodo, kad sėkmingu gali būti laikomas toks viršūnių susitikimas, kuriame šalių lyderiams mažai ką belieka daryti, apart deklaracijos pasirašymo ir šypsojimosi prieš kameras – visas juodas darbas, derantis dėl juodraščio turėtų būti atliktas iki tol³⁷. Be komunikato paruošimo, lyderiai taip pat turėtų iš anksto susitarti, ką jie kalbės prieš žurnalistų diktofonus ir kameras – anot G. Berridge, sėkmingam viršūnių susitikimui viskas turi būti sudiriguota iki detalių – ne tik logistinių, bet ir komunikacinių, kad būtų išvengta nesusipratimų. Vis tik, kas yra sėkmingas viršūnių susitikimas, galima pridurti, priklauso ir nuo to, iš kurios valstybės požiūrio taško žvelgsime: juk vienos gali turėti absoliučiai patenkintus, o kitos – nuviltus lūkesčius.

Kalbant apie laiko reikšmę, tai susiję ne tik su istoriniu laiku, diplomatiją dėl jo supančiais susiklosčiusiais įvykiais, bet ir labai tiesiogiai tuo, kokioje pozicijoje yra laikrodžio rodyklė – kadangi diplomatai yra žmonės, kaip ir bet kurių kitų profesijų atstovai, jie pavargsta – svarbu nepamiršti žmogiškųjų faktorių. Viena derybų technikų yra nesiskirstyti, kol nebus pasiektas sutarimas. Tai gali nutempti susitikimą gilyn į naktį, reikšti, kad dalis gali būti linkę labiau nusileisti, o ryškiausias to

³⁶ *Ibid*, 38.

³⁷ Geoff Berridge, „Diplomacy: Theory and Practice“, (Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan Cham, 6th Edition, 2022), 209.

pavyzdys iš kiek kitokios sferos – popiežiaus rinkimai³⁸. Laiko rėmai spaudžia, nes, kai susitarimas įvyksta, ryte niekas nebegrįš jo peržiūrėti – parašai padėti. Svarbus čia ir biurokratinio aparato vaidmuo – nes praktikai veikia biurokratinėje aplinkoje – ypač, kai kalba eina apie tarptautines organizacijas. Kadangi šiame darbe žvelgiame į NATO viršūnių susitikimą, verta grįžti prie D. Dunn teigiamų dalykų apie viršūnių diplomatiją sąrašo, kuriame jis nurodo, kad viršūnių susitikimai naudingi, nes nustato galutinius terminus derybiniam procesams³⁹. Tai padeda (ir, matyt, priverčia) laikytis disciplinos, ypač, kai suderėti klausimai nugula į komunikatą. Vadinasi, tiesiogiai lemia tai, kiek sparčiai reikia dirbti diplomatams. Kaip teigia V. Pouliot ir J. Cornut, biurokratinėje aplinkoje veikiantys diplomatai dirba ne tik varžomi, bet ir įgalinami taisyklių, kurios gali suteikti potencialių resursų veiksmams⁴⁰. Prisiminus NATO viršūnių susitikimo specifiką, jog įprastai dėl visko sutariama dar iki šalių narių lyderiams sėdant prie stalo, galima daryti prielaidą, kad svarbiausias diplomatų darbas praktiškai atliekamas turi būti iki susitikimo datos. Tačiau terminai yra ne vienintelis biurokratiškai apribojantis faktorius, veikiant tarptautinėje organizacijoje, veikia ir jos vidinės taisyklės: ar yra hierarchija, kokie yra sprendimų priėmimo procesai, kas yra pirmieji, nustatantys darbotvarkę – kiek čia įtakos turi šalys narės, o kiek – pats organizacijos biurokratinis aparatas, vadovybė. Pavyzdžiui, tyrinėtas yra NATO generalinio sekretoriaus Jenso Stoltenbergo vaidmuo, bandant sutramdyti JAV prezidento Donaldo Trumpo ambicijas 2018 metais, jam grasinant palikti Aljansą, puoselėti glaudesnius ryšius su Rusija – tai analizavęs Leonard August Schuette iš esmės aptarė, kokie praktiniai J. Stoltenbergo žengti žingsniai (viešojo komunikacija ir jos stilius, pasirinkimas, apie ką diskutuoti, o ką – ignoruoti, kaip antai santykių su Maskva klausimą; darbas užkulisiuose su partneriais, spaudžiant juos skirti daugiau gynybai ir pan.) ir asmeninės savybės lėmė, kad nenutiko nei viena, nei kita⁴¹.

Kokia yra NATO viršūnių susitikimų praktika, nėra labai išsamiai aprašyta paties Aljanso oficialiuose kanaluose, tačiau šį tą apie biurokratinį jo aparatą iš pateikiamos medžiagos suprasti galima. Svarbiausias NATO sprendimų priėmimo organas – Šiaurės Atlanto Taryba (*North Atlantic Council*, NAC), kuri gali susitikti tiek nuolatinių atstovų prie NATO, tiek ministrų ir valstybės vadovų lygyje, o priimti sprendimai turi tokį pat statusą ir teisėtumą, nepriklausomai nuo to, kuriame lygyje jie priimti. Tarybos posėdžiams pirmininkauja NATO generalinis sekretorius, kuris koordinuoja svarstymus, jog būtų pasiektas konsensusas. Konsensuso paieška – viena svarbiausių jo užduočių. Konsultacijos vyksta

³⁸ *Ibid*, 121.

³⁹ Dunn, *Diplomacy at the Highest Level*, 250.

⁴⁰ Vincent Pouliot, Jérémie Cornut, *Practice theory and the study of diplomacy*, 308.

⁴¹ Leonard August Schuette, „Why NATO survived Trump: the neglected role of Secretary-General Stoltenberg”, *International Affairs* 97, No. 6 (2021), 1863–1881.

tol, kol priimamas visiems priimtinas sprendimas; šalys taip pat gali sutarti, jog nesutars. Paties Aljanso svetainėje pabrėžiama, kad toks derybų procesas yra greitas, nes narės reguliariai konsultuojasi viena su kita, todėl dažnai iš anksto žino ir supranta viena kitos pozicijas⁴². NATO enciklopedijoje, kurioje paaiškinami Aljanso veikimo aspektai, nurodoma, kad NAC darbą rengia pavaldūs komitetai, atsakingi už konkrečias politikos sritis. Pavaduotojų komitetas, kurį sudaro nuolatinių atstovų pavaduotojai, yra atsakingas už deklaracijų ir komunikatų rengimą po valstybių ir vyriausybių vadovų, taip pat užsienio reikalų ir gynybos ministrų susitikimų⁴³. Tačiau nėra smulkiau detalizuojama, kaip atrodo pasiruošimas viršūnių susitikimams. Yra problema – kad paskutinė šios enciklopedijos versija parašyta 2019 metais, todėl yra rizika, kad tvarka gali būti pakitusi. Tad, šis tyrimas, iš vienos pusės, gali atskleisti, ar NATO sprendimų priėmimo procese viršūnių susitikimams yra pasikeitusių praktikų, iš kitos pusės – apskritai gali detaliau atskleisti, kaip tas procesas atrodo praktiškai.

Tad, kaip tokiose sąlygose, kai spaudžia laikas, socialinė aplinka – viešoji nuomonė, žiniasklaida, formuojami lūkesčiai – ir biurokratinis aparatas – veikiama? Kaip konkrečiai daryti įtaką priimamiems sprendimams, kad rezultatas būtų pozityvus ir atitinkamai priimtas? Kaip to pasiekti diplomatija?

Įtaką gali daryti tie, kurie turi svertų, taigi, galios. Galios sąvoka ypač svarbi tarptautiniuose santykiuose. Ją skirtingos tarptautinių santykių teorijos aiškina skirtingai: realistai fokusuojasi į karinę, ekonominę galią, siekiant išlikti anarchiškoje aplinkoje; liberalizmo atstovai fokusuojasi į bendradarbiavimą, nes „demokratijos tarpusavyje nekariauja“; konstruktyvistai sako, kad galia yra socialiai konstruojama. Natūraliai kyla klausimas, kaip galia suvokiama ir išnaudojama praktikoje. Barry Barnes teigimu, „užsiimti praktika reiškia naudotis galia“⁴⁴, ja naudojasi aktyvūs veikėjai, kai to reikia. Atsispirdamas nuo to, kitas akademikas, Matt Wattson argumentuodamas, kad jei „galia yra reali tik tiek, kiek ji pasireiškia ir išryškėja žmogaus veiksmų ir veiklos momentais“⁴⁵, kelia klausimą, ar visas praktikų teorija nėra *tik* apie apie galią⁴⁶. Jis teigia, kad žmogaus veiksmams nuolat daroma įtaka iš kitur: iš santykių, kurie dažniausiai ir yra galios santykiai, formuojantys veiksmą bei gebėjimą veikti – tai, anot akademiko, nėra nulemta tik konkrečių praktikos momentų – tai tvarkos ir daugybės nesuskaičiuojamų praktikų rezultatas. Būtent todėl, anot jo, praktika nesutelkia dėmesio į galią kaip į atskirą socialinę

⁴² NATO, „Consensus decision-making at NATO“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49178.htm.

⁴³ NATO Public Diplomacy Division, „NATO Encyclopedia 2019“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/1/pdf/2019-nato-encyclopedia-eng.pdf.

⁴⁴ Barry Barnes, „Practice as collective action“, kn. *The Practice Turn in Contemporary Theory*, sud. Theodore R. Schatzki, Karin Knorr Cetina ir Eike von Savigny (London and New York: Routledge, 2021), 28.

⁴⁵ Matt Watson, „Placing power in practice theory“, kn. *The Nexus of Practice*, sud. Allison Hui, Theodore Schatzki, Elizabeth Shove (London: Routledge, 2016), 170.

⁴⁶ *Ibid*, 171.

gėrybę – nes ji yra „visur esanti“⁴⁷. Tai skamba gerokai per plačiai, kad būtų galima analizuoti – su tuo, tikėtina, sutiktų ir pats M. Wattson, nes jis priedamas išvadų nurodo, kad iššūkis yra tiksliai paaiškinti, kas vyksta tarp veiksmo atlikimo momentų, „atskleidžiant dinamiką jų srautų viduje ir tarp jų bei parodant, kaip jie yra sujungiami ir suderinami, kad tarnautų skirtingiems tikslams“. Žvelgiant į jo teksto bibliografijos sąrašą, galime spėti, kad jam į rankas nebuvo pakliuvęs dvejais metais anksčiau parašytas R. Adler-Nissen ir V. Pouliot tekstas būtent apie tai. Jie vieni pirmųjų ėmė rimčiau analizuoti galios vaidmenį praktikų teorijoje per derybų dėl intervencijos į Libiją istoriją 2011 metais. Jie nustatė, kad egzistuojančios tarptautinių santykių teorijos gali struktūriškai atsakyti, kodėl vienos valstybės atrodo bejėgės tarptautinėje arenoje, o kitos „šoka virš bambos“, tačiau atsakymai nėra pakankami: „tarptautinių santykių teorijos gali padėti nustatyti, *kas* tampo stygas daugiašalėje diplomatijoje, jos yra mažiau naudingos norint suprasti, *kaip* iš tikrųjų tos stygos tampomos“⁴⁸. Jų tekstas – atsakas tarptautinių santykių „praktikos posūkiui“ kritikams, teigiantiems, kad ši prieiga neskiria dėmesio galiai. Akademikai priėjo išvados, kad kai kurie galios resursai gimsta iš praktinės kompetencijos, o ne tik materialių gėrybių turėjimo – taip jie įdarbina „besirandančios galios“ (*emergent power*) sąvoką: galią, atsirandančią veiksmo – nes kompetencijos reikalauja nuolatinio darbo ir derybų: reikia sugebėti įrodyti esant kompetentingu, autoritetingu, įgūdžių turinčiu problemos sprendėju. Savo darbu akademikai įrodo, kad galią lemia ir socialiniai ryšiai, jų mezgimas ir puoselėjimas, gebėjimas naudoti turimus resursus – įskaitant ir tuos, kuriuos galima susigeneruoti, išnaudojant tarptautines organizacijas, jų biurokratinį aparatą; mikro lygyje atliekama diplomatija⁴⁹. Derybas ir komunikaciją atlieka žmonės, todėl jų sąveiką reikia rimtai įvertinti. Vadinasi, galią lemti gali ne tik turimų tankų skaičius, ar bendrojo vidaus produkto statistika: „net ir materialiai silpnesni žaidėjai gali išeiti kaip laimėtojai dėl derybų proceso ir komunikacijos tarp šalių“⁵⁰. Nors, žinoma, materialūs resursai gali užtikrinti atitinkamą vietą prie derybų stalo.

Taigi, trys procesai, svarbūs „besirandančiai galiai“ aktyvuoti, anot šių autorių yra šie⁵¹:

1. **Kompetencijos tvirtinimas.** *Siekiama įrodyti savo meistriškumą ir pristatyti save kaip lyderį.*
2. **Socialinės derybos.** *Kiti veikėjai pripažįsta arba užginčija tvirtinamą kompetenciją.*

⁴⁷ *Ibid*, 179.

⁴⁸ Rebecca Adler-Nissen, Vincent Pouliot, „Power in Practice: Negotiating the International Intervention in Libya“, *European Journal of International Relations* 20, No. 4 (2014), 890.

⁴⁹ *Ibid*, 909.

⁵⁰ *Ibid*, 893.

⁵¹ *Ibid*, 895.

3. *Įtakos valdymas. Socialiai pripažinto meistriškumo išgryninimas ne prievartinės įtakos forma.*

Kaip tai atrodo praktikoje, jie perteikė per britų ir prancūzų veiksmus, derybose dėl intervencijos į Libiją, jei trumpai: pirmiausiai, jie išnaudojo laiką – siekė pirmieji pateikti juodraščius rezoliucijai, siūlė veiksmų planus; prisistatė kaip teisinės srities ekspertai, siekė sau palankiai įrėminti pasiūlymus žiniasklaidoje, kad būtų laimima viešoji erdvė ir būtų moralinio spaudimo, žiniasklaidą naudojo ir tyčia nutekinant informaciją; užsiiminėjo „lobizmu“ pačioje Libijoje, įkalbinėjant imtis jiems reikalingų veiksmų atitinkamus politikus, aktyviai telkė paramą tarp kitų valstybių diplomatų ir tarptautinių institucijų (kurių procedūras meistriškai išnaudojo) ir nevyriausybinių organizacijų. Svarbu paminėti, kad autoriai pabrėžia nevertinę šioje istorijoje veikusių veikėjų žingsnių kaip „tikrai kompetentingų“, nes to beveik neįmanoma objektyviai įvertinti ir nurodo, kad įtaka diplomatiniam procesui galėjo kilti ir, iš dalies, dėl sėkmės, dėl kurios pavyko įtikinti kolegas juos pripažinti kompetentingais – bet sėkmę tokiose aplinkybėse ne ką paprasčiau objektyviai įvertinti nei tai, kas yra „tikrai kompetentinga“.

Remiantis R. Adler-Nissen ir V. Pouliot analize, galima teigti, kad praktikų teorija gali paaiškinti, kaip praktiškai galia įgyvendinama⁵². Tačiau tai tyrinėjo jie iš Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos perspektyvų, kaip jos sugebėjo perkalbėti Jungtines Valstijas dėl veiksmų Libijoje. Jos nors ir yra silpnesnėse galios pozicijose nei JAV, tikrai nėra tokios hierarchijos dugne. Tad, ar tai galioja ir mažai valstybei, ar gali maža valstybė įrodyti savo kompetentingumą prieš didžiąsias partneres? Kaip? Šiame darbe – kaip minėta anksčiau, nėra koncentruojamasi į Lietuvą, kaip mažąją valstybę, tačiau neišvengiamai šį klausimą teks paliesti.

Praktikos teorija kritikuota ne tik dėl to, kad mažai dėmesio skiria galiiai, o kaip aptarėme, yra ir tvirtinančių visai atvirkščiai – ar tik ne vien į galią ji sufokusuota; bet ir dėl to, kad išsisukinėja nuo normatyvinės analizės lauko – kad yra per daug analitinė ir per mažai apie idėjas, gebėjimą jas įvertinti, įskaitant ir R. Adler-Nissen su V. Pouliot analizėje apie intervenciją į Libiją⁵³, kad yra per daug apie apibūdinimą ir per mažai apie paaiškinimą⁵⁴. Taip kyla klausimas, ar praktikų teorija yra pajėgi nustatyti, kokia praktika iš esmės yra neteisinga, bloga praktika ir ką su tuo reikėtų daryti. Sebastian Schindler ir Tobias Wille, bandydami užginčyti tokią laikyseną, kviečia aptarti socialinę ir pragmatinę kritikas

⁵² *Ibid*, 895.

⁵³ Sebastian Schindler, Tobias Wille, „How Can We Criticize International Practices?“, *International Studies Quarterly* 63, No. 4 (2019), 1015.

⁵⁴ Silviya Lechner ir Mervyn Frost, *Practice Theory and International Relations* (Cambridge and New York: Cambridge University Press, 2018), 211.

praktikų teorijos atžvilgiu. Analizuodami socialinę kritiką, daugiausiai remdamiesi Pierre Bourdieu tyrinėjimais, jie išskiria 3 problemas: pirma, pastebimą „atotrūkį nuo sveiko proto“ – kad veikėjų veiksmai turi daugiau prasmės nei jie pajėgia įvertinti; antra, naivų pasitikėjimą socialine tvarka – kad veikėjai elgiasi taip, kad jų elgesys atitiktų socialinę padėtį, taip, esą, veikėjai ne tik, kad nežino, ką daro, bet negali suprasti ir nesupranta, kad tai, ką jie daro ir galvoja, prisideda prie socialinės tvarkos reprodukcijos⁵⁵, taigi, ir praktikų formavimosi; trečia – kad galia yra užmaskuota – galios problemą jau analizavome, tad prie to čia negrįšime. Išskirdami pragmatinės kritikos aspektus, kuri, anot autorių, sutelkta į tarptautinius santykius, kaip discipliną, S. Schindler ir T. Wille teigia, kad čia didžiausia bėda ne veikėjų naivus pasitikėjimas socialine tvarka, o per didelis nepasitikėjimas savais sprendimais⁵⁶. Čia autoriai remiasi su P. Bourdieu studento idėjomis, kuris galiausiai ėmė kritikuoti savo mokytoją – Luc Boltanski. Jo teigimu, veikėjai geba kontempliciuoti savo veiksmus, jie nerimauja ir abejoja dėl to, ar tikrovė yra tokia, kaip ją patiriame. Taip pragmatiška kritika esą įgalina praktikus spręsti iškilusias problemas, pasitikint savo gebėjimu spręsti problemas ir iš normatyvinio kampo. „Pragmatinė kritika yra kritiška tuo, kad problematizuoja pasaulį tokį, koks jis yra, ir siekia realizuoti pasaulį, kurio dar nėra“, – nurodo akademikai⁵⁷. Galiausiai, S. Schindler ir T. Wille, nustatydami, kad vertinant iš socialinės kritikos perspektyvos, R. Adler-Nissen ir V. Pouliot savo tyrimu apie intervenciją į Libiją parodo, kaip „socialinis kompetencijos pripažinimas užmaskuoja situaciją, kuri iš tikrųjų yra paženklinta gilios galios nelygybės“ ir kad „išsamiai parodo, kad argumentai, kuriuos galingi veikėjai naudoja norėdami pateisinti savo privilegijuotą padėtį ir pageidaujamą veiksmų kryptį, iš tikrųjų yra ciniški jėgos žingsniai“⁵⁸, tačiau dėl to, kad aiškiai to nenurodo patys, neįvertina situacijos iš normatyvinės pusės – iššaukia pragmatinę kritiką iš kitų akademikų – Jason Ralph ir Jess Gifkins – kurie konstatuoja, kad visas veiksmas vyko „pareigos ginti“ (*responsibility to protect, R2P*) kontekste, kuris neįvertintas R. Adler-Nissen ir V. Pouliot, o turėjo būti, nes „beatodairiškas diplomatinės kompetencijos naudojimas siekiant tam tikrų politinių tikslų pakirto kitų Tarybos narių pasitikėjimą P3 tikroju išpareigojimu vykdyti R2P“ ir ta sukelta pasitikėjimo krizė, esą, sukėlė žalą tam, kaip vertinamas pasiryžimas vadovautis „pareiga ginti“, apskritai, kas pasimatė vėliau, diskutuojant apie galimą intervenciją į Siriją tais pačiais metais⁵⁹. J. Ralph ir J. Gifkins prieina išvados, kad britai, prancūzai ir amerikiečiai – neteisingai apskaičiavo savo veiksmų

⁵⁵ Sebastian Schindler, Tobias Wille, *How Can We Criticize*, 1017.

⁵⁶ *Ibid*, 1019.

⁵⁷ *Ibid*, 1020.

⁵⁸ *Ibid*, 1021.

⁵⁹ Jason Ralph, Jess Gifkins, „The Purpose of United Nations Security Council Practice: Contesting Competence Claims in the Normative Context Created By the Responsibility to Protect“, *European Journal of International Relations* 23, No. 3 (2017), 643.

pasekmes. Šis debatas tarp socialinės ir pragmatinės kritikos, įneša normatyvinį dėmenį į praktikų teoriją, svarbų tolesniems praktikų tyrimams – verta pabandyti užfiksuoti, ar ir kaip veikėjai apskaičiuodavo savo pritaikytų praktikų pasekmes.

Nepaisant S. Schindler ir T. Wille pastangų ginti praktikų teoriją nuo kritikos, kad ši yra „per daug apie apibūdinimą ir per mažai apie paaiškinimą“, tai, kaip jie gina R. Adler-Nissen su V. Pouliot tekstą – iki galo neįtikina. Jie pernelyg remiasi prielaidomis, ką pastarieji autoriai galbūt turėjo mintyse rašydami apie 3 Vakarų valstybių elgesį, nes pačiame tekste apie Libiją nerandama jokio kaltinimo cinizmu, nėra tiesioginio normatyvinio vertinimo. Patys R. Adler-Nissen su V. Pouliot tai pabrėžė: „Neabejotina, kad interesai, normos ir struktūrinės jėgos suvaidino vaidmenį Libijos byloje, tačiau mūsų argumentai veikia kitoje analitinėje plotmėje. Atsižvelgdami į praktinę teoriją, mes susilaikome nuo motyvų, kurie dažnai yra empiriškai neapčiuopiami, kaip aiškinamųjų kintamųjų. Vietoj to, mes priartiname tikruosius veiksmus <...>“⁶⁰. Tai padiktuoja, kad ir šio tyrimo autoriai mano, kad praktikų teorijos viena silpnybių – gebėjimas užčiuopti motyvus. Ko gero, tai įmanoma tik metai iš metų stebint kurios nors valstybės praktikas ir bandant iš to daryti išvadas, kad jie išryškėtų, nes, kaip analizuojant visai kitą klausimą – aiškinantis, ar sukilėliai siekia savo tikslų vedini godumo ar nuoskaudų – pažymi Paul Collier, klausti pačių veikėjų, kokia yra tiesa – neverta, nes jie tikrąją motyvaciją slėps, apie ją meluos, nes bijo diskredituotis tarptautinėje arenoje, prarasti paramą ir šalies viduje ar atbaidyti potencialius rėmėjus⁶¹. Išties, jei valstybė X taiko kokias nors praktikas tam, kad ateityje tiesiog galėtų, pavyzdžiui, užvaldyti svetimus resursus – būtų naivu tikėtis, kad jos diplomatai tai tiesiai šviesiai įvardintų – didesnė tikimybė, kad dengtųsi kilnesniais tikslais. Todėl motyvams išaiškinti gali neužtekti žiūrėti tik į ilgalaikes praktikas ir klausti apie tai veikėjų – reikėtų pasitelkti papildomų šaltinių informacijai tikrinti.

Iš to, ką jau aptarėme, gali susidaryti įspūdis, kad tai tik patys diplomatai praktikuoja galią ir iš esmės nulemia tai, kaip sukasi pasaulis. Tačiau nėra visai taip. Kaip ir kitos tarptautinių santykių teorijos, taip ir ši, atkreipia dėmesį į naujai iškilusius reikšmingus veikėjus. Ką jau buvo galima suprasti – ypač, viršūnių susitikimų diplomatijos kontekste – kad vis daugiau įtakos turi patys valstybių vadovai, kurie nėra tapatinami su diplomatais, o net priešingai – sulaukia iš jų korpuso kritikos, pavyzdžiui, abejojant valstybių vadovų kompetencija, apie ką jau minėta anksčiau, primenant H. Nicolson mintis. Išsiplėtus bendradarbiavimui tarp valstybių į įvairesnes sritis nei užsienio politika ir ekonomika, bet ir aplinkosaugos, kultūros, net ir vidaus reikalų srityse, dalijantis praktika, pavyzdžiui, sienų apsaugos

⁶⁰ Rebecca Adler-Nissen, Vincent Pouliot, *Power in Practice*, 891.

⁶¹ Paul Collier, „Doing Well Out of War: An Economic Perspective“, (London: Conference on Economic Agendas in Civil Wars, April 26-27, 1999), 1-15.

klausimais, tampa nebeįmanoma ignoruoti ir kitų sričių politikų, pareigūnų, kurie gali daryti įtaką procesams, kurie turi savo užduočių tarptautinėje arenoje. Tokių veikėjų iškilimą galima būtų įvertinti kaip vieną iš praktikų pokyčių. Jis svarbus, analizuojant NATO viršūnių susitikimą Vilniuje, nes ties juo dirbo ne tik diplomatai. Pavyzdžiui, nereikėtų nuvertinti parlamentinės diplomatijos aspekto – juk neretai valstybių lyderiai yra vienaip ar kitaip susiję su parlamentinėmis partijomis, todėl bendradarbiavimas su jomis, su parlamentais – gali sugeneruoti įtaką.

Praktikai tirti, anot, J. B. Mattern, „reikia metodo, kuris socialinį pasaulį skaito per tikrus žmones, interpretuojant jų veiksmus ne pagal abstrakčius kriterijus, o atsižvelgiant į vietinius socialinės aplinkos kriterijus, kurioje jie yra išdėstyti“⁶². Dažnai pasitelkiamas metodas jai tirti yra kokybiniai interviu, tačiau galutinai jis priklauso nuo pasirinktos tirti praktikos. Galima išskirti kelis esminius iššūkius, su kuriais susiduriama, tiriant praktikas, remiantis J. Verbeke tyrinėjimais: **pirma**, jei tiriama praktika susijusi su saugumo klausimais, tai, tikėtina, jos tyrėjui nepavyks prieiti prie pilnos informacijos; **antra** – dažniausiai tyrimas vyksta pasitelkiant kokybinius interviu ir apklausiamieji asmenys jau užsiima veiksmų interpretacijomis, o ne pasakojimu to, ką iš tikrųjų ir kaip darė; **trečia** išplaukia iš pirmų dviejų – pateikdami informaciją, diplomatai gali būti ne iki galo atviri dėl slaptumo žymų, o taip pat ir savo reputacijos saugojimo – jei tenka aiškinti veiksmus, kurie paveikūs kitiems kolegoms (nesvarbu, savoje ar svetimoje sostinėje), gali būti kelis kartus pasverta ir atsijota, kas yra pasakoma. Vienas būdų, kaip užtikrinti tyrimo tikslumą – informacijos tikrinimas ir viešai prieinamuose šaltiniuose, kaip tai darė R. Adler-Nissen ir V. Pouliot savo darbe.

⁶² Janice Bially Mattern, „A practice theory of emotion for International Relations“, kn. *International practices*, sud. Emanuel Adler ir Vincent Pouliot (Cambridge: Cambridge university press, 2011), 82.

2. Metodologija

Praktikų teorijos prieiga padiktuoja eilę aspektų, kuriuos verta tirti, nagrinėjant praktikas, o būtent diplomatinės praktikos, taikytos Lietuvai siekiant 2023 m. balandžio 6 d. Seimo rezoliucijoje nusistatytų tikslų NATO viršūnių susitikimui Vilniuje 2023 m. liepos 11-12 dienomis, ir yra šio tyrimo objektas. Atlikus literatūros analizę apie viršūnių susitikimus, paaiškėjo, kad NATO viršūnių susitikimų formate, susitikimo dieną jau dėl visko dažniausiai būna apsispręsta, lieka tik sutarti dėl komunikato teksto – todėl reikia apžvelgti, ir tai, kas daryta iki tol, o ne tik susitikimų dienomis, todėl tyrimo laikotarpis – 2023 m. sausio 1 d. – liepos 12 d.

Šioje dalyje išskleidžiama, kokie praktikų teorijos padiktuojami aspektai ir kodėl pasirenkami tyrimui, kaip pasitarnaus atsakant į klausimą, kokią įtaką Lietuva turėjo NATO viršūnių susitikime Vilniuje: pagrindžiama, kodėl pasirenkamas kokybinių interviu metodas, papildant surinktą informaciją viešuosiuose šaltiniuose prieinama medžiaga; nustatoma, kokius veikėjus svarbu apklausti; paaiškinami suformuluojami klausimai; aprašomi kiti veiksniai, svarbūs tyrimui; išplėtojama, kaip pasirinktas metodas padės pasiekti tyrimo tikslo – išsiaiškinti, ar Lietuva, kaip šalis šeimininkė, galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams.

NATO viršūnių susitikimai yra susiformavusi praktika, kuriuose šalys narės taiko savo metodus, siekdamos sau ir visam Aljansui palankių rezultatų. Kaip paaiškinta ankstesnėse dalyse, liūto dalis darbo atliekama gerokai iki pačių susitikimų: darbotvarkės formavimas, tikslų nustatymas, paramos formuluotėms paieška, o gal net bandymai ką nors išbraukti – visas toks darbas paprastai lieka paraštėse. Tam, kad jis būtų atskleistas, reikia išsiaiškinti, kokias praktikas taiko veikėjai norėdami realizuoti savo siekius ir kaip tie siekiai gimsta. Todėl reikia dėmesį sutelkti į žmones, kurie tai daro – praktikus – ir su jų pagalba ištraukti visa tai į dienos šviesą. Tam naudingiausias pusiau struktūruotų kokybinių interviu metodas, nes jų metu ties NATO viršūnių susitikimu Vilniuje dirbusiems veikėjams suteikiama platforma paaiškinti ir papasakoti, kaip veikia NATO viršūnių susitikimai, kaip juose reiškiasi įtaka ir kaip jie išnaudojami pageidautiniems rezultatams pasiekti. Šis metodas turi savų privalumų ir trūkumų. Čia svarbūs J. Verbeke išskirti iššūkiai dėl informacijos prieinamumo – kadangi NATO yra kolektyvinės gynybos organizacija, joje slypi daug jautrios informacijos, susijusios su šalių narių saugumu ir gebėjimu gintis, nemaža dalis Aljanso dokumentų – su slaptumo žymomis; interpretacijų – jau praėjo beveik metai po NATO viršūnių susitikimo Vilniuje, tad veikėjai gali joms pasiduoti, vietoj to, kad įvardintų ir paaiškintų konkrečius savo veiksmus; atvirumo – veikėjai gali vengti įvardinti tikruosius motyvus,

nenorėti atskleisti savo taktikos ir kitų veikėjų taikytų praktikų dėl grėsmės susigadinti reputaciją ar santykius. Turint visus juos omenyje, verta pabrėžti, kad šiame tyrime nesiekama atskleisti jautrios informacijos susijusios su gynybos planais ar kitokios jos, kurios paviešinimas galėtų pakenkti NATO atgrasymo taktikoms, todėl pirmasis iššūkis laikytinas neaktuali. Kiti du iššūkiai itin aktualūs ir vienas būdų juos įveikti jau minėtas anksčiau – informacijos tikrinimas, pasitelkiant kitus viešuosius šaltinius – tai gali būti, pvz., NATO ar Lietuvos dokumentai, straipsniai žiniasklaidoje. Antras – užtikrinimas, kad apklausiamųjų tapatybės nebus atskleistos, apsaugant juos ir nuo bet kokio diskreditavimo. Trečias – siekiant objektyvumo ir informacijos tikslumo – tyrime apklausti ne tik asmenis iš Lietuvos ir pačios NATO, o ir kitų valstybių. Taip pereiname prie veikėjų, kuriuos apklausime, nustatymo. Kaip minėta anksčiau, ties NATO viršūnių susitikimais dirba ne tik diplomatai. Tai išplečia šiam tyrimui naudingų asmenų sąrašą. Atsirenkant respondentus, svarbiausias veiksnys yra jų dalyvavimas NATO viršūnių susitikimo Vilniuje procesuose, tiek mikro (pvz., dirbant ties erdvių paruošimu), tiek makro (pvz., formuojant užduotis, dalyvaujant derybose) lygiuose.

Pagrindiniai užsienio politikos klausimai sprendžiami ir vykdomi prezidento ir Vyriausybės. Tai įtvirtinta šalies Konstitucijoje. Užsienio politikos klausimai svarstomi ir Seime. Todėl šiam tyrimui formuluojamus klausimus reikia užduoti asmenims iš visų trijų šių institucijų, įvertinant tai, kad NATO yra ne tik apie užsienio politiką, bet ir gynybą, apklausti verta ne tik tuos, kurie dirba su užsienio politika, bet ir su krašto apsaugos klausimais. Siekiant objektyvumo, svarbu apklausti ne tik Lietuvos diplomatus ir politikus, bet ir užsienio. Pavyzdžiui, įvertinant tai, kad prieš tai NATO viršūnių susitikimas ne NATO būstinėje vyko Madride, aktualios informacijos galėtų suteikti Ispanijos diplomatai, kurie galėtų, dar pernelyg nutolę į interpretacijų lygį, suteikti medžiagos, leidžiančios atlikti „realybės patikrinimą“ (*reality-check*); taip pat tai, kad yra susiformavęs įvaizdis, jog JAV taria lemiamą žodį, priimant sprendimus, verta pasikalbėti ir su jų atstovais. Atsižvelgiant į Lietuvos iškeltus tikslus NATO viršūnių susitikimui Vilniuje, prasminga įtraukti ir Vokietijos diplomatus, nes būtent šios šalies brigados buvimą siekta įtvirtinti. Kadangi NATO veikia nemažas biurokratinis aparatas ir pats Aljanso vadovas, ką rodo ir aptartas pavyzdys apie D. Trumpo suvaldymą, gali turėti svarbios įtakos sprendimams, į tyrimą įtraukiami ir čia dirbantys pareigūnai, kurie galėtų paaiškinti įprastas NATO viršūnių susitikimų procedūras. Remiantis I. B. Neumann tyrinėjimais apie diplomatines vietas, į šį tyrimą įtraukiami ir asmenys iš Vilniaus miesto savivaldybės, kurie galėtų plačiau papasakoti apie pačios Lietuvos sostinės paruošimą priimti Aljanso vadovus.

Iš viso kalbėti šiam tyrimui sutiko 17, tiesa, vienas jų – tik visiškai neoficialiai, neleidžiant jo cituoti. Jis – vienos didžiausių svorį NATO turinčios šalies diplomatas, kuris patikino – niekas iš

Vokietijos ir JAV veikiančių diplomatų ar politikų nesutiks kalbėti šiam tyrimui dėl temos jautrumo ir konteksto – mat, būtent šios dvi valstybės stovėjo prieš Lietuvos vieną pagrindinių tikslų, kurio iki galo pasiekti nepavyko – Ukraina kvietimo į NATO negavo, kas yra jokia paslaptis – tai plačiai aptarinėta žiniasklaidoje. Deja, ne tik šių valstybių diplomatai nesutiko duoti interviu šiam tyrimui – prašymai pasikalbėti įvairiais kanalais siųsti mažiausiai 10 valstybių atstovams. Galiausiai, be šio, sutikusių atsakyti į kelis klausimus neoficialiai, interviu davė tik dviejų kitų NATO narių atstovai, suteikę vertingos informacijos. Visi kiti kalbėjusieji – Lietuvos diplomatai, politikai ir pareigūnai iš šių institucijų, kurie dirbo ties Vilniaus viršūnių susitikimu: Prezidentūros (2), Vyriausybės (1), Seimo (2 iš valdančiųjų ir 2 opozicijos), Užsienio reikalų ministerijos (3), Krašto apsaugos ministerijos (2), Vilniaus miesto savivaldybės (1), NATO (1). Siekiant išlaikyti jų anonimiškumą, šiame darbe nėra įvardinamos jų pareigos. Kaip apribojantį tyrimo veiksnį reikia išskirti ne tik temos jautrumą, dėl ko didžioji dauguma užsienio diplomatų atsisakė kalbėti šiam tyrimui, bet ir tai, kad pats viršūnių susitikimas yra šviežias įvykis – nuo jo nėra praėję nė metų – ir atsisakymą kalbėti arba atsargų kalbėjimą (nepaisant to, kad interviu anoniminiai), galima paaiškinti tuo, kad respondentai yra tebeveikiantys veikėjai, dalis informacijos yra įslaptinta. Tai reiškia, kad ateityje būtų verta grįžti prie šios temos, kai medžiaga nebebūtų tokia jautri. Nors tuo pačiu tai reikštų kitokius trūkumus – įskaitant grėsmę nuklysti į įvykių interpretacijas, nes jie būtų pasimirę.

Klausimai respondentams kyla iš teorinės ir literatūros apžvalgos dalių: nuo klausimo, kiek viršūnių susitikimo vieta gali turėti įtakos sprendimams – iki to, kiek svarbus vaidmuo tokiuose susitikimuose yra išorės veikėjų. Remiantis praktikų teorine prieiga, V. Pouliot ir J. Cornut, kaip minėta, yra nustatę tris svarbiausius jos komponentus – procesą, tai, kad jis yra santykinis (vyksta sąveikoje su kitų veikėjų veiksmis) ir yra politinis, nes apima atstovavimą ir valdymą. Pridūrus I. Neumann išskiriamą faktorių – vietą, galima nustatyti keturias sritis, kurias reikšminga analizuoti, siekiant išsiaiškinti, ar Lietuva galėjo turėti daugiau įtakos NATO viršūnių susitikime Vilniuje nei tuomet, kai susitikimo šeimininke nebuvo:

- a) **procesą** – reikšmingiausią dalį – nes jo analizė leis nustatyti, kaip ir kada sutarta dėl komunikato, kokiais būdais siekta įtakos, formuojant sprendimus, su kuo ir kaip buvo deramasi, kokie vyko užkulisiniai susitarimai;
- b) organizacijos **taisykles**, kurios formate vyksta susitikimas; tai susiję su politiniu dėmeniu, nes šios taisyklės lemia, kaip viršūnių susitikimų procesas yra valdomas;
- c) **vietą**, kurioje vyksta diplomatija, mikroklimato joje kūrimą;

d) žiniasklaidos, viešosios erdvės, **išorės veikėjų ir veiksmų įtaką**, atliepiančią santykiškumą ne tik su paties susitikimo dalyviais.

Atsakymų į klausimus, paremtus, pagal visus keturis aspektus – procesą, taisykles, vietą ir išorės įtaką – analizė, leis patvirtinti arba paneigti darbo teiginį – kad tai, jog NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, suteikė Lietuvai diplomatinį pranašumą. Jie leis nustatyti, kaip tai, kad susitikimas vyko Lietuvoje, paveikė šalies taikytas diplomatinės praktikas. Detaliau apžvelkime, kokie klausimai kyla iš kiekvieno iš aspektų:

a) *Procesas*

Procesas yra išskiriamas kaip svarbiausias aspektas praktikų teorijoje, nes būtent jis ir yra nagrinėjamas joje – kaip siekiama rezultato, kokiomis konkrečiomis praktikomis. Tad, ši sritis padės atskleisti veiksmus, per kurias siekta daryti įtaką priimamiems sprendimams. Lietuva, įtvirtinusi 5 tikslus 2023 m. balandžio 6 d. Seimo priimtoje rezoliucijoje, įtvirtino tokius siekius:

1) reikšmingai sustiprinti Baltijos regiono ir visos rytinės NATO dalies priešakinę gynybą ir atgrasymą laikantis principo „atgrasymas per paneigimą“ (angl. *deterrence by denial*) įgyvendinant Madride vykusiame NATO aukščiausiojo lygio susitikime priimtą įsipareigojimą reikšmingai, **iki brigados dydžio vieneto, padidinti Lietuvoje nuolat dislokuotas sąjungininkų sausumos pajėgas; sustiprinti integruotą oro ir priešraketinę gynybą, įskaitant oro gynybos pajėgumus Lietuvoje ir regione (...);**

2) visapusiškai remti Ukrainą praktinėmis priemonėmis, įskaitant ir NATO politinę paramą, pripažįstant, kad **Vilniuje vykstančiame NATO aukščiausiojo lygio susitikime Ukrainą būtina pakviesti tapti NATO valstybe nare** (pasirašant stojimo protokolus ir pradėdant ratifikavimo procesą, kai tam atsirastų sąlygos) (...);

3) sveikinant Suomijos narystę NATO, aktyviai **prisidėti siekiant kuo greitesnio Švedijos stojimo į NATO protokolų ratifikavimo Vengrijoje ir Turkijoje iki NATO aukščiausiojo lygio susitikimo Vilniuje;**

4) siekti visų NATO valstybių narių įsipareigojimo nuo 2025 metų **reikšmingai didinti finansavimą gynybai skiriant ne mažiau kaip 2 proc. bendrojo vidaus produkto** ir sutarti dėl ambicingo visų NATO valstybių narių įsipareigojimo didinti ilgalaikes investicijas į gynybos pajėgumus ir gynybos pramonę;

5) **plėsti ir stiprinti NATO ir Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono valstybių partnerių praktinį bendradarbiavimą**, apimančią technologijų, kibernetinės gynybos ir atsparumo hibridinėms grėsmėms sritis, ir siekį ginti taisyklėmis grindžiamą tarptautinę tvarką.⁶³

Atsižvelgiant į iškeltus tikslus, pirmiausia kyla klausimai, kodėl jie buvo nustatyti tokia forma – Seimo rezoliucijoje, kaip būtent Lietuva siekė šių tikslų, su kuriomis sostinėmis kalbėjosi,

⁶³ Lietuvos Respublikos Seimas, *Rezoliucija dėl Lietuvos pagrindinių tikslų NATO aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje*

derėjosi, kokias taktikas taikė. Kaip buvo ieškoma paramos norimoms formuluotėms komunikate? Ar, kaip R. Adler-Nissen ir V. Pouliot nustatė Prancūzijos, Didžiosios Britanijos atveju Libijos istorijoje – Lietuva pirmoji pateikė komunikato juodrašį? Kas tai darė pirmieji? Koks buvo šios rezoliucijos efektas tolesniems veiksams? Kaip pildėsi deklaracijos tekstas – kiek ilgai dėl jo buvo deramasi, kokioje stadijoje jis buvo, kai prasidėjo viršūnių susitikimas Vilniuje? Kadangi laikas gali būti išnaudojamas kaip derybinė taktika, ar buvo pasitelkiamas metodas, užtęsti derybas, kiek įmanoma ilgiau? Kokios buvo esminės patirtos kliūtys, siekiant tikslų? Kurios valstybės ryškiausiai ir kokiais metodais bandė daryti įtaką priimamiems sprendimams? Remiantis literatūros apžvalgoje nustatytu faktu, kad didžiausią įtaką NATO sprendimų priėmimo procese turi JAV, kyla klausimas, kaip reiškėsi jų vaidmuo. Ar buvo „šaltų skambučių“? Ar Lietuva, dėl to, kad buvo šio viršūnių susitikimo šeimininkė, taikė kokias nors kitokias praktikas nei atvejais, kai viršūnių susitikimai vykdavo kitur? Tyrimo dalyje, be kita ko, detaliau palyginsime ir rezoliucijoje iškeltų tikslų atitikimą Vilniaus komunikato tekstui, kuriame – 90 punktų.

b) Taisyklės

NATO yra tarptautinė organizacija, kurios būstinėje Briuselyje darbuojasi apie 4000 žmonių. Biurokratinis aparatas išties nemažas. Šiuo metu šalių narių skaičius – jau 32, o tuo metu buvo 31, tad, natūralu, kad visų lūkesčių suvaldymui reikalingas moderavimas ir koordinavimas. Tai – NATO generalinio sekretoriaus pareiga. Jau minėta teorinėje dalyje, jo asmeninės savybės, gebėjimas komunikuoti su kitų šalių atstovais, įskaitant ir įtakingųjų JAV, gali lemti procesus Aljanse.

Šioje dalyje kylantys klausimai respondentams susiję su tuo, koks yra paties NATO biurokratinio aparato vaidmuo viršūnių susitikimuose – kaip prie darbotvarkės formavimo prisideda Aljanso darbuotojai (įskaitant generalinį sekretorių), kokios yra jų funkcijos, ar tenka ir su jais vesti derybas, siekiant savų tikslų, ar išnaudojamas šis biurokratinis aparatas, apskritai, tikslams pasiekti – nes biurokratinis aparatas, kaip jau cituoti V. Pouliot ir J. Cornut – viena vertus, gali varžyti, kita vertus – gali ir įgalinti veikti – tad, kas labiau pasireiškia šiuo atveju? Kaip taikytas praktikas paveikė galutinio termino spaudimas – jog norint, kad NATO viršūnių susitikimas būtų sėkmingas – būtina, kad jo deklaracija būtų pasirašyta jo metu? Iš kitos pusės – ar praktika, kad komunikatas būtų pasirašytas susitikimo metu, lėmė išsikeltų tikslų koregavimą, atsisakymą?

c) Vieta

Dėmesys jai skirtinas, remiantis I. B. Neumann tyrinėjimais, galima teigti, kad ji nustato toną procesams – dar kartą grįžtame prie minties, kad „vieta formuoja įvykį, o įvykis – vietą“ – kadangi, šio

akademiko teigimu, diplomatijos negalima izoliuoti nuo likusiojo socialinio pasaulio – o už „Litexpo“, kur vyko viršūnių susitikimas, erdvės, Lietuvos sostinė buvo iškabinėta Ukrainos vėliavomis, tai iniciavus visuomeniniam transliuotojui „LRT“, kvietusiam žmones iškelti šias dvispalves už jos narystę NATO. Kalbant apie patį sostinės išorinį įvaizdį, verta prisiminti ir ažiotažą sukėlusią reklaminių kampaniją „Call Russia“, kai Vilniuje buvo gausiai iškabinėtos šios akcijos reklamos, galiausiai buvo nukabintos dėl pernelyg dviprasmiškai suprastos skleidžiamos žinutės. Jos iniciatorius Tomas Balžekas, apgailestaudamas, kad tenka kampaniją atšaukti, tikino, kad ja norėta atkreipti į tai užsienio žiniasklaidos dėmesį, o ne skatinti skambinti ir kalbėtis su Rusijos prezidentu, kaip pasirodė kritikams⁶⁴. Todėl klausimas, susijęs su iniciatyvomis, siekiant atkreipti atvykstančiųjų NATO viršūnių susitikimo dalyvių dėmesį, keltinas apjungiantis visas vykusias tokio pobūdžio iniciatyvas viešosiose erdvėse: ar ir kaip prie šių ar kitokių iniciatyvų, Vilniaus įvaizdžio prisidėjo Lietuvos politikos formuotojai, kadangi jos tiesiogiai susijusios su antruoju iš penkių NATO viršūnių susitikimui keltų tikslų, nustatytų Seimo rezoliucijoje „Dėl Lietuvos pagrindinių tikslų NATO aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje“, kuriuo įtvirtintas siekis, susijęs su būtinybe Vilniuje pakviesti Ukrainą tapti NATO valstybe nare.

Vilnius išties linksnuojamas buvo dar iki paties lyderių susirinkimo čia – žiniasklaidoje spėliota, ko galima tikėtis iš šioje lokacijoje įvyksiančio NATO viršūnių susitikimo. Nors užsienio žiniasklaidos atstovai ir valstybių delegacijos, vykdomos iš vieno taško į kitą, tikrai galėjo stebėti vėliavas ir reklamas mieste, ne mažiau, o, tikėtina, net ir svarbiau – pačių susitikimų vietų įforminimas ir tai, kaip buvo kuriamas mikroklimatas, kaip tai galėjo paveikti praktikas. Kas, dėl to, kad susitikimas vyko Vilniuje, buvo kitaip, nei, pavyzdžiui, kitose NATO valstybių sostinėse? Ar Lietuvos lyderiai, kaip viršūnių susitikimo šeimininkai, turėjo reikšmingesnę vietą prie stalo? Kad tokią turėjo vadinamojoje „šeimos nuotraukoje“ – nesunku pamatyti – Lietuvos prezidentas Gitanas Nausėda pozuoja greta NATO generalinio sekretoriaus Jenso Stoltenbergo, kuris stovi epicentre, o iš kitos pusės jam – JAV prezidentas Joe Bidenas⁶⁵. Kaip kurtas mikroklimatas? Koks vaidmuo teko atmosferos kūrimui?

d) Išorės įtaka

Tai, kad diplomatija yra socialinis veiksmas ir negali būti izoliuojamas nuo likusio socialinio pasaulio – aktualūs I. Neumann teiginiai ir šiam aspektui, analizuojant išorės veikėjų ir veiksmų įtaką.

⁶⁴ Elta, „Stabdoma iniciatyvos „Call Russia“ reklaminių kampanija“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2030424/stabdoma-iniciatyvos-call-russia-reklamine-kampanija>.

⁶⁵ Andrius Balčiūnas, D. Platūkytė, I. Žvinakytė, M. Gaučaitė-Znutienė, „NATO viršūnių susitikimas Vilniuje. Iš Stoltenbergo – viltinga žinia Ukrainai“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2031386/nato-virsuniu-susitikimas-vilniuje-atvykes-ukrainos-gynybos-ministras-musu-tikslas-visateise-naryste-bloke>.

Jo išskiriamą viešosios erdvės įtaką – kylančią iš žiniasklaidos, nevyriausybinių organizacijų, aktyvistų ir kitų veikėjų – jau aptarėme teorinėje dalyje, įskaitant tai, kaip diplomatomis svarbu kontroliuoti viešąjį debatą ir kad su išaugusiu komunikacinių kanalų skaičiumi, jį kontroliuoti tampa vis sunkiau. Kita vertus, kaip rodo V. Poulliot ir R. Adler-Nissen atlikta britų ir prancūzų taikyta praktika, sprendžiant dėl intervencijos Libijoje, viešąją erdvę galima bandyti pakreipti sau naudinga linkme, įrėminant įvykius taip, kaip reikia tikslams pasiekti – pavyzdžiui, nutekinant informaciją žiniasklaidai. Tad, šiuo atveju, verta kelti klausimus – kaip išnaudota viešoji erdvė, žiniasklaida (tiek Lietuvos, tiek užsienio), siekiant laimėti viešąją erdvę? O, iš kitos pusės – ar ir kaip žiniasklaidoje ir kitur viešojoje erdvėje vyravęs diskursas paveikė taikytas praktikas, siekiant išsikeltų tikslų?

NATO viršūnių susitikimuose gali dalyvauti ir ne Aljanso narės, o ir kviestiniai svečiai – šio viršūnių susitikimo atveju, bene svarbiausiu svečiu laikytas Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis. Dar nenusileidęs Vilniuje, jis socialiniame tinkle „Twitter“ „absurdu“ pavadino tai, kad Ukrainai nesuteikiamas aiškus grafikas narystei NATO pasiekti. Šis jo įrašas dominavo žiniasklaidoje, dominavo ir diplomatų pokalbiuose Vilniuje, jau viršūnių susitikimo metu⁶⁶. Tai sufleruoja būtinybę klausti apie tai, kaip tai, kas buvo perteikta ir kaip karšta naujiena (*breaking news*), paveikė taikytas praktikas jau paties viršūnių susitikimo metu, ar yra kitokių išorės veikėjų ir veiksnių, turėjusių tam įtakos.

Įvertinus atsakymus į visus iš šių keturių sričių kylančius klausimus, pasitelkiant viešai prieinamos medžiagos analizę (palyginant Vilniaus deklaraciją ir Lietuvos išsikeltus tikslus, tikrinant respondentų atsakymus, išgryninant šio viršūnių susitikimo aplinkybes) – galiausiai bus pateikiamos išvados ir pasiektas darbo tikslas – išsiaiškinta, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė, galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams nei tais atvejais, kai jų šeimininke nebuvo.

⁶⁶ Lili Bayer, A. Ward, „Zelenskyy blasts ‘absurd’ draft text that hedges on Ukraine’s NATO membership timeline“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/volodymyr-zelenskyy-nato-draft-text-on-ukraine-membership-timeline/>.

3. Tyrimas

2022 metų NATO viršūnių susitikimas Madride vyko praėjus vos keturiems mėnesiams po Rusijos plataus masto karo prieš Ukrainą pradžios – ir jau šio susitikimo deklaracijoje pabrėžta, kad tai – kritinis laikas saugumui ir tarptautinei taikai. Apžvalgininkai jį vadino svarbiausiu nuo Sovietų Sąjungos griuvimo laikų, teigė, kad Aljansas atidūrė ant konfrontacijos su Rusija slenksčio⁶⁷. Po metų Aljanso lyderiams susirinkus Vilniuje situacija nebuvo smarkiai kitokia – karas jau buvo įžengęs į antrus metus, peržengęs 500-osios karo dienos ribą. „Šis aukščiausiojo lygio susitikimas žymi mūsų Aljanso stiprinimo etapą“, – skalbiama Vilniaus komunikate⁶⁸, kuriame – 90 punktų. Baimės dėl galimos eskalacijos su Rusija nebuvo niekur dingusios. Tai buvo viena priežasčių, kodėl Ukraina Vilniuje nebuvo pakviesta tapti NATO nare – tokį paaiškinimą davė ne vienas iš 17 šio tyrimo respondentų. Visų jų atsakymai pusiau struktūruotuose interviu leidžia susidaryti aiškų vaizdą, kaip Lietuva siekė savo tikslų – kokias diplomatinės praktikas taikė; kokiam santykių su svarbiausiais sąjungininkais teko veikti; kokia buvo paties NATO biurokratinio aparato įtaka; kokį efektą davė šeiminingumo faktorius; kokia buvo išorės veikėjų įtaka. Tad, tyrimas suskirstytas į keturias dalis – „Procesas“, „Taisyklės“, „Vieta“ ir „Išorės veikėjai“ – jose, be kita ko, atspindi ir tai, ką Lietuvai pavyko pasiekti iš Seimo rezoliucijoje iškeltų penkių tikslų ir ar kuris nors jų buvo įvykdytas dėl to, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje.

3.1. Procesas

Procesas – praktikų teorijos svarbiausias aspektas, teigiant, kad norint analizuoti diplomatiją, reikia žiūrėti į patį procesą, kokios praktikos jo metu taikomos, o šie veiksmai įvardinami ir kaip tie, per kuriuos reiškiasi galia. Didžioji dalis tyrimo respondentų sutinka – Lietuva ėmėsi ir iki tol NATO viršūnių susitikimams netaikytų praktikų. Tą daryti reikėjo, norint sutelkti daugiau dėmesio į Lietuvos keliamas problemas ir tikslus, norint užtikrinti, kad viršūnių susitikimas būtų sėkmingas. Tai atsiskleidžia per parlamentinę diplomatiją, kovą dėl Ukrainos, galimybę kalbėtis su platesniu sąjungininkų ratu. Tad šioje dalyje aptariamos ne tik iki tol netaikytos praktikos, bet ir kiti svertai, metodai, per kuriuos Lietuva siekė

⁶⁷ David M. Herszenhorn, L. Bayer, H. Von Der Burchard, C. Gallardo, „From Madrid summit, NATO steps into more dangerous era“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/ussr-allied-leaders-russia-conflict-dangerous-cold-war-nato/>.

⁶⁸ North Atlantic Council, *Vilnius Summit Communiqué*, Vilnius, 2023 m. Liepos 11 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm (žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d.).

savo tikslų – kaip išnaudojo sąjungininkams svarbias temas, kokias taktikas taikė, kad patrauktų naratyvą į savo pusę. Procesas taip pat atsispindės ir likusiose tyrimo dalyse, įvertinant taisyklių, vietos ir išorės veikėjų įtaką.

3.1.1. *Parlamentinė diplomatija*

Pirmiausiai, nors ne pirmas dalykas, kurį padarė Lietuva dėl viršūnių susitikimo Vilniuje, tačiau nuo jame išvardintų tikslų atsispiriami, todėl ir pradėdame – ne kartą minėta Seimo rezoliucija, priimta likus trims mėnesiams iki NATO viršūnių susitikimo. Prieš joki kitą NATO viršūnių susitikimą Lietuvos parlamentarai tokios rezoliucijos nepriiminėdavo.

Respondentai, komentavę šios rezoliucijos prasmę, labiausiai fokusavosi į tai, kad šis dokumentas buvo skirtas parodyti Lietuvos vienybę, vienodai suvokiamus tikslus tarp visų politinių jėgų šalyje – ji Seime buvo priimta vienbalsiai⁶⁹. Lūkestis buvo, kad ir kitų NATO šalių parlamentai priimtų panašias rezoliucijas – taip neįvyko. Tačiau parlamentarai ją išnaudojo, siekiant įtikinti parlamentarus kitose šalyse narėse remti Lietuvos tikslus: „*Seimo nariai irgi važinėjo po sostines, aiškindami tuos tikslus ir siekdami rezultato. Tai susitelkimo prasme, aš manau, kad labai gerai buvo ta rezoliucija*“⁷⁰.

Atliekant interviu, aiškėjo, kad šia rezoliucija rėmėsi ne tik parlamentarai, kad išnaudojo ją, įtikinėjant sąjungininkus, patvirtino ir respondentas iš kitos institucijos: „*Tu gali naudoti kaip argumentą – žiūrėk, kas pas mane Seime daros – aš tą naudoju kaip argumentą vieną kartą. Sakiau: va, žiūrėkit, kas pas mane Seime (...)*“⁷¹. Kad toks ir buvo šios rezoliucijos tikslas, įvardino respondentas iš Seimo⁷². Vis tik, du iš respondentų (abu iš tos pačios institucijos – KAM) dėl Seimo rezoliucijos išsakė išskirtinai skeptišką nuomonę, pvz.: „*niekam neįdomi ta Seimo rezoliucija. Tiesiog, Seimas norėjo turėti kažkokią rolę, tai jie priėmė tą rezoliuciją. Viskas, kad pamajuot – pažiūrėkit, kaip mes irgi dirbame*“⁷³. Kita vertus – visi respondentai iš Seimo, net ir tie iš opozicijos, atkreipė dėmesį, kad šioje valdančiojoje daugumoje, lyginant su prieš tai buvusiomis, parlamentine diplomatija užsiimama itin aktyviai.

Seimas įvedė ir dar vieną praktiką, kurios iki tol netaikė jokia kita NATO narė – ne tik kad parlamentarai keliavo į sąjungininkų sostines, tačiau jų parlamentų pirmininkus buvo sukviestę ir į Lietuvą, Seimo pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen iniciatyva. Susitikimo tikslu pirmininkė nurodė

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimas, VI (pavasario) sesijos rytinio posėdžio nr. 259 stenograma, Vilnius, 2023 m. balandžio 6 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e978d820d49511ed9b3c9397e1236c2a> (žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d.).

⁷⁰ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 11.

⁷¹ Respondentas nr. 15.

⁷² Respondentas nr. 10.

⁷³ Respondentas nr. 8.

„galimybę parlamentiniame lygmenyje aptarti galimus NATO viršūnių susitikimo Vilniuje sprendimus“⁷⁴. Toks susitikimas įvyko likus maždaug pusantro mėnesio iki NATO viršūnių susitikimo Vilniuje, birželio 1-3 dienomis, į jį atsiliepė 27 šalių narių atstovai⁷⁵. Du respondentai svarstė, kad jei ne tai, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, kažin, ar būtų pavykę sukviesti tiek šalių parlamentų delegacijų⁷⁶ o kitas, įvertindamas Seimo pastangas nurodė, kad

„Parlamentinis renginys pirmą kartą NATO summito pasirengimo kontekste suorganizuotas būtent Vilniuje irgi tam push‘ui [liet. postūmiui], nes tie dalykai, kurie neturi jokių šansų per executive [vykdomąją valdžią] eiti, parlamentarai paprastai labai lengvai tokius dalykus kultivuoja, daro ir visa kita“⁷⁷.

Kultivuoti idėjas tarp parlamentarų sekėsi neblogai – apibendrinant parlamentinės diplomatijos pastangas, kitas respondentas tikino, kad palankumą Ukrainos kvietimui į NATO jau gegužę pavyko laimėti visų Aljanso narių parlamentuose, su amerikietiška išimtimi – respublikonai buvo už, tačiau nepavyko gauti demokratų palaikymo⁷⁸. Nepaisant to, jis supranta, kad nors parlamentų nuomonės yra formuojančios naratyvą, nebūtinai jis materializuojasi – NATO viršūnių susitikime svarbiausias vaidmuo tenka šalies vadovams: „*Aš manau, mes paėmėm ir parlamentus, žiniasklaidą, paėmėm think-tankus – smegenis mes paėmėm. Mes nepadėmėm dviejų sostinių aukščiausiu lygiu“⁷⁹.*

3.1.2. Kova dėl Ukrainos

11-ajame Vilniaus komunikato punkte rašoma, kad „Ukrainos ateitis – NATO“, kad atsisakoma iki tol reikalingu laikyto narystės veiksmų plano (*Membership Action Plan, MAP*), kad „galėsime pakviesti Ukrainą prisijungti prie Aljanso, kai sąjungininkai sutiks ir bus įvykdytos sąlygos“. Sekančiu punktu įtvirtinamas NATO-Ukrainos Tarybos įkūrimas, „kur sąjungininkės ir Ukraina sėdi kaip lygios narės“ ir taip suteikiama platforma konsultacijoms, sprendimų priėmimams.

Absoliuti dauguma respondentų neslepia – kad konsensuso dėl Ukrainos pakvietimo į NATO nėra – pamatyta gana anksti. Ir Seimui ruošiantis įrašyti tai į rezoliuciją, jam buvo sakoma pamiršti bet kokią kvietimą: „*pirma – niekada neturėjom tokio realistinio tikslo, antra – neužmirškim, kur pradėjom (...). Nepaisant to, ką ten Seimui sakėm, ir vidaus politikos prasme, ir visa kita, tai tą vėliavą Seimas norėjo*

⁷⁴ Elta, „Birželio pradžioje Čmilytės-Nielsen iniciatyva Vilniuje susitiks NATO šalių parlamentų pirmininkai“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1987290/birzelio-pradzioje-cmilytes-nielsen-iniciatyva-vilniuje-susitiks-nato-saliu-parlamentu-pirmininkai>.

⁷⁵ Elta, „Seimo pirmininkė: parlamentų įtaka NATO sprendimams yra reikšminga“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimo-pirmininke-parlamentu-itaka-nato-sprendimams-yra-reiksminga-93538887>.

⁷⁶ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentais nr. 10, 11.

⁷⁷ Respondentas nr. 1.

⁷⁸ Respondentas nr. 5.

⁷⁹ Respondentas nr. 5.

nešti – kokią norėjo, taip ir užrašė“⁸⁰. Finale – tik dvi valstybės pasisakė prieš Kyjivo pakvietimą į Aljansą – Vokietija ir JAV. Iš šios pusės buvo ne tai, kad „šaltų skambučių“, o ne vienas realus „šaltas pokalbis“. Net prieš pat Vilniaus viršūnių susitikimo pradžią Lietuva gavo aiškių, nemalonių signalų iš JAV palikti Ukrainos klausimą ramybėje – du respondentai patvirtino, kad taryt įvykusio Lietuvos prezidento Gitano Nausėdos ir JAV prezidento Joe Bideno susitikimo Daukanto rūmuose metu J. Bidenas kalbėjo „kietai“ ir „piktai“, ir „apie branduolinį karą“ – jis manė, kad Ukrainos pakvietimas galėtų sukelti trečią pasaulinį karą⁸¹. Toks jo požiūris aiškiai atsispindi ir tuometiniuose straipsniuose žiniasklaidoje⁸². Signalai tęsėsi viršūnių susitikimo metu po Ukrainos prezidento Volodymyro Zelenskio įrašo „Twitteryje“⁸³, numenkinusio Aljanso narių pastangas dėl Kyjivo

„po Zelenskio tweeto, pas amerikiečius atsirado stiprus instinktas perrašyti tą tekstą ir išvis išimti bet kokią nuorodą į kvietimą. Kaip bausmę. Tam etape dar buvo ir šantažo mums elementų – kad jeigu jūs tą prarytumėt, tai gal mes jums ir dėl brigados įrašytume...“⁸⁴.

Šantažo elemento vienas respondentų nenorėjo vertinti rimtai, sakydamas, kad diskusijų įkarštyje galima daug ko prisakyti⁸⁵. O šioje situacijoje sudalyvavęs respondentas konstatavo: „aš nemanau, kad tai yra tiek svarbu, realiai. Nes ten buvo tiesiog situacijos išvairavimo klausimas“. Situacija buvo išvairuota taip, kad sakiniai dėl Ukrainos komunikate, kokie jau buvo sutarti, tokie ir liko. Šis epizodas svarbus – iliustruoja foną, santykį, kokiame Lietuvos derybininkams teko dirbti ir atskleidžia, kokių metodų galima tikėtis iš sąjungininkų.

Kai kurie respondentai nurodo, kad Ukrainos pakvietimo į NATO tikėjosi tie, kurie turėjo nepagrįstus lūkesčius, kad to įmanoma pasiekti per Vilniaus viršūnių susitikimą. Nusivylimo dėl to, kad Ukraina čia negavo kvietimo tapti NATO nare, Lietuvos viešojoje erdvėje buvo galima stebėti išties nemažai – prie to grįšime, aptariant išorės veikėjų įtaką. O prie aukštų lūkesčių prisidėti galėjo ir Seimo rezoliucijoje dėl Ukrainos kvietimo labai aukštai iškelta kartelė. Tad, vertinant grynai pagal tai, kas parašyta Seimo rezoliucijoje – tikslas nepasiektas. Nors, kad yra padėta žingsnelių į priekį, ką pripažįsta

⁸⁰ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

⁸¹ Respondentai nr. 1, 15.

⁸² Patsy Widakuswara, „Days Before Vilnius Summit, Biden Won't Budge on Ukraine Joining NATO“, Voice of America, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.voanews.com/a/days-before-vilnius-summit-biden-won-t-budge-on-ukraine-joining-nato/7172009.html>.

David E. Sanger, Steven Erlanger, „Allies Pressure Biden to Hasten NATO Membership for Ukraine“, The New York Times, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.nytimes.com/2023/06/14/us/politics/biden-nato-ukraine.html>.

Stephen Collinson, „Why Ukraine's plea for NATO membership is such a profound dilemma for the West“, CNN, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://edition.cnn.com/2023/07/10/politics/ukraine-nato-western-dilemma/index.html>.

⁸³ Volodymyr Zelenskyy / Володимир Зеленський (@ZelenskyyUa), „We value our allies. We value our shared security“ Twitter įrašas, 2023 m. liepos 11 d., <https://twitter.com/ZelenskyyUa/status/1678707674811187200>.

⁸⁴ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

⁸⁵ Respondentas nr. 9.

užsienio analitikai⁸⁶ – sunku paneigti. Pavyzdžiui, patys respondentai dalinosi, kad, įvertinus kontekstą, buvo dirbama dėl kuo palankesnių formuluočių Ukrainai, kad nebeliktų žodžių „jei“ Ukraina taps nare, o įsivirtintų naratyvas „kai“⁸⁷. Iš vienos pusės, žodis „kai“, kaip matoma iš komunikato teksto – įtvirtintas. Iš kitos pusės – kokios tos sąlygos, kurios turėtų susiklostyti, kada ta ateitis ateis, kai Ukraina taps NATO nare – tekste nėra detalizuota. *Suma summarum* – Seimo nustatytas tikslas nepasiektas, bet klausimas šiek tiek pasistūmėjo į priekį – ne be Lietuvos pastangų. Nepaisant to, kad šalti „ne“ iš amerikiečių dėl Ukrainos pakvietimo į NATO nepaliko iliuzijų, kad juos pavyks perkalbėti, bandymai tą daryti vyko nuo pradžių – iki paskutinės akimirkos.

„Tikrai galiu patikinti, kad Lietuva buvo aktyviausias Ukrainos greitos integracijos į NATO rėmėjas. (...) Ir mes iki galo laikėmės Seimo priimtos rezoliucijos (...)“⁸⁸

Užsienio diplomatai tam pritaria:

„Ko Lietuva tikrai nedarė, tai to, ko norėjo didžiosios šalys – jos norėjo, kad Lietuva ir kitos Baltijos šalys ir kai kurios kitos valstybės duotų Ukrainai signalą – sumažinkite savo lūkesčius arba neprašykite per daug. Žinutė, kurią siuntė Lietuva ir šios šalys didžiosioms valstybėms buvo – kodėl mes turėtume jiems sakyti sumažinti savo lūkesčius? Tai jūsų darbas, nes jūs nenorite duoti ukrainiečiams to, ko jie trokšta ir nusipelnė“⁸⁹.

Taigi, Lietuvos pastangas dėl Ukrainos ir didžiųjų valstybių pastangas tai tramdyti matė ir užsienio diplomatai.

Reikia pasakyti, kad bandymų aptramdyti sulaukė ne tik Lietuva. Ką tik cituotas Europos diplomatas kaip vieną pavyzdžių nurodė, kad būdavo keliami tokie klausimai Ukrainos narystės NATO rėmėjams, kaip – „mes kalbam su ukrainiečiais ir jie, tiesą sakant, supranta, kad jiems neįmanoma pasiekti to, tad, kodėl jūs tai taip stipriai stumiate?“ – tačiau tai jis sakė priėmęs kaip derybinę taktiką – „kartais aš galvoju, kad jie mano, jog mes esame kvaili – kad negalime paskambinti ukrainiečiams ir pasiklausti, kaip yra iš tikrųjų... mes tai darėme. Pakartotinai“.

Kad klausimas, ar Lietuva nedaro daugiau Ukrainos klausimu nei pati Ukraina, „buvo ore“⁹⁰, vis tik pripažino vienas respondentų iš Lietuvos, komentuodamas, bet kategoriškai nuneigdamas kito respondento pasakymą, jog tarp Lietuvos ir Ukrainos buvo „nerašytas susitarimas“, kad „ukrainiečiai patys už save neagituoja, nes jiems to tikrai nereikia – yra svarbesnių dalykų – bet, jeigu jau mes norim

⁸⁶ Sean Monaghan, S. Martinez, O. Svendsen, C. García Encina, M. Droin, „What Happened at NATO's Vilnius Summit?“, CSIS, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.csis.org/analysis/what-happened-natos-vilnius-summit>.

⁸⁷ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondентаis nr. 1, 2.

⁸⁸ Respondentas nr. 3.

⁸⁹ Respondentas nr. 12.

⁹⁰ Respondentas nr. 15.

– gerai, be ukrainiečių žinios mes juos prominam [liet. remiame, iškeliamo]“⁹¹. Pastarasis taip kalbėjo tvirtindamas, kad ukrainiečiai buvo „labai stipriai prispausti amerikony, kad – mes jums duodam ginklus, pinigus, duosim, ką norėsit – nekalbam apie kvietimą“. Tačiau tai paneigia pačių ukrainiečių veiksmai, pavyzdžiui – iki paskutinės akimirkos Ukraina delsė pranešti, ar šalies prezidentas atvyks į Vilnių – likus kiek daugiau nei mėnesiui iki susitikimo, ukrainiečiai skelbė neatvyksiantys, jei Kyjivas negaus pozityvių signalų NATO narystei⁹² – bandė tai pasitelkti kaip derybinį svertą, nes suprato, kad nepasirodymu būtų sugadinę viršūnių susitikimą, kuriame aptarinėti Ukrainos reikalai. Atspindėti kitų šalių patirtį diskusijose dėl kvietimo Ukrainai svarbu, nes ne viena Lietuva dirbo šiais klausimais ir tai plačiau atskleidžia kontekstą, rodo, kokiais metodais veikė sąjungininkai, kurie atitinkamai formavo ir Lietuvos veiksmus. Teorinėje dalyje cituoti S. Schindler ir T. Wille, kurie praktikų teorijoje išvelgia tris problemas, iš kurių viena – jog veikėjai elgiasi taip, kad jų veiksmai atitiktų socialinę padėtį. Iš šiame poskyryje detaliau aptariamų Lietuvos taikytų praktikų, siekiant gauti Ukrainai kuo daugiau – atsiskleidžia, kad nepaisant visų būdų nuleisti Lietuvą ar kitas to siekiančias sąjungininkes „ant žemės“ – su šia socialine tvarka nesitaikstyta ir aktyviai ieškota būdų tai apeiti.

Vienas respondentų, atskleidęs reikšmingų Lietuvos diplomatinių pastangų detalių, tikino, kad kvietimas Ukrainai į NATO buvo „planas A“, o dirbti, kad Ukrainai būtų „kažkas“ – „planas B“. Supratus, kad „planas A“ nejudės pirmyn, nes „pokalbiai buvo užkertantys bet kokius kelius ir apie jokių Seimo rezoliucijose nuskambėjusius pakvietimus, ar dar kažką, net svajot neteko“⁹³, apsisistota ties antruoju planu:

„tuo metu žiūrėjom į Švedijos ir Suomijos, tuo metu dar ne NATO narių (...) – santykių su NATO modelį ir ką šitos dvi šalys, kurios jau arti NATO, bet dar ne narės, turėjo, ir kas iš tų mechanizmų galėtų būti pritaikyta Ukrainai. Realiai, svarstėm tokį dalyką, kuris realiai, de facto atvertu Ukrainai duris į Aljansą, tuo pačiu neužrašant, kad atveriamos durys į Aljansą“⁹⁴,

– toks buvo scenarijus B, pagal kurį, kaip aiškino respondentas, norėta, kad Ukraina turėtų prieigą prie ketvirtojo straipsnio konsultacijų, apsikeitimo žvalgybine informacija, kt. smulkesnių dalykų. Lietuva šiam scenarijui palaikyti telkė paramą – glaudžiai dirbo Bukarešto formate (tai devintuke, tai – šešetuke – palaikančiųjų skaičius svyravo, tą patvirtina ne vienas apklaustasis), įtikinėjo kitas sąjungininkes. Aiškus momentas, kada paaiškėjo, kad tik dvi NATO narės (JAV ir Vokietija) prieštarauja

⁹¹ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 10.

⁹² Nicolas Camut, „Ukraine won't attend NATO summit without 'signal' on accession: Zelenskyy“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/volodymyr-zelenskyy-ukraine-wont-attend-nato-vilnius-summit-without-accession-signal/>.

⁹³ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

⁹⁴ Respondentu nr. 1.

Ukrainos narystei⁹⁵ išryškėjo neformaliame NATO užsienio reikalų ministrų susitikime Osle. Jis vyko 2023 m. gegužės 31 – birželio 1 dienomis⁹⁶:

„Tuo metu net ir tų dvejų šalių administracijose buvo skirtingos pozicijos. Tarkim, Valstybės departamente, mes tikrai girdėjom sau draugiškų balsų, kurie skatino ir sakė, kad Osle svarbu labai aiškiai komunikuoti, dar kadangi mūsų ministras yra tikrai nesiskundžiantis išraiškos, taip sakant, stipriais gebėjimais – tai, natūraliai, jis ten pakankamai stipriai skambėjo, aplink jį būrėsi visas tas ratas. Na ir ta žinutė į Vašingtoną ir Berlynąėjo – kad, realiai, jie yra izoliuoti.“⁹⁷

Respondentas džiaugėsi, kad galiausiai į NATO-Ukrainos Tarybos mandatą pavyko įtraukti ketvirto NATO sutarties straipsnio lygio konsultacijas ir stebėjosi, kad ties tuo dirbant, pirmą kartą prancūzų pozicija buvo artimesnė lietuviams, negu britų⁹⁸. Taigi, scenarijus B, anot apie jį papasakojusio respondento, gana sėkmingai judėjo, buvo beveik išpildytas. Bet scenarijus A – nepaisant visų „šaltų dušų“ – irgi nebuvo pamirštas, tik šiuo atveju dirbta buvo ties kuo patrauklesnėmis formuluotėmis Ukrainai. Patys ukrainiečiai, esą, buvo patenkinti – matydami, kaip viskas progresuoja, jie kalbėjo, kad jei taip ir liks – tai bus stebuklas⁹⁹. Stebuklas brendo iki momento, apie kurį respondentai sako sužinoję tik gerokai po *summito*. Vieni sako, kad likus 10 dienų, kiti – savaitei ar dviem¹⁰⁰ – Vokietijos kancleris Olafas Scholzas, esą, buvo nutaręs pasižiūrėti, dėl ko derasi Berlynas. Pamatęs, liko tuo nepatenkintas ir paskambino JAV prezidentui J. Bidenui, po ko dalis šio darbo nuėjo šuniui ant uodegos.

„Iš pakankamai tokių elegantiškų sakinių, kurie iš esmės nebūtų reiškę kažkokio kokybiškai labai didelio šuolio irgi, bet jie būtų tiesiog gerokai elegantiškesni – pavirto į tą sunkiai praryjamą, sunkiai suvalgomą daiktą“¹⁰¹,

– komentavo respondentas, nesistebėdamas V. Zelenskio reakcija į tai jau viršūnių susitikimo metu.

Kitas „žodžių žaidimo“ visai nesureikšmino:

„Yra ta žodžių ekvilibristika. Dėl kiekvieno jo žaidžia: would, could, should, ought become member of NATO... dėl to vieno žodžio gali praleisti tris dienas posėdy. Bet ar nuo to gyvenimas pasikeičia? Turbūt ne. Kai bus dėl Ukrainos narystės NATO nuspręsta atskirai, kada nors – tai ir bus nuspręsta atskirai“¹⁰².

Iki galo apibendrinti Lietuvos atstovų triūsą dėl Ukrainos – ar dėl jos pasiekta, kas pasiekta, dėl to, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje – bus įmanoma tik pabaigoje, nes čia, kaip ir kitiems aspektams,

⁹⁵ Respondentas nr. 1.

⁹⁶ LR Užsienio reikalų ministerija, „Užsienio reikalų ministras Osle dalyvaus neformaliame NATO užsienio reikalų susitikime“, urm.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalu-ministras-osle-dalyvaus-neformaliame-nato-uzsienio-reikalu-susitikime>.

⁹⁷ Žr. Priedas nr. 2: interviu su Respondentu nr. 1.

⁹⁸ Respondentas nr. 1.

⁹⁹ Respondentas nr. 1.

¹⁰⁰ Atsekti to iš pranešimų žiniasklaidoje nepavyko, nors žina apie tai patvirtino 3 respondentai iš skirtingų pozicijų.

¹⁰¹ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

¹⁰² Respondentas nr. 8.

svarbūs dar keli faktoriai, kurie bus aptariami likusiuose skyriuose. Šiuo atveju, čia atskleistos praktikos, kokias taikė Lietuva, siekdama geriausio rezultato.

3.1.3. Indijos-Ramiojo vandenynų korta

Seimo rezoliucijoje tarp keliamų tikslų nurodyta: „plėsti ir stiprinti NATO ir Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono valstybių partnerių praktinį bendradarbiavimą, apimant technologijų, kibernetinės gynybos ir atsparumo hibridinėms grėsmėms sritis, ir siekį ginti taisyklėmis grindžiamą tarptautinę tvarką“. Šiam regionui Vilniaus komunikate dedikuotas 85 punktas:

„Indijos-Ramiojo vandenynų regionas yra svarbus NATO, nes įvykiai šiame regione gali tiesiogiai paveikti euroatlantinį saugumą. Sveikiname mūsų partnerių Azijos ir Ramiojo vandenyno regione – Australijos, Japonijos, Naujosios Zelandijos ir Korėjos Respublikos – indėlių į saugumą euroatlantinėje erdvėje, įskaitant išpareigojimą remti Ukrainą. Toliau stiprinsime savo dialogą ir bendradarbiavimą, kad spręstume bendras saugumo problemas, įskaitant kibernetinės gynybos, technologijų ir hibridinės sistemos problemas, remdamiesi bendru išpareigojimu laikytis tarptautinės teisės ir taisyklėmis pagrįstos tarptautinės tvarkos”.

Kaip matome, sulyginus rezoliucijos ir komunikato tekstą – jie labai panašūs. Tik šiame viename punkte tiesiogiai minimas Indijos-Ramiojo vandenynų regionas.

Verta atkreipti dėmesį, kad bendradarbiavimas su šiuo regionu neatskiriamas nuo augančio Kinijos grėsmės suvokimo ir jos tikslų plėsti savo įtaką. Pekinas nėra patenkintas NATO bendradarbiavimu su Indijos ir Ramiojo vandenynų valstybėmis, kurių lyderiai susirinko Vilniuje (tiesa, tai buvo tik antras viršūnių susitikimas po Madrido, kuriame jie visi dalyvavo¹⁰³). Po Vilniaus *summito* Kinijos misijos Europos Sąjungoje atstovas teigė: „Tvirtai nepritariame NATO judėjimui į Rytus į Azijos ir Ramiojo vandenynų regioną ir bet kokie veiksmai, keliantys pavojų teisėtoms Kinijos teisėms ir interesams, bus sutikti ryžtingai“¹⁰⁴. Nenoras eskaluoti situacijos su Kinija lėmė, kad Tokijoje nebuvo atidarytas NATO ryšių su Azija biuras – jo atidarymui kelią tvirčiausiai užstojo Prancūzija¹⁰⁵. Lietuva tarp tikslų šio biuro atidarymo nekėlė – žiūrint į tai, ką kėlė, kaip buvo dirbama Indijos-Ramiojo vandenynų klausimais ir kaip atrodo Vilniaus komunikatas – galima teigti, kad tikslas pasiektas, nors dėl to, kiek proveržis reikšmingas ir ar tai galima vadinti proveržiu, apskritai – būtų atskira diskusija.

¹⁰³ NATO, „Relations with partners in the Indo-Pacific region“, Nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_183254.htm.

¹⁰⁴ Mission of the People's Republic of China to the European Union, „Spokesperson of the Chinese Mission to the EU Speaks on a Question Concerning China-related Content in the NATO Vilnius Summit Communiqué“, eu.china-mission.gov.cn/eng, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., http://eu.china-mission.gov.cn/eng/fyrjh/202307/t20230712_11112008.htm.

¹⁰⁵ Stuart Lau, Laura Kayali, „Macron blocks NATO outpost in Japan amid Chinese complaints“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-block-nato-outpost-japan-china-complaints/>.

Nustebina tai, kad nors kaip vieną praktikų teorijos silpnybių anksčiau išgryninome tai, kad sudėtinga empiriškai užčiuopti motyvus, o jei apie juos būtų užklausiama informantų – jie gali būti linkę meluoti – vargu, ar taip nutiko šio tyrimo respondentams komentuojant, kodėl Indijos ir Ramiojo vandenynų tema užėmė svarbią vietą Vilniaus viršūnių susitikimo darbotvarkėje. Aiškėja, kad didiesiems sąjungininkams bandant tramdyti Lietuvos ir kitų prijauciančiųjų ambicijas dėl Ukrainos, Vilnius bandė pelnyti JAV palankumą, pasitelkdamas temą, į kurią sutelkta nemažai amerikiečių dėmesio.

Keli respondentai buvo labai atviri – vienas to pavyzdžių: „*turėjom strategiją bandyti šiek tiek suminkštinti amerikiečių kietą širdį dėl Ukrainos indopacifiku, dėl to labai norėjom ir darėm ir atskirus renginius dar prieš summitą, ir paskui ta sesija per NATO summitą*“¹⁰⁶. Išties, šio regiono lyderiai buvo atvykę į viršūnių susitikimą, jų klausimai buvo darbotvarkėje (yra užsimenančių, kad dėl to buvo „tikrai daug žaidimo“¹⁰⁷). Ir išties Lietuvos diplomatai taip pat turėjo keletą susitikimų su JAV atstovais prieš viršūnių susitikimą, kur buvo aptarti bendradarbiavimo su šiuo regionu klausimai¹⁰⁸, taip pat Vilniuje buvo surengta NATO bei Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono partnerių konferencija¹⁰⁹. Europos diplomatas, įvertindamas Lietuvos politiką Kinijos atžvilgiu, svarstė, kad jei viršūnių susitikimas būtų buvęs, pvz., Vengrijoje – kažin, ar Indijos ir Ramiojo vandenynų klausimai būtų sulaukę tiek dėmesio – „*taigi, yra skirtumas ir tai svarbu*“¹¹⁰.

Lietuvos dėmesys Indijos-Ramiojo vandenynų regionui prasidėjo dar gerokai iki pradėdant ruošti NATO viršūnių susitikimui Vilniuje – vien kiek dėmesio sulaukė Taivaniečių atstovybės atidarymo klausimas 2021 m. lapkritį. Todėl dalis respondentų šios temos įtraukimą į viršūnių susitikimo darbotvarkę matė kaip Lietuvos strategijos tęsinį¹¹¹. „*Tai atvėrė visas duris Vašingtone. (...) Net Baltuosiuose rūmuose, kurie mums buvo ir išlieka problema dėl Ukrainos pakvietimo, bet dėl Indopacifik – Amerika buvo su mumis. Ir iki šiol, realiai tai yra, taip – vienas iš derybinių svertų, kuriuos mes turime*“¹¹², – nurodė respondentas iš Seimo – ir tai nepaneigia to, kad ši Lietuvos politika yra amerikiečių palankumui laimėti.

¹⁰⁶ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

¹⁰⁷ Respondentas nr. 11.

¹⁰⁸ LR Užsienio reikalų ministerija, „Lietuva ir JAV stiprina įsitraukimą ir bendradarbiavimą Indijos ir Ramiojo vandenynų regione“, urm.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/lietuva-ir-jav-stiprina-isisitraukima-ir-bendradarbiavima-indijos-ir-ramiojo-vandenynu-regione>.

¹⁰⁹ LR užsienio reikalų ministerija, „Vilniuje vyks NATO bei Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono partnerių konferencija“, urm.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/vilniuje-vyks-nato-bei-indijos-ir-ramiojo-vandenynu-regiono-partneriu-konferencija>.

¹¹⁰ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 12.

¹¹¹ Respondentai nr. 4, 10, 12.

¹¹² Respondentas nr. 5.

Tačiau teko pripažinti, kad *indopacifiko* klausimų įtraukimas „*aišku, tai nei kiek nepadėjo suminkštinti širdžių, ar šiek tiek lankstesniais padaryti protų, kurie įsitikinę, kad branduolinis karas už penkių minučių*“¹¹³.

3.1.4. Gynybos ir atgrasymo stiprinimas

Šiame poskyryje – žvilgsnis į Lietuvos tikslų, susijusių su Aljanso gynybos ir atgrasymo stiprinimu – kiek pavyko juose pasistūmėti. Konkrečiai – dėl gynybos finansavimo įsipareigojimų ir rytinio flango stiprinimo.

Lietuva siekė, kad sąjungininkės įsipareigotų skirti mažiausiai 2 procentus nuo Bendrojo vidaus produkto gynybai. Tai įtvirtinta 27-ajame Vilniaus komunikato punkte. Tiesa, Seimo rezoliucijoje išreiškiamas noras, kad sąjungininkės tą darytų jau nuo 2025-ųjų, o komunikate laikas, nuo kada turėtų šalys narės laikytis tokio susitarimo, neapibrėžtas – nurodoma tik, kad tą reikia daryti skubiai. Vis tik, verta atkreipti dėmesį, kad kalbėdami viešai nei prieš, nei per NATO viršūnių susitikimą Vilniuje apie tikslą, kad 2 proc. nuo BVP gynybai būtų grindys, Lietuvos atstovai neminėdavo, nuo kada tai turėtų būti taikoma¹¹⁴. Tuo metu šiam tyrimui interviu davę respondentai 2 proc. nuo BVP gynybai klausimo visai nesureikšmino – dalindamiesi apie savo taikytas praktikas, siekiant Lietuvos tikslų, nei vienas atskirai neišskyrė pastangų šiam tikslui pasiekti, tik pasidžiaugė, kad pastarasis yra pasiektas. Todėl prie šio klausimo nebebus grįžtama.

Užtat prie klausimo, susijusio su rytinio flango stiprinimu dar bus grįžta ne kartą. Seimo rezoliucijoje pirmuoju tikslu įvardinamas siekis reikšmingai stiprinti visos rytinės NATO dalies priešakinę gynybą ir atgrasymą, didinant Lietuvoje dislokuotas sąjungininkų pajėgas, stiprinant oro ir priešraketinę gynybą. Rytinis flangas Vilniaus komunikate paminėtas 5 kartus.

34-ajame punkte rašoma: „negalime atmesti atakos prieš sąjungininkų suverenitetą ir teritorinį vientisumą galimybės“, – ir įvardinama, kaip bus stiprinama Aljanso gynyba ir atgrasymas, dėmesio skiriant čia ir rytiniam flangui: be to, kad apskritai džiaugiamasi priimtais naujais regioninės gynybos

¹¹³ Respondentas nr. 1.

¹¹⁴ BNS, „Lietuva sieks, kad mažiausiai 2 proc. gynybai būtų privalomi visoms NATO šalims“, lrytas.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/01/19/news/lietuva-sieks-kad-maziausiai-2-proc-gynybai-butu-privalomi-visoms-nato-salims-25857382>.

Elta, „Anušauskas: 2 proc. BVP gynybai turi būti grindys, tačiau Lietuva pasirengusi diskutuoti ir dėl didesnio įsipareigojimo“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/anusauskas-2-proc-bvp-gynybai-turi-buti-grindys-taciau-lietuva-pasirengusi-diskutuoti-ir-del-didesnio-isipareigojimo-92569047>.

Dainora Pankūnė, „Itemptos NATO derybos dėl kiekvieno žodžio: tokios svarbos sprendimų nebuvo jau seniai“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/projektai/nato-virsuniu-susitikimas/itemptos-nato-derybos-del-kiekvieno-zodzio-tokios-svarbos-sprendimu-nebuvo-jau-seniai-93900135>.

planais, sveikinamos „nuolatinės sąjungininkų pastangos padidinti savo buvimą NATO rytiniame flange“, nurodoma, kad sąjungininkai „susitarė toliau gerinti NATO integruotos priešlėktuvinės ir priešraketinės gynybos parengtį, pasirengimą ir sąveiką (...), iš pradžių daugiausia dėmesio skirdami rytiniam flangu“. Tad, dėl naujų gynybos planų – sutarimas įtvirtintas, įtvirtinti sprendimai ir dėl oro ir priešraketinės gynybos stiprinimo. Visi tyrimo respondentai, komentavę oro ir priešraketinės gynybos stiprinimą regione, sutiko, kad šis tikslas – pasiektas, vienas išreiškė skeptiškesnę poziciją, jog „sprendimas, kuris priimtas – jis toks kompromisinis, toks mažai ką įpareigojant – ta prasme, nieko neįpareigojant – savanoriškumo pagrindu šalys priima sprendimus“¹¹⁵. Iki šiol to įgyvendinimo ženklų nėra labai daug – pavyzdžiui, kad dėl rotacinės oro gynybos modelio tebevyksta derybos, šių metų balandį sakė ir prezidentas¹¹⁶. Vis tik, aiškinimasis, ką pavyksta įgyvendinti iš to, kas sutarta komunikate – nėra šio tyrimo uždavinys.

Nors neužsiminta Seimo rezoliucijoje, Lietuva siekė, kad į Vilniaus deklaraciją būtų įtrauktas Vokietijos sprendimo dislokuoti brigadą pasveikinimas. NATO viršūnių susitikimo išvakarėse prezidentas G. Nausėda kalbėjo, kad deklaracijoje „būtų naudinga pasveikinti sąjungininkus už jų ryžtą stiprinti priešakinę gynybą“, o viršūnių susitikimo rytą Lietuvos ambasadorius prie NATO Deividas Matulionis sakė, kad „darysime viską, kad taip, kaip prezidentas pasakė – turėtume tam tikrą referenciją į Vokietijos brigadą NATO dokumente“¹¹⁷. Tačiau tokios referencijos komunikate neatsirado, pasveikinimas – bendro pobūdžio, neišskiriant konkrečių valstybių pastangų (pacituotas praėjusioje pastraipoje). „Komunikate, aišku, tai netiko nei amerikiečiams, kurie rotaciniu pagrindu nori visą laiką turėti savo pajėgas, nei kokiems britams, kurie neplanuoja turėti brigados Estijoje“, – kodėl nepavyko įtraukti valstybių pavadinimų į šį sakinį, paaiškino vienas šio tyrimo respondentų¹¹⁸, kitam svarstant, kad „neįvertinom, kiek dirbo šalių su Berlynu, kad jie to nedarytų“¹¹⁹.

Nepaisant to, kad nepavyko Lietuvai gauti vokiečių brigados pasveikinimo komunikate – jame buvo iš esmės atkartotos formuluotės iš Madrido viršūnių susitikimo – to praktiškai nė vienas iš respondentų nesureikšmino, ką galima matyti iš tokių vertinimų: „Aš sakyčiau, dabar žiūrint – ar buvo

¹¹⁵ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 16.

¹¹⁶ Elta, „Nausėda sako, kad Lietuva derasi dėl rotacinės oro gynybos modelio su didžiosiomis NATO sąjungininkėmis“, tv3.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/nauseda-sako-kad-lietuva-derasi-del-rotacines-oro-gynybos-modelio-su-didziosiomis-nato-sajungininkemis-n1328683>.

¹¹⁷ Augustė Lybertytė, „Matulionis: darysime viską, kad NATO deklaracijoje turėtume referenciją į Vokietijos“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/matulionis-darysime-viska-kad-nato-deklaracijoje-turetume-referencija-i-vokietijos-brigada-93892743>.

¹¹⁸ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

¹¹⁹ Respondentas nr. 11.

tas sakinys, ar nebuvo – brigada – vyksta projektas“¹²⁰, „Mūsų pozicijos dėl brigados daug kas taip ir nesuprato, nes, dabar atgal žiūrint (...) – nematau, kaip tai būtų šiandien mūsų situaciją pagerinę“¹²¹. Be to, verta prisiminti, kad paties viršūnių susitikimo Vilniuje metu, Vokietijos išpareigojimai dėl brigados stiprėjo – šalies gynybos ministras Borisas Pistoriusas žadėjo, kad iki metų pabaigos bus parengtas jos dislokavimo planas¹²² – ir jis buvo pasirašytas gruodžio 18 d.¹²³

Kadangi Seimo rezoliucijoje nebuvo nurodytas tikslas, kad į komunikatą būtų įtrauktas sakinys, sveikinantis Vokietijos sprendimą dislokuoti brigadą nuolatiniam buvimui, regioniniai gynybos planai priimti, buvo ir sprendimų dėl oro gynybos – pirmąjį rezoliucijos tikslą galima įvardinti, kaip pasiektą. Konkrečios praktikos, kaip Lietuva siekė šių tikslų, atsiskleis vėlesnėse dalyse – ypač dėl vokiečių brigados, nes šis klausimas smarkiai persipina su skyriais, kuriuose apžvelgiama taisyklių ir vietos įtaka.

3.1.5. Atvertos durys

Unikalios galimybės suteikė tai, kad Lietuva buvo įtraukta į sąjungininkų ratelius, į kurių diskusijas iki tol nebūdavo įtraukiama. O rengiantis Vilniaus viršūnių susitikimui įtraukta buvo. Nes buvo jo šeimininkė:

„mus, Lietuvos diplomatus, ir ypatingai Briuselyje, įtraukė į įvairiausių ratelius, kuriuose mes nebūdavom anksčiau. O tie rateliai yra labai svarbi diplomatinio darbo dalis, kada tuose rateliuose, mažose grupelėse yra išsikalbama iki smulkmenų, atvirai ir ten paprastai gimsta daug tokių neformalių sutarimų, susitarimų, kas po to yra įgarsinama oficialiai per derybas į mikrofoną. Tai mums tas krūvis dalyvauti tuose rateliuose tikrai išaugo labai stipriai, vos spėdavom suktis (...) vaikščioti vakarais, dienomis į tuos ratelius. Tai būdavo ir vieši, ir nevieši. Tai iš tikrųjų buvo didžiulis pokytis nuo to, kas vykdavo iki tol, kol nebuvo šeimininkais“¹²⁴,

– ypatumą, suteiktą šeimininkavimo, atskleidė vienas diplomatų. Šiuose rateliuose, kaip jis teigė, buvo didžiųjų valstybių diplomatai, iš tokių šalių kaip JAV, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Turkija; juose „vykdavo identifikavimas siekiniu, tikslų, galbūt sutarimas dėl tam tikrų dalykų, kurių nedarysim, ne tik dėl to, ką darysim“ – o tai svarbu tokioje „siurprizų nemėgstančioje“ organizacijoje, kaip NATO¹²⁵. Tokių „ratelių“, panašu, daugiausiai atsivėrė URM, kurio žmonės itin vertino galimybę glaudžiau dirbti su

¹²⁰ Respondentas nr. 8.

¹²¹ Respondentas nr. 11.

¹²² Ignas Jačasuskas, „B. Pistorius: Vokietija šiemet turėtų parengti planą dėl brigados Lietuvoje“, Kauno diena, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/b-pistorius-vokietija-siemet-turetu-parengti-plana-del-brigados-lietuvoje-1132091>.

¹²³ LR Krašto apsaugos ministerija, „Pasirašytas Vokietijos brigados dislokavimo veiksmų planas: siunčiamas signalas tiems, kurie kelia grėsmę Europos saugumui“, kam.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://kam.lt/pasirasytas-vokietijos-brigados-dislokavimo-lietuvoje-veiksmu-planas-siunciamas-signalas-tiems-kurie-kelia-gresme-europos-saugumui/>.

¹²⁴ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 6.

¹²⁵ Respondentas nr. 6.

„Quad“ (JAV, JK, Vokietija ir Prancūzija) – respondentai iš Krašto apsaugos ministerijos tikina bendravę įprastiniuose formatuose, o daugiau buvo nebent dvišalių susitikimų¹²⁶. Vienas jų, be kita ko, išsakė skeptišką nuomonę ir dėl to, ar rateliai galėjo ką nors reikšmingo nulemti:

„kad čia mes organizuojam, tai galbūt ir pakvietė į vieną kitą susitikimą, bet kas iš to. Ar tos valstybės pakeitė savo poziciją? Ne. Taip, teisingai, gavo gal didesnę prieinamumą prie amerikiečių. Bet ir dabar matau tie susitikimai tęsiasi. Nes mes esam pafrontės valstybė“¹²⁷.

Tačiau diplomatas, pasidalinęs apie įtraukimą į naujas grupes, nurodė tokį įgytą privalumą: „vienas ratelis po kito, ir žiūrėk – kas atrodė kažkada visiškai neįmanoma arba tabu – žiūri, kad žmonės pradeda panašiai kalbėti. Tik galbūt ne taip maksimaliai, kaip tu nori, bet užuominos prasideda“¹²⁸.

Atviresnes duris išnaudojo prezidentas Gitanas Nausėda. Jei prieš Madrido viršūnių susitikimą sausio-birželio mėnesiais, remiantis jo darbotvarkėje¹²⁹ pateikiama informacija, galima suskaičiuoti 3 jo dvišalius vizitus į NATO šalis nares, tai prieš Vilniaus viršūnių susitikimą sausio-birželio mėnesiais jų buvo 9 (lankėsi Norvegijoje, Turkijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, Italijoje, Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje). Buvo ir daugiašalio formato susitikimų – vyko ir Europos Vadovų Tarybos, ir Bukarešto devyneto susitikimai, ir Miuncheno saugumo konferencijos, ir ekonomikos forumas Davose – kur neabejotinai užkulisiuose buvo galima aptarinėti ir su NATO viršūnių susitikimais (tiek Madrido, tiek Vilniaus atvejais) susijusius klausimus.

„Kai prezidentas važiuodavo po sostines, o jų aplankė labai daug, ir kalbėjo su beveik visais lyderiais iki summito – viena vertus, tas padėjo mums geriau išsiaiškinti šalių pozicijas su niuansais įvairiais, o kitas dalykas – galėjome šapinti [liet. – formuoti] tų šalių mąstymą – bent jau tiek, kad išsakyti, o kaip mes galvojame ir ko mes tikimės“¹³⁰,

– konstatavo respondentas iš Prezidentūros, kuris dar pabrėžė, kokia speciali darbotvarkė buvo planuojama tiems vizitams:

„buvom išdirbę tokią formulę – susitinka su šalies prezidentu, vadovu, sakykim – prezidentu arba karaliumi, susitinka su premjeru, kuris didžiąja dalimi sprendžia reikalus. Tada trys interviu ir susitikimas su lietuvių bendruomene, kuriai pasakoma – žiūrėkit, jūs čia vietoj, prašom dirbkit su savo priimančiąja šalimi – lobbyinkit [liet. užsiimkite lobizmu], rašykit laiškus – žodžiu, irgi bendram reikalui pasijunkit“.

¹²⁶ Respondentas nr. 16.

¹²⁷ Respondentas nr. 8.

¹²⁸ Respondentas nr. 6.

¹²⁹ LR Prezidentūra, „Darbotvarkė“, lrp.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://lrp.lt/lt/darbotvarke>.

¹³⁰ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 15.

Apžvelgus prezidento vizitus, kad likus pusmečiui iki NATO viršūnių susitikimo Vilniuje jis aplankė 9 valstybes, užkliūva tai, kad tarp jų nėra pagrindinės šalies – JAV. Kaip aiškino vienas respondentų – ten „buvom patarėjų lygmenyje“¹³¹:

„kontaktai su amerikiečiais, ar susitikimai su J. Sullivanu, kurių įvyko metų bėgyje, turbūt, keturi kokie – tai derinantis, lygiai taip pat, šalia visų kitų temų ir dėl NATO summito ir kokie mūsų lūkesčiai. Daugiausiai tai buvo susiję su Ukraina – kaip išvairuot Ukrainos temą“.

Patarėjų darbotvarkės nėra viešinamos, tad įvertinti, kiek jie valstybių dar galėjo be prezidento apkeliauti, nėra galimybės. Bet verta stabtelėti ties viena G. Nausėdos aplankyta valstybe – Turkija. Ten Lietuvos prezidentas susitiko su Turkijos prezidentu Recepu Tayyipu Erdoganu, su kuriuo aptarė su Vilniaus viršūnių susitikimu susijusias temas. Ankara buvo pagrindinis barjeras tarp Švedijos ir NATO, todėl norint pasiekti vieną Lietuvos tikslų ir priartinti Stokholmą prie Aljanso – reikėjo kalbėtis su Turkija. Tai buvo pirmas ir kol kas vienintelis G. Nausėdos vizitas šioje šalyje, nors ankstesnių NATO viršūnių susitikimų išvakarėse tekdavo susėsti su R. T. Erdoganu rytinio flango stiprinimo klausimais.¹³²

Po vienintelio vizito Ankaroje, G. Nausėda pareiškė, kad „Švedijos narystės klausimu yra dar tam tikrų komplikacijų. Aš išreiškiau viltį, kad tos komplikacijos dar gali būti pašalintos iki NATO viršūnių susitikimo Vilniuje“¹³³. Likus mažiau nei 3 savaitėms iki viršūnių susitikimo, telefonu su Turkijos kolega kalbėjosi Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis. Kaip rašoma URM pranešime spaudai, G. Landsbergis kolegą Hakan Fidan patikino, kad „Švedijos narystė NATO sustiprintų visą Šiaurės Atlanto sutarties organizaciją ir ypatingai Baltijos jūros regiono saugumą“¹³⁴, o iš ankstesnių G. Landsbergio pareiškimų žiniasklaidai, galima suprasti, kad ir daugiašaliuose formatuose apie tai būdavo kalbama, įskaitant ir neformaliame NATO užsienio reikalų ministrų susitikime Osle¹³⁵. Vis tik tai – tik kelios detalės visų pastangų, kurių atspindžių galime matyti viešojoje erdvėje. Kiek tai rodo, kad Seimo rezoliucijoje įtvirtintas tikslas „aktyviai prisidėti siekiant kuo greitesnio Švedijos stojimo į NATO

¹³¹ Respondentas nr. 11.

¹³² BNS, „Nausėda ruošiasi svarbiam susitikimui su Erdoganu: grėsmė – ne tik terorizmas, bet ir Rusija su Kinija“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauseda-ruosiasi-svarbiam-susitikimui-su-erdoganu-gresme-ne-tik-terorizmas-bet-ir-rusija-su-kinija-82957155>.

LRT, „Nausėda susitiko su Erdoganu, aptarė padėtį rytiniame NATO flange“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1430790/nauseda-susitiko-su-erdoganu-aptare-padeti-rytiniame-nato-flange>.

¹³³ BNS, „G. Nausėda Turkijoje: yra vilties Švedijos narystės NATO sulaukti per viršūnių susitikimą Vilniuje“, vz.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2023/03/10/g-nauseda-turkijoje-yra-vilties-svedijos-narystes-nato-sulaukti-per-virsuniu-susitikima-vilniuje>.

¹³⁴ LR Užsienio reikalų ministerija, „G. Landsbergis telefonu kalbėjo su Turkijos kolega: Švedijos narystė NATO sustiprintų ir Baltijos jūros regiono saugumą“, urml.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/g-landsbergis-telefonu-kalbejo-su-turkijos-kolega-svedijos-naryste-nato-sustiprintu-ir-baltijos-juros-regiono-sauguma>.

¹³⁵ Paulius Perminas, „Landsbergis iš Turkijos tikisi supratimo, jog Švedija NATO stiprintų regiono saugumą“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2002926/landsbergis-is-turkijos-tikisi-supratimo-jog-svedija-nato-stiprintu-regiono-sauguma>.

protokolų ratifikavimo Vengrijoje ir Turkijoje iki NATO aukščiausiojo lygio susitikimo Vilniuje“ buvo pasiektas, įvertinti bene kebliausia, nes jame galima įžvelgti užfiksuotą pažadą dėti aktyvias pastangas, bet ne pažadą, kad būtinai Švedija ir turėtų tapti NATO nare iki susitikimo Vilniuje. Bet ar Lietuva kaip nors ypatingai prisidėjo prie to, kad Švedija galiausiai išgirstų Turkijos „taip“? Pastangas tikrai dėjo, tą galima matyti, bet ar jos buvo lemiamos Ankaros apsisprendimui netolimoje ateityje (Švedija oficialiai NATO nare tapo praėjus 8 mėnesiams po susitikimo Vilniuje – 2024-ųjų kovo 7-ąją¹³⁶), reikėtų vertinti kritiškai. Gana iškalbinga yra tai, kad NATO viršūnių susitikimo išvakarėse Vilniuje vyko Turkijos, Švedijos ir NATO vadovų susitikimas, po kurio J. Stoltenbergas paskelbė apie tai, kad Ankara atsisako prieštaravimų¹³⁷ – tose derybose Lietuvos atstovų nebuvo¹³⁸. Kita vertus, kaip apibendrino šiam tyrimui kalbėjęs Europos diplomatas: „*spaudimas Turkijai ir Vengrijai augo kaip sniego gniūžtė, jis buvo iš visur. Turkijos ambasadoriai sostinėse skundėsi, kad jie negali kalbėtis jokia tema be Švedijos narystės ratifikavimo klausimo iškėlimo*“¹³⁹. Turkijos diplomatai spaudimą galėjo jausti, bet kol R. T. Erdoganas neužsitikrino to, ko norėjo iš Švedijos ir JAV (pvz., naikintuvų F-16¹⁴⁰) – tol neskubėjo priimti galutinio sprendimo.

Tęsiant atviresnių durų temą – po keliolika susitikimų tiek 2022-ųjų, tiek 2023-ųjų metų pirmaisiais pusmečiais su kolegomis iš kitų šalių Vilniuje ar kitose NATO šalių sostinėse užfiksuota ir Lietuvos užsienio reikalų ministro darbotvarkėje, tačiau skirtumas čia nėra reikšmingas – gali būti, kad tai, kaip ir URK pirmininko atveju, susiję su šių pareigų specifika – dažnai lankyti ar priimti kolegas iš kitų šalių. Kiek dar atskirai sostinėse dirbo kiti Lietuvos diplomatai, ambasadoriai – įvertinti ypač sudėtinga, mat, kaip ir prezidento patarėjų atveju, taip ir šiuo – nėra ambasadų internetinėse svetainėse nurodyta jų darbotvarkių ir ar visi pokalbiai būtų fiksuoti jose – abejotina, vien atkreipiant dėmesį į tai, ką pasakojo anksčiau cituotas diplomatas – jog rateliai buvo ir vieši, ir nevieši. Atviresnes duris, kaip jau minėta parlamentinės diplomatijos poskyryje, naudojo ir Seimo nariai. Vienas jų duodamas interviu šiam tyrimui samprotavo, kad jeigu viršūnių susitikimas būtų buvęs ne Vilniuje, „*tikrai atrodytume keistai, važinėdami*

¹³⁶ Government Offices of Sweden, „Sweden in NATO“, government.se, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.government.se/government-policy/sweden-in-nato/>.

¹³⁷ Reuters, „NATO's Stoltenberg says Turkey agrees to move ahead with Sweden's NATO bid“, reuters.com, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.reuters.com/world/natos-stoltenberg-says-turkey-agrees-forward-sweden-nato-bid-2023-07-10/>.

¹³⁸ NATO, „Press statement following the meeting between Türkiye, Sweden, and the NATO Secretary General“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_217147.htm?selectedLocale=en.

¹³⁹ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 12.

¹⁴⁰ News Wires, „Turkey's President Erdogan signs off on Sweden's NATO membership ratification“, france24.com, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.france24.com/en/live-news/20240125-turkey-s-president-erdogan-signs-off-on-sweden-s-nato-membership-ratification>.

*po pasaulį ar Europą, įtikindami kitų šalių parlamentarų, kad, pvz., kad jie įtikintų savo krašto apsaugos, užsienio reikalų ministrus, vadovus, dėl to, kad Ukrainai būtinas yra kvietimas ir parama*¹⁴¹.

Didelį Lietuvos aktyvumą skirtinguose rateliuose stebėjo ir užsienio diplomatai. Štai vienas, atsakydamas į klausimą, ar Lietuva aktyviausiai veikia Bukarešto formate, atsakė: „*Na, aš nepasakysiu, ar Lietuva yra PATI aktyviausia, bet viena iš aktyviausių – absoliučiai, be diskusijų, taip*“.

Kitas diplomatas turėjo su tuo susijusių ir priekaištą, ir pagyrimą:

*„kartais kiti diplomatai yra užklumpami netikėtai ir mums tai nepatinka. Mes norėtume, kad lietuviai prie mūsų prieitų ir pasakytų – „gerai, mūsų planai yra tokie – nenustebkite, kad eisime pirmyn“ – bet kartais tai neįvyksta ir mūsų diplomatai Briuselyje ar mūsų sostinėse yra šiek tiek – „jo – jie vėl užbėga už akių...“. Kas, mano nuomone, yra visiškai gerai. Landsbergis yra tikrai protingas, greitas, tikrai tikrai geras. Ir gerai yra turėti tokį užsienio reikalų ministrą Europoje (...). Turite stovėti už savo sąlygas ir nebijoti suerzinti didžiųjų.“*¹⁴²

Šioje dalyje aptarti faktoriai – kokia buvo sąveika su kitais veikėjais; kaip Vilnius rodė kompetenciją, teikdamas pasiūlymus dėl Ukrainos kelio į NATO; kaip išnaudojo įtakingiausiam sąjungininkui svarbią temą, jo palankumui pelnyti; kaip išnaudojo šeiminingumą, tam, kad sukviestų NATO nares diskusijoms ir vyktų į jų sostines derybų – rodo, kad Lietuva nuo pradžių ėmėsi aktyvaus vaidmens, kai buvo sprendžiama, kas turi būti įtraukta į viršūnių susitikimo darbotvarkę, teikė savo pasiūlymus – tą leidžia suprasti ne tik Vilniaus, bet ir kitų sostinių atstovai. Kitaip tariant, čia atsiskleidė ne tik tai, „kas tampo stygas“, o ir tai, „kaip“ būtent tai buvo daroma – ką išskirtinai leidžia apčiuopti praktikų teorija. Ne veltui pabrėžiama, kad šiai prieigai svarbus procesas, o ne rezultatas – nes lyginant tik iškeltus tikslus ir rezultatus, pasimeta visa informacija apie pastangas rezultato siekti, iš kurios gali aiškėti priežastys, kodėl vienus dalykus pasiekti pavyko, o kitų – ne. Procesas ir jo analizė čia gali suteikti medžiagos vertingoms išvadoms apie taikomų praktikų efektyvumą. Bendraujant su respondentais teko vis juos grąžinti prie pasakojimų apie tai, kas konkrečiai buvo daroma, kad rezultatai būtų pasiekti – dažnai būdavo nuklystama į interpretacijas. Iš vienos pusės, tai sufleruoja, apie ką kalba ir teoretikai, kad patys praktikai savo veiksmus priima kaip „savime suprantamus“. Iš kitos – patvirtina ne vieną tyrimo iššūkį apie riziką, kad diplomatai gali būti nelinkę atverti savo kortų – tik čia, kaip aiškės plačiau vėliau, svarbu ne tik tai, kad nenorima išduoti taktikų, bet ir tai, kad dalis medžiagos yra įslaptinta.

Komunikato dėliojimosi pradžia ir pabaiga yra stipriai nulemiama paties Aljanso organizacinės tvarkos. Todėl, nors metodologijoje nurodoma, kad prie proceso dalies bus apžvelgiama, kas pirmas

¹⁴¹ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 10.

¹⁴² Respondentas nr. 12.

ėmėsi teikti komunikato juodrašį – tai tenka perkelti į taisyklių aspekto analizę, kurioje aiškiau susidėlioja visa pagrindinio dokumento priėmimo chronologija. Ir tai, kad juodrašį pirmi pateikinėja NATO pareigūnai reiškia, kad skirtingai nei teorinėje dalyje aptartu Prancūzijos ir D. Britanijos atveju dėl Libijos, kai skubėjimu pateikinti juodrašį norėta demonstruoti kompetenciją problemoms spręsti – NATO viršūnių susitikimų atveju dalykai veikia šiek tiek kitaip.

3.2. Taisyklės

Procesas yra plačiausias, visa apimantis tyrime nagrinėjamas aspektas, nes jame telpa visos diplomatinės praktikos, kurias taikė Lietuva, siekdama savo tikslų, nusibrėžtų NATO viršūnių susitikimui Vilniuje. Tačiau jis nevyko vakuume – vyko rėmuose, kuriuos lemia NATO veikimo principai – nuo to, kad tušinukas, rašant komunikatą – yra NATO rankose, iki dažnai minėto pagrindinio principo – to, kad reikia visų valstybių narių konsensuso tam, kad sprendimai būtų priimti. Tad, kokia įtaka paties NATO biurokratinio aparato viršūnių susitikimui ir kaip Lietuva jį pasitelkė bendradarbiaudama su NATO štabu, generaliniu sekretoriumi ir „laužydama tylą“ – apžvelgiama šiame skyriuje.

Ne vienas respondentas atkreipė dėmesį, kad Lietuvai nuo pat pradžių buvo nurodoma, kad Vilnius – tik aikštelė viršūnių susitikimui, kuri turi pasirūpinti tik vieta ir cepelinais¹⁴³, o tai, kas bus darbotvarkėje, kokie bus priimti sprendimai – nėra lemiama šeiminingų. Dalis Lietuvos atstovų tai priėmė kaip savotišką iššūkį:

„jau po Madrido summito, pradėjo sakyti – žiūrėkit, neįsijauskit – ne jūs esat pirmininkaujanti valstybė, čia nėra kaip Europos Sąjungos pirmininkavimas ir jūs tiesiog hostinat [liet. – priimate], tai jūs atsakingi už techninę dalį, kad viskas gerai pavyktų, bet ne už politinę dalį – private ofisas ir visas NATO runnin'a [liet. valdo] turinį. Tai kuo labiau baksnojo į tą dalį, tuo man akivaizdžiau buvo, kad mes turim tos įtakos ir čia yra tiesiog prašymas neperspausti ir nepiktnaudžiauti viskuo.“¹⁴⁴

3.2.1. Tušinukas – NATO Tarptautinio štabo rankose

Nuo viršūnių susitikimo iki viršūnių susitikimo, galima sakyti, remiantis surinkta informacija, užsikuria pasiruošimo procedūros. Ir tai natūralu – kiekviename komunikate paprastai atsispindi ir praėjusių viršūnių susitikimų rezultatai (ką jau buvo galima suprasti iš ankstesnių aptartų klausimų, pvz., dėl brigados, kur Madrido žodynas praktiškai atkartotas Vilniuje), todėl, kol nebuvo Madrido viršūnių

¹⁴³ Respondentas nr. 10.

¹⁴⁴ Respondentas nr. 11.

susitikimo komunikato, niekas nerašė teksto Vilniui: „*formaliai žiūrint – baigiasi vienas summitas – pradedi galvoti apie kitą*“¹⁴⁵. O kaip ir aptarta literatūros apžvalgoje ir teorinėje dalyje – paprastai dėl esminių dalykų būna sutariama likus ir keliems mėnesiams iki viršūnių susitikimo pradžios. Būtina pabrėžti, kad be komunikato, iki viršūnių susitikimo paprastai sutariama dėl eilės kitų dokumentų, kurių apibendrinimas atsispindi komunikate. Tų dokumentų juodraščiai rašomi NATO štabo narių – tušinukas yra jų rankose. Įprastai jo dėliojimas atrodo taip, kaip nupasakojo vienas respondentų, dirbantis Aljanse – kad generalinio sekretoriaus vadovauja NATO Tarptautiniam biurui, turi savo *Private office*, formaliai vadinamą *Office of the Secretary General*; kad biure yra daug konkrečių padalinių [ang. *divisions*], kurie atsakingi už specifinius klausimus (gynybos politiką ir planavimą, žvalgybą ir pan.) ir būtent jie tiesiogiai dalyvauja, rengiant dokumentus komitetams, kur klausimus jau svarsto šalys:

*„NATO padaliniai rašo dokumentų projektus ir deda juos ant stalo šalims diskutuoti. Kadangi šalių pozicijos dažnai būna skirtingos, labai daug priklauso nuo to, kaip parašysi tą pirmąjį dokumento projektą. Nes tada jau prasideda derybos (...) ir dažnu atveju tas pirminis draftas [liet. – juodraštis] būna labai svarbus. (...) NATO vidinė biurokratija (...) iš esmės turi sugeneruoti konsensusą, jeigu šalys dėl ko nors nesutaria arba, jeigu šalys nelabai turi kažkokį interesą – tai tada nurodyti kryptį (...). Manau, kad Vilniaus summitas buvo ne išimtis ir nors visada summitas yra didelio matomumo renginys, kur šalys turi atskirų interesų, bet NATO staffas [liet. – štabas, personalas], vidinė biurokratija, tikrai vaidina labai svarbų vaidmenį.“*¹⁴⁶

O taip viskas atrodo iš šalių narių pusės, kai prie komunikato teksto dirbama NATO būstinėje Briuselyje:

*„Pirmiausiai, buvo pateiktas priminis projektas komunikato, kurį parengia NATO generalinio sekretoriaus komanda. Ir atitinkamai, politinis, generalinio sekretoriaus pavaduotojas moderavo komunikato deryboms tarp valstybių narių. NATO generalinio sekretoriaus Tarptautinio biuro vaidmuo daugiau buvo įvertinti, apibendrinti besiformuojantį konsensusą, arba, jeigu mato, kad klausimui pritarimo nėra, tai, atitinkamai, turi tai atspindėti sekančiame dokumente. (...) Pradžioje buvo pradėta nuo lengvesnių paragrafų ir baigta sunkiausiai, sudėtingiausiai, kur buvo daugiausiai išsiskiriančių nuomonių.“*¹⁴⁷

Sunkiausias klausimas buvo Ukraina, o paskutinės dvi savaitės iki viršūnių susitikimo pradžios buvo pačios intensyviausios, kaip nurodė diplomatas, paaiškindamas ir tai, kad komunikato tekstas daugiausiai derinamas ambasadorių prie NATO pavaduotojų lygyje, pagal ambasadoriaus ir URM instrukcijas, jei reikia, konsultuojantis ir su KAM, ir su Prezidentūra, paramą telkiant tarp Bukarešto aštuntuko valstybių. Ir nors rašiklis yra NATO Tarptautinio biuro komandos rankose, sprendimus, galiausiai, priima šalys narės, pabrėžia kitas respondentas:

¹⁴⁵ Respondentas nr. 8.

¹⁴⁶ Respondentas nr. 13.

¹⁴⁷ Respondentas nr. 3.

„Vadinamieji sekretoriato darbuotojai ar biurokratai yra tiesiog derybų rezultatų fiksuotojai ant popieriaus. Jie turi didelį vaidmenį prieš išeinant komunikatui, pateikiant jo pirmąjį projektą; jie turi didelį vaidmenį formuojant kompromisus, kuriuos mes pasiekiame salėje, bet jie nesikiša į patį kompromisą. Dėl to turi sutarti sąjungininkai. Jie gali būti labai naudingi fiksuojant patį kompromisą – t. y., jo wordingą [liet. – žodyną] – žodis šen ar ten ir padėti šitaip pervargusiems derybininkams suguldyti tekstą – bet mintis turi neišplaukti. Jie negali nei iškelti ambicijos, nei negali jos sumažinti, nes kiekvienas žiūri savo – ir visada, jeigu blogas tekstas, jį ištiesins.“¹⁴⁸

Kaip tiesinamas tekstas, kaip dirbama su NATO štabu, iliustratyviai papasakojo vienas respondentų iš KAM, jam paaiškinant, kaip Lietuva dirbo dėl oro gynybos regione stiprinimo:

„Rengi pozicijas, paper‘ius, platini juos, pvz., tas oro rotacinis modelis, kuris buvo priimtas Vilniuj – tai mes parengėm tą pasiūlymą kokį kovo mėnesį. Parengėm paper‘i trijų Baltikų – Lietuva parašė, bet trys Baltikai pasirašė – ir tada išplatini. Ir tada jį prastūminėji – važinėji po valstybes, pasakoji, žiūrėkit – kodėl tai mums reikalinga, kas tai yra, ko mes iš jūsų prašome, kokios implikacijos NATO. Nuvažiuoji į NATO karinę vadovybę – į aircom‘ą, pvz., oro pajėgų vadavietes – per visus lygius bandai tą popierių pristatyt. Kalbi susitikimuose, parengi savo paketą: kaip pas mus Lietuvoj gerai, kaip gražu, kokios geros sąlygos (...) – mes jums ir benzino įpilsim nemokamai, ar dar kažką – tokią propagandą, biški marketingą primena, kaip prekę kokią pardavinėji – nežinau, plaukų kremą ar dar kažką (...). Ir, kai ateina jau dokumento rengimo tekstas (...) sakai – „žiūrėki, įrašykite sakinį apie tai, nes mes norim“. Jie įrašo tą sakinį kažkokį, plus-minus, tau patinka-nepatinka.“¹⁴⁹

O tada, anot jo, prasideda derybos su valstybėmis, po kurių Baltijos valstybių pasiūlytas tekstas dėl oro gynybos buvo pakeistas „kažkiek, bet nelabai“:

„Tada jau taktika: vyksta posėdis ir koks Liuksemburgas sako – „išbraukit du žodžius iš to sakinio“. Tada portugalas sako – „pirašykite tą“. Tada Baltikai sako – „ne, palikit kaip yra“, arba dar.. Na ir vyksta tas teksto trynimasis, posėdžiai, kiekvieną dieną. Ir tas dokumentas yra taisomas, atsižvelgiant į valstybių norus. Tai čia tas Briusely vyksta.“¹⁵⁰

Trumpai apibendrinant komunikato teksto gimimą – jį rašo NATO Tarptautinis štabas, o šalys narės, prasitestavusios idėjas su kitomis valstybėmis, siunčia štabui savo pasiūlymus, kad jie būtų įtraukti į dokumentą; galiausiai – Briuselyje su visų NATO narių atstovais vyksta diskusijos ir teksto perrašinėjimas. Pasitaiko, kad paskutiniai štrichai dar bandomi sudėlioti paties NATO viršūnių susitikimo metu. Taip nutiko ir Vilniaus viršūnių susitikimo atveju, tačiau pirma – detaliau reikia pažvelgti į NATO biurokratinio aparato išnaudojimą ir generalinio sekretoriaus vaidmenį.

¹⁴⁸ Respondentas nr. 6.

¹⁴⁹ Respondentas nr. 8.

¹⁵⁰ Respondentas nr. 8.

3.2.2. *Biurokratinio aparato išnaudojimas*

Šiame poskyryje – kadangi jau teorinėje dalyje, remiantis V. Pouliot ir R. Adler-Nissen tyrinėjimais, išsiaiškinome, kad tai svarbu galiai per praktiką generuoti – apžvelgsime, kaip būtent bandyta pasitelkti vadinamąjį biurokratinį aparatą ar NATO štabas palankiau žiūrėjo į Lietuvą, nes ji buvo viršūnių susitikimo šeimininkė. Kaip nurodo respondentas iš Prezidentūros, Vilniaus viršūnių susitikimo atveju, nepaisant visų įspėjimų, kad „jūs esate tik vieta“: „mes tikrai nuo pat pradžių labai kišomės ir klausimus uždavinėjom – kodėl tokie klausimai, kodėl ne tokie, kur čia prioritetai, ir panašiai“¹⁵¹. Ir kaip galima suprasti iš komunikato turinio – visi Lietuvos klausimai, kurie buvo traktuotini, kaip tikslai, atsispindėjo jame. Be kita ko, ne be Lietuvos pastangų į viršūnių susitikimo darbotvarkę buvo įtraukta dėmesio ir Rytų partnerystės klausimams, kaip tai vadinama ES – liepos 11 d., po to, kai jau buvo sutarta dėl komunikato, užsienio reikalų ministrų lygyje vyko NAC susitikimas su Gruzijos, Moldovos, Švedijos, Bosnijos ir Hercegovinos ir Europos Sąjungos atstovais – Vilniui buvo svarbu, kad dėmesio gautų pažeidžiamiausiai partneriai¹⁵². Kaip atkreipė dėmesį Europos diplomatas, nepaisant visų pagrūmojimų, „tu pat metu jūs nestabdote savo narystės. Taigi jūs turite savo balsą ir Lietuva jį labai gerai išnaudojo, aš manau“¹⁵³.

Skirtingi šiam tyrimui interviu davę diplomatai nurodo, kad NATO pareigūnai buvo išnaudojami kaip resursas idėjoms susirinkti, stengiantis „implantuoti“ Lietuvos idėjas į tekstą¹⁵⁴, tačiau vertinimai, ar dėl to, kad buvome susitikimo šeimininkai, su mumis buvo bendraujama kaip nors išskirtinai – išsiskiria. Du nurodė, kad Lietuvai NATO pareigūnai išskirtinio dėmesio neskyrė absoliučiai¹⁵⁵, dalis – kad jo natūraliai buvo gaunama daugiau nebent dėl organizacinių, techninių klausimų¹⁵⁶, todėl to sureikšminti nereikėtų, net jei kalbantis dėl techninių klausimų, atsiranda papildoma galimybė daugiau bendrauti ir apie turinį¹⁵⁷. Nereikėtų sureikšminti ir dėl to, kad, kaip teigė keli respondentai – kiekvieno viršūnių susitikimo metu stengiamasi maksimaliai išnaudoti NATO struktūrą¹⁵⁸. Kaip viena to priežasčių, kodėl Lietuvos atstovams apskritai neblogai sekasi bendrauti su NATO pareigūnais, galėtų būti tokia, kaip tvirtino esant respondentas iš KAM:

„kai dirbti NATO – tu pasidarai tokiu NATO fanu – tu nori, kad NATO darytų daugiau, geriau. Lietuva irgi yra tam tarpe, mes norim visur didesnės NATO rolės. Tai logiškai, mūsų interesus ir

¹⁵¹ Respondentas nr. 15.

¹⁵² Respondentas nr. 1.

¹⁵³ Respondentas nr. 12.

¹⁵⁴ Respondentas nr. 1.

¹⁵⁵ Respondentai nr. 3, 16.

¹⁵⁶ Respondentas nr. 11.

¹⁵⁷ Respondentas nr. 13.

¹⁵⁸ Respondentai nr. 4, 6.

*Tarptautinio štabo interesas dažniausiai sutampa. Jie labai dažnai mums padeda. Čia yra teisingai*¹⁵⁹.

Tiesa, kitas respondentas pasakojo turėjęs priešingą patirtį Vilniaus viršūnių susitikimo atveju – ne pagalbos, o spaudimo:

„kad mes turėtume daugiau palankumo ar kažkas mums sakytų, kad mes jums, kaip Lietuvai, padėsime, jog jums pasisektų – ne, aš kaip tik tą spaudimo priemonę atsimenu, kad – žiūrėkit, jūs šeiminkai, jūs negalit sufailinti [liet. – susimauti], jūs negalit daryti disaster [katastrofos], jūs negalit palikti skylių ar kažko... išėjimo į vakarienę visiems išsitaškius, ir pan.“¹⁶⁰.

Susumavus skirtingas patirtis, tarsi pirštusi išvada, kad NATO pareigūnai su Lietuvos atstovais komunikavo daugiau dėl susitikimo organizacinių detalių, o tai galėjo suteikti galimybių dažniau kalbėtis ir dėl turinio, tiek draugiškai, tiek patiriant spaudimo. Kad tokia prieiga galėjo suteikti Lietuvai daugiau svorio, nurodo ir respondentas iš NATO:

„Tai, be abejo, kad summitą hostinanti šalis, ji turės galimybę, sakykim, turėti daugiau susitikimų, sakykim, su tuo pačiu generaliniu sekretoriumi ar kitais pareigūnais – jiems lengviau prieiti prie informacijos, lengviau pareikšti savo nuomonę – jie turi, kaip hostinanti šalis, truputį didesnį svorį, formuodama tam tikras, pvz., regionines koalicijas ar sąjungininkų koalicijas, kurios galėtų siekti vienokio ar kitokio rezultato.“¹⁶¹

Nors tuo pačiu jis pabrėžia, kad tai – nėra lemiamas faktorius, ir čia, kaip užburtam rate, grįžtama, kad svarbiausi – didžiųjų valstybių interesai:

„Tai yra palengvinantis veiksnys – ypač, mažoms šalims, suteikiantis daugiau matomumo, (...) tam tikrų svertų; bet, kas liečia įvairius klausimus, kur didžiosios šalys turi labai aiškius interesus – tai naivu būtų tikėtis, kad vien dėl to, kad mažesnė šalis hostina summitą – ji gaus kažkokių ypatingų nuolaidų ar į jos reikalavimus bus atsižvelgiama kažkaip ypatingai.“

Vis tik vertinimų, kad buvo įsiklausoma labiau, pavyzdžiui, iš generalinio sekretoriaus pusės, yra:

„Jo buvo iš tikrųjų tas atvirumas, kad jis į savo idėjas mūsų idėjas inkorporavo, tada jau jo ten mes Private office, iš tikrųjų, kai jie testuodavosi kažkokias idėjas irgi – jie pakankamai greitai į mus išsėdinėdavo ir klausdavo nuomonės. Nors, sakau, kažkokio formalaus įpareigojimo tą daryti jie neturėjo, bet tiesiog matė, kaip aktyvų žaidėją ir atstovaujantį realiai grupę valstybių ir turėjo tą tokį instinktą kalbėtis ir derintis – tai, tam etape, taip.“¹⁶²

Nors, kaip kai kurie pabrėžia – tai labiau susiję su paties NATO generalinio sekretoriaus Jenso Stoltenbergo asmeninėmis savybėmis ir požiūriu – kad jis yra už pokyčius, už stipresnę NATO ir jo pozicija dažnai sutampa su ta, kurios laikosi Lietuva¹⁶³ – pavyzdžiui, vienas respondentų pasakė, kad

¹⁵⁹ Respondentas nr. 8.

¹⁶⁰ Respondentas nr. 1.

¹⁶¹ Respondentas nr. 13.

¹⁶² Respondentas nr. 1.

¹⁶³ Respondentai nr. 2, 5, 6.

pirminė idėja dėl brigadų gimė ne Baltijos valstybėse, o tai buvo J. Stoltenbergo pasiūlymas, kurį Baltijos šalys parėmė¹⁶⁴. Neatmestina, kad visa tai gali būti nulemta ir to, kiek su J. Stoltenbergu ir jo komanda dirbama Briuselyje Lietuvos diplomatų: „na, tai tiesiog neįmanoma yra išpasakoti, tai yra darbas, neršimas dieną naktį, rytą-vakarą, 24 valandas per parą, septynias dienas per savaitę – stengiantis įtikinti“¹⁶⁵.

3.2.3. Tylos laužymas

Pagal respondentų atsakymus, galima sudėlioti tokią glaustą viršūnių susitikimui skirtų dokumentų gimimo chronologiją: pirmi „tiksliniai kontaktai“ su amerikiečiais dėl Ukrainos takelio, kai teko išgirsti ir aiškinimų pakelto tonu, vyko dar 2022 m. rugsėjį; dalis pasiūlymų, kurie buvo „didysis Vilniaus rezultatas“, gimę buvo jau 2023 m. sausio mėnesį; rotacinės oro gynybos klausimai labiausiai judėjo kovą; o pagal URM instrukcijas vieni paskutiniųjų mūšių dėl komunikato teksto vyko birželį ir truko kelias savaites. Tačiau keliais klausimais derybos tęsėsi ir jau susirinkus „Litexpo“:

„Tuo metu, kas keitėsi – tai G7 nuleido tuosius saugumo įsipareigojimus¹⁶⁶, dėl kurių mes nuo pat pradžios buvom labai skeptiški, bet Ukraina, kurių prašė ir norėjo. Tame etape lenkai, kaip didvalstybė, su kuria nebuvo konsultuojamasi, ožiavosi – tai, žodžiu, G7 bandė įdėti sakinį, o lenkai bandė neleisti įdėti arba leisti įdėti kitokia forma, tai ten šiek tiek tekstas keitėsi.

Mes vis dar bandėm kažką dėl brigados ir kažką dėl Ukrainos, ir šokinėjom prie kitų delegacijų, bandėm juos įtikinti, Bukarešto delegacijų, kad reikia dar pabandyti bent minimaliai, vienu kitu žodžiu, pataisyti tą tekstą – tas visiškai neflyino [liet. – neskriejo].“¹⁶⁷

Taip priėjome prie paskutinio etapo, kai gimsta galutinis konsensusas dėl komunikato. Priimant sprendimus NATO viršūnių susitikimuose, taikoma „tylos procedūra“ – paaiškinant pavyzdžiu – kai komunikato tekstas baigiamas yra skiriama laiko tylai – kuo nors nepatenkintieji gali ją „laužyti“. Jeigu tylos niekas „nesulaužo“ – dokumentui pritariama. Jeigu „sulaužo“ – derybos prasitęsia. NATO viršūnių susitikimo Vilniuje metu tylą „laužė“ šeimnininkai – Lietuva. Kalbant apie tai su respondentais aiškėjo, kad tai labai subtili tema – apie tai užsiminė nedaugelis, o ir paaiškinimai, dėl ko Lietuva ėmėsi „laužyti“

¹⁶⁴ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 11.

¹⁶⁵ Respondentas nr. 6.

¹⁶⁶ Deklaracijoje įsipareigota remti Ukrainos gynybą oro, sausumos ir jūros srityse, mokyti Ukrainos pajėgas, dalintis žvalgybine informacija, remti kibernetinį saugumą, plėtoti Ukrainos gynybos pramonę; stiprinti Ukrainos ekonominį stabilumą, teikti techninę ir finansinę paramą, suteikti galimybę vykdyti reformų darbotvarkę. Mainais, Ukraina įsipareigojo toliau vykdyti reformas, modernizuoti kariuomenę, veikti skaidriai:

European Council, „G7: Joint declaration of support for Ukraine”, consilium.europa.eu, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/07/12/g7-joint-declaration-of-support-for-ukraine/>.

¹⁶⁷ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

tylą išsiskyrė – yra dvi versijos, o kuri yra teisinga – neįmanoma patikrinti, remiantis viešai prieinama informacija.

Pirmoji versija. Respondentas iš URM tikino, kad tylos procedūros laužymas buvo taikomas tam, kad būtų laimima laiko, kad ukrainiečiai jo turėtų „savo pusėje susivaldyti ir viešus naratyvus, ir visa kita“ – tačiau laiko laimėti daug nepavyko, nors būta lūkesčių, kad dokumento priėmimą pavyks nuvilkinsi iki tiek, kad V. Zelenskis spėtų atvykti į „Litexpo“¹⁶⁸. Taigi, tylos laužymu Lietuva užsiėmė jau po jo įrašo „Twitteryje“, papiktinusio dalį diplomatų, o dėl tai lėmusios amerikiečių laikysenos ir to, kad niekas šiame etape prie Lietuvos neprisijungė, panašu, kad teko greitai atsitraukti: „*tą akimirką, kai amerikiečiai grasino, kad išvis perrašys tą sakinį, išimdami net ir nuorodą į kvietimą, iš tikrųjų, visų geriausias interesus, įskaitant ir Ukrainos, buvo kuo greičiau uždaryti ir neleisti bloginti teksto*“¹⁶⁹. Antrąją versiją pateikęs respondentas be kita ko svarstė, kad net nebūtų buvę logiška laukti V. Zelenskio atvykimo:

*„pagal visą chronologiją imant – iš pradžių įvyksta NATO summitas, tada atvyksta V. Zelenskis. Tai NATO summitas kai vyksta, mes savo dokumentą priimam – aliantai [sajungininkai] tik tai, V. Zelenskis dar ne aliantas. Tada atvyksta V. Zelenskis ir mes su juo šnekamės. Žinoma, sugriauti visą summitą – tai tikrai šeimininko tas nepuoštų“*¹⁷⁰.

Antroji versija. Respondentas iš Prezidentūros nurodo, kad ne dėl Ukrainos tyła buvo laužoma, o dėl gynybos ir atgrasymo failo (DnD, *Deterrence and Defence*):

*„Mes norėjome maksimumo savo pačių saugumui, kad būtų įkalta labai aišku, reiškia... dokumentai įslaptinti, tai aš jums nesakysiu. Bet, ta prasme, dėl DnD. Bet paskui, kai pamatėm, kad į mūsų reikalavimų dalį atsižvelgė – mes atsitraukėm. Neatsitraukdami, būtume sužlugdę summitą, savo pačių. Tas būtų buvę tiesiog kvaila“*¹⁷¹.

Kaip galima matyti, versijos skiriasi dėl to, koku tikslu tyła buvo laužoma, nors pasekmės vertinamos vienodai – neatsitraukimas būtų galėjęs iššaukti neigiamų pasekmių. Kitų respondentų interviu metu, ypač, kurie yra tiesiogiai susiję su valdančiais, galima buvo išgirsti URM pusę palaikančių vertinimų, tačiau yra rizika, kad vertinimai – subjektyvūs, todėl jais, sprendžiant, kuri versija tikroji, nesiremiu, o įvertinant tai, kad užsiminta apie įslaptintus dokumentus – nuo to visai atsitraukiu, nes šiame tyrime neturiu tikslo atskleisti valstybės paslapčių.

Šiame skyriuje aptartos taisyklės, kurios įrėmino Lietuvos diplomatines praktikas, taikytas, siekiant Seimo rezoliucijoje nusistatytų tikslų. Tai atskleidė, kaip veikia NATO viršūnių susitikimai ir koks yra

¹⁶⁸ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

¹⁶⁹ Respondentas nr. 1.

¹⁷⁰ Respondentas nr. 15.

¹⁷¹ Respondentas nr. 15.

pačios organizacijos biurokratinio aparato vaidmuo juose. Galima teigti, kad teorijoje apžvelgtos Aljanso praktikos – kaip vyksta pasiruošimas, kokiam lygyje derinami dokumentai – atitinka tai, ką pasakoja šio tyrimo respondentai, kurių atsakymai papildo ir detaliau atskleidžia to užkulius. Tai rodo, kad taisyklių pjūvis yra išties svarbus, sudarantis galimybę giliau visa tai pažinti – leidžia ne tik suprasti, kaip ir kokios Lietuvos derybininkų praktikos taikytos ir kokioje sąveikoje su organizacija teko veikti, kokiuose laiko rėmuose; bet ir tai, kodėl pasirinkta kai kurių praktikų netaikyti. Lietuva siekė, kad NATO viršūnių susitikimas Vilniuje būtų sėkmingas – tam, kad jis būtų sėkmingas, jį turėjo lydėti komunikatas. Galima suprasti, kad tai ir lėmė, kad Lietuva atsitraukė nuo Ukrainos ar DnD klausimų, galiausiai – nenorėjo žlugdyti savo viršūnių susitikimo – į klausimą, ar buvo svarstymų visai nepritari komunikatui, vienas respondentas atsakė, kad „visokių svarstymų buvo“, prieš tai įvertindamas, kad blokavimas būtų buvęs neproduktyvus dėl to, kad ateityje toks nepritarimas būtų galėjęs grįžti bumerangu – kelti riziką, kad vėliau, po tokio precedento sukūrimo, Lietuvai svarbūs sprendimai būtų blokuojami kitų valstybių¹⁷²; kitas gi ryškino vidinius nesutarimus, sakydamas: „kur tu vetuosi su Nausėda, nieko nevetuosi tu su juo“¹⁷³, trečiam atkreipiant dėmesį, kad Vilniaus poziciją drausmino nenoras rodyti, jog Aljanse yra nesutarimų: „Tau vis tiek yra svarbu, kaip NATO atrodo, nes tau NATO stiprumas yra svarbu ir tu turi prisidėti prie to NATO stiprumo, o ne rodyti jo bejėgiškumą“¹⁷⁴. Iš šių vertinimų galime matyti, kad Lietuva svėrė savo galimų veiksmų pasekmes – tai darė įtaką tam, ko galiausiai nutarė imtis. Tai prieštarauja praktikų teorijos kritikams, abejojantiems veikėjų gebėjimu įvertinti savo veiksmų pasekmes¹⁷⁵. Noras rodyti Aljanso vienybę, o ne takoskyrą, nuolatiniai kontaktų su šios organizacijos pareigūnais palaikymas, bandymas išnaudoti jos tvarką iki paskutinės akimirkos – sufleruoja, kad Lietuvą NATO biurokratinis aparatas labiau įgalino veikti, nei apribojo. Kas apribojo labiausiai – tai šalys narės, kurios nesutiko su Lietuvos pageidavimais – ar jie būtų susiję su Ukraina, ar gynyba. Įdomu tai, kad tarp respondentų pasitaikė ir svarstančių, ar šeiminkiškumas kaip tik nepastato šalies į tokią padėtį, kad dažniau reikia nusileisti nei tikėtis palankumo savo pasiūlymams – nes jei nebus sutarimo, susitikimas bus nepavykęs¹⁷⁶. Čia tarsi būtų galima prieiti išvados, kad niekam Aljanse nerūpėjo, kad viršūnių susitikimas vyksta Lietuvoje. Bet toliau pereiname prie vietos faktoriaus analizės, kur tai galima dar detaliau įvertinti.

¹⁷² Respondentas nr. 16.

¹⁷³ Respondentas nr. 5.

¹⁷⁴ Respondentas nr. 9.

¹⁷⁵ Žr. teorinėje dalyje: „J. Ralph ir J. Gifkins prieina išvados, kad britai, prancūzai ir amerikiečiai – neteisingai apskaičiavo savo veiksmų pasekmes“.

¹⁷⁶ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentais nr. 6, 8.

3.3. Vieta

Tai, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, lėmė Lietuvos atstovų didesnę įsitraukimą į procesus, ir, tikriausiai, iš to kilusią ir didesnę įtampą, kuri tvyrojo tarp institucijų – apie tai kalbėjo ne vienas respondentas. Kartu tai lėmė viršūnių susitikimo foną, atmosferą – ne tik dėl to, kurioje žemėlapiu vietoje yra Lietuva, bet ir dėl to, koks jis buvo sukurtas čia, Vilniuje, visoje sostinėje plazdant Ukrainos vėliavoms. Ir lėmė tai, kad kai kurie klausimai atsirado darbotvarkėje. Apie dalį šių dalykų jau užsiminta anksčiau – šis skyrius skirtas viskam susisteminti, o klausimus, kurie iki šiol mažiau aptarti, išplėtoti.

3.3.1. *Vidaus politika*

Kad Lietuva dėl to, kad NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje ėmėsi aktyvesnių veiksmų nei anksčiau, sutiko 10 apie tai kalbėjusių respondentų. Ir tai galima pagrįsti jau išvardintomis iki tol netaikytomis praktikomis, įvardintu noru, kad susitikimas būtų sėkmingas, išnaudotomis galimybėmis aplankyti daugiau sostinių. O aktyvumas padeda generuoti įtaką, jis ir reiškėsi per nesuskaičiuojamas praktikas – nuolatinės derybos, įtikinėjimai, paramos ieškojimas dėl formuluočių, bendraminčių telkimas, išeičių ieškojimas, girdint „ne“, darbas su organizacija, kalbėjimas viešai apie pageidautinus rezultatus, ėjimas į tarptautinę žiniasklaidą – viskas tam, kad Lietuva pasiektų savo tikslų. Lietuva vieningai juos ir suprato, iš dalies skyrėsi tik metodai, kaip jų pasiekti. Jau aptariant tylos laužymo procedūrą galima buvo matyti, kad situaciją skirtingai vertina skirtingos Lietuvos institucijos – Prezidentūra ir Užsienio reikalų ministerija. Ne vienas respondentas, atsakinėdamas į interviu klausimus, leisdavo suprasti, kad įtampa tarp šių institucijų egzistavo. Jų nesutarimo viduryje galiausiai atsidūrė Lietuvos ambasadorius prie NATO¹⁷⁷.

Prieš aptariant nesutarimus, dar kartą – apie bandymus užsitikrinti vienybę. Kaip skirtingas institucijas konsoliduojantis įrankis buvo pasitelkta išanalizuota Seimo rezoliucija dėl NATO viršūnių susitikimo tikslų – prie to čia jau nebegrįšime. Bet buvo dar vienas elementas, siekiant suvienyti Lietuvos diplomatų ir politikų poziciją dėl viršūnių susitikimo tikslų – ko, kaip ir Seimo rezoliucijos, tikėtina, nebūtų buvę, jei viršūnių susitikimas nebūtų vykęs Vilniuje – tad vėl fiksuojame naują praktiką – 2023 m. sausio pabaigoje įvykęs visų NATO šalyse narėse reziduojančių Lietuvos ambasadorių, Seimo Užsienio reikalų ir Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetų narių susitikimas Briuselyje, NATO

¹⁷⁷ Indrė Jurčenkaitė, Dainora Pankūnė, „Lietuvos diplomatams – nemalonumai: teks pasiaiškinti URM“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-diplomatams-nemalonumai-teks-pasiaiskinti-urm-94374505>.

centrinėje būstinėje, kur, be kita ko, vyko URM suorganizuoti pokalbiai su kai kurių kitų Aljanso šalių narių ambasadoriais prie NATO – respondentai įvardina, kad susitikimai vyko su paties NATO atstovais, atstovais iš JAV, Vokietijos, Prancūzijos, JK. Jame buvęs respondentas sako, kad tai buvo geras dalykas, nes „visi galėjo kartu susidėlioti tam tikras linijas: koks yra mūsų tikslas, ką mes sakom, ko nesakom, kokie iššūkiai“¹⁷⁸. Ir vėliau pridūrė: „mes turėjom tokį, kas labai svarbu, labai sukoordinuotą veikimą across [liet. – per] valstybės institucijos, across politines partijas ir t.t. Tai tada tą savo mažutį svorį akumuliuoji į vieną strėlės smaigalį. Ir dėl to jis yra efektyvesnis“. Kitas, prisimindamas šį susitikimą, jį įvertino kaip dar vieną galimybę veikti aktyviau, būti labiau išgirštiems, kas sietūsi su šiame tyrime jau aptartu atviresnių durų suteiktais privalumais. Vertinant iš teorinės perspektyvos, toks visų šalies jėgų konsolidavimas, atviresnių durų išnaudojimas tiek mikro, tiek makro lygiuose rodo, kad Lietuvos derybininkai tai vertina kaip reikšmingą praktiką, kuri gali išsirutulioti į didesnę įtaką.

Formalūs būdai rodyti vienybę suveikė iš tos pusės, kad nė viena Lietuvos institucija garsiai nekvestionavo nustatytų šalies tikslų – visi norėjo to paties. Tačiau skyrėsi būdai, kaip jie manė esant efektyvu jų pasiekti. Dar labiau – vertinimai, kodėl kas nors pavyko, o kas nors – ne. Ryškiausias to pavyzdys – nuolatinis Vokietijos brigados dislokavimo Lietuvoje klausimas – šio tyrimo metu surinkti respondentų atsakymai – ne išimtis. Jie išryškina skirtumus: 2 respondentai iš KAM kategoriškai neigia, kad tai, jog viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, lėmė tai, kad jam artėjant Vokietijos gynybos ministras tvirtai patikino Berlyną esant pasirėngus visam laikui dislokuoti brigadą Lietuvoje¹⁷⁹ ir šis klausimas įgavo didesnę pagreitį. Su Vyriausybe susiję respondentai vis tik tvirtesnius įsipareigojimus siejo su NATO viršūnių susitikimu Vilniuje – vienas jų tai net pavadino didžiausia dovana už šį susitikimą:

*„be Vilniaus NATO summito, ir to, kad pas mus jis vyko, ir, kad ta brigada, happen to be [liet. pasitaikė būti] pas mus irgi – tai tikrai buvo esminis stūmoklis to sprendimo, esminė prielaida. Ir, iš tikrųjų, ko gero, didžiausia dovana, kurią Lietuva gavo už tą Vilniaus NATO summitą (...)“*¹⁸⁰

Panašų vertinimą dėl tam tikro postūmio galima buvo išgirsti ir iš vieno respondento iš Prezidentūros: „galbūt yra tas psichologinis momentas iš vokiečių pusės, kad O. Scholzas atvažiuoja į Lietuvą, į Vilnių – žinoma, kad natūraliai, jis žino, kad lietuviai svajoja apie tą vokišką brigadą. Pasakyti ką nors negatyviai jam, aišku, tada sunku – tas jį įrėmina truputėlį“¹⁸¹, kitam svarstant, kad „kol dar gyvi

¹⁷⁸ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 2.

¹⁷⁹ Austėja Masiokaitė-Liubinienė, Augustas Stankevičius, „B.Pistorius: Vokietija yra pasirėngusi visam laikui dislokuoti brigadą Lietuvoje“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/b-pistorius-vokietija-yra-pasirengusi-visam-laikui-dislokuoti-brigada-lietuvoje-56-2074670>.

¹⁸⁰ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 1.

¹⁸¹ Respondentas nr. 15.

žmonės, kurie čia dalyvavo“, rasti atsakymus bus sunku, „nes čia visi superherojai“¹⁸². Pastarasis respondentas dar tvirtino kalbėjęs su kolegomis iš URM, kad reikia

„savikritiškai vertinti, kaip tas procesas praėjo, kad ateity darytumėm mažiau klaidų, nes darėm labai daug ko – priešingus dalykus – ir turim būti labiau tikri, kas suveikė, kas nesuveikė. Tai čia visi gali sakyti, kad suveikė nuosaikumas, kai kas – kad griežtumas, kiti – dar kažką; vokiečiai mums dar vieną pasakojimą pasakoja ir panašiai.“

Iš čia galime matyti pripažinimą, kad skirtingos institucijos darė skirtingus dalykus, kurių buvo ne vienas. Skirtingi ir vertinimai, dėl ko šiame kontekste galėjo nuo URM kliūti Lietuvos ambasadoriui prie NATO.

Kaip aptarta pirmajame šio tyrimo skyriuje, Lietuva siekė, kad komunikate atsirastų sakiny, pasveikinantis Vokietijos sprendimą dėl nuolatinio brigados dislokavimo – iš viešai prieinamos ir jau cituotos informacijos galima matyti, kad to siekė ir prezidentas, ir Lietuvos ambasadorius prie NATO D. Matulionis. Kad būtent dėl instrukcijų, susijusių su NATO komunikato formuluotėmis apie vokiečių brigados dislokavimą Lietuvoje, URM atliko tarnybinį patikrinimą ambasadoriui D. Matulioniui, 2023 m. lapkritį skelbė portalas „Delfi“¹⁸³. Galiausiai tarnybinio patikrinimo metu nustatyta, kad pažeidimas buvo, tačiau jokia nuobauda ambasadoriui neskirta¹⁸⁴. Nusizengimo priežasčių viešai nekommentavo nė vienos institucijos atstovas. Šiame tyrime nebuvo keliami tikslų ar uždavinių, skirtų įvertinti šiam epizodui – atskirai net iš kai kurių respondentų išgirdus pasvarstymus apie tai, kas įvyko su šiuo ambasadoriumi, neperklausinėjau. O patys apie tai užsiminė 4 respondentai, iš kurių pasakytų minčių, aiškiau, kas įvyko, nepasidaro¹⁸⁵.

Net jei dėl brigados sakinio kuri nors iš pusių dėjo mažiau pastangų – o apie tai galime daryti tik prielaidą – sunku būtų įrodyti, kad būtent šie nesutarimai lėmė tai, kad komunikate nėra išsvajotojo sakinio, ypač, prisimenant jau anksčiau aptartus vertinimus, kad buvo sąjungininkų, kurie dėjo pastangų, kad Lietuvai nepasisektų ar tai, kad tas sakinyš jau nebūtų reikšmingai pakeitęs Vokietijos įsipareigojimo, nes jis dar ir dabar vis stiprėja. Be to, remiantis viešai pateiktu URM paaiškinimu dėl sprendimo neskirti ambasadoriui nuobaudos, kuriame teigiama, kad „atsižvelgiant į NATO viršūnių susitikimo rezultatų kontekstą, sudėtinga įvertinti padarytą žalą valstybei“ – galima tik konstatuoti, kad jei URM, turėdama

¹⁸² Respondentas nr. 11.

¹⁸³ DELFI, „Dėl ambasadoriaus Matulionio – URM tyrimas“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/del-ambasadoriaus-matulionio-urm-tyrimas-94984127>.

¹⁸⁴ BNS, „Užsienio reikalų ministerija paskelbė, ar D. Matulionis nesilaikė instrukcijų per NATO susitikimą“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/urm-d-matulionis-nesilaike-instrukciju-per-nato-susitikima-bet-nuobauda-nesiuloma-56-2143898>.

¹⁸⁵ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentais nr. 2, 8, 9, 16.

visus įmanomus duomenis apie situaciją, nutarė, kad žalą įvertinti šiuo atveju sudėtinga – būtų nelogiška iš respondentų aptakių komentarų ir informacijos, prieinamos viešojoje erdvėje tikėtis prieiti prie konkretaus įvertinimo šiame tyrime. Laimei, vienas užsienio diplomatas, pusiau struktūruoto interviu metu paklaustas, ar matėsi nesutarimai tarp Lietuvos institucijų iš šalies NATO viršūnių susitikimo Vilniuje kontekste, atsakė: „*prieš viršūnių susitikimą tai nesimatė. Visai*“¹⁸⁶, nors vėliau pridūrė, kad dabar matosi, tik „*dauguma tai aiškina per rinkiminės kampanijos kontekstą. Tai nėra malonu, tai nėra miela. Bet tai matosi*“. Dar viena priežastis, kodėl šiame tyrime nesiimu ieškoti, kuri pusė teisi brigados sakinio klausimu – tokia pat, kaip ir dėl to, kodėl nesiimu vertinti „tylos laužymo“ istorijos – yra per daug rizikos nuklysti į subjektyvius vertinimus. Tą padaryti objektyviau bus galima praėjus daugiau laiko – kai klausimas nebebus toks jautrus, galbūt bus galima prieiti prie atitinkamų duomenų, ar kai pasikeis pareigas einantys valstybės pareigūnai. O svarbiausia – šio tyrimo objektas yra diplomatinės praktikos, taikytos NATO viršūnių susitikimui Vilniuje, Lietuvai siekiant savo tikslų – iš šios pusės įvertinti konfliktinius epizodus galima taip: akivaizdu, kad įtampa tarp institucijų, turėjo įtakos tam, kokias praktikas taikė ambasadorius, nesvarbu, koku klausimu tyrimas vykdytas buvo – jei Prezidentūros ir URM instrukcijos būtų buvusios vienodos, tarp jų būtų buvę daugiau harmonijos – tai nebūtų kėlę klausimų dėl ambasadoriaus instrukcijų (ne)vykdymo.

3.3.2. *Geografija ir atmosfera*

Lietuva – Rytų flango valstybė, esanti Rusijos ir Baltarusijos pašonėje. Iki šiol neturinti išplėtos oro gynybos. Dėl to viršūnių susitikimui Vilniuje į šalį atgabenta buvo „Patriot“ sistema¹⁸⁷. Iš viso 9 NATO viršūnių susitikimo efektus įvardinęs respondentas tarp jų paminėjo tai, kad beprecedentės oro gynybos Lietuvoje suorganizavimas leido labiau suprasti, ko reikia Rytų flangui – kaip svarbu yra apsispręsti dėl integruotos priešlėktuvinės ir priešraketinės gynybos rotacinio modelio, kas ir buvo padaryta¹⁸⁸; kad dėl komunikacinio dėmesio Lietuvai norėta „*daryti daugiau karinio veiksmo, pratybų, demonstruojančių NATO buvimą regione*“, kas ir buvo daroma; apibendrinamas tai, kokių pranašumų įgijo Lietuva, priimdama NATO viršūnių susitikimą, respondentas pabrėžė „*didžiulę galimybę paduoti Lietuvos saugumo paveikslą“ sąjungininkams: „ne tai, kad kiek čia pas mus grėsmių – čia ne apie tai, bet tai, ką mes darom ir ko papildomai reikia – tai irgi šapino saugumo bendruomenės įsivaizdavimą*

¹⁸⁶ Respondentas nr. 12.

¹⁸⁷ Elta, „Oro gynybos raketos „Patriot“ jau parengtos apsaugoti NATO viršūnių susitikimą“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/projektai/nato-virsuniu-susitikimas/oro-gynybos-raketos-patriot-jau-parengtos-apsaugoti-nato-virsuniu-susitikima-93868571>.

¹⁸⁸ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondentu nr. 11.

*apie Lietuvą – geresnį, kokios čia tos realios grėsmės. Tai irgi padėjo*¹⁸⁹. Ir šis respondentas konstatavo: „*tai dėl integruotos priešlėktuvinės ir priešraketinės gynybos rotacinio modelio. Jeigu tai nebūtų Lietuvoje summitas – nebūtų tokio spaudimo dėl to priimti sprendimą*“. Respondentas iš Vyriausybės su tuo sutinka – jo teigimu, „*visi suprato, kad kažką reikia duoti*“¹⁹⁰.

Tačiau su juo nesutinka abu respondentai iš KAM, kurių teigimu, nesvarbu, kur būtų buvęs viršūnių susitikimas – sprendimas būtų priimtas¹⁹¹. Šioje vietoje galima vėl prisiminti ir diskusijas apie tai, ar vokiečiai prisiėmė rimtus įsipareigojimus dėl brigados dėl Vilniaus viršūnių susitikimo – pozityviai ir negatyviai atsakę į tokį klausimą iš esmės sutampa ir šiuo atveju. Tai rodo, kad vertinimai dėl suteiktos naudos dėl šeiminkavimo išsiskiria tarp skirtingų institucijų: atsargiausiai į tai žiūri KAM, Prezidentūra – iš esmės pozityviai, o URM respondentų nuomonės išsiskiria.

Kaip ir nurodo I. B. Neumann – vieta užduoda toną procesams. Tačiau tam svarbi ne tik vieta žemėlapyje, bet laike. Tvyranti įtampa dėl Rusijos karo prieš Ukrainą čia atliko svarbiausią vaidmenį. Jei Rusija nebūtų valstybė, vykdanči tokia atvirą agresiją, jei Kinijos politika nekeltų tiek susirūpinimo dėl Taivano saugumo pastaruoju metu – NATO viršūnių susitikimo Vilniuje metu darbotvarkės klausimai galėjo atrodyti kitaip, kaip kad atrodydavo iki viršūnių susitikimo Madride. O šiais atvejais, dėl geopolitinio konteksto, susitikimuose dominavo temos, susijusios su gynybos ir atgrasymo stiprinimu, su Ukraina, su Indijos ir Ramiojo vandenynų regionu. Kad istorinis kontekstas, fonas yra vienas svarbesnių faktorių tematikai, išgirsti teko iš ne vieno respondento¹⁹².

Logiška, kad temos atspindi laikmetį ir jos sutapo su Lietuvos interesais. Tačiau pavadinti tai tik sutapimu nebūtų teisinga, prisiminus jau anksčiau aptartas Vilniaus pastangas, kuriuos klausimus įtraukti į darbotvarkę ir kiek įmanoma labiau pasistūmėti į priekį nusistatytų tikslų link. Labiausiai tikėtina, kad pasistūmėti pirmyn visais klausimais padėjo veiksnių visuma – dėl to, kad Rusija vykdo karą prieš Ukrainą – atitinkamos temos dominavo viršūnių susitikimo darbotvarkėje; dėl to, kad jis vyko Vilniuje – tai skatino Lietuvą veikti aktyviau ir ji turėjo daugiau galimybių derėtis skirtinguose diplomatiniuose rateliuose.

Kas Vilniuje buvo kitaip, nei vykstant viršūnių susitikimui kurioje nors kitoje sostinėje? Be savaime suprantamų dalykų, tokių kaip paties viršūnių susitikimo emblema, dėl kurios vizualizacijos taip

¹⁸⁹ Respondentas nr. 11.

¹⁹⁰ Respondentas nr. 9.

¹⁹¹ Respondentai nr. 8, 16.

¹⁹² Respondentai nr. 8, 9, 11, 13.

pat reikėjo pakovoti¹⁹³, kaip minėta anksčiau, prezidentas G. Nausėda bendrose nuotraukose stovėdavo viduryje, tačiau, kaip pavyko išsiaiškinti – galutinėse derybose dėl komunikato jo sėdėjimo vieta buvo įprasta, su nedidele išimtimi. „Atidarant summitą, Lietuvos prezidentas sėdėjo, kaip čia sakys, prezidiume, su J. Stoltenbergu jie sėdėjo toj vietoj, kur yra prezidiumas. Paskui, po atidarymo, prezidentas grįžo į savo nacionalinę vietą“¹⁹⁴, – paaiškino vienas respondentų, anot kurio, tai suteikė matomumo. Čia verta prisiminti I. B. Neumann išskiriamą hipererdviškumą vietų, kuriose vyksta diplomatija – taip, viena vertus – NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, bet kadangi jis vyko šios tarptautinės organizacijos formate, atitinkamai tai lėmė, kaip veikėjai veikia. „Litexpo“ iš parodų rūmų trumpam tapo NATO būstine, tad nėra, ko stebėtis, kad Lietuvos prezidentas derybų metu sėdėjo įprastoje Lietuvai vietoje.

Detales dėl kitų susitikimų, vakarienių programų – taip pat dar reikėjo derinti su NATO vadovybe. Tačiau čia jau buvo galima laisviau imtis mikroklimato kūrybos – per jį siekta dalyvius labiau supažindinti su Lietuva:

„Kai jie atvažiavo į rūmus vakarieniauti, buvo toks padarytas iš televizorių kubas, kuriame ėjo vaizdai apie Lietuvą, (...) kol [lyderiai] rinkosi, jie turėjo galimybę pažiūrėti, pamatyti, gal kažkas galvoj liko. Vakarienių metu buvo labai labai trumpa, bet kultūrinė dalis – choro pasirodymas, kur nunešė viską – jie ten valgo valgo, įeina choras – ir „kur giria žaliuoja“ uždainuoja – tai ten lėkštės ten barkšt barkšt, žiūri... tai tokių intarpų, kur kažkiek įterpti to lietuviškumo – buvo, bet labai tą reikėjo apgalvoti, nes tam labai suskaičiuotos minutės buvo.“¹⁹⁵

Ar mikroklimatas galėjo daryti įtakos rezultatams, praktiškai visi respondentai abejoja. Dalis respondentų neslėpė džiaugsmo, kad pavyko su organizacine dalimi susitvarkyti geriau nei Ispanijai, kurioje viršūnių susitikimas vyko prieš tai – tokių atsiliepimų kai kurie sakė girdėję ir iš užsienio delegacijų: netrūko nei vandens, nei maisto; nereikėjo ilgai laukti transporto; nesimėtė nuorūkos ant žemės ir t.t.¹⁹⁶ Dažniausiai pabrėžta, kad tai pozityviai pasitarnavo Lietuvos įvaizdžio kūrimui, niekam daugiau. Pavyzdžiui:

„Logistine prasme, buvo apstulbė, kaip tokiam mažam mieste, jūs logistiškai suvairavot šitiek šitokio dydžio delegacijų. (...) Prie stalo nieko labai labai ypatingo jau nebevyko, (...) tai ten nelabai jau ir buvo, ką įtakoti.“¹⁹⁷

Tai, kaip Vilnius atrodė už viršūnių susitikimo ribų – jau kita istorija – čia buvo išskirtinai pačios Lietuvos prerogatyva, to nevaržė NATO taisyklės. Ir už „Litexpo“ ribų, visoje sostinėje plazdėjo Ukrainos

¹⁹³ Respondentas nr. 9.

¹⁹⁴ Respondentas nr. 15.

¹⁹⁵ Respondentas nr. 15.

¹⁹⁶ Respondentai nr. 1, 6, 11, 16.

¹⁹⁷ Respondentas nr. 1.

dvispalvės. Niekas per prievartą gyventojų nevertė savo langų jomis puošti. Taip palaikymas demonstruotas organiškai, savanoriškai atliepiant iniciatyvai „Keliu vėliavą už Ukrainą NATO!“, kas atspindi Lietuvos visuomenės pozityvias nuostatas Kyjivo atžvilgiu. Aišku, prie to, kad vėliavomis būtų papuošti ne tik langai ir balkonai, bet ir gatvės, prisidėjo ir Vilniaus miesto savivaldybė. Kad miestas alsuotų mėlyna ir geltona spalvomis, ypač, ten, kur buvo pagrindiniai viršūnių susitikimo dalyvių, žurnalistų maršrutai, daroma buvo ir daugiau: miestas buvo ir apželdintas tokių spalvų augalais, ir apšviestas, jį puošė įvairios reklamos kampanijos, skirtos atspindėti Ukrainos problematikai:

„Pvz., tie patys autobusai, troleibusai, kurie vežiojo NATO summito dalyvius į „Litexpo“ ir apgyvendinimo vietas. Tai juos buvom apklijavę tokiom žinutėm: „while you are waiting for this bus, Ukraine is waiting for F-16“ arba „is waiting for its membership in NATO“. (...) Tos pačios erdvės prie „Litexpo“, kur žinojom, kad bus dideli srautai per perėjas – tai ten buvo nemažai skirta dėmesio. Ten (...) buvo kaip ir miestovaizdžio projektas, bet kartu kaip ir paroda kartu su Lina Šlipavičiūte, kur atsirado nuotraukos iš Kyjivo, Iziumo, Irpinės, Černihivo, kurias darė ukrainiečių fotografai.“¹⁹⁸

Tai vyko ir paties Vilniaus iniciatyva, ir bendradarbiaujant su kitomis valstybės institucijomis, pvz., URM, Prezidentūra, nevyriausybinėmis organizacijomis; o viso to tikslas, kaip nurodė respondentas iš Vilniaus miesto savivaldybės, buvo atkreipti dėmesį į Ukrainos klausimus, paveikti sprendimus. Ažiotažą Lietuvoje sukėlusios reklamos „Call Russia“, kuri buvo nukabinėta, respondentai nesureikšmino¹⁹⁹. Kaip Vilniaus atmosfera paveikė sprendimų priėmėjus, nuomonės išsiskyrė. Dalis ją įvertino kaip keliančią tam tikrą moralinį spaudimą, dalis – kaip tiesiog įspūdį, kad Lietuva neblefuoja, stumdama Ukrainos klausimus, dalis fokusavosi į to reikšmę, formuojant viešąją opinią pasaulyje, dalis teigė, kad tai nieko nereiškė²⁰⁰. Jei ir buvo koks nors moralinis spaudimas, jis neatvėrė Ukrainai kelio į kvietimą tapti NATO nare. Tai apibendrinti galima štai tokiu respondento iš KAM atsakymu į klausimą, ar proukrainietiška atmosfera Vilniuje turėjo įtakos sprendimams:

„Neturėjo, nulį. Politikai neturi sąžinės. Tai yra tik interesai. Nėra jokios. Galėjai viską apipilti Ukrainos vėliavomis. Ta prasme, kad tai nedarė įspūdžio – negaliu meluoti. Tikrai sakė „blemba, kiek pas jus tų vėliavų čia Ukrainos“, – tikrai būdavo tokių dalykų. Bet nemačiau nei vieno įrodymo, kad tai būtų paveikę kažkaip – „o, žiūrėkit, pas jus daug vėliavų, tai rašom geresnę kalbą dėl Ukrainos.“²⁰¹

Šiame skyriuje apžvelgti vidaus politikos, geografijos ir atmosferos faktoriai. Galima būtų sakyti, kad vidaus politika yra veiksny nepriklausomai nuo to, kur vyksta viršūnių susitikimas, tačiau tai, kad

¹⁹⁸ Respondentas nr. 14.

¹⁹⁹ Tik vienas jų, respondentas nr. 2, nurodė kreipėsis, kad tos reklamos būtų pašalintos.

²⁰⁰ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondентаis nr. 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 16.

²⁰¹ Respondentas nr. 8.

visos institucijos jautė didesnę spaudimą dėl to, kad viršūnių susitikimas vyksta namuose – lėmė didesnę jų aktyvumą, įsitraukimą, naujas taikomas praktikas. Nors su tuo ir ne visi respondentai sutinka, tiek šiame, tiek praėjusiuose skyriuose aptarti faktai rodo, kad tai tiesa. Tuo pačiu tai gimdė ne tik vienybę, bet ir įtampą, kuri užprogramuota ir todėl, kad tarp skirtingų institucijų vyksta politinė konkurencija. Todėl tai išgrynina, kad praktikų teorijoje nurodoma sąveikos tarp veikėjų svarba, galioja ne tik veikėjų iš užsienio, bet ir vidaus, atžvilgiu.

„Vieta formuoja įvykį, o įvykis – vietą“, – čia – paskutinis grįžimas prie tokios I. B. Neumann minties. Geografinis ir istorinis kontekstas turėjo įtakos Vilniaus viršūnių susitikimo darbotvarkei – suteikė Lietuvai galimybę judėti į priekį regionui svarbiais klausimais paprasčiau, nors ne visada iki galo, kaip Ukrainos ar vokiečių brigadą sveikinančio sakinio klausimais – tai lėmė kitų valstybių interesai ir taikytos praktikos jiems išpildyti. Mikroklimato kūrimas Vilniuje galėjo prisidėti prie moralinio spaudimo derybininkams, tačiau tai nesimaterializavo į sprendimus. Vis tik lyderių atvykimas į Vilnių – jau finalinis viršūnių susitikimo etapas, o tokios diplomatijos istorija rodo, kad ne taip dažnai pokyčiai komunikate įgyvendinami jau vadovams susėdus prie stalo, todėl radikaliai pakeisti kurio nors jų poziciją, Ukrainos vėliavomis – ne visai adekvatu. Nors viskas, kaip ir teorija sako – apgalvota iki detalių – nuo Lietuvos ir Ukrainos akcentų, iki to, kad netrūktų vandens ir transporto – tektų konstatuoti, kad tai padėjo kurti palankų Lietuvos įvaizdį, bet ne daugiau. Bet palankaus įvaizdžio formavimas dar gali turėti pranašumo ateityje, pavyzdžiui, jei Vilnius norės priimti panašaus masto renginius. Kad viršūnių susitikimo organizavimas gerina šalies įvaizdį – nėra naujas atradimas – apie tai jau užsiminta literatūros apžvalgoje, cituojant D.Dunn, kurio teigimu, įvaizdžio gerinimas gali atnešti ir daugiau pozityvių dalykų šaliai, pvz., auginti jos eksportą.

3.4. Išorės įtaka

Vilniaus viršūnių susitikimą, kaip ir bet kurį kitą, įrėmina ne tik NATO organizacijos taisyklės ar vieta, kur jis vyksta, tačiau ir išorės faktoriai. Viskas yra persipynę tarpusavyje. Jau teko užsiminti apie išorės veikėją – Ukrainos ir jos prezidento Volodymyro Zelenskio įtaką – vienas jo „tweetas“, pavadinant sprendimus „absurdu“ – vos nenubraukė viso progreso, suderėto Kyjivo atžvilgiu. Teko užsiminti apie Rusijos ir Kinijos veiksnius – kad būtent šių valstybių agresyvi politika skatina Aljansą imtis ryžtingesnių sprendimų dėl gynybos, įtraukti su Pietryčių Azijos saugumu susijusius klausimus. Galiausiai, viešosios erdvės įtaka dar stipriau nei Seimo rezoliucija kėlė į padebesius visuomenės Lietuvoje lūkesčius dėl

Vilniaus viršūnių susitikimo. Viešąją erdvę išnaudojo ir derybininkai. Tad, atsižvelgiant į tai, kad atskiras dėmesys jau buvo skirtas Ukrainos ir Indijos bei Ramiojo vandenynų klausimams, šioje, paskutinėje tyrimo dalyje susifokusuojame į du faktorius – Rusiją ir viešąją erdvę.

3.4.1. Rusija

Iš esmės Rusiją šiandien ir toliau galima vadinti didžiausiu stimulu NATO persvarstyti saugumo politiką. Tai yra ir aiškiausia motyvacija Lietuvai stengtis dėl rytinio flango stiprinimo, nes būtent Rusija kelia jam egzistencinę grėsmę. Ne tik rytiniam flangui – bet ir pasauliui – nes vokiečiai ir amerikiečiai Ukrainos nepanoro pakviesti tapti NATO nare Vilniuje būtent dėl to, kad tai, jų vertinimu, galėtų sukelti branduolinį Trečiąjį pasaulinį karą. Vadinas, Rusijos elgesys, retorika, yra lemiamas faktorius, kodėl šiuo metu nesiimama Aljanso plėtros. Nors prieš pat viršūnių susitikimą Vilniuje viešėjęs J. Stoltenbergas tikino, kad Rusija neturi veto teisės NATO plėtrai²⁰² – o jei būtų pasakęs, kad turi, tai, aišku, būtų sukėlę nemenką skandalą – praktika rodo esant priešingai, ką teigė pora respondentų, pvz.:

„Nes jinai [Rusija] dabar de facto įtvirtina savo veto teisę NATO plėtrai, o tai reiškia, jeigu organizacija negali priimti narių – ji negali funkcionuoti. Ir tada, turint omeny Vengrijos su Švedija, ar ne, visus žaidimus, ir taip toliau – ta prasme, čia gi ne tik Turkija turi įtakos Vengrijai, bet labai aktyviai Rusija taip pat. Unfortunatelly [liet. – deja], mes dabar esam show of power [galios demonstravimo] situacijoje – arba mes pashowinsim power, arba mums pashowins power. Ir mes dar esame situacijoje, kai Rusija mums labai sėkmingai rodo galią.“²⁰³

Šio respondento teigimu, pakeisti Aljanso narių požiūrį į Rusiją bandyta nuolatinėmis kalbomis, įtikinėjimais, kad Ukraina – yra vertybė, kad nesustabdžius Rusijos Ukrainoje – ji nesustos. Tai Lietuvos diplomatams ir politikams jau tarsi įprasta mantra. Įdomu tai, kad interviu su respondentais metu, retas skyrė Maskvos faktoriui atskiro dėmesio, jei nebūdavo atskirai apie jį paklausiamas – jį išžvelgti galima iš bendro atsakymų konteksto. Kitaip tariant, Rusija už ir priimtų, ir nepriimtų, sprendimų, tūno it šešėlis. Jos keliama grėsmė vertė imtis papildomų tiek fizinių, tiek kibernetinio saugumo priemonių NATO viršūnių susitikimo Vilniuje metu. Pavyzdžiui, vien praėjusiame skyriuje įvardintas Lietuvai didesnis NATO karinis dėmesys, pratybos, dislokuotos oro gynybos sistemos – jei ne Rusijos kaimynystė, to, vargu, ar būtų prirėkę. Ir tai veikė dviem kryptimis – vienas respondentų tikino, kad toks NATO raumenų demonstravimas Lietuvoje ir tai, kad viršūnių susitikimas čia vyko, erzino Kremlį ir vertė imtis jį sau įprastų metodų:

²⁰² BNS, „NATO vadovas: Rusija neturi veto teisės dėl Ukrainos prisijungimo prie Aljanso“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/nato-vadovas-rusija-neturi-veto-teises-del-ukrainos-prisijungimo-prie-aljanso-57-2064990>.

²⁰³ Žr. Priedas nr. 2: respondentas nr. 2.

Taip pat – respondentas nr. 4.

„Norėta krėsti tų šunybių – jos buvo, sakyčiau, santykinai mažos, aišku, matėm padidėjusius kibernetinių atakų srautus, tam tikras jų sėkmes, jeigu gali sakyti, kur ten perima kažkokį display'ų elektroninį, ar ten rodo kurį laiką kokį vaizdą... nežinau. Medijos tą patyrę buvo, bet tai, manau, smulkmenos, visiškai. Smulkmenos, bet tą susierzinimą matėm. Ir tą retoriką Kremlui, Kremlius tikrai tą pastebėjo ir žino, kokia ta simbolinė svarba buvo.“²⁰⁴

Kitas vis tik pastebėjo, kad žala Rusijos vykdytų kibernetinių atakų prieš Lietuvą galėjo būti ir rimtesnė:

„Tas incidentas, kuris įvyko antrą dieną – gerai, kad jis įvyko antrą, o ne pirmą – neišivaizduoju, kaip ten viskas būtų atrodę, jei būtume jį turėję pirmą dieną su tuo duomenų nutekiniu apie pareigūnus, planus ir asmeninius duomenis ir panašiai...“²⁰⁵

Kad antrąją viršūnių susitikimo dieną buvo nutekinti duomenys apie delegacijų skrydžių laikus, kortežų maršrutus, viešbučius ir šalių vadovus saugančių pareigūnų pavardės, kt. dalykai, skelbė rusų programišių grupuotė „From Russia with love“ ir patvirtino Lietuvos kibernetinio saugumo specialistai²⁰⁶. Apie padidėjusį Rusijos dėmesį Lietuvai NATO viršūnių susitikimo Vilniuje metu, pranešta ir šiame Lietuvos žvalgybos institucijų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime²⁰⁷. Akivaizdu – nors Lietuva ir susiduria su įvairaus pobūdžio kibernetinėmis atakomis iš Rusijos, šįkart mastelis buvo išskirtinis. Ir jis toks buvo, nes NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje. Joks čia diplomatinis pranašumas, priešingai.

Keli respondentai svarstė, kad tai, kad NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, Rytų flange – jau yra žinutė Rusijai savaime, simbolis, kad NATO čia veikia. Kad tai „stipri“ žinutė, tikino ir vienas užsienio diplomatų²⁰⁸. Tik kad tai, jog 2023-aisiais viršūnių susitikimas bus Vilniuje, nustatyta buvo dar iki Rusijos plataus masto karo prieš Ukrainą pradžios. Pirminė prognozė buvo, kad Vilniuje bus rami darbotvarkė²⁰⁹. Didesnis žinutės Rusijai svoris susiakumulavo po 2022-ųjų vasario 24-osios. Ir jis akumuliuojasi ne tik simbolių ar karinėse srityse, bet ir viešojoje erdvėje.

²⁰⁴ Žr. Priedas nr. 2: respondentas nr. 9.

²⁰⁵ Respondentas nr. 10.

²⁰⁶ LNK, „Galimai nutekinti NATO susitikimo saugumo duomenys: nesudėtinga suprasti, kam tai yra naudinga“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/galimai-nutekinti-nato-susitikimo-saugumo-duomenys-nesudetinga-suprasti-kam-tai-yra-naudinga-93927355>.

²⁰⁷ Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2024“, (Vilnius: 2024), 58.

²⁰⁸ Žr. Priedas nr. 2: respondentas nr. 7.

²⁰⁹ Audrius Balčiūnas, „Visas dėmesys Rytų flangui – kokių sprendimų tikėtis NATO susitikime Vilniuje?“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2029804/visas-demesys-rytu-flangui-kokiu-sprendimu-tiketis-nato-susitikime-vilniuje>.

3.4.2. *Viešosios erdvės įtaka*

Viešoji erdvė, šiuo atveju – ne tai, kas vyksta gatvėse, o kas vyksta socialiniuose tinkluose, žiniasklaidoje, kurioje buvo perteikta visam pasauliui ir tai, kaip Vilnius atrodė 2023 m. liepos 11-12 dienomis. Ir tai nėra spalvų sutirštėjimas, nes tai, kad NATO viršūnių susitikimas vyksta Vilniuje, kad čia susirinkę visi NATO, o taip pat ir Indijos ir Ramiojo vandenynų, Ukrainos ir Švedijos lyderiai – skambėjo nuo Latvijos iki Naujosios Zelandijos. Vien ką reiškė čia atvykusio J. Bideno kalba VU kiemelyje, ar V. Zelenskio kalba Lukiškių aikštėje. Išties, viršūnių susitikimas yra performansas, apipintas įvairiausiais elementais, kad šie kaustytų visos visuomenės dėmesį – jo reikia, kad darbas būtų auditorijos vertinamas, kaip prasmingas, kaip ir teigė M. Ku. Respondentas iš Vilniaus miesto savivaldybės pateikė statistiką, kiek dėmesio pavyko pritraukti Lietuvai:

„Įvairioj užsienio ir Lietuvos žiniasklaidoj apie susitikimą buvo išpublikuota daugiau nei 100 tūkst. publikacijų. Daugiausiai straipsnių buvo publikuota JAV žiniasklaidoje – apie 12 tūkst. (...) Bendra pasiekta auditorija siekia 1,4 mlrd. žmonių. (...) Tie mūsų erdvių įprasminimai, kaip tie apkljuoti autobusai (...) – tai apie juos rašė ir „Washington Post“ ir „Business Insider“, ir „CNN“. Norėčiau galvoti, kad kažkokią įtaką mes padarėm – jeigu ne sprendimų priėmėjų lygmenyje, tai bent jau tokį, kiek pasaulis skyrė dėmesio Ukrainai tuo laikotarpiu.“²¹⁰

Tokią statistiką galima rasti ir pateiktą viešai²¹¹. Vis tik, norint padaryti kokią nors įtaką sprendimams iki viršūnių susitikimo, viešosios erdvės išnaudojimu reikia užsiimti jau iš anksčiau. Ir jau anksčiau cituotas respondentas iš Prezidentūros teigė, kad G. Nausėda, vykdamas į NATO šalių sostines, dalindavo interviu užsienio žiniasklaidai, kurioje būdavo išsakomi Lietuvos tikslai ir poreikiai, kai kalbėjo apie specialiai prieš Vilniaus susitikimą taikytą „formulę“. Didesnis dėmesys Lietuvai dar iki tų metų liepos buvo kilęs ir natūraliai, to nespaudžiant, kas taip pat suteikė progą kalbėti kitų valstybių auditorijoms:

„(...) pasibaigė summitas, ir matau, kaip dėmesys šiek tiek varijavo į kitas puses tarptautinės žiniasklaidos (...) tai galiu pasakyti, kad buvo tas efektas – kad bus [susitikimas] Vilniuje ir ko tikisi Vilnius. (...) Tai, kai mūsų klausia – ko jūs tikėtės – mes komunikuojam pasauliui, ko mes tikimės ir mes formuojame darbotvarkę ir statome prieš mūsų lūkesčius, ne prieš faktą, (...) ir tai yra milžiniškas įrankis. Ar tai būtų dėl gynybos ir atgrasymo, ar dėl paramos Ukrainai – tai buvo tikrai efektas atliepti tai, ko mes norim.“²¹²

²¹⁰ Žr. Priedas nr. 2: respondentas nr. 14.

²¹¹ Vilniaus miesto savivaldybė, „Vilnius – istorinių įvykių centre: per kelias dienas paskelbta daugiau nei 100 tūkst. publikacijų“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilnius-istoriniu-ivykiu-centre-per-kelias-dienas-paskelbta-daugiau-nei-100-tukst-publikaciju-56-2082620>.

²¹² Žr. Priedas nr. 2: respondentas nr. 15.

Kad žiniasklaidos dėmesys įrėmina viršūnių susitikimą ir jis priklauso nuo vietos, kurioje vyksta, sutinka ir respondentas iš NATO:

„Vien tas faktorius, kad Lietuva – Rytų flango šalis – naujoji NATO narė ir vyksta karas Ukrainoje, ir Lietuvos politinė pozicija yra labai aiški ir garsiai komunikuojama – tai neišvengiamai sukuria tam tikrą foną – tiek žiniasklaidos engagement‘ui, tiek renginiams, kurie vyksta Vilniuje, tiek žmonėms, kurie yra kviečiami iš už NATO ribų – kaip tai nušviečiama ir panašiai. Jau neišvengiamai yra kitaip, negu būtų kažkur kitur. Manau, šitu požiūriu ta vieta, kur vyksta summitas – ji yra svarbi – ji sukuria kontekstą iš esmės ta summitui, ji sukuria kontekstą tam, kaip yra nušviečiami jo rezultatai, ir pan.“²¹³

Tuo metu vienas užsienio diplomatų tikino neatsimenantis, ar jo valstybės žiniasklaidoje buvo koks nors svarbesnis Lietuvos politiko interviu apie viršūnių susitikimą²¹⁴. O įdomią mintį išdėstė respondentas iš Lietuvos, svarstydamas, ar nėra „blogas skonis“ bandyti taktiškai dalinti kurioje nors valstybių interviu, kad būtų paveikta viešoji nuomonė:

„Tas nebūtų labai gražiai tos šalies priimama ir nemanau, kad jie skatintų, nes tai rodytų tokį gal, žinot, kažkaip kitaip gal galim kalbėtis negu darant vienas kitam spaudimą per medijas.“²¹⁵

Apie galimą priešingą efektą užsiminė ir vienas respondentų iš KAM, kuris, paklaustas, ar bandymai laimėti naratyvą žiniasklaidoje turi įtakos visuomenės nuomonei ir dėl to – atitinkamos šalies politikai, atsakė:

„Veikia iš dalies, turbūt taip. Tą poveikį įvertint labai sunku (...), Gabrieliaus [Landsbergio] buvo pora interviu įdomių Frankfurte (...), tai, kad vokiečiai tai pastebėjo – faktas. Pamatė, kad čia juos kritikuoja – faktas. (...) Kad dalis žmonių susinervino, sakė – ką čia trolina mus jūsų užsienio reikalų ministras per mūsų žiniasklaidą – tai aiškiai matėsi. Dalis supyko (...). Kiti, galbūt, ir įsiklausė. Vienas iš tų klausimų, kur neturiu aiškaus atsakymo – ar tai padėjo, ar kaip tik pakenkė. Nes dalis su mumis vokiečių po to interviu tris mėnesius nešnekėjo.“²¹⁶

O ar reikėjo to Lietuvoje, sąmoningo ėjimo į žiniasklaidą? Praktiškai visi tai komentavę respondentai vieningos nuomonės – Lietuvoje niekam nieko įrodinėti nereikėjo: „dirbama labai smarkiai buvo su užsienio žiniasklaida; Lietuvos žiniasklaida, tai čia nėra, ką laimėti“²¹⁷. Tas nebuvimas, ko laimėti, Lietuvos žiniasklaidoje – buvo užkėlęs aukštą kartelę Lietuvos derybininkams. Į klausimą, ar patyrė dėl to spaudimą, neigiamai neatsakė nė vienas iš respondentų, kuriems toks klausimas buvo užduotas. Kitaip tariant – spaudimą jautė visi²¹⁸ ir apie jį kai kurie kalbėjo nepaklausti to. Pavyzdys:

²¹³ Respondentas nr. 13.

²¹⁴ Respondentas nr. 7.

²¹⁵ Respondentas nr. 9.

²¹⁶ Respondentas nr. 8.

²¹⁷ Respondentas nr. 4.

²¹⁸ Respondentai nr. 3, 9, 10, 11, 16.

„Taip, be abejo, tai buvo labai didelis moralinis ir psichologinis spaudimas, natūralu. Visuomenė ir politikai, ir Seimas tikėjosi, galbūt, daugiau. Todėl visada yra truputį pavojinga, kai lūkesčiai yra užkeliami ir po to realiai situacija yra truputį kitokia ir tada atsiranda daugiau nusivylimo.“²¹⁹

Aukštus lūkesčius Lietuvoje stebėjo ir užsienio diplomatas, kuris teigė: „Manau, kad buvo tokių lūkesčių iš Lietuvos pusės, bet ne iš politikų, kurie laukė (...), stebuklo. Labiau iš žmonių“²²⁰. Aukštus lūkesčius sekė nusivylimas po viršūnių susitikimo – jo buvo galima matyti viešojoje erdvėje dėl to, kad Ukraina negavo kvietimo į NATO²²¹. Nusivylimo nuotaiką formuojant prisidėjo ir kai kurių šalių lyderiai – apie tai, kad sprendimai dėl Ukrainos nėra pakankami, kalbėjo Lenkijos, Estijos ir Latvijos vadovai²²². Tuo metu po viršūnių susitikimo Lietuvos lyderiai kalbėjo atsargiau arba pozityviau: premjerė Ingrida Šimonytė rašė, kad susitikimo istoriškumą vertis „pati istorija“²²³, diplomatijos vadovas G. Landsbergis – jog Vilnius buvo „tiltas“ istoriniams sprendimams²²⁴, o prezidentas G. Nausėda, dar prieš susitikimą teigęs, kad NATO turi suteikti „labai aiškų“ statusą Ukrainai²²⁵, antrą to susitikimo dieną, kai sprendimai buvo priimti, tikino: „Pasidžiaukime tuo, ką pasiekėme, nes galėjo būti ir taip, kad sprendimas nebūtų buvęs pasiektas – žinote, kas būtų labiausiai džiaugęsis tokia NATO viršūnių susitikimo baigtimi.

²¹⁹ Respondentas nr. 3.

²²⁰ Respondentas nr. 12.

²²¹ Emilija Paskevičiūtė, „Po NATO viršūnių susitikimo – nusivylimas: kelia klausimą, ar Aljansas nepakartotoje tos pačios klaidos“, lrytas.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2023/07/14/news/po-nato-virsuniu-susitikimo-nusivylimas-kelia-klausima-ar-aljansas-nepakartotoje-tos-pacios-klaidos-27680698>.

Vytautas Bruveris, „Vytautas Bruveris. Po Vilniaus: pilkojoje zonoje – ir Ukraina, ir NATO“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2036375/vytautas-bruveris-po-vilniaus-pilkojoje-zonoje-ir-ukraina-ir-nato>.

Vytautas Plečkaitis, „Vytautas Plečkaitis. NATO viršūnių susitikimas Vilniuje: nugalėjo realpolitik“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2036060/vytautas-pleckaitis-nato-virsuniu-susitikimas-vilniuje-nugalejo-realpolitik>.

Deividas Jursevičius, „Ohmanas skeptiškai vertina NATO įsipareigojimus Ukrainai: esame politiniai bailiai ir žaidžiame su laiku“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2035885/ohmanas-skeptiskai-vertina-nato-isipareigojimus-ukrainai-esame-politiniai-bailiai-ir-zaidziame-su-laiku>.

²²² BNS, „A.Duda: sprendimas dėl Ukrainos nėra pakankamas, tikiuosi, ji po kelerių metų bus NATO“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/a-duda-sprendimas-del-ukrainos-nera-pakankamas-tikiuosi-ji-po-keleriu-metu-bus-nato-57-2082066>.

15min, „K.Kallas: Ukrainiečių pusėje buvo nusivylimas, jos vieta – NATO“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/video/kkallas-241038>.

BNS, „E.Rinkevičius: Vilniuje galėjo būti įvardytos aiškesnės Ukrainos kelio į NATO sąlygos“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/e-rinkevicius-vilniuje-galejo-buti-ivardytos-aiskesnes-ukrainos-kelio-i-nato-salygos-57-2082988>.

²²³ Ingrida Šimonytė, „Na ką. Šiandien jau galima šiek tiek su mažiau streso pažvelgti į NATO Viršūnių susitikimą Vilniuje.“ Facebook įrašas, 2023 m. Liepa 12 d., https://www.facebook.com/ingrida.simonyte1/posts/1748729212243206?ref=embed_post.

²²⁴ Andrius Balčiūnas, „Landsbergis apie NATO susitikimą: tai tiltas, kitų metų viršūnių susitikimas gali tapti istorinis“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2033134/landsbergis-apie-nato-susitikima-tai-tiltas-kitu-metu-virsuniu-susitikimas-gali-tapti-istorinis>.

²²⁵ BNS, „G. Nausėda: NATO Vilniuje turi suteikti „labai aiškų“ statusą Ukrainai“, vz.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2023/07/07/g-nauseda-nato-vilniuje-turi-suteikti-labai-aisku-statusa-ukrainai&template=api_article.

(...)Vakar priėmė svarbių sprendimų, manau, Vilnius gali pretenduoti tapti miestu, kuriame vyko istorinis NATO viršūnių susitikimas.“²²⁶

Tuo metu įtakingiausi Aljanso lyderiai, kaip iš vadovėlio kalbėjo apie NATO vienybę, puikius rezultatus²²⁷. Įskaitant ir J. Bidoną²²⁸, kuris savo kalboje VU kiemelyje nepraleido progos įgelti ir V. Putinui. Kaip iš vadovėlio – nes tai visiškai sutampa su aptarta viršūnių diplomatijos reikšme ir suteikiamomis galimybėmis siūsti vienybės, veiksnio žinutes. Bet vertinimai rezultatų – jau yra po fakto – komunikatui pritarta, niekas jo dėl to, kaip kas jį vertina, nebeperrašo.

Kaip ir nustatyta teorinėje dalyje, išorės įtaka yra reikšmingas faktorius, o čia aptarti momentai rodo, kad kartais gali tapti ir lemiamu. Iš šios perspektyvos žvelgiant, Rusijos keliamą grėsmę galima vadinti esminiu kliuviniu Ukrainai gauti kvietimą į NATO – tą galima vertinti įvairiai – kad Vakarai bijo Rusijos, ar kad supranta, kokią atsakomybę tektų prisiimti, jei pastaroji išpildytų savo grasinimus – tai galiausiai, labiausiai kristų ant JAV ir Vokietijos pečių, kurios tokiam žingsniui labiausiai ir prieštaravo. Į tai dėmesį atkreipė ir keli respondentai²²⁹. Pačios Rusijos elgesys, dangstantis įvairiais programišiais, galėjo gerokai apkartinti Vilniaus viršūnių susitikimo dienas, o tai būtų diskreditavę Lietuvą, tačiau, kadangi šalis buvo tam pasiruošusi, nuo potencialiai didelės žalos apsisaugoti pavyko. Ir tai įprastos Rusijai praktikos, tik šįkart jos buvo stipriau sukoncentruotos prieš Lietuvą. Rusija buvo vienas pagrindinių Vilniaus viršūnių susitikimo adresatų – Aljanso vadovai siuntė žinutę apie vienybę, stiprėjimą, kad NATO šalys būtų ginamos nuo pirmos agresijos akimirkos – kad Maskva nesugalvotų imtis provokacijų. Tai galima suprasti ir kaip pozityvią žinutę visuomenei apie didėjančią saugumą, kuri atneš naujieji sprendimai, užtvirtinti komunikate. Tokiomis žinutėmis bandoma įreminti susitikimą, kaip sėkmingą, laimėti viešąjį diskursą – tai, kaip jos buvo priimamos, priklauso nuo to, kokioje šalyje ištransliuojamos.

²²⁶ Domantė Platūkytė, Jurga Bakaitė, „Nausėda – apie NATO susitikimą: pasidžiaukime, nes sprendimas dėl Ukrainos galėjo būti nepasiektas“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2032895/nauseda-apie-nato-susitikima-pasidziaukime-nes-sprendimas-del-ukrainos-galejo-buti-nepasiektas>

²²⁷ NATO, „Secretary General concludes historic NATO Summit in Vilnius“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_217102.htm?selectedLocale=en.

UK Government, „PM statement to leaders at NATO Summit in Lithuania: 12 July 2023“, gov.uk, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-to-leaders-at-nato-summit-in-lithuania-12-july-2023>.

Federal Government of Germany, „A signal of unity and solidarity“, bundesregierung.de, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/nato-summit-vilnius-2202172>.

Emmanuel Macron (@EmmanuelMacron), „To defend their nation, Ukrainians fight with a courage that commands respect.“, Twitter įrašas, 2023 m., liepos 12 d., <https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1679214510949687296>.

²²⁸ 15min, „J.Bidenas Vilniuje: V.Putinas suklydo manydamas, kad palauš NATO karu Ukrainoje“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/joe-bideno-kalba-vilniuje-pirmas-prakalbo-g-nauseda-56-2082476>.

²²⁹ Žr. Priedas nr. 2: interviu su respondентаis nr. 4, 8.

Lietuvoje rezultatai vertinti dviprasmiškai – nors, kaip ankstesnėse dalyse aptarta, beveik viskas, kas buvo nustatyta, kaip tikslai, buvo pasiekta. Taip nutiko, nes Ukrainos klausimas sulaukė daugiausiai dėmesio viešojoje erdvėje, lūkesčiai, kad pavyks pakviesti Ukrainą Vilniuje tvyrojo ore, juos kėlė ir pati Seimo rezoliucija, bet ties tuo pasistūmėta mažiausiai. Todėl Lietuvos lyderiams teko sprendimus teisinti ir jie tą darė bandydami perlaužti vertinimą į pusę, kad sutartas geriausias įmanomas rezultatas. Jų pozicija buvo gana nedėkinga, prisimenant, kad jie nuo pat pradžių žinojo ir gavo eilę signalų, kad stebuklas neįvyks. Nepaisant to, buvo tie interviu užsienio žiniasklaidai, bandant skleisti žinią apie Lietuvos tikslus ir lūkesčius, formuoti nuomonę užsienyje. Tačiau tam reikėtų atskiro tyrimo, kuriame būtų pakankamai erdvės atlikti gilią analizę, susirasti visus tokius interviu, taikyti jų efektui išsiaiškinti skirtą metodologiją, rasti ją tokią, kuri padėtų nustatyti, ar dėl tų interviu patirta daugiau naudos, ar žalos – visa tai netelpa į šio tyrimo rėmus. Čia žvelgiama į praktikas, kurios taikytos, siekiant tikslų – ir, šiuo atveju, pakanka konstatuoti, kad dėmesio Lietuva gavo kaip niekada daug, ir šalies diplomatai, politikai, naudojosi juo savo naratyvui skleisti – ar tai būtų buvę natūralių užsienio žiniasklaidos užklausų dėl interviu atveju, ar sąmoningu kreipimūsi dėl galimybės tokius interviu duoti. Tai – vienas būtų per praktikas generuoti įtaką – ir šias praktikas išties galima užčiuopti, kaip nurodė ir R. Adler-Nissen ir V. Pouliot. Didžiausia iš išorės įtakos pjūvio kylanti problema, kad tai – vienas sudėtingiausiai kontroliuotinų faktorių – nepasiriksi išorės veikėjų elgesio, galima tik bandyti jį vienaip ar kitaip pakreipti, o ar pavyks – sėkmė nėra garantuota. Jei dar įmanoma bandyti paveikti viešąjį debatą ir apčiuopti tam skirtas praktikas, to paties negalima pasakyti užsienio valstybių veikėjų atveju. Rusija nenori, kad Ukraina būtų pakviesta tapti NATO nare – ji ir nebuvo pakviesta Vilniuje, bet tai nemažina Rusijos apsukų, aštrinant situaciją regione.

IŠVADOS

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė, galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams nei tais atvejais, kai jų šeimininke nebuvo, o ginamasis darbo teiginys – jog buvimas NATO viršūnių susitikimo šeimininke suteikė Lietuvai diplomatinio pranašumo. Remiantis praktikų teorija sukurtas tyrimo modelis, kurio esmė – praktikas tirti keturiais pjūviais – proceso, taisyklių, vietos ir išorės įtakos. Jų analizės visuma leidžia patvirtinti šio darbo teiginį – buvimas NATO viršūnių susitikimo šeimininke suteikė Lietuvai diplomatinio pranašumo. Pranašumo įgauti galima tiek, kiek sugebama jo susigeneruoti savo aktyvumu, kuriam reikštis susidaro palankesnė terpė.

Pagrįsti tai galima tuo, kad Lietuva turėjo galimybę dalyvauti tokiuose sąjungininkų rateliuose, kokiuose anksčiau dalyvauti netekdavo – vadinasi, turėjo daugiau galimybių dalyvauti derybose ir paveikti sprendimus. Tuo pačiu, tai atvėrė daugiau durų, ką, pavyzdžiui, rodė Lietuvos prezidento G. Nausėdos darbotvarkės analizė. Tai leido ir Lietuvos duris plačiau atverti sąjungininkams – niekada iki tol nebuvo organizuojami NATO šalių narių parlamentų pirmininkų susitikimai būsimoje viršūnių susitikimo sostinėje, o tai buvo padaryta Vilniuje. Tai stipriai sietina su tuo, ką nurodė absoliuti dauguma respondentų iš Lietuvos – kad šeimininkavimas tokio lygio susitikimui, įpareigojo elgtis kaip niekada aktyviai. Tad, diplomatinio pranašumo galėjo nebūti, jei Lietuva to aktyvesnio vaidmens pati ir nebūtų prisiėmusi. Bet prisiėmė ir tai lėmė ir naujas taikytas praktikas, tokias kaip ne tik NATO parlamentų pirmininkų priėmimą, bet ir Seimo rezoliucijos priėmimą dėl tikslų, skirtą konsoliduoti šalies institucijų veikimui (nors neišvengta vidinių įtampų) ir padėti derybose su sąjungininkais; specialiai išdirbtos formulės prezidento vizitams kitose sostinėse.

Žinoma, praktikas rėmino taisyklės – NATO biurokratinis aparatas. Iš respondentų atsakymų, kurie nėra vieningi, dėl nuolatinio glaudaus darbo su Aljanso pareigūnais, Lietuva greičiau buvo labiau įgalinta veikti, nei priešingai – daugiau susitikimų dėl organizacinių klausimų reiškė ir daugiau pokalbių apie komunikato turinį. Diplomacija – derybų menas, o derybos vyksta kalbant. Daugiau progų kalbėtis – daugiau pranašumo, daugiau galimybių daryti įtaką darbotvarkei, ypač, kai tušinukas – NATO rankose. Vietos aspektas įrėmino viršūnių susitikimą kaip tą, vykstantį neblefuojančios Ukrainos rėmėjos sostinėje, kas galėjo daryti moralinį spaudimą lyderiams; kaip tą, kuris vyksta agresorių pašonėje, dėl ko pačiai NATO reikėjo papildomai rūpintis atvykusių valstybės vadovų, ir ne tik, saugumu, o tai reiškė, kad Lietuva gavo galimybę aiškiau perteikti savo saugumo paveikslą, kas galėjo prisidėti ir prie

ryžtingesnių sprendimų to saugumo stiprinimui. Istorinės aplinkybės to neužgožia, o papildo. Išorės įtakoje išsiskiria keturi veikėjai – Ukraina, Rusija, Kinija ir viešoji erdvė. Lietuva bandė laimėti naratyvą užsienyje, bet tai, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, kėlė ir natūralų užsienio žiniasklaidos domėjimąsi tuo, ko tikisi Lietuva ir tai leido transliuoti savo naratyvą sąjungininkams. Kad procesui įtakos turėjo Ukraina – vos neteko perrašyti komunikato dėl V. Zelenskio įrašo „Twitteryje“, Kinija – neatidarytas NATO biuras Tokijuje, nenorint jos erzinti; ir Rusija – nes nenorint iššaukti jos galimo iniciuoti Trečiojo pasaulinio karo Ukraina liko be kvietimo – taipogi sunku užginčyti. Pastarieji, kaip ir visi kiti aspektai, smarkiai susiję ir su bendra sąveika su sąjungininkais, o ypač – Vokietija ir JAV, kurios aršiausiai stoji prieš Lietuvos tikslą, kad Ukraina būtų pakviesta tapti NATO nare Vilniuje. Tai vertė Lietuvą ieškoti geriausios įmanomos alternatyvos kvietimui, vertė turėti „šaltus pokalbius“, vertė galvoti, kaip pašildyti amerikiečių širdis – ir tam buvo pasitelkta Indijos ir Ramiojo vandenynų korta.

Lietuva diplomatinio pranašumo įgijo, tačiau ar jos balsas dėl to buvo svarbesnis, kad ji buvo šeimininkė? Čia jau atsakymas – sudėtingesnis. Lietuva ypatingų nuolaidų negavo – net kai paskutinę akimirką dar bandė pakeisti rezultata „laužydama tylą“ – niekas į tai neatsiliepė. Todėl vienareikšmiškai atsakyti „taip“ – negalima. Kita vertus, pavyko įtraukti į darbotvarkę Lietuvai svarbių temų, pavyzdžiui, susijusių su Moldova ir Sakartvelu, iškovoti Rytų flangą stiprinančių sprendimų, ne iki galo, bet pajudėti Ukrainos narystės klausimu pirmyn – ne vienas respondentų teigė, kad jei Lietuva nebūtų dėjusi aktyvių pastangų, komunikatas būtų atrodęs kitaip. Įgytas diplomatinis pranašumas reiškė didesnes galimybes daryti poveikį, tačiau taisyklės, kad reikia visų šalių konsensuso, o jo nebuvo dėl dviejų valstybių, konkrečiai Ukrainos klausimu – tik jos – pačios reikšmingiausios – išryškina šio darbo problemą – kad didžiaja dalimi šeimininkavimas NATO viršūnių susitikimui yra platformos suteikimas, nors įgyjama ir pranašumo, kuris daugiau reiškiasi procese (atsiradus sąlygoms aktyviau veikti) nei rezultate. Nes lemiamas žodis yra kiekvienos sąjungininkės, kuri turi pakankamai svorio užkirsti sprendimams kelią – ar tai būtų JAV ir Vokietija, ar Prancūzija (dėl biuro Tokijuje), ar Turkija (dėl plėtros Skandinavijoje) – neperkalbėtos prieštaraujančios sąjungininkės reiškia, kad sprendimo nebus. Teoriškai, Lietuva galėjo vetuoti komunikatą – bet to nedarė, nes tai būtų sugadinę jos pačios priimamą viršūnių susitikimą, o ateityje toks veiksmas, be kita ko, galėtų grįžti bumerangu.

Tiriant praktikas, ypač svarbu konkretūs žingsniai, žengiami proceso metu – nes tik išsikeltų tikslų ir rezultatų palyginime išnyksta visas juodas, po vandeniui liekantis derybininkų darbas. Keturi šiam tyrimui pasirinkti pjūviai, padėjo tai, kiek buvo įmanoma, ištraukti į dienos šviesą. Tai reikšminga, esant poreikiui įvertinti, kokios praktikos veikia, padeda pasiekti rezultato, demonstruoti kompetenciją ir taip generuoti galią, o kokios – ne. Darbo tikslą pasiekti ap sunkina tai, kad NATO viršūnių susitikimas

Vilniuje – šviežias įvykis, nuo kurio nėra praėję nė metų, ne visa informacija yra prieinama viešai, yra įslaptintų duomenų, jautrių duomenų, kurie, jei bus išviešinti po kurio laiko, gali suteikti vertingos informacijos tolesniems diplomatinių praktikų tyrimams. Šiuo atveju galima buvo jausti dalies respondentų atsargumą pusiau struktūruotų interviu metu dėl baimės ką nors diskredituoti ir dėl užimamų pareigų, kurios, be kita ko, įrėmina jų atsakymus. Užimamos pareigos iš esmės buvo esminė kliūtis užsienio diplomatams kalbėti šiam tyrimui. Tokie objektyvūs apribojimai gali išsisklaidyti ateityje – baigę pareigas veikėjai gali būti linkę būti atviresni, ypač, jei jautrus laikas jau būtų praėjęs – tačiau tai kelia grėsmę, kad svarbios detalės pasimes. Šie iššūkiai minimi ir teoretikų. Jų apeiti nepadėjo suteikta galimybė respondentams kalbėti anonimiškai. Tai reiškia, kad tiriant praktikas reikia gerai apgalvoti, ar respondentų aplinkybės leis jiems būti atviriems. Tuo pačiu nereikia pamiršti, kad dalis jų turi savų politinių interesų, todėl tikrinti, kiek įmanoma, jų atsakymus – būtina, nes kitaip išauga rizika nuklysti į subjektyvius vertinimus. Tik tai ne visada įmanoma, nes ne visi duomenys prieinami viešai. Todėl, nors pora iš klausimų šiame tyrime pasireiškė netikėtas respondentų atvirumas, tai galima vertinti labiau kaip išimtį, nei taisyklę. Taigi, praktikos teorijos tyrimo metode, kadangi dažnu atveju tai yra kokybiniai interviu – slypi daugiausiai iššūkių, o kad jie nevirstų silpnybėmis, būtina taikyti įvairių saugiklių.

Šis tyrimas suteikia unikalų žvilgsnį į tai, kokias diplomatines praktikas taikė Lietuva, kokiam santykių su sąjungininkais teko veikti ir atskleidžia iki tol viešumoje nebuvusius, su tuo susijusių faktų. Jie leidžia detaliam pažvelgti į tai, kaip apskritai veikia NATO viršūnių susitikimai ir gali sudaryti pagrindą ateities tyrimams – pavyzdžiui, išsamiai lyginamajai analizei su ateityje vyksiančiais NATO viršūnių susitikimais ir jiems skirtoms praktikoms – paaiškėtų, kas prigijo iš Vilniaus susitikimui įvestų inovacijų; atskleidžia, kad yra erdvės tirti, kokį efektą turi užsienio žiniasklaidai dalinami Lietuvos vadovų interviu – ar tai gali paveikti viešąjį diskursą ir kurti spaudimą sprendimų priėmėjams ir kiek tai gali kurti neigiamo efekto; rodo, kad tirtinas lemiamų faktorių Vokietijos sprendimui dislokuoti brigadą Lietuvoje nuolatiniam buvimui klausimas, kokios praktikos padėjo pasiekti šio Vokietijos įsipareigojimo; tirti, kaip vidiniai nesutarimai gali paveikti praktikas ir kokį efektą turėti derybose su užsienio partneriais; tirti „tylos laužymo“ procedūrą NATO viršūnių susitikimų metu – kiek dažnai ir kokiais atvejais tai pasiteisina. Tirti praktikas galima ir iš kitos pusės: ne kokio pranašumo šeiminkavimas suteikė Lietuvai, o kaip Lietuva naudoja kitų valstybių šeiminkavimą – ar daugiau siekia dialogo ir jo patiria, ką iš to gauna. Visi šiam tyrimui interviu davę respondentai sutiko – sprendimai, priimti Vilniuje sukūrė problemą Vašingtono viršūnių susitikimui – čia dėl Ukrainos reikės žengti papildomą žingsnį. Ar tai bus padaryta? Koks Vilniaus viršūnių susitikimo rezultatų efektas bus tolesniems NATO viršūnių susitikimams? Šio tyrimo medžiaga suteikia pagrindo aiškintis ir tai.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

Akademiniai šaltiniai:

- Adler, Emanuel ir Vincent Pouliot. „International practices: introduction and framework,” kn. *International practices*, sud. Emanuel Adler ir Vincent Pouliot (Cambridge: Cambridge university press, 2011), 3-35.
- Adler-Nissen, Rebecca ir Vincent Pouliot. „Power in Practice: Negotiating the International Intervention in Libya“, *European Journal of International Relations* 20, No. 4 (2014), 889-911.
- Alexandroff, Alan S., Donald Brean, „Global Summitry: Its Meaning and Scope Part One: Figure 1“, *Global Summitry* 1, No. 1 (2015), 1–26.
- Bayne, Nicholas. „The course of summitry”, *The World Today* 48 No. 2, (1992), 27-30.
- Bayne, Nicholas. „The foundations of summitry”, kn. *International Summitry and global Governance. The Rise of the G7 and the European Council, 1974-1991*, sud. Emmanuel Mourlon-Druol, Federico Romero (Taylor & Francis Group, 2014), 23-39.
- Bayne, Nicholas. „The G7 Summit and the Reform of Global Institutions”, *Government and Opposition* 30, No. 4, (1995), 492-509.
- Ball, George W. *Diplomacy for a Crowded World*, (London: Bodley Head, 1976), 356 p.
- Barnes, Barry. „Practice as collective action“, kn. *The Practice Turn in Contemporary Theory*, sud. Theodore R. Schatzki, Karin Knorr Cetina ir Eike von Savigny (London and New York: Routledge, 2021), 17-29.
- Berridge, Geoff, Lorna Lloyd, *The Palgrave Macmillan Dictionary of Diplomacy*, (London: Palgrave Macmillan UK, 2012), 359-360.
- Berridge, Geoff. *Diplomacy: Theory and Practice*, (Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan Cham, 6th Edition, 2022), 336 p.
- Collier, Paul. „Doing Well Out of War: An Economic Perspective”, (London: Conference on Economic Agendas in Civil Wars, April 26-27, 1999), 1-15.
- Day, Benjamin S., Alister Wedderburn. „Wrestlemania! Summit Diplomacy and Foreign Policy Performance after Trump“, *International Studies Quarterly* 66, No. 2, (2022), 1-13.
- Dunn, David, Richard Lock-Pullan. „Diplomatic summitry“, kn. *The SAGE Handbook of Diplomacy*, sud. Costas M. Constantinou, Pauline Kerr, Paul Sharp, (London: SAGE publications Ltd., 2016), 231-241.
- Dunn, David. *Diplomacy at the Highest Level : The Evolution of International Summitry*, (London: Palgrave Macmillan UK, 1996), 279 p.
- Young, John. „A Case Study in Summitry: The Experience of Britain's Edward Heath, 1970-74”, *The Hague Journal of Diplomacy* 1, No. 3 (2016), 261-293.
- Ku, Minseon. „Summit Diplomacy as Theatre of Sovereignty Contestation“, *The Hague Journal of Diplomacy* 17, No. 4, (2022), 628-642.
- Lechner, Silviya ir Mervyn Frost. *Practice Theory and International Relations* (Cambridge and New York: Cambridge University Press, 2018), 257 p.

Mattern, Janice Bially. „A practice theory of emotion for International Relations“, kn. *International practices*, sud. Emanuel Adler ir Vincent Pouliot (Cambridge: Cambridge university press, 2011), 63-86.

Melissen, Jan. „Summit Diplomacy Coming of Age“, (The Hague : Netherlands institute of international relations Clingendael, 2003), 22 p.

Mourlon-Druol, Emmanuel. „Managing from the Top”: Globalisation and the Rise of Regular Summitry, Mid-1970s–early 1980s”, *Diplomacy and Statecraft* 23, No. 4 (2013), 679-703.

Neumann, Iver Brynild. *Diplomatic sites: A Critical Enquiry*, (London: C. Hurst & Co., 2013), 176 p.

Park, Bill. „NATO Summits“, kn. *Diplomacy at the Highest Level : The Evolution of International Summitry*, sud. David H. Dunn, (London: Palgrave Macmillan UK, 1996), 88-105.

Plischke, Elmer. „Summit diplomacy: its uses and limitations“, *The Virginia Quarterly Review* 48, No. 3 (1972), 321-344.

Pouliot, Vincent ir Jérémie Cornut, „Practice theory and the study of diplomacy: A research agenda“, *Cooperation and Conflict* 50, No. 3 (2015), 297-315.

Ralph, Jason ir Jess Gifkins. „The Purpose of United Nations Security Council Practice: Contesting Competence Claims in the Normative Context Created By the Responsibility to Protect”, *European Journal of International Relations* 23, No. 3 (2017), 630-653.

Reynolds, David. „Summitry as Intercultural Communication“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* 85, No. 1 (2009), 115-127.

Schindler, Sebastian ir Tobias Wille. „How Can We Criticize International Practices?“, *International Studies Quarterly* 63, No. 4 (2019), 1014-1024.

Schuetz, Leonard August. „Why NATO survived Trump: the neglected role of Secretary-General Stoltenberg”, *International Affairs* 97, No. 6 (2021), 1863–1881.

Sending, Ole Jacob ir Vincent Pouliot, Iver B. Neumann. *Diplomacy and the Making of World Politics*, (New York and Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 1-28.

Tardy, Thierry. *The nations of NATO: shaping the alliance's relevance and cohesion*, (Oxford University Press, 2022), 352 p.

Thies, Wallace. *Why NATO Endures*, (Cambridge University Press, 2009), 321 p.

Watson, Matt. „Placing power in practice theory“, kn. *The Nexus of Practice*, sud. Allison Hui, Theodore Schatzki, Elizabeth Shove (London: Routledge, 2016), 169-182.

Dokumentai:

Lietuvos Respublikos Seimas, *Rezoliucija dėl Lietuvos pagrindinių tikslų NATO aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje*, Vilnius, 2023 m. balandžio 6d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6c9bb593d46611ed9b3c9397e1236c2a?jfwid=-v40pz55si> (žiūrėta 2024 balandžio 29 d.).

Lietuvos Respublikos Seimas, *Rezoliucija dėl Ukrainos pakvietimo prisijungti prie NATO*, Vilnius, 2023 m. rugsėjo 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a985d38256ea11ee8e3cc6ee348ebf6d?jfwid=vsufpna3w> (žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d.).

Lietuvos Respublikos Seimas, VI (pavasario) sesijos rytinio posėdžio nr. 259 stenograma, Vilnius, 2023 m. balandžio 6 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e978d820d49511ed9b3c9397e1236c2a> (žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d.),

North Atlantic Council, *Brussels Summit Communiqué*, Briuselis, 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm?selectedLocale=en (žiūrėta 2023 m. birželio 13 d.),

North Atlantic Council, *Vilnius Summit Communiqué*, Vilnius, 2023 m. Liepos 11 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm (žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d.),

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2024*, (Vilnius: 2024), 58.

Žiniasklaidos ir kt. internetiniai šaltiniai:

15min, „J.Bidenas Vilniuje: V.Putinas suklydo manydamas, kad palauš NATO karu Ukrainoje“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/joe-bideno-kalba-vilniuje-pirmas-prakalbo-g-nauseda-56-2082476>.

15min, „K.Kallas: Ukrainiečių pusėje buvo nusivylimas, jos vieta – NATO“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/video/kkallas-241038>.

Bayer, Lili ir A. Ward. „Zelenskyy blasts ‘absurd’ draft text that hedges on Ukraine’s NATO membership timeline“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/volodymyr-zelenskyy-nato-draft-text-on-ukraine-membership-timeline/>.

Balčiūnas, Andrius ir D. Platūkytė, I. Žvinakytė, M. Gaučaitė-Znutienė. „NATO viršūnių susitikimas Vilniuje. Iš Stoltenbergo – viltinga žinia Ukrainai“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2031386/nato-virsuniu-susitikimas-vilniuje-atvykes-ukrainos-gynybos-ministras-musu-tikslas-visateise-naryste-bloke>.

Balčiūnas, Andrius. „Landsbergis apie NATO susitikimą: tai tiltas, kitų metų viršūnių susitikimas gali tapti istorinis“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2033134/landsbergis-apie-nato-susitikima-tai-tiltas-kitu-metu-virsuniu-susitikimas-gali-tapti-istorinis>.

Balčiūnas, Andrius. „Visas dėmesys Rytų flangui – kokių sprendimų tikėtis NATO susitikime Vilniuje?“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2029804/visas-demesys-rytu-flangui-kokiu-sprendimu-tiketis-nato-susitikime-vilniuje>.

BNS, „A.Duda: sprendimas dėl Ukrainos nėra pakankamas, tikiuosi, ji po kelerių metų bus NATO“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/a-duda-sprendimas-del-ukrainos-nera-pakankamas-tikiuosi-ji-po-keleriu-metu-bus-nato-57-2082066>.

BNS, „E.Rinkevičius: Vilniuje galėjo būti įvardytos aiškesnės Ukrainos kelio į NATO sąlygos“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/e-rinkevicius-vilniuje-galejo-buti-ivardyty-aiskesnes-ukrainos-kelio-i-nato-salygos-57-2082988>.

BNS, „ES vadovai Vilniuje neįtikino Ukrainos dėl asociacijos sutarties“, DELFI, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/es-vadovai-vilniuje-neitikino-ukrainos-del-asociacijos-sutarties.d?id=63406258>.

BNS, „G. Nausėda Turkijoje: yra vilties Švedijos narystės NATO sulaukti per viršūnių susitikimą Vilniuje“, vz.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2023/03/10/g-nauseda-turkijoje-yra-vilties-svedijos-narystes-nato-sulaukti-per-virsuniu-susitikima-vilniuje>.

BNS, „G. Nausėda: NATO Vilniuje turi suteikti „labai aiškų“ statusą Ukrainai“, vz.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2023/07/07/g-nauseda-nato-vilniuje-turi-suteikti-labai-aisku-statusa-ukrainai&template=api_article.

BNS, „Lietuva sieks, kad mažiausiai 2 proc. gynybai būtų privalomi visoms NATO šalims“, lrytas.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/01/19/news/lietuva-sieks-kad-maziausiai-2-proc-gynybai-butu-privalomi-visoms-nato-salims-25857382>.

BNS, „NATO vadovas: Rusija neturi veto teisės dėl Ukrainos prisijungimo prie Aljanso“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/nato-vadovas-rusija-neturi-veto-teises-del-ukrainos-prisijungimo-prie-aljanso-57-2064990>.

BNS, „Nausėda ruošiasi svarbiam susitikimui su Erdoganu: grėsmė – ne tik terorizmas, bet ir Rusija su Kinija“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauseda-ruosiasi-svarbiam-susitikimui-su-erdoganu-gresme-ne-tik-terorizmas-bet-ir-rusija-su-kinija-82957155>.

BNS, „Užsienio reikalų ministerija paskelbė, ar D. Matulionis nesilaikė instrukcijų per NATO susitikimą“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/urm-d-matulionis-nesilaike-instrukciju-per-nato-susitikima-bet-nuobauda-nesiuloma-56-2143898>.

Bruveris, Vytautas. „Vytautas Bruveris. Po Vilniaus: pilkojoje zonoje – ir Ukraina, ir NATO“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2036375/vytautas-bruveris-po-vilniaus-pilkojoje-zonoje-ir-ukraina-ir-nato>.

Camut, Nicolas. „Ukraine won't attend NATO summit without 'signal' on accession: Zelensky“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/volodymyr-zelensky-ukraine-wont-attend-nato-vilnius-summit-without-accession-signal/>.

Collinson, Stephen. „Why Ukraine's plea for NATO membership is such a profound dilemma for the West“, CNN, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://edition.cnn.com/2023/07/10/politics/ukraine-nato-western-dilemma/index.html>.

DELFI, „Dėl ambasadoriaus Matulionio – URM tyrimas“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/del-ambasadoriaus-matulionio-urm-tyrimas-94984127>.

Elta, „Anušauskas: 2 proc. BVP gynybai turi būti grindys, tačiau Lietuva pasirengusi diskutuoti ir dėl didesnio įsipareigojimo“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/anusauskas-2-proc-bvp-gynybai-turi-buti-grindys-taciau-lietuva-pasirengusi-diskutuoti-ir-del-didesnio-ispareigojimo-92569047>.

Elta, „Birželio pradžioje Čmilytės-Nielsen iniciatyva Vilniuje susitiks NATO šalių parlamentų pirmininkai“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/1987290/birzelio-pradzioje-cmilytes-nielsen-iniciatyva-vilniuje-susitiks-nato-saliu-parlamentu-pirmininkai>.

Elta, „Nausėda sako, kad Lietuva derasi dėl rotacinės oro gynybos modelio su didžiosiomis NATO sąjungininkėmis“, tv3.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/nauseda-sako-kad-lietuva-derasi-del-rotacines-oro-gynybos-modelio-su-didziosiomis-nato-sajungininkemis-n1328683>.

Elta, „Oro gynybos raketos „Patriot“ jau parengtos apsaugoti NATO viršūnių susitikimą“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/projektai/nato-virsuniu-susitikimas/oro-gynybos-raketos-patriot-jau-parengtos-apsaugoti-nato-virsuniu-susitikima-93868571>.

Elta, „Seimo pirmininkė: parlamentų įtaka NATO sprendimams yra reikšminga“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimo-pirmininke-parlamentu-itaka-nato-sprendimams-yra-reiksminga-93538887>.

Elta, „Stabdoma iniciatyvos „Call Russia“ reklaminė kampanija“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2030424/stabdoma-iniciatyvos-call-russia-reklamine-kampanija>.

European Council, „G7: Joint declaration of support for Ukraine“, consilium.europa.eu, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/07/12/g7-joint-declaration-of-support-for-ukraine/>.

Federal Government of Germany, „A signal of unity and solidarity“, bundesregierung.de, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/nato-summit-vilnius-2202172>.

Gerdžiūnas, Benas ir Modesta Gaučaitė-Znutienė. „NATO kartoja „didžiausią klaidą“? Ukrainai tiesus kelias į NATO nenutiestas ir Vilniuje“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2033450/nato-kartoja-didziausia-klaida-ukrainai-tiesus-kelias-i-nato-nenutiestas-ir-vilniuje>.

Government Offices of Sweden, „Sweden in NATO“, government.se, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.government.se/government-policy/sweden-in-nato/>.

Herszenhorn, David M. ir L. Bayer, H. Von Der Burchard, C. Gallardo. „From Madrid summit, NATO steps into more dangerous era“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/ussr-allied-leaders-russia-conflict-dangerous-cold-war-nato/>.

Jačauskas, Ignas. „B. Pistorius: Vokietija šiemet turėtų parengti planą dėl brigados Lietuvoje“, Kauno diena, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/b-pistorius-vokietija-siemet-turetu-parengti-plana-del-brigados-lietuvoje-1132091>.

Jurčenkaitė, Indrė ir Dainora Pankūnė. „Lietuvos diplomatams – nemalonumai: teks pasiaiškinti URM“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-diplomatams-nemalonumai-teks-pasiaiskinti-urm-94374505>.

Jurčenkaitė, Indrė. „Dėl Ukrainos – didelis nusivylimas, bet prarasta ne viskas: ką Zelenskis parves namo“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/projektai/nato-virsuniu-susitikimas/del-ukrainos-didelis-nusivylimas-bet-prarasta-ne-viskas-ka-zelenskis-parves-namo-93907983>.

Jursevičius, Deividas. „Ohmanas skeptiškai vertina NATO įsipareigojimus Ukrainai: esame politiniai bailiai ir žaidžiame su laiku“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/2035885/ohmanas-skeptiskai-vertina-nato-isipareigojimus-ukrainai-esame-politiniai-bailiai-ir-zaidziame-su-laiku>.

Lau, Stuart ir Laura Kayali. „Macron blocks NATO outpost in Japan amid Chinese complaints“, Politico, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-block-nato-outpost-japan-china-complaints/>.

Lybertytė, Augustė. „Matulionis: darysime viską, kad NATO deklaracijoje turėtume referenciją į Vokietijos“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/matulionis-darysime-viska-kad-nato-deklaracijoje-turetume-referencija-i-vokietijos-brigada-93892743>.

LNK, „Galimai nutekinti NATO susitikimo saugumo duomenys: nesudėtinga suprasti, kam tai yra naudinga“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/galimai-nutekinti-nato-susitikimo-saugumo-duomenys-nesudetinga-suprasti-kam-tai-yra-naudinga-93927355>.

LR Krašto apsaugos ministerija, „Pasirašytas Vokietijos brigados dislokavimo veiksmų planas: siunčiamas signalas tiems, kurie kelia grėsmę Europos saugumui“, kam.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://kam.lt/pasirasytas-vokietijos-brigados-dislokavimo-lietuvoje-veiksmu-planas-siunciamas-signalas-tiems-kurie-kecia-gresme-europos-saugumui/>.

LR Prezidentūra, „Darbotvarkė“, lrp.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://lrp.lt/lt/darbotvarke>.

LR Užsienio reikalų ministerija, „G. Landsbergis telefonu kalbėjo su Turkijos kolega: Švedijos narystė NATO sustiprintų ir Baltijos jūros regiono saugumą“, urml.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/g-landsbergis-telefonu-kalbėjo-su-turkijos-kolega-svedijos-naryste-nato-sustiprintu-ir-baltijos-juros-regiono-sauguma>.

LR Užsienio reikalų ministerija, „Lietuva ir JAV stiprina įsitraukimą ir bendradarbiavimą Indijos ir Ramiojo vandenynų regione“, urm.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/lietuva-ir-jav-stiprina-įsitraukima-ir-bendradarbiavima-indijos-ir-ramiojo-vandenynu-regione>.

LR Užsienio reikalų ministerija, „Paskelbta NATO Viršūnių susitikimo Vilniuje data“, urm.lt, žiūrėta 2023 m. birželio 13 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/paskelbta-nato-virsuniu-susitikimo-vilniuje-data>.

LR Užsienio reikalų ministerija, „Užsienio reikalų ministras Osle dalyvaus neformaliame NATO užsienio reikalų susitikime“, urm.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalu-ministras-osle-dalyvaus-neformaliame-nato-uzsienio-reikalu-susitikime>.

LR Užsienio reikalų ministerija, „Vilniuje vyks NATO bei Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono partnerių konferencija“, urm.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://urm.lt/default/lt/naujienos/vilniuje-vyks-nato-bei-indijos-ir-ramiojo-vandenynu-regiono-partneriu-konferencija>.

LRT, „Nausėda susitiko su Erdoganu, aptarė padėtį rytiniame NATO flange“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1430790/nauseda-susitiko-su-erdoganu-aptare-padeti-rytiniame-nato-flange>.

Macron, Emmanuel (@EmmanuelMacron), „To defend their nation, Ukrainians fight with a courage that commands respect.“, Twitter įrašas, 2023 m., liepos 12 d., <https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1679214510949687296>.

Malo, Sebastien ir Sonia Elks. „Flight shaming' is in the air as U.N. summit faces climate crisis“, Reuters, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.reuters.com/article/us-climate-change-flightshame-idUSKBN1WD01N>.

Masiokaitė-Liubininė, Austėja ir Augustas Stankevičius. „B.Pistorius: Vokietija yra pasirengusi visam laikui dislokuoti brigadą Lietuvoje“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva-b-pistorius-vokietija-yra-pasirengusi-visam-laikui-dislokuoti-brigada-lietuvoje-56-2074670>.

Mission of the People's Republic of China to the European Union, „Spokesperson of the Chinese Mission to the EU Speaks on a Question Concerning China-related Content in the NATO Vilnius Summit Communiqué“, eu.china-mission.gov.cn/eng, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., http://eu.china-mission.gov.cn/eng/fyrjh/202307/t20230712_11112008.htm.

Monaghan, Sean ir S. Martinez, O. Svendsen, C. García Encina, M. Droin. „What Happened at NATO's Vilnius Summit?“, CSIS, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.csis.org/analysis/what-happened-natos-vilnius-summit>.

NATO Public Diplomacy Division, „NATO Encyclopedia 2019“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/nato_static_f2014/assets/pdf/2020/1/pdf/2019-nato-encyclopedia-eng.pdf.

NATO, „Consensus decision-making at NATO“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49178.htm.

NATO, „NATO Summits“, nato.int, žiūrėta 2023 m. birželio 13 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50115.htm.

NATO, „Press statement following the meeting between Türkiye, Sweden, and the NATO Secretary General“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_217147.htm?selectedLocale=en.

NATO, „Relations with partners in the Indo-Pacific region“, Nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_183254.htm.

NATO, „Secretary General concludes historic NATO Summit in Vilnius“, nato.int, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_217102.htm?selectedLocale=en.

News Wires, „Turkey’s President Erdogan signs off on Sweden’s NATO membership ratification“, france24.com, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.france24.com/en/live-news/20240125-turkey-s-president-erdogan-signs-off-on-sweden-s-nato-membership-ratification>.

Packevičiūtė, Emilija. „Po NATO viršūnių susitikimo – nusivylimas: kelia klausimą, ar Aljansas nepakartojo tos pačios klaidos“, lrytas.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2023/07/14/news/po-nato-virsuniu-susitikimo-nusivylimas-kecia-klausima-ar-aljansas-nepakartojo-tos-pacios-klaidos-27680698>.

Pankūnė, Dainora. „Įtemptos NATO derybos dėl kiekvieno žodžio: tokios svarbos sprendimų nebuvo jau seniai“, delfi.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.delfi.lt/projektai/nato-virsuniu-susitikimas/itemptos-nato-derybos-del-kiekvieno-zodzio-tokios-svarbos-sprendimu-nebuvo-jau-seniai-93900135>.

Perminas, Paulius. „Landsbergis iš Turkijos tikisi supratimo, jog Švedija NATO stiprintų regiono saugumą“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/2002926/landsbergis-is-turkijos-tikisi-supratimo-jog-svedija-nato-stiprintu-regiono-sauguma>.

Platūkytė, Domantė ir Jurga Bakaitė. „Nausėda – apie NATO susitikimą: pasidžiaukime, nes sprendimas dėl Ukrainos galėjo būti nepasiektas“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2032895/nauseda-apie-nato-susitikima-pasidziaukime-nes-sprendimas-del-ukrainos-galejo-buti-nepasiektas>

Plečkaitis, Vytautas. „Vytautas Plečkaitis. NATO viršūnių susitikimas Vilniuje: nugalėjo realpolitik“, lrt.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2036060/vytautas-pleckaitis-nato-virsuniu-susitikimas-vilniuje-nugalejo-realpolitik>.

Reuters Staff, „Singapore says Trump-Kim summit cost just \$12 million, after some question expenses“, Reuters, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-singapore-idUSKBN1JK0H5>.

Reuters, „NATO's Stoltenberg says Turkey agrees to move ahead with Sweden's NATO bid“, reuters.com, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.reuters.com/world/natos-stoltenberg-says-turkey-agrees-forward-sweden-nato-bid-2023-07-10/>.

Sanger, David E. ir Steven Erlanger. „Allies Pressure Biden to Hasten NATO Membership for Ukraine“, The New York Times, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.nytimes.com/2023/06/14/us/politics/biden-nato-ukraine.html>.

Šimonytė, Ingrida. „Na ką. Šiandien jau galima šiek tiek su mažiau streso pažvelgti į NATO Viršūnių susitikimą Vilniuje.“ Facebook įrašas, 2023 m. Liepa 12 d., https://www.facebook.com/ingrida.simonyte1/posts/1748729212243206?ref=embed_post.

The Canadian Press, „Summit costs hit \$1.1B“, CBC, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.cbc.ca/news/politics/summit-costs-hit-1-1b-1.876766>.

Tv3.lt, „D. Grybauskaitė suspindo NATO susitikime: dėkojo ir susižavėjęs Prancūzijos prezidentas“, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/d-grybauskaite-suspindo-nato-susitikime-dekojo-ir-susizavejes-prancuzijos-prezidentas-n967008>.

UK Government, „PM statement to leaders at NATO Summit in Lithuania: 12 July 2023“, gov.uk, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-to-leaders-at-nato-summit-in-lithuania-12-july-2023>.

Valatka, Rimvydas. „Rimvydas Valatka. Istorija ir trintukai“, lrt., žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2032985/rimvydas-valatka-istorija-ir-trintukai>.

Vazquez, Magen. „Congress approves bill barring presidents from unilaterally exiting NATO“, The Washington Post, žiūrėta 2024 m. sausio 5 d., <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/12/16/congress-nato-exit-trump/>.

Vilniaus miesto savivaldybė, „Vilnius – istorinių įvykių centre: per kelias dienas paskelbta daugiau nei 100 tūkst. publikacijų“, 15min.lt, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilnius-istoriniu-ivykiu-centre-per-kelias-dienas-paskelbta-daugiau-nei-100-tukst-publikaciju-56-2082620>.

Widakuswara, Patsy. „Days Before Vilnius Summit, Biden Won't Budge on Ukraine Joining NATO“, Voice of America, žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d., <https://www.voanews.com/a/days-before-vilnius-summit-biden-won-t-budge-on-ukraine-joining-nato/7172009.html>.

Wintour, Patrick ir Rowena Mason. „Trump cuts short Nato summit after fellow leaders' hot-mic video“, The Guardian, žiūrėta 2023 m. birželio 14 d., <https://www.theguardian.com/us-news/2019/dec/04/trump-describes-trudeau-as-two-faced-over-nato-hot-mic-video>.

Zelensky, Volodymyr / Володимир Зеленський (@ZelenskyyUa), „We value our allies. We value our shared security“ Twitter įrašas, 2023 m. liepos 11 d., <https://twitter.com/ZelenskyyUa/status/1678707674811187200>.

PRIEDAI

Priedas nr. 1: Klausimynas

Procesas.

Bendri:

1) Lietuva NATO viršūnių susitikimui Vilniuje buvo išsikėlusį 5 tikslus, įtvirtintus parlamento rezoliucijoje: iki brigados dydžio vieneto, padidinti Lietuvoje nuolat dislokuotas sąjungininkų sausumos pajėgas; sustiprinti integruotą oro ir priešraketinę gynybą, įskaitant oro gynybos pajėgumus Lietuvoje ir regione; kad Ukraina būtų pakviesta tapti NATO nare; prisidėti siekiant kuo greitesnio Švedijos stojimo į NATO protokolų ratifikavimo Vengrijoje ir Turkijoje iki NATO aukščiausiojo lygio susitikimo Vilniuje; reikšmingai didinti finansavimą gynybai skiriant ne mažiau kaip 2 proc. bendrojo vidaus produkto; plėsti ir stiprinti NATO ir Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono valstybių partnerių praktinį bendradarbiavimą. Kaip Lietuva juos komunikavo? Kaip dėl jų derėjosi ir ieškojo jiems paramos?

2) Kas pirmasis ir kada ėmėsi teikti Vilniaus komunikato juodrašį?

3) Kaip pildėsi deklaracijos tekstas – kiek ilgai dėl jo buvo deramasi, kokioje stadijoje jis buvo, kai prasidėjo viršūnių susitikimas Vilniuje?

4) Kokias derybines taktikas dėl komunikato pastebėjote taikomas? Ar buvo išnaudojamas laiko faktorius? Ar buvo „šaltų skambučių“?

5) Didžiausią įtaką NATO sprendimų priėmimo procese turi JAV – ar sutinkate su tuo? Kaip reikėsi jų vaidmuo, per kokias praktikas?

Lietuvos atstovams:

1) Kodėl tikslai buvo suformuluoti tokie, kaip Seimo rezoliucijoje? Kodėl pasitelktas toks formatas? Ar tai – nauja praktika? Koks buvo jos efektas?

2) Ką Lietuva darė, kokias praktikas taikė, kitokias nei tuomet, kai NATO viršūnių susitikimo šeiminiške nebuvo? Kaip šeiminiškumo aspektas įpareigojo elgtis?

Taisyklės.

1) Koks yra NATO biurokratinio aparato vaidmuo viršūnių susitikimuose – kiek ir kaip paties Aljanso darbuotojai įsitraukia į komunikato formavimą?

2) Kokias taikytas diplomatinės praktikas pastebėjote iš NATO generalinio sekretoriaus pusės – kaip apibūdintumėte jo vaidmenį, siekiant konsensuso?

3) Ar Lietuva su NATO darbuotojais vedė derybas, siekiant savų tikslų, ar išnaudojo Aljanso biurokratinį aparatą tikslams pasiekti? Kaip?

4) Kaip taikytas praktikas paveikė galutinio termino spaudimas – kad deklaracija būtų pasirašyta Vilniuje? Ar tai lėmė išsikeltų Lietuvos tikslų koregavimą, atsisakymą?

5) Ar buvo svarstymų nepasirašyti komunikato? Kodėl?

Vieta.

Prie bendrų:

1) Kaip vertinate, ar tai, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, Lietuva turėjo didesnę diplomatinę pranašumą, priimant sprendimus jame?

2) Kas, dėl to, kad susitikimas vyko Vilniuje, buvo kitaip, nei, pavyzdžiui, kitose NATO valstybių sostinėse? Ar tai lėmė kitokias iš Lietuvos pusės taikytas diplomatinės praktikas?

3) Ar Lietuvos lyderiai, kaip viršūnių susitikimo šeimininkai, turėjo reikšmingesnę vietą prie derybų stalo? Jei taip, kokią naudą tai suteikė?

4) Kaip įvertintumėte mikroklimatą NATO viršūnių susitikimo Vilniuje metu: per ką jis buvo kuriamas? Kokia reikšmė čia tenka tiectam maistui?

5) Ar ir kiek paveiki yra NATO viršūnių susitikimo vieta: paties miesto erdvių, matomų valstybių delegacijoms ir užsienio žiniasklaidos atstovams, išpildymas? (Reklamos, meninės instaliacijos, vėliavos, kt.) Pagrįskite savo atsakymą.

Lietuvos atstovams:

1) Ar ir kaip prie socialinių iniciatyvų (pvz., „Keliu vėliavą už Ukrainą NATO“, „Call Russia“), formuojančių Vilniaus įvaizdį NATO viršūnių susitikimo metu prisidėjote? Kodėl?

Išorės įtaka.

1) Kaip išnaudota viešoji erdvė: žiniasklaida (tiek Lietuvos, tiek užsienio), socialiniai tinklai, siekiant įrėminti NATO viršūnių susitikimą Vilniuje norima kryptimi?

2) Ar ir kaip žiniasklaidoje ir kitur viešojoje erdvėje vyravęs diskursas paveikė taikytas praktikas, siekiant Lietuvos tikslų?

3) Ukrainos prezidento Volodymyro Zelenskio įrašas „Twitteryje“, kuriame jis, dar nenusileidęs Vilniuje, jau vadino „absurdu“ tai, kad Ukrainai nesuteikiamas aiškus grafikas, siekiant narystės NATO. Kaip tai paveikė derybas dėl komunikato teksto?

4) Kokius dar išskirtumėte svarbius išorės veikėjus, kurie turėjo įtakos taikytoms diplomatinėms praktikoms? Kaip tai vertė jas keisti?

Priedas nr. 2: Interviu su respondentais

Respondentas nr. 1. Interviu atliktas: 2024 02 13.

Ar sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas ir nuasmeninti duomenys būtų panaudojami tyrime?

Taip.

Mano darbo esmė – išsiaiškinti, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė, turėjo diplomatinio pranašumo, nes susitikimas vyko Vilniuje. Remiuosi praktikų teorija, žiūriu į patį procesą, praktikas, kurias Lietuva taikė, galbūt, kitaip nei kituose susitikimuose, pvz., Madride; ar kažkas vyko kitaip, skyrėsi, dėl to, kad jis vyko Vilniuje, ar ne. Todėl mano klausimai yra iš keturių dalių: paties proceso; taisyklės, kiek lemia pačios organizacijos; pati vieta; skyriau dar dėmesio ir išorės veikėjams, nes aiškiai ėjo suprasti, kad Zelenskio išstojimas su „Twitter“ įrašu, turėjo savotišką įtaką. Laikotarpis, nuo kurio atsispiriu – 2023 m. balandžio 6 d. Seimo rezoliucija, kur įtvirtinti penki Lietuvos tikslai.

Smarkiai per vėlyvas laikotarpis.

Tą aš irgi suprantu, kad daug kas vyko iki tol...

Visa tai, ką gavom, buvo padaryta iki to.

Visi tie 90 punktų iš komunikato?

Ne apie suderėjimą teksto kalba eina, o, jeigu konkrečiai apie Ukrainos takelį. Tai, ką pavyko pasiekti, ką nuvainikavo paskui patys Lietuvos politikai dėl vidaus politikos priežasčių ir dėl Zelenskio *tweeto* – tai tie dalykai, kuriuos pavyko pasiekti, o ne tie, kurių nepavyko – buvo ne tik pasiekti, bet ir sugalvoti ir pradėti gerokai anksčiau. Realiai, gruodis-sausis yra tas laikas, kai viskas prasideda. Gal net anksčiau šiek tiek.

Mhm, gruodis-sausis.

Sakyčiau net metų laikotarpį, turbūt, reikėtų imti, iki. Bet jei apsiribojat rezoliucija...

Aš ja neatsiribojau, aš nuo jos atsispiriu, nes ten yra įvardinti tikslai, ir tuomet, kaip tiesiog Lietuva jų siekė... ar tai jau buvo viskas.

Siūlau, jei yra būdų, daryti ilgesnį laikotarpį. Todėl, kad aš papasakosiu schematiškai, kaip viskas vyko, ir tada suprasit, kad, iš esmės, liūto dalį jūs iškerpat. Natūraliai, ir atsakymas į jūsų klausimą gali būti visiškai kitoks, nes finalinėj fazėj, realiai deryboms dėl to vieno sakinio, ar dviejų, tiksliau, kurie turėjo didžiausią reikšmę, ir į kuriuos ir Zelenskis reagavo – tai turėjo ne Lietuvos, ne Bukarešto grupės – bet Vokietijos ir JAV diktatas. Gana aiškiai įvardinu, nes taip ir buvo.

O visa tai, ką pavyko padaryti iki to – iš esmės yra dalis paaiškinimo vokiečių, kodėl jie taip susidirgino ir finale užtraukė rankinį stabdį.

Tai gal galit pasakyti tą schemą, mes čia turime žiūrėti tada į kada, į gruodžio mėnesį?

Žiūrėkit, realiai visas darbas prasideda, tas metų ciklas – nekalbu apie visus logistinius pasiruošimus, kurie dar anksčiau. Šiaip šalies, organizuojančios *summitą* didžioji funkcija, natūrali ir nekvestionuojama funkcija, nors ten irgi daug yra kovų dėl visokiausių smulkių dalykų – pradedant logotipu *summito*, Vyčio forma, kiek ji militarizuota ir panašiai – yra priimančios šalies atsakomybė ir jos pagrindinė funkcija. Tai tie dalykai prasidėjo dar anksčiau.

Kalbant apie turinį, tai maždaug rugsėjo mėnesį, pirmieji tie tokie jau labai tiksliniai kontaktai su amerikiečių puse – ir tą akimirką, ir antras pusmetis 2022 metų – tokie labai negatyvūs pokalbiai su amerikiečiais, kai pakeltu tonu mums aiškinama apie tai, kad Ukrainai – tik tai praktinė parama ir joks judėjimas politiniame takelyje yra neįmanomas. Galiu cituoti net ir vieną pokalbį su aukšto lygio pareigūne iš Baltųjų rūmų, iš NSC, kuri pakeltu tonu aiškino: „ir tą akimirką, kai mes bandome išvengti atominio karo, jūs, Baltijos šalys, kaip tik jūs, kuriuos mes bandome apsaugoti, ateinate su prašymais kažko daugiau Ukrainai. Tai per kiekvieną *summitą* mes Ukrainai bandėm daryti kažką daugiau. Kas tas daugiau ir ką dabar mes turėtume išrasti, kad jus patenkinti?“. Tai tie pokalbiai buvo užkertantys bet kokius kelius ir apie jokių Seimo rezoliucijose nuskambėjusių pakvietimus, ar dar kažką, net svajot neteko.

Realiai, buvo ta situacija tokia apatinė gana, kai organizacijoje, kurioje pagrindinis *shareholderis* yra JAV – tai labai skirtinga organizacija negu Europos Sąjunga, kur vis dar užsienio politikos srityse yra veto teisė ir *unanimity*, ir dėl to išlygina labai smarkiai valstybių dydžius – tai čia yra visai kitokio tipo organizacija ir pagrindinis akcininkas sako „*Forget it* ir mes neleisime net diskusijai šituo klausimu prasidėti“. Tada dideli pas mus čia galvos laužymai, ką daryti. Pasikalbėjimai su gan skeptiškėmis, bet

draugiškomis šalimis; taip pat net ir vienas ambasadorių čia Vilniuje suvaidino vaidmenį. Tiesiog, pastūmėjo mus galvoti ta linkme, kad reikia pradėti, nes jeigu iškart kalbėsime apie kažkokius... apie kvietimus tuo metu net svajonės nebuvo ir tai nebuvo joks numanomas ir realus tikslas – apie tai net negalvojome; bet suprasdami puikiai, kad ukrainiečiams gale dienos labai svarbią, simbolinę svarbą turės keli sakiniai – vis dėlto, tuo pačiu supratome, kad, kadangi amerikiečiai visiškai užsiblokavę, o vokiečiai – ne ką geriau – kad reikia padaryti viską, kad galėtume turėti kažkokį scenarijų B. Tai, vis dėlto, Ukrainai – kažkas. Ir tuo metu žiūrėjome į Švedijos ir Suomijos, tuo metu dar ne NATO narių, na, Švedija ir dabar dar ne NATO narė – santykių su NATO modelį ir ką šitos dvi šalys, kurios jau arti NATO, bet dar ne narės, turėjo, ir kas iš tų mechanizmų galėtų būti pritaikyta Ukrainai. Realiai svarstėme tokį dalyką, kuris realiai, de facto atvertų Ukrainai duris į Aljansą, tuo pačiu neužrašant, kad atveriamos durys į Aljansą. Tarp tų dalykų, kuriuos turėjo tos dvi šalys, šalia dalykų, kurie yra visai slapti ir panašiai; yra tokie elementarūs dalykai, kaip tas jų galėjimas dalyvauti visose NATO diskusijose, kurios susijusios su jais, jau kaip lygiaverčiam diskutantams – ne sprendimų priėmimo fazėje, bet diskusijoje grynai. Tai yra jų galėjimas realiai naudoti *emergency* konsultacijas – tai nėra 5 straipsnis, tai yra 4 NATO straipsnis sutarties...

Čia apie Ukrainos-NATO tarybą?

Dabar šią akimirką mes ne čia, dabar mes apie Švediją ir Suomiją ir visą logiką, kaip mes dėliojome scenarijų B, kad nuraminti visus, taip sakant, užsidegusius protus Vašingtone ir Berlyne, ir turėti kažkokį *sensible* judėjimą į priekį, kad Ukrainai nors kažkas būtų. Tai vat dėl to žiūrėjome į tą Švediją ir Suomiją – ketvirto straipsnio konsultacijos ir žvalgybiniai visokie apsieitimai informacija ir panašūs dalykai, kurie jau smulkesni. Ir tada pradėjome lipdyti, todėl, kad formaliai, šalis, kuri organizuoja *summitą*, netgi egzistuoja tokia *common* tarsi norma, kad ji neturėtų diktuoti, piršti savo darbotvarkės – panašiai kaip ES, kad tarsi pirmininkė neturi turėti savo nacionalinių interesų, turi turėti bendraeuropinius, tai čia lygiai tas pats. Bet paskui pasižiūrėjome, kad ir ispanai kokie labai drąsiai stūmė dalykus, kurie jiems buvo svarbūs, ten su pietine kaimynyste ir t.t.. Tai dar pabandėme, tiesą sakant, su lenkais pasikalbėti, kad galbūt, būtų patogiau, jeigu jie būtų didysis garvežys – labai greitai supratome, kad taip nebus ir kad Lenkijos, apskritai, vardiklis bus labai žemas. Supratome, kad nėra kitos alternatyvos, kaip tik patiems imtis ir bandyti lipdyti tą bendraminčių grupę. Tai NATO kontekste egzistuoja, vadinamasis, Bukarešto devintuko formatas, bet Bukarešto devintuko formato sudėtingumas – kad jame šią akimirką ir vengrai, pvz., yra, o bulgarai, kurie priklausomai nuo vyriausybių, kurios ten keitėsi irgi, gali būti ir toj, ir kitoj pusėj; slovakai tuo metu dar buvo teisingi ir geri; tai finale, tas mūsų formatas bendraminčių, kurį ir Deividas Matulionis telkė, ir Mindaugas Silkauskas, tai ir buvo Bukarešto

– atskirais atvejais septintukas, atskirais – aštuntukas. Tame formate pradėjom stumti tas savo realiai idėjas, kad Ukrainą reikia priartinti prie maždaug Švedijos, Suomijos santykio su NATO laipsnio, kai jos *de facto* yra *in*, nors *de jure* – ne. Suprantant, kad finale dar reikės kautis dėl kažkokios politinės formuluotės, kuri jau ten būtų simbolinę reikšmę grynai turinti, bet gilią emocinę ir visokią kitokią.

Taip ir susidėliojo popierius toksai Bukarešto – tam etape, man atrodo, buvo šešetukas, kuriame susidėliojo tie pagrindiniai elementai – taryba; paskui didelės vyko dėl tos tarybos mandato, dėl viso kito; ir konsultacijų, būtent, ketvirto straipsnio lygmens, nes Ukraina, kaip PFP, *partnership for peace*, dalyvė, teoriškai irgi turėjo tokį mechanizmą, bet tas mechanizmas yra labai keistas. Iš esmės, turėtų būti, tos konsultacijos vykti visų PFP partnerių rate, tai vos ne, nors Rusijai yra viskas sustabdyta, kiltų klausimas – ar Rusija ten turėtų dalyvauti. Bet kokių atveju, turėtų visos PFP, kurios, toli gražu, ne tokioj pačioj situacijoje, kaip Ukraina, provakarietiškos orientacijos prasme.

Tai realiai, tas mechanizmas PFP rėmuose niekada nebuvo aktyvuotas, nes neprilygo ketvirtam straipsniui. Mums norėjosi būtent ketvirtojo straipsnio lygmens. Ir tą pavyko įrašyti į mandatą tarybos, lygiai taip pat, kadangi visur, kur užrašėm, kad tarybos pagrindinė funkcija – nors tas buvo irgi labai sunku, nes amerikiečiai ir ten plovė, o britai tam etape tai labiau matė savo funkciją mus suvaldyti negu mums padėti; tiesa, labai keistai, tą akimirką pamatėm virsmą Paryžiuje, tai, iš tikrųjų, prancūzai kažkaip arčiau mūsų atsidūrė negu britai, ko gero, pirmą kartą istoriškai – žodžiu, buvo dar daugiau detalių ten tam popieriuje, mažiau žinomi dalykai, kurie ir viešojoje erdvėje nelabai būtinai žinomi ir dėl to gal ir nereikia darbe, taip sakant, į tai labai fokusuotis.

Ar pats tas faktas, kad Vilniuje vyksta, davė mums kažkokių papildomų galių? Greičiausiai ne. Ar tai davė mum papildomą impulsą siekti? Tai, aišku, taip. Ir, aišku, natūraliai, jau tie prijaučiantys mums, NATO, taip sakant, pareigūnai, kuriuos mes taip pat išnaudojom ir kaip resursą idėjoms susirinkti ir visa kita – nes kiekvienoj tarptautinėj organizacijoje paprastai yra tas nedidelis procentas idealistų, kurių idėjos šviesios tiesiog neprasimuša per biurokratiją, nes jos pernelyg drąsios. Tai mes ir iš jų tų idėjų prisirinkom visokių, ir visa kita; stumtelti dėka to regioninio tokio *like-minded* grupės ir, aišku, aktyvaus darbo su *kvadu*. Na ir po truputį, po truputį, implantavom, tiesa, tas idėjas į paties *gensec* 'o popierių, ir tada vyko dar toks didelis, kritinis momentas Osle – neformalus užsienio reikalų ministrų susitikimas. Tame susitikime, realiai, nors jis buvo, man atrodo, jau šiek tiek per vėlai, kad galėtų nors kiek įtakoti amerikietišką galvojimą, bet, galbūt... nebūtinai būtų įtakojęs, bet kuriuo atveju, labai pasimatė, kad realiai – visas Aljansas – yra pasiruošęs Ukrainai duoti daugiau, išskyrus dvi šalis. O tos dvi šalys labai svarbios.

Tuo metu net ir tų dvejų šalių administracijose buvo skirtingos pozicijos. Tarkim, Valstybės departamente, mes tikrai girdėjom sau draugiškų balsų, kurie skatino ir sakė, kad Osle svarbu labai aiškiai komunikuoti, dar kadangi mūsų ministras yra tikrai nesiskundžiantis išraiškos, taip sakant, stipriais, taip sakant, gebėjimais – tai, natūraliai, jis ten pakankamai stipriai skambėjo, aplink jį būrėsi visas tas ratas. Na ir ta žinutė į Vašingtoną ir Berlyną ėjo – kad realiai, na, jie yra izoliuoti.

Bet kiek tas įtakojo mąstymą, šią akimirką bendraudama su tais žmonėmis ir vienoj, ir kitoj pusėj – kažkaip jaučiu, kad vokiečiai iš tikrųjų pripažįsta tą, kad jie buvo didelė dalis problemos, o amerikiečiai tai tiesiog yra į tą įsikandę, kad negalime kartoti Vilniaus, todėl, kad nebuvo vienybės, o vienybės nebuvo, tai aišku, dėl mūsų – dėl Bukarešto grupės, ir panašiai, ir panašiai. Nors realiai vienybės nebuvo dėl stambiausių akcininkų nenoro kartu su visu Aljansu duoti daugiau.

Tai, žodžiu, kiekvienam tam etape, net ir mandatą tarybos tvirtinant, buvo labai sunkūs mūšiai – nes velnias slypi detalėse, ir tose detalėse – tai viena funkcija tos tarybos – artinti Ukrainą link NATO, kita – lygiateisiškumas toje taryboje, vat, kur mes ir įtvirtinom realiai tą patį modelį, kaip suomiai ir švedai turėjo – iki narystės, kai jie realiai sėdi tiesiog aplink Aljanso stalą ir sėdi ne kaip šalis partnerė, o sėdi netgi pagal abėcėlę tarp šalių narių, ir visa kita, ir dalyvauja tose diskusijose.

Tai tą mes pasiekėme per tą tarybą ir per jos mandatą, ir to ketvirto straipsnio konsultacijas, kurios labai netrukus po Vilniaus *summito* ir buvo sušauktos, aš dabar neatsimenu, kas ten konkrečiai buvo, gal užtvankos susprogdinimas, bet iš karto pasinaudojo – gal nebuvo tas sušaukimas davęs kažkokių ryškių rezultatų, bet išėjimas į visus sąjungininkus buvo labai labai greitas.

Osle, kada vyko tas neformalus pasitarimas?

Ar balandis, ar gegužė – galima, man atrodo, net ir *pasigūglinti*, tas pasimatys. Bet ta jau pradžia, čia mes, sakau, tą pirmą pusmetį, tokio aktyvaus pasirengimo – 2022 tą antrąjį pusmetį šitą frustravom labai smarkiai ir buvom tuose tokiuose „tai ką daryti?“, nes visi patyrėm tą šaltą dušą visais įmanomais lygiais iš amerikiečių, kad iš viso, iš viso nieko nebus, o jei bus – tai tas CAP'as paramos Ukrainai programa, kad ten šiek tiek daugiau pinigų bus įdėta, bet net ir žiūrint į tuometę paramą Ukrainai NATO ir ES – tai jos nesulyginamos – ES daug stipriau varė į priekį. Tada ta pridėtinė vertė tampa išvis labai labai abejotina. Na ir aišku Ramšteino pats mechanizmas, kur su individualiom šalim ir jų įnašais. Bet kaip organizacija Europos Sąjunga tikrai praktinės paramos prasme vaidino daug didesnę vaidmenį negu NATO dėl tų pačių šalių narių atitinkamų pozicijų ir požiūrio į tas organizacijas – kad NATO tai viskas

žiauriai jautru, todėl, kad čia Rusija ir panašiai, o jau ES – tai mažiau jautriu, tai šiek tiek Borelliui buvo leista, bet dabar irgi turim problemų, ir su europiniu takeliu.

Tai sausio mėnesį mes jau išėjom su tuo *nonpaperiu*. Ir mes iš pradžių dėl jo derėjomės su tuo Bukarešto partneriais, kurių irgi ambicijų lygis labai skirtingas negu mūsų. Ir dar tas toks įtarumas, kad kadangi mum čia kvėpuoja į nugarą Vilniaus *summitas*, tai mes čia jau galim būt labai radikalūs ir panašiai, o jau jų apetitai tai tokie racionalesni ir panašiai. Tai vat sausio mėnuo – tas didysis proveržis, kai iš tikrųjų, tas popierius ir tas toks atsargus su juo darbas, daugiau per draugus ir per NATO kaip institucinę organizaciją, ir patyliukais, taip pat, ir kažkokias idėjas testuojantis su Quad'u ir viskas labai atsargiai... tai čia ir buvo tas didysis proveržis ir didysis, realiai, Vilniaus rezultatas.

Nors tą akimirką, kai Zelensko *tweetas* atsirado tai ir ukrainiečiams buvo praradę prasmę, bet paskui, kai pirmą kartą sudalyvavo, tarkim, Kuleba, jau toje taryboje, ir Stoltenbergas jį pasodino tarp sąjungininkų, o ne šalia savęs, kaip išorės svečių ir panašiai – tai jis paskui net ir Ukrainoj spaudoj komentavo, kad: aš tikrai pajutau, kad mes būsim NATO narys, nes jau esam visai kitam kokybiniam santyki.

Tai vat tas scenarijus B mūsų suveikė. O tas periodas, kurį jūs apsibrėžėt – yra scenarijus A, kai mes scenarijų B jau beveik *deliverinę*, natūraliai, susimobilizavom scenarijui A.

Kas vyko dėl scenarijaus A, tai, Seimo rezoliucija, ji išvis jau labai vėlai buvo, ji buvo tam etape, kai jau praktiškai buvo aiškūs rėmai to, ko pasieksim, tik nebuvo aišku, kad bus tokia bjauri formulė. Tai ta formulė atsirado jau išvakarėse realiai...

Bet kam reikėjo tos rezoliucijos tokios vėlyvos, ar ji buvo kažkaip išnaudota?

Dėl išnaudojimo, tai aišku, mes ją visur kur išvežiojom, visiems sąjungininkam išsiuntėm, kad – žiūrėkit, čia parlamentas kaip stipriai varo ir t.t... O dar bendraminčius kalbinom, kad ir jie priimtų panašias rezoliucijas, kad būtų tas *push'as*. Tada buvo dar parlamentinis renginys pirmą kartą NATO *summito* pasirengimo kontekste suorganizuotas būtent Vilniuje irgi tam *push'ui*, nes tie dalykai, kurie neturi jokių šansų per *executive* eiti, parlamentarai paprastai labai lengvai tokius dalykus kultivuoja, daro ir visa kita.

Bet jau tą akimirką, kai užrašinėjom, nežinau, kiek jūsų kiti pašnekovai bus atviri: bet finale, tą akimirką, Seimui sakėm – *forget it*, bet kokį kvietimą. Pirma – niekada neturėjom tokio realistinio tikslo, antra – neužmirškim, kur pradėjom ir kad vokiečiai su amerikiečiais tik dar labiau suraganės. Bet,

nepaisant to, ką ten Seimui sakėm, ir vidaus politikos prasme, ir visa kita, tai, tą vėliavą Seimas norėjo nešti, kokią norėjo, ir taip ir užrašė.

Bet, šalia to, užrašėm ten ir tą institucinį suartėjimą... neatsimenu, kokią tą formuluotę buvom grynai čia va prie šito kompiuterio sudėję dėl šito... gal atsidarius?

Turiu tik trumpai, tai vienas – kad iki brigados dydžio vieneto padidinti Lietuvoje nuolat dislokuotas sąjungininkų sausumos pajėgas; sustiprinti integruotą oro ir priešraketinę gynybą; kad Ukraina būtų pakviesta tapti NATO nare; prisidėti siekiant kuo greitesnio Švedijos stojimo į NATO... dar tie du procentai ir Indijos ir Ramiojo vandenyno dalykai.

Tai grįžtant prie Ukrainos takelio ir jį baigiant, nes jis ne vienintelis buvo, iš tikrųjų, ir čia dar ne visi; tai kas įvyko su tuo – iš tikrųjų, bandėm dėlioti tam tikrą logiką tų jau simbolinę reikšmę, *purely* simbolinę reikšmę, nes jau buvo aišku, kad čia jau tikrai nebus tas *summitas*, kuriame sutarsime pakviesti Ukrainą ar kažkokį kokybinį lūžį padaryti, nes amerikiečiai visiškai tam mentalitete, dabartinė administracija, kad tai būtų *major* eskalacija, kad jie realiai bando sulaikyti Rusiją nuo branduolinio karo. Supratom labai puikiai, kad ir Ukrainos visuomenėj niekas, ir Lietuvos visuomenėj lygiai taip pat, juolab, turint galvoj, kad tokie dalykai, kaip tarybos mandatas, nėra vieši, tai visuomenei bus svarbu tik simbolika. Nepaisant to, kas padaryta, iš tikrųjų, liūto dalis, su tuo scenarijum B.

Tai dėl to scenarijaus A dėliojom tų sakinių logiką ir visai neblogai ėjosi tos derybos – sunkiai labai, milimetras po milimetro tekstas gerėjo, gerėjo, gerėjo – ir mes visi matėm tą tokį ir tolesnį jo gerėjimą tam etape glaudžiai ir su ukrainiečiais tarėmės. Ta mūsų vizija buvo, kur mes baigsim, tai tam etape ukrainiečiai ekspertiniu lygiu sakė, kad būtų stebuklas, jei tai pavyktų - taigi visi supratom, kad labai maksimalistiškai siekiam, bet po truputį, po truputį judėjom ta kryptim.

Ir tada, čia jau dabar persijungiu į grynai vokiškus pasakojimus, gerokai po *summito*, kas ten įvyko: likus pusantros savaitės ar savaitei iki *summito*, kancleris Scholzas, staiga užsimano, pabudęs ryte, pasižiūrėti tekstą dėl kurio derasi jo žmonės. Pamato. Ir *išfreakina*. Ir tada skambina Bidenui ir sako: ar tu matai, dėl ko tavo žmonės derasi? Kas finale tada vyko tose sistemose, tai galim tik numanyti, įsivaizduoti, kaip ten, žodžiu, vieni kitiem skambino – šitą istorijos pusę žinom tik iš vokiečių, kurie pakankamai *honest* pripažinti savo realiai indėlį į fiasko ta dalimi ir t.t. ir pan., tai atiduodu, tikrai duoklę. Ir realiai, kas įvyko, tuo metu jie išbraukė tuos du sakinius, kurie buvo tos esminės reikšmės simbolinės – kur ten buvo užkoduota apie tai, kad *once conditions allow* – ten nebuvo jokių pasirengimų-nepasirengimų Ukrainos, tada pakvietimas ir t.t. ir panašiai. Šitą išbraukė, ir toks visiškas užsiblokavimas

ir tuo metu visi kontaktai – ir Berlyne, ir Vašingtone – kalbėjo daugiau mažiau tą patį: kad jum duok pirštą – jūs ir ranką nukąsit. Kad, žiūrėkit – jūs nuo sausio mėnesio viską pasiekėt, ko norėjot, ir dabar jūs dar čia, o mūsų lyderiams – čia šitaip! Ir t.t. ir pan. Ir tuo pačiu buvo sakoma, kad jie dirba tipo, kažkokia forma tų sakinių išlaikymo. Ir finale, gal išvakarėse, gal dvi dienos prieš – nulandina tas jau grynai vokiečių JAV *prikukintas* tekstas, kuris yra tiesiog pateikiamas kaip ultimatumas, ir kuris ir yra tas tekstas, kuris ir yra deklaracijoje. Kuris ir Zelenskiui buvo sunkiai praryjamas. Nes iš pakankamai tokių elegantiškų sakinių, kurie iš esmės nebūtų reiškę kažkokio kokybiškai labai didelio šuolio irgi, bet jie būtų tiesiog gerokai elegantiškesni – pavirto tas sunkiai praryjamas, sunkiai suvalgomas daiktas ir t.t. Tam etape dar bandėm – vieną žodelį, kitą žodelį – minimalią kosmetiką bent padaryt, kad nors kiek tie sakiniai geriau skambėtų. Bukareštas tam etape sugriuvo. Nieko nebebuvo šalia.

Viena Lietuva?

Tam etape taip. Bet kuriuo atveju, net jei nebūtume buvę vieni... ultimatumas tas buvo ultimatumas. Tas labai smarkiai nudažė ir mūsų emocinį foną. Visų. Iš esmės, taip labai pasimatė toksai... nu toks labai *nasty*, grynai metodo prasme.

Ir tą akimirką, kai čia visus nešiojo – pradedant Zelensku, baigiant Pavilioniu koku ar dar kažkuo – tai net nebuvo nei moralinių jėgų, nei ką kažkaip kitaip dėlioti, tiesiog todėl, kad atrodė vat visas tas epizodas – o mes net ir nežinojom, kaip tas visas įvyko – tas Scholzo skambutis Bidenui ir t.t., čia jau viską po to sužinojom. Tuo metu tai labai jautėsi, nes iškart antrą dieną, viešai *public* forume kalbėdamas Jake'as Sullivanas aiškino, realiai, leido suprasti, kad, jo, čia yra šalių, kurios daugiau nori – nu tai ne – buvo šalys, kurios mažiau norėjo – ir visas Aljansas, kuris daugiau. Tai Ukrainos istorija daugiau mažiau tokia.

Bet tai buvo svarbiausia iš esmės, svarbiausias takelis Lietuvai, ar ne?

Taip. Šalia, aišku, mūsų gynybos reikalų, kas buvo brigada, bet tai realiai vyko dvišaliame takelyje su vokiečiais ir tas lūžis, turim pripažinti, kad be Vilniaus *summito*, nebūtume jo gavę taip anksti. Nes vokiečiai tam etape dar buvo visiškai tokiam atsimušinėjime: čia atsimenam ir ambasadoriaus Vokietijos tuometinio Lietuvoje, ir visokius viešus signalus pakankamai, irgi, bjaurius ir visokius kitokius – tai šalia visų kitų veiksmų, kurie Vokietijos pusei pastūmėjo tą sprendimą, buvo ir tas faktas, kad Vilniaus *summitas*, buvo ir tas faktas, kad kanadiečiai pajudėjo – jie ieškojo būdo labai greitai padidinti savo *spendingą*, nes jie buvo labai smarkiai *underspendinanti* šalis, ir todėl kanadiečiai ryžosi tokiam brigados dislokavimui, tokios labai labai plačios sudėties, daugiau IFP modeliu grįstos; bet brigados dislokavimui

Latvijoje, dar įvertinant atstumus – tai jie buvo pasiruošę išsipareigoti, gan didelę dalį įrangos atvežti, kad būtų Latvijos teritorijoje ir visa kita – ir, aišku, tai, kad tai kanadiečiai darė – ir kad tai mums apie tai buvo pašnibždėta dar kito sąjungininko – ir tai, kad mes tada tą naudojome prieš vokiečius – kad, jūs žiūrėkit, kanadiečiai pavarys, o jūs kur ir t.t. ir pan. Tai visa tai buvo kompleksas. Na, ir aišku, prisidėjo tai, kad tam etape, ir dabar, kiek žinom, tai taip ir buvo – vokiečiai svarstė apie tokią galimybę, kad Donaldas Trumpas laimės rinkimus – ir tada Vokietijai reikia parodyti, kad jiniai didesnės atsakomybės imasi už Europos saugumą ir brigada Lietuvoje yra labai geras būdas tą padaryti. Tai daug ten buvo tų veiksmų, bet, iš tikrųjų, be Vilniaus NATO *summito*, ir to, kad pas mus jis vyko, ir, kad ta brigada, *happen to be* pas mus irgi – tai tikrai buvo esminis stūmoklis to sprendimo, esminė prielaida. Ir, iš tikrųjų, ko gero, didžiausia dovana, kurią Lietuva gavo už tą Vilniaus NATO *summitą*, kuris kitom prasmėm gal ir buvo nudažytas tom neigiamom spalvom, bet šiąja prasme – tikrai mums tikrai atsipirko.

Bet buvo galima suprasti tą komunikavimą, kad Lietuva apie brigadą norėjo kažkokio stipresnio sakinio nei buvo Madride.

Taip, Lietuva norėjo, kad kažkiek tas būtų fiksuota – bent pasveikinta ta pastanga tokia ir visa kita. Komunikate, aišku, tai netiko nei amerikiečiams, kurie rotaciniu pagrindu nori visą laiką turėti savo pajėgas, nei kokiems britams, kurie neplanuoja turėti brigados Estijoje.

Tai, iš tikrųjų, šiek tiek mes ten vienoje vietoje tą tekstą sustiprinom, bet taip jau labai minimaliai ir kosmetiškai. Bet per savo tą mūšį dėl tos formuluotės stiprinimo, realiai, ką laimėjom – ir *SACEUR 'as*, ir visi kiti, nors jie bandė pradžioj bandė visaip manevruoti ir sakyti, kad nors *seceurui* tai labai svarbu pajėgų lankstumas, kad jis galėtų jas stumdyti pagal poreikį ir visa kita ir panašiai – bet neliko nieko kito, kaip tik sveikinti čia tuos visus apsisprendimus vokiečių ir lietuvių ir t.t. ir pan.

Tai savo esme, nors pačiam tekste kažko labai ypatingo tam takely ir neužrašėm, bet per tą spaudimą, ko pasiekėm – tai, kad NATO iš principo, nors negalėjo užrašyti, nes tai būtų tarsi įpareigoję kitus sąjungininkus, kurie tą akimirką dar nebuvo pasiruošę – kanadiečiai buvo vieninteliai, kurie labai norėjo irgi tokio panašaus sakinio, nes tai būtų jų pačių pašlovinimas irgi – bet nepaisant to, per tą sukurtą spaudimą, pats toks NATO internalizavimas šito dalyko, jis įvyko. Nes vis tiek, mentalinis lūžis, įvyko. Tai savo prasme, esme, tas buvo pasiekta. Ne tiek čia svarbu fokusuotis į komunikatą, kaip tokį, kiek į tai, kad tam etape, Vokietijos apsisprendimo dėl brigados greičiausiai nebūtų buvę, jeigu ne Vilniaus NATO *summitas*.

Tai dabar, jeigu sudėliojant, aš, aišku, turiu struktūriškai tų klausimų prisirašiusi – ir vienas iš jų yra – kas pirmas ir kada ėmėsi teikti Vilniaus komunikato juodrašį. Vis tiek tai yra toks kaip rezultatas to *summito*. Tai, jeigu jūs kalbėjot, kad sausį jau buvo tas *nonpaperis*, tai jau yra su tuo susiję?

Tai yra elementai, nes paprastai komunikato *draftą* teikia *headquarteriai* NATO, institucinė NATO dalis ir panašiai. Bet tie elementai, jie buvo sudėlioti tame *nonpaperyje*. Šalia to buvo pas mus ir tų kitų siekinių. Viena vertus, mes turėjom strategiją bandyti šiek tiek suminkštinti amerikiečių kietą širdį dėl Ukrainos *indopacifiku*, dėl to labai norėjom ir darėm ir atskirus renginius dar prieš *summitą*, ir paskui ta sesija per NATO *summitą* – tai čia tarsi per logistinę dalį, bet tų dalykų irgi reikėjo išsikovoti, nes programa paties *summito* irgi yra derinama su sąjungininkais visais. Tai *indopacifikas* buvo tąja prasme svarbus – toks kaip pasitikėjimo stiprinimo priemonė su JAV – aišku, tai nei kiek nepadėjo suminkštinti širdžių, ar šiek tiek lankstesniais padaryti protų, kurie įsitikinę, kad branduolinis karas už penkių minučių.

Bet šalia buvo ir kiti partneriai, taip vadinami, pažeidžiami partneriai, nes Lietuva, na, mums Rytų partnerystės politika yra labai svarbi, Rytų partnerystės ji vadinasi europiniam takely, bet realiai, tas regionas – Moldova ir Sakartvelas, nepaisant to, kad Sakartvelas dabar liūdina visom prasmėm – bet reikėjo rasti tą formą, kad jie sudalyvautų, tai išsikovojom tą, bent jau užsienio reikalų ministrų lygiu, susitikimą su pažeidžiamais partneriais, kas buvo Bosnija, Moldova ir Sakartvelas. Kalbant apie programą, tai buvo visokių ribojimų, kuriuos diktavo įvairiausios aplinkybės amerikiečių pusėje – labai aiškus sesijų skaičius, kuriose galėtų dalyvauti JAV lyderis – tai buvo ribotos labai opcijos, kurie čia būtų tie mūsų prioritetai ir ką mes galėtume sudėti, ir kokiais lygiais galėtume kokius dalykus daryti. Po truputį, po truputį, tie dalykai pavyko.

Kokioje stadijoje tada tas visas komunikatas buvo, kai jau prasidėjo Vilniaus *summitas*? Jis iš esmės buvo visiškai parašytas? Ar kas nors pasikeitė *summito* metu?

Tuo metu, kas keitėsi – tai G7 nuleido tuosius saugumo įsipareigojimus, dėl kurių mes nuo pat pradžios buvom labai skeptiški, bet Ukraina, kurių prašė ir norėjo. Tame etape lenkai, kaip didvalstybė, su kuria nebuvo konsultuojamasi, ožiavosi – tai, žodžiu, G7 bandė įdėti sakinį, o lenkai bandė neleisti įdėti arba leisti įdėti kitokia forma, tai ten šiek tiek tekstas keitėsi.

Mes vis dar bandėm kažką dėl brigados ir kažką dėl Ukrainos, ir šokinėjom prie kitų delegacijų, bandėm juos įtikinti, Bukarešto delegacijų, kad reikia dar pabandyti bent minimaliai, vienu kitu žodžiu, pataisyti tą tekstą – tas visiškai *neflyino*.

Bet, po Zelenskio *tweeto*, pas amerikiečius atsirado stiprus instinktas perrašyti tą tekstą ir išvis išimti bet kokią nuorodą į kvietimą. Kaip bausmę. Tam etape dar buvo ir šantažo mums elementų – kad jeigu jūs tą prarytumėt, tai gal mes jum ir dėl brigados įrašytume... ir t.t. ir pan. Bet tam etape, tiesą sakant, vokiečiai suvaldė visą pratimą, pasakydami „basta“ – viskas, čia jau nebesitampom, ir nebetampom niekieno emocijų, ir taip jos yra jau aukščiau lubų – tekstas, koks yra.

Remiantis praktikų teorija, vienas dalykų, koks būna įvardijamas, tai yra „šalti skambučiai“. Jūs jau čia vardinate tuos signalus iš vokiečių, iš amerikiečių – tai ar galima sakyti, kad buvo tokių šaltų skambučių Lietuvai, kur sakytų, kad „viskas“?

Tai ne tiek skambučių, kiek susitikimų – mes patys labai intensyviai jų siekėm, nes buvo akivaizdu, kad be šitų dviejų sąjungininkų pritarimo niekas neįvyks. Turint galvoj, kur pradėjom – nuo tokio visiškai šalto dušo – ir kur baigėm finale – tai pakankamai stipriai mes juos pastūmėm.

Čia, kai buvo jau pats Bideno susitikimas su mūsų prezidentu, pakankamai kietai ten Bidenas kalbėjo ir pakankamai piktai. Ir viskas apie branduolinį karą.

Jūs daug klausimų jau atsakėt, užbėgdama už akių. Bet tas – kokias praktikas Lietuva taikė kitokias nei tuomet, kai NATO viršūnių susitikimo šeiminiuke nebuvo – jūs minėjot, kad tai, kad susitikimas vyko Vilniuje, tarsi nebuvo kažkas labai reikšmingo, išskyrus tai, kad davė mums papildomo impulso stengtis...

Mums patiems, taip. Na, gal šiek tiek ir sąjungininkai žiūrėjo ir suprato tą mūsų situacijos jautrumą. Visi skirtingomis dalimis buvo linkę atsižvelgti arba neatsižvelgti į tą mūsų situacijos jautrumą. Tąja prasme, vis tiek kažkoks toks moralinis elementas, ir dar, kai visas Vilnius plevėsuoja Ukrainos vėliavomis, tai, aišku, kad visa tai, buvo dalimi to paveikslo.

Ir tuomet, jei ir kalbėtume apie pačią vietą, miesto apipavidalinimą ir t.t., tai visi, turbūt, atsimena, koks skandalas kilo Lietuvoje dėl reklamos „Call Russia“ ir kad visas jas reikėjo pašalinti ir panašiai – kiek tai matėt kaip svarbų elementą tam, kad čia vyksta *summitas*, kad lyderiai, kad žurnalistai tą pamatys...

„Call Russia“ tai, sakyčiau, buvo grynai vidaus dalykas, kuris, bent nemačiau, kad kažkur būtų – tai dar laiku labai viskas įvyko; o visa kita, tai taip – didelė dalis, kiek man teko matyti, mačiau daugiau ministrų lygmenį – tai ministro kolegos, ir iš Vakarų Europos, ir iš už Atlanto – sakė, kad jie tikrai nesitikėjo, kad Vilniuje tiek gyva, tiek aštri ir jautri yra parama Ukrainai. Tai, kad pas juos visuomenės irgi prijaučia Ukrainai, bet yra nesulyginami dalykai. Tai tąja prasme, tai tikrai taip.

***Summitui* vykstant Vilniuje, ar Lietuva turėjo kažkokią reikšmingesnę vietą prie stalo? Ar sėdėdavo visi visada taip, kaip visada?**

Tik tiek, kad paprastai ten tose, buvo didesnis lankstumas, kalbant apie tas sesijas, kurios buvo mums svarbios, mums kalbėti iškart po NATO *genseco*. Tai tąja prasme taip. Bet aplink stalą sėdėjimo niekas nekeičia.

Gal mikroklimatą galėtumėt įvertinti? Nes tai susideda iš daug dalykų, net iš maisto – pvz., buvo daug rašyta, kas ką valgė, ar patiko „tinginys“, ar nepatiko – kiek svarbu tai buvo?

Man atrodo, rezultatui – tai ne; Lietuvos įvaizdžiui – tai taip. Nes net ir tokie dalykai, kaip tikri indai – nežinau, kada yra tekę į JAV paskutinį kartą keliauti, bet ten visuose viešuose renginiuose, viešbučių pusryčiai – viskas būna vienkartinuose. Čia per *kovidą*, matyt, įvykęs *shiftas*. Ir, kadangi, matyt, pamatyta, kad yra pigiau, ekonomiškiau ir visaip kaip – taip ir važiuojama, bet šiaip – klaiku. Bet pas mus teko girdėti delegacijas, kurios klykavo: „tikri indai! Tikri indai!“. Jau nekalbant apie ten kažkokias žemuoges, ar ten dar kažką. Tai taip, maistas tikrai skanus.

Logistine prasme, buvo apstulbę, kaip tokiam mažam mieste, jūs logistiškai suvairavot šitiek šitokio dydžio delegacijų. Tai tikrai, ta pusė tai Lietuvos įvaizdžiui buvo tikrai didelis plusas.

Įvaizdžiui, bet ne rezultatams ir palaikymui prie stalo.

Na, ta prasme, dalimi, kad prie stalo nieko labai labai ypatingo jau nebevyko, galėjo įvykti net ir blogiau po Zelenskio *tweeto*. Tai ten nelabai jau ir buvo, ką įtakoti.

Tada dar dėl taisyklių dalies – užsiminėt, kad NATO patys teikia tą juodrašį, kaip suprantu, pirmiausiai. Tai, iš esmės, jie užima vieną, turbūt, reikšmingiausių vaidmenų, taip tada išeina?

Tas pats ir Europos Sąjungoj, tik tiek, kad iš anksto tas visas darbas su tuo *nonpaperiu* ir panašiai; ir, kaip jau pasakojau, tuo idėjų implantavimu į *gensec* 'o idėjas – tai deklaracija yra finalinė stadija ir ne tiek reikšminga netgi rezultatui. Ji apipavidalina rezultata, bet prieš tai yra dar daugybė dalykų, krūvos dokumentų, į kuriuos tu sudedi tas idėjas ir jas paprastai, geriausiai, yra įdėti, visose tarptautinėse organizacijose – dar iki tie popieriai išvysta dienos šviesą.

T.y., iš tikrųjų, santykyje su institucijomis dirbant ir realiai implantuojant jiems tas idėjas – kad ne tu, kaip Lietuva, jau prie stalo derėdamasis kažką prastūminėtum – o kad realiai tavo idėjas, ar grupės šalių idėjas, įdėtų į savo popierius jau tam kažkokiam pradiniam etape.

O paskui, jau komunikate, tai ten jau taip – daugiau, taip sakant, visų sąjungininkų derybų tarpusavio rezultatas.

Tai galima sakyti, kad yra svarbu ir reikalinga išnaudoti NATO biurokratinį aparatą...

Kiek ten jis biurokratinis... aš sakau, daugiau ten mums gal idealistai visais atvejais padėdavo; bet bendrąja prasme taip, tai visiškai, todėl, kad jie yra *penholderiai*. Tas pats yra, kaip sakau, ES – kaip pirmininkaujanti šalis, tu brėži tam tikras gaires ir visa kita, bet rašo tekstus tai iš tikrųjų institucijos.

Tai tada iš NATO generalinio sekretoriaus kažką pastebėjot, kad jis imtųsi asmeniškai kažkokios lyderystės, nes iš kitų mokslinių tekstų, galima matyti, kaip, tarkim, jis suvaldydavo Trumpą – ar iš jo kažkas transliavosi?

Jo buvo iš tikrųjų tas atvirumas, kad jis į savo idėjas mūsų idėjas inkorporavo, tada jau jo ten mes *private ofise*, iš tikrųjų, kai jie testuodavosi kažkokias idėjas irgi – jie pakankamai greitai į mus išeidinėdavo ir klausdavo nuomonės. Nors, sakau, kažkokio formalaus įpareigojimo tą daryti jie neturėjo, bet tiesiog matė, kaip aktyvų žaidėją ir atstovaujantį realiai grupę valstybių ir turėjo tą tokį instinktą kalbėtis ir derintis – tai, tam etape, taip. Osle, ten irgi, pradedant nuo susodinimo prie vakarienių stalo, ir visa kita, tai tikrai, ta tokia švelni pagalba, ji buvo. Ryški kažkokia lyderystė... na jis bandė, važiavo, man atrodo, ir į Vašingtoną, ir į Berlyną, bandė jis ten minkštinti tas pozicijas, ribotai jam labai sekėsi, kaip ir visiem kitiem. Iš karto po Vilniaus *summito*, tai jis labai savicenzūra stipriai užsiėmė. Na, taip iš karto. Lygiai taip pat pažymėtina, kad ir Bukarešto to septintuko-aštuntuko apetitas kažkokiai didesnei ambicijai iš karto krito, nes visi nejaukiai jautėsi, kad esam tam tikroj įtampoje su amerikiečiais. Tai jis nebuvo unikalus tame, kad staigiai dingo iš scenos.

Kažkokių dar kitokių išorės veikėjų nei Zelenskis ir jo *tweetai*, arba, kaip suprantu, vis tiek G7 tarsi gaunasi kaip išorės veikėjas, nes ten yra ir ne NATO narių – tai čia buvo tokie, kurie dar galėjo pastūmėti vienokia ar kitokia kryptimi komunikatą?

G7 šitoj vietoj, iš tikrųjų, tai vaidmens nevaidino. Viduje NATO G7 nariai yra tas *Quadas*, vadinamasis, tai vat jo vaidmuo, kad jie tarpusavyje koordinavosi, tai mums buvo akivaizdu – mums kažkaip buvo ypač keistas tas toks britų, labai toks kaip iš atsarginių suoliuko... *Quadas* – jis niekada, viena šalis neina prieš kitą, bet kad ir tos švelnios paramos, sakau, iš prancūzų, kažkuriam etape, jautėm daugiau nei iš britų.

Domintis NATO viršūnių susitikimais, atrodo, kad labai svarbu yra tai, kad komunikatas apskritai būtų pasirašytas, nes tai rodo vienybę ir visa kita – ar buvo tokių išstojimų?

Ne, gal, iš tikrųjų, nebuvo, bent, kiek aš atsimenu, kad kažkas būtų grasinęs blokuoti, vetuoti... gal neatsimenu, bet, regis, kad ne.

Bet pats toks tokio laiko išnaudojimas – kad tempti į naktį pokalbius, kad kiti išvargtų, kaip taktika derybinė – buvo kažkaip pasitelkta, ar ne?

Kaip taktikos, tai ne, bet natūraliai, tie pokalbiai tai daug valandų buvo ir daug pastangų buvo. Ar tai buvo taktika... taktika buvo kažkuriam etape, kai iš tikrųjų bandėm šiek tiek net ir tylos procedūrų laužymu šiek tiek įtakoti patvirtinimo momentą, kad ukrainiečiai turėtų laiko savo pusėje susivaldyti ir viešus naratyvus, ir visa kita. Tai taja prasme buvo toks paskutinės minutės pabandymas su ribota sėkme, nes vis tiek nepavyko tiek smarkiai nutempti; bet ukrainiečiai patys tada savo komunikaciją *susitreamlinino*, nors laiko gan mažai turėjo. Kažkuriam etape jie turėjo lūkestį, kad galbūt nebus patvirtintas komunikatas iki tos akimirkos, kai Zelenskis atsidurs salėje, bet tą akimirką, kai amerikiečiai grasino, kad išvis perrašys tą sakinį, išimdami net ir nuorodą į kvietimą, iš tikrųjų, visų geriausias interesus, įskaitant ir Ukrainos, buvo kuo greičiau uždaryti ir neleisti bloginti teksto.

Respondentas nr. 2. Interviu atliktas 2024 02 19.

Ar sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas ir nuasmeninti duomenys būtų panaudojami tyrime?

Taip

Mano darbo tikslas – išsiaiškinti, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams nei tais atvejais, kai jų šeimininke nebuvo. Todėl mano klausimai yra iš keturių dalių: paties proceso; taisyklių, kiek lemia pačios organizacijos NATO; pati vieta, kad Vilniuje, ir ar tai suteikė diplomatinio pranašumo Lietuvai; ir išorės veikėjai ir veiksniai, nes aiškiai ėjo suprasti, kad Zelenskio išstojimas su „Twitter“ įrašu, turėjo įtaką. Laikotarpis, nuo kurio atsispiriu – 2023 m. balandžio 6 d. Seimo rezoliucija, kur įtvirtinti penki Lietuvos tikslai. Ir man jau sako, kad tai – gerokai per vėlyvas laikotarpis.

Oi, ne ne ne, ne tada prasidėjo viskas.

Gavau tokių indikacijų, kad dar geras pusmetis iki tol, jei ne anksčiau dar

Sausį gal buvau Briuselyje vykusiame susitikime su pavaduotoju, *actually* pavaduotoju, nes jis yra iš tikrųjų vienas, visi kiti yra *assistant secretary general*, o ne *deputy secretary general*. Iš tiesų tai, mes jau sausį turėjom susitikimą, kur buvo užsienio reikalų ministras, visi ambasadoriai, reziduojantys NATO šalyse, NSGK ir URK pirmininkai ir vicepirmininkai. Mes tada turėjom tokį pirmą pasikalbėjimą, ten buvo nubrėžti, sakyčiau, jau oficialiai šiek tiek rėmai, bet tikrieji pokalbiai – jau jie vyko kokį mėnesį anksčiau, labai intensyviai. O apmatai jau buvo pradėti dėti rudens pradžioj.

Tai anksčiausias laikas, nuo kurio būtų logiška žiūrėti – sausis, kai jau yra sudėliota?

Sakyčiau, kad nuo sausio 1-osios jau tikrai reikia, nes tada jau ėjo visas procesas – jau mes kuoliukus bandėm kalti, dėlioti, žinutes formuluoti, daryti spaudimą. Tuo metu jau iš tikrųjų... jau tada labai aiškiai jautėsi, kad Lietuva, kaip *summito* šeimininkė, žinoma, kad turės didesnę žodį. Mūsų pagrindinis tikslas buvo, kad tai nebūtų eilinis, darbinis *summitas*. Kad tai būtų lūžio *summitas*. Aišku, neįvyko toks maksimalus lūžis, bet vis dėlto, ta formuluotė ir išėmimas *membership* plano, kad nereikėtų Ukrainai po to, kai baigsis aktyvūs kariniai veiksmai, eiti per visą procesą, kuris dar užilgina... tai yra laimėjimas. Tai yra ir labai aiškiai raštu parašyti dalykai, kad štai – tik atsiranda galimybė, teisine prasme, iškart op – ir yra: nebereikia svarstyti „ar“ – čia yra tik klausimas dėl „kada“. Ir tas „kada“ yra maksimaliai greitai. Tai mūsų toks vis vien tapo ne šiaip eiliniu *summitu*, o šiaip, tarp kitko, sukūrėm problemą Vašingtono *summitui* – nes, vėlgi, kadangi Ukrainos nenori – nebėra ką formuluoti. Nėra daugiau, ką įdėti, nepasakant, kad atidarom duris ir priimam. Nes išnaudojom visą įmanomą rezervą.

To susitikimo metu, kur turėjom Briuselyje sausio mėnesį, ir Mircea labai taip, labai rezervuotai ir net šaltai kalbėjo, kad mes neturėtumėm čia, kaip čia pasakius, kažko tikėtis ir daryt spaudimą, nes tikrai šitas reikalas nejudės. Tai aš ten ir pasakiau, kad: žiūrėkit, mes tikrai labai vertinam jūsų darbą, jūs vienas iš tų, kuris tikrai labai dirba ir kad mes priimti, na, kai visas tas didelis blokas ėjo, jo valstybė irgi taip pat; bet, sakau, kai jūs tada dirbot tą darbą, ar jums nebuvo sakoma: „nedarykite viso šito, čia nebus, čia nepaeis“ – bet gi darėt. Tai mes dabar privalom daryti. Net jeigu šansas yra pralįsti pro rakto skylutę, vis tiek privalom daryti, nes tiesiog Ukraina be NATO reiškia nuolatinę miną, sproginėjančią mūsų Europos saugumo lauke; Ukraina NATO reiškia geriausiai šiuo metu ištreniruotą su Rusija kovoti kariuomenę, o tai reiškia, kad tai yra toks *asset*, kokį nuostabu būtų gauti. Prieš tai žudys visą šitą kariuomenę, kada jos paruošimą galėtume panaudoti... Tai tas pakeitė pokalbio toną iš tokio oficialaus, kuris prieš tai buvo, į tikrai daug nuoširdesnį, labai piktą, bet nuoširdesnį, buvo pasakyta daug tokių svarbių dalykų, kur buvo aišku, kur yra tos tokios raudonos, ne tai, kad linijos, bet... tvoros. Ir mes vis tiek jas bandėm perlipti.

Ir tada turėjom daug ir dvišalių susitikimų, to vizito metu, su įvairiomis valstybėmis...

Tikslas buvo su visom susitikti pašnekėti?

Su svarbiausiom, aišku. Mes turėjom susitikimą su Vokietijos ambasadorium, su JAV ambasadorės pavaduotoju, beje, jinau buvo išvykus, man atrodo. Tada turėjom su deputy CMC, generolu, Landrumu... tada, tiesą sakant, aš ir suorganizavau susitikimą su Davidu Cattleriu, tada su Jungtinės Karalystės ambasadoriumi. Kitą dieną turėjom jau tokius bendrus, oficialius – tokia visa programa buvo Landsbergio suorganizuota. Įdomiausi susitikimai buvo prieš tai. Bet labai buvo geras susitikimas, žinot kodėl? Nes visi Lietuvos ambasadoriai NATO šalyse turėjo, turbūt, tuo metu labai patogią galimybę ir labai daug buvo teigiamų komentarų, kad visi galėjo kartu susidėlioti tam tikras linijas: koks yra mūsų tikslas, ką mes sakom, ko nesakom, kokie iššūkiai.

Su tais atstovais iš Didžiosios Britanijos, iš Amerikos – su jais būtent ir buvo tokia linija, kad – štai, jūs, turbūt, prieštaravote, kad ir mes būtumėm...

Ne ne, su ambasadoriais nereikėjo. Normalūs jie žmonės, tikrai supranta, kad to reikia. Čia jau dabar negaliu pasakyti vardais, kuris ambasadorius ką sakė, bet galiu pasakyti, kad absoliučiai visi suprato, kad to reikia. Pozicija buvo šiek tiek skirtinga, buvo kai kurie, kurie sakė – žiūrėkite, nedarykite spaudimo, tam tikra eskalacija galėtų Rusiją vis dėlto išprovokuoti tokiems veiksmais, kurie sukeltų dar didesnę visiems iššūkį, finansiškai, gynybine prasme ir t.t. Mes sakėm, kad jūs sėdit spąstuose, rusų propagandos spąstuose: deeskalacija su Rusija yra tik jėgos demonstravimas. Bet koks nusileidimas kaip tik duoda eskalaciją. Tai va, tai su tais mūsų *big friends* buvo sunku, kiti tikrai tą situaciją labai normaliai suvokė. Iš Vokietijos pusės tai mes... labai labai protingas ambasadorius, iš tikrųjų, buvo – ir mes turėjom irgi tokį pokalbį apie pragmatinį didžiųjų valstybių realizmą.

Tai, kaip suprantu, Seimo rezoliucija pasirodo tokiam kontekste, kai jau viskas aišku.

Oi, ji apibendrina. Jinau sakyčiau, vis tiek, gerai, kad Žygis ją inicijavo, dėl to, kad mes suvokėm, kad tie iš mūsų, kurie dirba, kad vis tiek reikia *public statement* iš institucijos. Seime buvo 10 žmonių, kuriems buvo įdomu. Nu, gal nebus dešimt. Reikia Seimui, kaip institucijai, parlamentui, parodyti, kad svarbu. Tai tie žmonės, kurie nebuvo įsitraukę, bet rezoliucija – pažiūrėkit, kaip visi nubalsavo ir tikrai palaikė, nors matot, kokie santykiai yra. Tai čia buvo labai gerai, nes tai davė labai aiškią tokią žinutę, kad čia nėra penkių žmonių iniciatyva, kažkokių tai radikalų; kad tai yra visos valstybės labai tvirta pozicija. Ir mes visaip kaip ją palaikėm.

Tai buvo vis vien tas momentas, kuris, strateginės komunikacijos prasme, davė kontribuciją. Užsienio žurnalistams yra svarbu matyti – o tai apie ką rašo Lietuvos žiniasklaida, kokie priimami sprendimai Lietuvos parlamente, ar čia visi yra *on the same page*, kaip yra politinių partijų tarpusavio reagavimas. Tai tas vis tiek irgi atitinkamai prisidėjo.

Dabar, grįžtant prie to, kaip jūs sakėt – kaip šeiminkai, kiek turi įtakos – taip, aišku. Ta prasme, Lietuvos svoris NATO yra ne iš didžiausių. Mes nesam visiškai nereikšmingi, nes mes investuojam į gynybą, mes turim pakankamai ryškius žmones, toks kaip mūsų užsienio reikalų ministras. Antras dalykas, mes turim nuoseklią, *bipartisan*, kaip amerikiečiai sako, realiai, visų partijų sutarimo liniją dėl gynybos, kas nebūtinai yra visose NATO šalyse ir tai mums duoda svorio. Aišku, ambasadorių kokybė. Matulionis tikrai labai geras ambasadorius, jis irgi padidino ten įtaką; ir komanda labai gera, ir kai kurie žmonės, nežinau, ar jie norėtų, kad juos minėčiau pavardėm, tai neminėsiu, bet Matulionio komandoje esantys žmonės labai efektyviai dirbo, labai daug prisidėjo, kai kurie galėtų labai daug papasakoti, bet nežinau, ar gali tai daryti. Žmogiškasis faktorius irgi daug lemia. Tai, kad lietuviai yra *smart*, ambicingi, nuosekliai spaudžia tam tikrus dalykus – tai duoda rezultatą. Prezidentas mūsų irgi labai, sakyčiau, šitoj vietoj, gerai atrodė, nes nu... ginčai nacionalinėj politikoj, mano akim žiūrint, neturėtų persikelti į tarptautinę erdvę. Jis tarptautinėj erdvėj vertinamas yra gerai. Gerai arba labai gerai. Jis laiko visada labai tvirtą šitą poziciją. Tikrai jam gerai paruošia *statementus*, jisai pats iš tikrųjų turi apie tai nuomonę. Aš keletą kartų įvairiuose formatuose girdėjau prezidentą kalbant ir mačiau reakciją – jisai yra vertinamas iš tikrųjų, ir dėl to reikia, beje, nepamiršti, kad jis vasario 23-ią, prieš pat prasidedant karui, buvo Kyjive, ir ne visi prezidentai norėjo tokį dalyką daryti. Tai čia mum reikia irgi labai aiškiai pasakyti, kad geopolitine prasme, kas yra susiję su Ukraina, ar su NATO *summitu*, su Ukrainos transatlantinėmis ambicijomis, tai prezidentas tarptautinėj erdvėj yra vertingas kontributorius į šitą procesą. Ir reikia tikrai naudotis viskuo, kuo tik įmanoma.

Bet, vis grįžtu prie tos rezoliucijos – tai buvo naujos praktikos sukūrimas, nes iki tol prieš *summitus*, nepriiminėdavot rezoliucijų, dėl Madrido, pvz.

Bet jisai nebuvo Vilniuj. Tai dabar buvo Vilniaus *summitas*. Mes, kaip šalis šeiminkė, turime galimybę ir atsakomybę rodyti, kas mums yra svarbiausia, kokia yra mūsų pozicija ir, nepaisant to, kad *summitas* iš tikrųjų yra labiau Vyriausybės reikalas ir kad mūsų delegacija *summite* buvo labai nedidelė, ir aš ten nebuvau ir žinau, kad pora mano kolegų įsiprašė ten vaikščioti koridoriais, bet man kažkaip gaila laiko buvo tokiam dalykui. Ta prasme, nereikia būti viduje, kad tu žinotum, kas vyksta. Bet, kai kalbam apie tą pasirengimą *summitui*, tai, aš sakau, čia yra strateginės komunikacijos dalykas: parodyti tiek kitom

valstybėm, tiek žiniasklaidai, kuri tada formuoja kitų valstybių politikų poziciją – kad Lietuvoj tai buvo toks nacionalinis reikalas, visiems labai svarbus. Ir, aišku, mes su jumis dabar labiausiai kalbam apie Ukrainą, bet, iš tikrųjų, regioninių gynybos planų adaptavimas buvo tas dalykas, kuris buvo nė kiek ne mažiau svarbus, kalbant apie mūsų išlikimą, tai, na, aš asmeniškai sakyčiau, kad svarbesnis. Nes dėl Ukrainos... mes žinojom, kad nepavyks. Nežinau, realistiškai vertinant situaciją, žinojom, kad nepavyks. Tikslas buvo bent jau įkišti formuluotę, kuri nebeleistų net abejoti, nebebūtų visiškai to klausimo „ar“. Kad jis būtų visiškai kietai įrašytas tai „kada“. Tai vat šitą tikslą pasiekėm. Bet, kad nebus to pakvietimo, nors aš ir pati dalyvavau įvairiausiuose formatuose – ir uždaruose, ir viešuose – ieškoti formuluočių, variantų, teisinių sprendimo būdų, teisinių politinių sprendimo būdų, naudojantis padalintos Vokietijos pavyzdžiu, darant visokius variantus, kad – galbūt trumpam yra sustabdomi karo veiksmai, *ok*, priimam, ir tada pratęsiama... Amerikiečiai paniškai bijo branduolinės eskalacijos. Visiškai yra įsitikinę, kad jeigu Rusija praras, visiškai akivaizdžiai, net galimybę atsikąst nors gabalą Ukrainos – tikrai eskaluos. Jie tuo įsitikinę visiškai.

Ar buvo tada tokių kažkokių „šaltų skambučių“ iš tų nenorinčiųjų priimti Ukrainos, ar dėl kažkokių kitų sprendimų, kad ir dėl gynybos planų, kuriuose sakytų: ne, viskas, čia jau *max*, ką galime pasiūlyti ir daugiau nieko.

Tai jo jo, jie taip sakė, bet mes vis vien spaudėm. Nu tai kodėl ambasadorius nubaustas – nes kažkoku momentu tiesiog nu nebeproduktyvūs pokalbiai su kolegomis, tariantis dėl formuluočių, kurios gali nepatikti. Ir jam sakė – tu vis vien turi spausti tą maksimalią liniją. Bet tada nevyksta pokalbis. Tu nebegali nieko derinti. Tada viskas persikelia iš tikrųjų į Vilnių. Čia jau tam tikrose labai uždaroje situacijose, žinau, kad buvo didelė rizika, labai tokių... negerų rezultatų.

Bet tos kitos šalys žinojo tuos tikslus, ypač, kai juos dar viešai įtvirtino Lietuva, išvežiojo visur tą Seimo rezoliuciją, kad visiems rodytų tą tikslą... bet kažkokias dar gal galit įvardinti taktikas, kokias taikė Lietuva?

Įtikinėjom. Kalbėjomės tiesiog įvairiausiuose pokalbiuose vat būtent apie tai, kad Ukraina yra *asset*. Kad tai yra ne risk, bet *asset*. Ir kad jeigu mes nesustabdome Rusijos judėjimo Ukrainos linkme, tai mes tikrai turėsime jos tolesnį judėjimą. Nes jinai dabar de facto įtvirtina savo veto teisę NATO plėtrai, o tai reiškia, jeigu organizacija negali priimti narių – ji negali funkcionuoti. Ir tada, turint omeny Vengrijos su Švedija, ar ne, visus žaidimus, ir taip toliau – ta prasme, čia gi ne tik Turkija turi įtakos Vengrijai, bet labai aktyviai Rusija taip pat. *Unfortunately*, mes dabar esam *show of power* situacijoje – arba mes *pashowinsim power*, arba mums *pashowins power*. Ir mes dar esame situacijoje, kai Rusija

mums labai sėkmingai rodo galią. Ir dabar, toj pačioj Miuncheno saugumo konferencijoj, iš tikrųjų Lietuvoje tokia drama buvo dėl to Navalno nužudymo, net skaičiau, kad apsisvertė Miuncheno konferencija. Niekas ten neapsivertė. Visi pasakė po privalomus porą sakinių. Niekas neapsivertė absoliučiai. Bet tas įkandimas toks buvo – Miuncheno konferencijos atidarymo proga nužudyt Navalną. Bet mes nežinom, kada iš tikrųjų nužudė, ar jis mirė – bet tai vis vien nužudymas – jei žmogų sužaloji, išsekini, ir jis dėl to numiršta.

Ir tuose pokalbiuose, kokius mes turėjom, ir įvairiuose formatuose, ir visi važiuojam arba pas mus atvažiuoja... 2023 metais buvau vieną ar du kartus į JAV, tai visus kitus kartus čia – kai atvažiuoja senatoriai arba kongresmenai, visada kviečia mane susitikti – ir eini, ir pasakoji, ir sakai, ir sakai, ir sakai. Tik tiek, kad... ta prasme, du žmonės. Jake'as Sullivanas ir Joe Bidenas. Ir, nežinau, kiek iš tų žmonių kas nors pasiekia Sullivaną, bet kad buvo didelė klaida nuvertinti Bideno savarankiškumą priimant sprendimus. Didelė klaida. Tai aš tą paskiau ir sakiau, kad mes neįvertinom, kad žmogus, kuris buvo, kuris susiformavo, kaip asmenybė, kaip politikas Šaltojo karo metais – jis jau turi tokius *in-brain beliefs*, kurių jau nebegalima pakeisti paskutiniu momentu. Jis turi apie Rusiją susidaręs nuomonę, kuri iliustruojama Kubos krizės pavyzdžiais, kitais tam tikrais sprendimais, kur rusai labai laikė ranką ant mygtuko, ir jam atrodo, kad tai yra situacija, kur per didelė kaina. Tai va čia strateginio mąstymo pavyzdys – visų pirma, taip nebus – tai yra kitokia Rusija. Bet, antras dalykas, kad čia yra iš tų situacijų, kur šykštus moka du kartus, sakyčiau.

Sakot, didelė klaida nuvertinti Bideno savarankiškumą. Čia iš Lietuvos pusės tas nuvertinimas ar apskritai?

Iš mūsų pusės tikrai buvo. Mes manėm, kad galim padaryti įtaką kalbėdami su respublikonais ar demokratais. Nepadarėm mes jokios įtakos.

Reikėjo su Bidenu kalbėtis?

Realiai, tai taip, paskutiniu momentu, buvo visi supratę; dėl to Zelenskio ir Bideno pokalbis vyko.. Nu ką, aš sakiau, kaip tikras pesimistas, kad kol nepakeisim Sullivano požiūrio – tai čia nieko nebus absoliučiai. Sullivano požiūrio mes nepakeitėm. Ir, galiausiai, kai iš išorės pradėjom... Na, spaudimas tokiais, žinai, mikrokontribucijomis eiti – čia mano subjektyvus vertinimas, bet man atrodo, kad tai suerzino Bideną. Nes tikrai jau tokios neformalios parėjo žinios, kad jisai sakė, žodžiu, su niekuo nebenori apie tai kalbėtis daugiau; kad Zelenskis buvo vienintelis toks, kuris, kaip aš suprantu, turėjo galimybę taip jau pasikalbėti – ir tai nepakeitė jo pozicijos.

O patį NATO, kaip organizaciją, kuri turi tušinuką savo rankose, išnaudojot kažkaip?

Stoltenbergas iš tikrųjų labai labai didelę tranziciją padarė. Kaip jisai pradėjo vadovauti NATO ir koks dabar yra Stoltenbergas – tai yra tai yra du skirtingi žmonės. Jis tikrai, tiesiog, kaip bet kuris protingas žmogus, matydamas duomenis, kokie jie yra, jis negali būti pesimistas ar ten nesinervuoti, tai jo pozicija vis labiau augo link mūsų pusės. Kaip angliškai sakoma, *he grew on us*. Jis iš tikrųjų pradėjo suvokti, kad čia...

Suvokti dėl to, kad nuolat bandėt jį įtikinėti visaip kaip iš Lietuvos pusės?

Aš manau, kad taip, tai prisidėjo. Tai prisidėjo. Šiaip, aišku, prisidėjo, kad toj pačioj Vokietijoje buvo skirtingai apie tai mąstančių žmonių.

2022 metų sausį – pakraupau, kad Vokietija yra ne tai, kad ne *on the same page*, bet, kad, ta prasme, Jėzus Marija – jie net nesuvokia skirtumo tarp ukrainiečių ir rusų. Tai va, viską metus, pradėjau daryti spaudimą, skaičiuodama dienas, kada prasidės ta invazija. Paskutines dienas išvis keldavausi kiekvieną naktį pasižiūrėti, ar neprasidėjo tas procesas. Ir pradėjau važinėti į Berlyną.

Kalbėjot, kad Stoltenbergas buvo tas žmogus, kuris pradėjo mums labiau prijausti. O ar buvo to, kad visi su Lietuva ir komunikavo labiau, kaip su šeimininke...

Taip, absoliučiai. Ir mes ėmėmės aktyvaus vaidmens, nes iš pradžių, na, amerikiečiai visada bando primesti savo darbotvarkę. Kodėl gi ne? NATO yra Amerika plus kompanija. Bet mes esam tokie aktyvūs, įkyrūs, gal ne iki visiškai jau tokio *triggerinimo* lygio, kartais gal ir tokio; bet faktas buvo aišku, kad su mumis negalima nesiskaityti ir kartu buvo suvokimas, kad mes fronto linijoje sėdinti valstybė, kad mes labai suinteresuoti, tai negalima buvo manyti: žiūrėk, ko jie čia vadovauja – o dėl to, kad mums labai tai aktualu yra. Ir antras dalykas, kas dar labai svarbu, kad mes turėjom tokį, kas labai svarbu, labai sukoordinuotą veikimą *across* valstybės institucijos, *across* politines partijas ir t.t. Tai tada tą savo mažutį svorį akumuliuoji į vieną strėlės smaigalį. Ir dėl to jis yra efektyvesnis.

Bet ir, sakyčiau, mūsų komandoj gal nebuvo pakankamai gerai suvokiama... Mūsų komanda Briuselyje labai gerai dirbo – labai efektyviai, labai gerai – ten yra protingi, kompetentingi žmonės. Buvo labai labai stipri komanda. Žiauriai stipri. Ir daug ką lemia žmogiškieji ryšiai. Tai, kai tu įtikini kitų ambasadų atstovus ir tada nuo jų į viršų eina šiek tiek kitokia informacija... tai taip, tas tinklas buvo labai išnaudojamas.

Bet dar mintis, kurią išgirdau iš prieš tai buvusio respondento, kad Lietuva nebūtinai gal turėjo daugiau įtakos, nes buvo šeiminkė, bet tiesiog tai buvo toks postūmis mums patiems aktyviau tikslų siekti. Tai mano klausimas, ar nėra tikslas siekti kiekviename viršūnių susitikime visko, ko įmanoma? Kodėl tada taip nėra visuose *summituose*, tiek pastangų? Ar taip galima išvis sakyti?

Tiesiog, kai tu esi svečias, tai tada vis dėlto tavo žodžio svoris priklauso nuo tavo valstybės svorio. Kai tu esi šeiminkas – net ir būdamas mažutis, tiesiog esi labiau girdimas. Tai realistiškai, taip, aš manau, mes galim būti gal... Bet, žinokit, nežinau, nemanau, kad mes galim, pvz., tam pačiam Madride ar ateinančiuose, ar Vašingtone – mes galim bandyti būti tokio pat aktyvumo, kokio buvome Vilniuje. Nes nuo tam tikro išsišokimo lygio tave pradeda ignoruoti. Ir čia yra ta riba tokia plona. Ir taip, mūsų abu, kaip sakt, pagrindiniai diplomatai, žiūrint iš Seimo narių pusės – Landsbergis – gerai, Seimo narys ir ministras; Pavilionis – Seimo narys URK'o pirmininkas – tai esmė yra tame, kad jie abu, ir Pavilionis, ir Landsbergis – jie yra hiperaktyvūs tokie. Jie labai spaudžia. Daryti spaudimą yra jų *modus operandi*. Bet tai duoda tam tikrą kartais atmetimo reakciją. Ir dėl to tas perspaudimas irgi yra sudėtingas. Aš žinau labai gerai, tikrai, ir pati esu susidūrusi, kai tau labai rūpi, labai svarbu ir tu žinai, kad tai yra teisinga – ir tada, deja, tiesiog pamatai, kad ne tik tavęs nebegirdi, bet tai tampa *counter-productive*. Tai mums reikia irgi žinoti kažkaip, kaip čia pasakius... mes negalim sau leisti prabangos aktyviai nestumti savo *agendos*, nes esam labai komplikuotoj situacijoj, bet turime tai daryti neprarasdami galimybės būti girdimi. Čia yra siaubingai sunkus balansas. Nusileisti – irgi negalima. Nes mes matom kainą. Bet tada įtikinėti savo partnerius vis vien ne spaudimo būdu. Nes neturim, ko paspausti – nebūkim juokingi. Galim tik susitarti ir įtikinti. Kaip tuos pačius vokiečius, iš tikrųjų. Tai ne tas spaudimas ir paskutinių minučių šantažas, kai Landsbergis sakė „tegul prisipažįsta, kad nebus“. *Jesus*, dirba jau darbo grupės dėl brigados dislokavimo, sako – prisipažinkit, kad neduos. Mes, kai nuvažiavom su Kasčiūnu į Vokietiją ir su mumis nesikalbėjo – o tai buvo tikrai mums labai naudinga.

Bet jie išgirdo tuos dalykus, tuos prašymus tų mano daugybės vizitų į Berlyną metu, kai aš tiesiog per empatiją, per suvokimą – kada žmogus ne kaltinamas ir užsidaro, nebeklauso tavęs, bet empatiškai, kad jų *engagementas* gali nulemti tavo išgyvenimą, bet tavo išgyvenimas *sort of* visai svarbus, nes tai yra NATO bloko dalis. Ir čia, kaip ištraukus iš to bokšto vieną pagaliuką, jisai visas gali sugriūti. Per šitą dalyką.

Tik tiek, kad amerikiečiams, vis dėlto, ir pernai vat Miuncheno konferencijoj tas labai ryškiai matėsi, o šiais metais buvo išvis absoliučiai akivaizdu – jiems Azija yra absoliutus dėmesio fokusas ir

dėl to šitoj situacijoje, tiesiog, mums jeigu pavyktų įtikinti, kad tai nebus papildomų problemų sukūrimas, Ukraina į NATO, o prevencija problemų, nes jiems reikės Europos konflikte su Kinija – tai būtų labai gerai, kad Europa būtų gyva ir sveika.

Bet Azija buvo įtraukta ir į rezoliuciją, kaip vienas iš tikslų, glaudinti bendradarbiavimui...

Taip, kaip reveransas amerikiečiam. Iš dalies. Bet čia iš tikrųjų buvo geras patarimas mums suduotas – žiūrėkit, jeigu jūs žmogui, kuris priima sprendimus, Azija yra tokia svarbi, o jūs apie ją net nekalbate, sakote – tu tik klausyk, apie ką aš noriu kalbėti – tai pakalbėkim apie tai, kas jiems yra svarbu. Nes faktas yra tas, kad tai yra svarbu, tik mes patys irgi kai kada trumparegiškai žiūrim į situaciją. Jeigu mes suvokiam, kad konfliktas Azijoje virs į milžinišką globalią recesiją ir mūsų interesas yra irgi to išvengti, o jeigu jis prasidės – kad pasibaigtų, kaip įmanoma, greičiau – tai tada mes irgi turim padaryti visas įmanomas pastangas, kad kalbėtumėmės apie tą su savo kolegomis.

Turėčiau klausimų ir apie išorės veikėjus – žiniasklaidą, Zelenskį, nes vis tiek, Ukraina nėra dar NATO, bet nebeturint laiko – apie Vilnių kaip vietą, kaip atmosferą – vėliavos ir visa kita. Ar tai galėjo turėti įtakos, ar buvo stumiami ir iš politikų Lietuvoje, kad kažkas tokio būtų Lietuvoje, kad pamatytų, pakeistų galvosena...

Aš pasakyčiau, kad vėliavos yra ant tiek organišką mūsų visos bendruomenės nuotaikos atspindys, kad čia nereikėjo politikų. Esmė yra tame, kad mūsų visuomenėje yra labai didelis supratimas, yra ir palaikymas, žinoma, Ukrainos, kas yra labai svarbu, kad nežinau, ar visi taip geopolitiškai analizuoja situaciją, bet, sakyčiau, ir geopolitinis supratimas yra labai neblogas šitos situacijos labai didelės visuomenės dalies. Tai čia net nėra toks dalykas, kur *davai* pademonstruokim. Visą laiką taip buvo ir toliau tęsis. Aš sakyčiau, kas tik labai blogai buvo ir paskutiniu momentu iš tikrųjų užėmė laiką nuimti šitą – tai „Call Russia“. *Jesus*, čia tai...

O tai ėmėtės kažkokių veiksmų, kad tai būtų nuimta?

Taip, taip. Man, kai pasakė šitas, na, jis gal toks įdomus yra žmogus, ne visada gal, kaip čia, tiksliai informaciją perduoda, tas ponas Bartkevičius, bet kai jis man parašė apie tai, tai iškart ėmiau reaguoti, pasikalbėjau su Laurynu, sakau, žiūrėk, šitą reikia nuimti – labai blogai atrodo – mes sakome, kad galime susitarti su Rusija. Šitos kampanijos esmė yra, kad mes sakome, kad žmonės Rusijoje nepalaiko karo, juos, vargšus, reikia informuoti – ir tada sakome, kad su Rusija galime susitarti. Mes žaidžiame į Rusijos propagandos vartus tvarkingai. Spardom į savo vartus kamuolį Rusijos propagandos kojomis. Čia taip negalima daryt. Laurynas galiausiai sutiko, kad čia reikėtų kažką daryti ir tada mes ėmėmės visų

įmanomų priemonių – per administracinę, per politinę ir per tą patį iniciatorių kampanijos per kitus žmones, kuriuos pažįstu. Tiesiog paprasčiau, kad su juo pasikalbėtų, kad reikėtų skubiai šitą dalyką nuimti, nes čia tikrai buvo labai didelė klaida. Ir pradėjo nuiminėti.

Nuėmė iki *summito*.

Bet ne iki galo. Kai kurie žurnalistai, kai atskrido, dar oro uoste buvo. Ir atsiuntė nuotraukas. Tai buvo nelabai *faina*. Tai čia buvo ir šiek tiek liapsusų padaryta. Ta prasme, apsisprendim – ar mes tikim, kad vargšė Rusijos visuomenė, prispausta diktatoriaus, iš tikrųjų nenori skriausti Ukrainos, ar mes suvokiam, kad tai yra imperinio mąstymo vergų visuomenė, kur ji visada palaiko savo carus. Ir kai sako dabar, kad čia ties rinkimai bus suklastoti. Galiu lažintis iš ko nori – kad jeigu tikrai žinotų, kiekvienas rusas, kad jo nenubaus, nenukriaus ir t.t. – vis vien du trečdaliai balsuotų už Putiną. Labai optimistiškai manant – galbūt trečdalis už jį nebalsuotų.

Respondentas nr. 3. Interviu atliktas 2024 02 23.

Ar sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas ir nuasmeninti duomenys būtų panaudojami tyrime?

Gerai.

Mano darbo tikslas – išsiaiškinti, ar Lietuva, kaip NATO viršūnių susitikimo šeimininkė galėjo daryti didesnę poveikį priimamiems sprendimams nei tada, kai šeimininke nebuvo. Klausimai susideda iš keturių dalių: paties proceso; taisyklių, kiek lemia pačios organizacijos NATO struktūra; pati vieta, kad Vilniuje, ir ar tai suteikė diplomatinio pranašumo Lietuvai; ir išorės veikėjai ir veiksniai. Pirmiausiai tada nuo proceso norėčiau pasiklausti, kada prasidėjo jau aktyvi derybų fazė, Lietuvai siekiant savo tikslų, kokį jūs laikotarpį įvardintumėt?

Dėl sprendimų Vilniaus viršūnių susitikime ar dėl pačio sprendimo Vilniuje surengti susitikimą?

Jau grynai dėl paties Vilniaus susitikimo sprendimų.

Taip, tai realiai tos tikrosios derybos prasidėjo kažkur birželio pradžioj. Tai mėnesį jos truko, gal šiek tiek mažiau; kokias tris savaites. Ir buvo taip, kad, ambasadorių pavaduotojai buvo atsakingi už patį

teksto derinimą. Ir atitinkamai, mes, ambasadoriai, ir Užsienio reikalų ministerija teikdavo atitinkamas instrukcijas, ir pagal tai turėjo mūsų pavaduotojai vykdyti derybas. Tai toks procesas ir buvo. Susitikimų buvo labai daug, ir jie vykdavo ilgai, kadangi pats komunikatas yra ilgas ir dengė daugelį klausimų, kurie ir mums labai aktualūs, kiti galbūt daugiau aktualūs kitoms šalims; ar būtų Pietų dimensija, ar iššūkiai Šiaurėje ir Šiaurės Atlante ar, sakysim, Turkijos saugumo problemos kur buvo visokiausių niuansų. Tai iš tiesų buvo sudėtingas procesas ir mes darydavom taip, kad vos ne kasdien su pavaduotojais susitikdavom ir aptardavom tuos punktus, kurie bus derinami ir atitinkamai priimdavom vienokį ar kitokį sprendimą laikytis konkrečios pozicijos.

Tie susitikimai būdavo ir su visų kitų NATO valstybių ambasadoriais, pavaduotojais?

Ambasadoriai kartą-du kartus per savaitę Šiaurės Atlanto Tarybos posėdžiuose turėdavo diskusiją kai kuriais esminiais NATO politikos formavimo klausimais dėl tam tikrų sudėtingesnių, jautresnių temų, bet pačio komunikato teksto derinimas vyko grynai pavaduotojų lygyje. Visada buvo derinama su manimi ir Užsienio reikalų ministerija, o jeigu reikėdavo, ir su Krašto apsaugos ministerija, ar su Prezidentūra. Iš tiesų, paskutinės dvi savaitės buvo pačios intensyviausios.

Paskutinės dvi savaitės jau prieš patį susitikimą?

Taip, prieš patį susitikimą ir, na, be abejo, Ukraina buvo pati svarbiausia ir sudėtingiausia tema.

Tai kaip Lietuva bandė galbūt spausti tą savo norimą tikslą, darbotvarkę dėl Ukrainos, gal kažkokių taktikų galit išduoti?

Ne, deja, to negaliu, bet tikrai galiu patikinti, kad Lietuva buvo, aktyviausias Ukrainos greitos integracijos į NATO rėmėjas. Mes norėjome stipraus įsipareigojimo Ukrainai. Kalbame apie politinį įsipareigojimą. Ir mes iki galo laikėmės Seimo priimtos rezoliucijos, ir taip pat dėl Ukrainos turėjom atskirą grupę šalių, mūsų taip vadinamas B8, tai yra, šalys, kurios yra rytiniam flange, ir kurioms yra svarbu, koks tas sprendimas Ukrainai bus pasiūlytas Vilniuje. Su šitomis valstybėmis vyko nuolatinis mūsų pozicijų derinimas ir po to tvirtai laikėmės komunikato derybose mūsų suderintų nuostatų.

Mes, kaip šalis organizatorė, turėjom tik labai ribotą galimybę kažkaip iš esmės paveikti darbotvarkę. Aišku, į mus žiūrėdavo rimčiau, nes iš tikrųjų, mes šeiminkai, bet, visgi reikia pripažinti, kad darbotvarkę apspresdavome sutarimo pagrindu. Atvirai, valstybių svoris nevienodas. Tačiau itin svarbu, kad visi sprendimai turėjo būti priimami sutarimo pagrindu. Veto teisės naudojimas yra kraštutinė priemonė. Bet tai, kad mes buvome aštuoniese ir mes laikėmės vieningai, tai, iš tikrųjų, man atrodo, buvo

unikalus pavyzdys, kaip galima, kai, sakysim, gana nedidelės šalys, turi galimybę pakeisti, atitinkamai, ruošiamus sprendimus.

O ar Lietuva pati darė kažką kitaip negu, pavyzdžiui, Madrido *summito* atveju, kažkokių praktikų taikė, aktyviau kažką veikė? Kas buvo kitaip, negu kituose *summituose*?

Na, aš manau, kad prieš Vilnių mes ypač aktyviai buvom įsitraukę į derybas, nes mums buvo ypač svarbu, kad Vilniaus susitikimas būtų traktuojamas kaip sėkmingas viršūnių susitikimas, kuriame būtų nubrėžtos tam tikros naujos politikos gairės, tiek gynybos, atgrasymo srityje, tiek paramos Ukrainai, tiek kitais klausimais, kurie galbūt mažiau svarbūs mums, bet vis tiek aktualūs. Tai, itin aktyviai mes buvom įsitraukę į derybas ir, kaip ir sakiau, daugelis tų pasiūlymų, kurie atsirado Vilniaus viršūnių susitikime, jie buvo anksčiau pateikti mūsų partneriams ir kai kurie iš jų gavo palaikymą, kai kurie negavo, bet iš tiesų, lyginant su Madridu, prieš Madridą, galbūt, nebuvo toks intensyvus laikotarpis, bet dėl kai kurių klausimų, dėl vieno specifinio klausimo – dėl brigados – prieš Madridą buvo labai daug įtampų, emocijų ir derybų. Bet Lietuvai tuo metu pavyko gauti bendro pobūdžio įsipareigojimą dėl aljanso brigadų dislokavimo rytinio flango valstybėse, kas vėliau atvėrė kelią Vokietijos brigados dislokavimo sprendimui prieš Vilniaus viršūnių susitikimą.

O kaip pati NATO struktūra, jos vaidmuo šitam viršūnių susitikime? Teko girdėti, kad tušinukas yra būtent NATO rankose. Ar jį kažkaip išnaudojot, patį tą NATO biurokratinį aparatą, J. Stoltenbergo komandą, kad jį įtikinti... kaip čia viskas vyko?

Pirmiausiai, buvo pateiktas priminis projektas komunikato, kurį parengia NATO *gensec* 'o komanda. Ir atitinkamai, politinis, *gensec*o pavaduotojas moderavo komunikato deryboms tarp valstybių narių. NATO *gensec*o tarptautinio biuro vaidmuo daugiau buvo įvertinti, apibendrinti besiformuojantį konsensumą, arba, jeigu mato, kad klausimui pritarimo nėra, tai, atitinkamai, turi tai atspindėti sekančiame dokumente. Ir taip ėjo vienas po kito: viena versija po derybų raundo, antra versija, trečia versija, ketvirta versija – po truputį buvo judama. Kai kas buvo atsižvelgiama, kai kas – neatsižvelgiama. Pradžioj buvo pradėta nuo lengvesnių paragrafų ir baigta sunkiausiai, sudėtingiausiai, kur buvo daugiausiai išsiskiriančių nuomonių.

Tai ar jautėsi kažkaip, kad labiau įtraukia ir pats NATO Lietuvą, žiūrint į tai, kas bus parašyta, pavyzdžiui, labiau pasitaria dėl formuluočių, kitaip nei anksčiau, ar nebuvo taip?

Ne, specifiskai, kad mums būtų kažkokios išlygos taikomos, tikrai ne. Turime suvokti skirtumą su ES. Tai yra, valstybė, organizuojanti NATO viršūnių susitikimą nėra kaip pirmininkaujanti valstybė

Europos Sąjungai. Pirmininkaujanti Europos sąjungai valstybė turi iniciatyvos teisę teikti darbotvarkės klausimus. Mūsų atveju to nebuvo. Lietuva, kaip ir kiekviena kita valstybė jokių privilegijų neturi. Todėl sakyti, kad tai, kad mes organizavom Vilniuje, mes turėjom kažkokį ypatingą, privalumą, derantis dėl turinio, tikrai būtų neteisinga ir tai yra iš tikrųjų klaidingas matymas, pas mus kartais, kuris buvo susiformavęs. Dėl to lūkesčiai buvo labai aukštai iškelti ir tų lūkesčių ne visada sugebėdavom patenkinti dėl tos pačios minties, kad jeigu Vilniuj organizuojam ir turėtumėm turėti daugiau įtakos darbotvarkei ir konkrečioms sprendimams.

Bet, vis tik, tenka girdėti, kad kažkaip kitaip žiūrėjo ir kitų šalių diplomatai į Lietuvą dėl to, kad mes šeiminkai, daugiau palaikymo buvo – jūs to visai nejautėt?

Na, palaikymo kai kuriais klausimais buvo, kai kuriais nebuvo, bet tikrai nebuvo taip, kad mes turėtume išskirtinę rolę, derantis dėl komunikato.

Tai, jeigu mes kalbėtume apie pačią vietą ir jos poveikumą – vėliavas Vilniuje, kai atvykinėjo lyderiai ir žurnalistai, ar tai išvis, jūsų nuomone, turi kažkokios reikšmės, kai atvyksta štai lyderiai, sėdasi prie stalo – ar jiems turi tai reikšmės, ar tai yra svarbu, ar ne?

Manau, kad mes iki galo neįvertinam pačio NATO susitikimo svarbos, tai, kad jis įvyko Vilniuje. Tuo metu, ir dabar dar, vyksta karas Ukrainoje – tai buvo tam tikras ženklas, kad visi vienodai bus ginami, jeigu kas nors atsitiktų. Vilnius buvo pasirinktas sąmoningai. Pradžioj buvo Pietuose, Madride, po to buvo pasirinktas Vilnius – aišku, čia mes įdėjom didžiulį darbą, tam, kad įtikinti, kad Vilniuje įvyktų viršūnių susitikimas. Tai čia mūsų, iš tikrųjų, diplomatų ir mano kolegų, kurie atstovybėj dirba, ir Vilniuje žmonių, nuopelnas. Nes tikrai, jokių garantijų mes neturėjom ir buvo netgi tam tikro skepsio, ar tikrai reikia Vilniuje tą daryti. Bet dar kartą valstybių vadovai įsitikino, kad esame patikimi partneriai, kad sugebame organizuoti tokio dydžio renginį ir puikiai susitvarkėme, tuo pačiu pademonstravome mūsų neįtikėtiną solidarumą su Ukraina – tai buvo didelis įspūdis daugeliui, kai vyko Lukiškių aikštėje renginys ir žmonės po to užpildė visą Vilnių su Ukrainos ir Lietuvos vėliavomis – tai buvo tikrai įspūdis visiems, kuris liko atminty ir tikrai galime tuo didžiuotis. Nes, turbūt, pagal visus parametrus esam, šiai dienai, tiek morališkai, tiek politiškai, ir dalinai praktiškai, svarbiausi Ukrainos rėmėjai Aljanso viduje.

Bet jei žiūrėtume dar į tas derybas, jūs minėjote, kad dvi paskutinės savaitės iki *summito* buvo reikšmingiausios, tai kas būtent per tas dvi savaites ten vyko, kaip Lietuva bandė dar įtikinti dar dėl tų teiginių, kuriuos nori matyti komunikate?

Na, čia jau mes einam į derybinį procesą ir aš nelabai galėčiau pasakoti, kaip ten viskas vyko, visoje mūsų „virtuvėje“.

Bet aš tik noriu pabrėžti, kad mums pavyko pasiekti tikrai daug, bet tuo pačiu ir kai kuriais aspektais teko nusileisti. Pasiekti daug: pirmiausiai, tai mes neatkreipiam dėmesio, kad pirmą kartą istorijoje yra pasakyta, kad Ukraina bus pakviesta įstoti į NATO, kada įvykdys sąlygas ir kada valstybių vadovai pritar. Niekada anksčiau nei vienam dokumente nebuvo taip aiškiai pasakyta. Buvo daugiau mažiau abstrakčiai pasakyta: Ukraina taps kada nors NATO nare. Dabar mes aiškiai išreiškėm savo valią, kad pakviesim Ukrainą tapti NATO nare – aktyvus veiksmas yra užfiksuotas. Be abejo, atsisakėm narystės veiksmų plano, taip pat atsirado tekste vadinama metinė nacionalinė programa, kuri skirta reformoms ir tuo pačiu pasirengimu narystei – mes gal nebuvom laimingi, kad nepavyko pasiekti stipresnio įsipareigojimo Ukrainai, bet buvo tam tikras kompromisas pasiektas. Šiuo atveju, matant bendrą kontekstą, tikrai rezultatas yra neblogas, svarbu, kad mes toliau galėtume judėti ir nuo Vilniaus tada pajudėtume Vašingtone, vėliau stipresniais įsipareigojimais Ukrainai.

Teko girdėti iš vieno respondento, kad štai į nemalonią padėtį pastatėm iš esmės Vašingtono *summitą*, nes nebebus ten daugiau, ką įrašyti, apart to, kad kviečiam Ukrainą.

Taip, be abejo, mes manome, kad reikėtų Ukrainą remti stipriau, u, bet grįžtu prie to, kad mes galime manyti viena, bet tuoj bus 32 šalys – tai jos visos turi sutarti, kokios tos formuluotės tinkamos. Nuomonės nebuvo identiškios, skyrėsi tam tikri niuansai, Tačiau visi pritaria, kad Ukrainai privalom padėti, tik taktika truputį skiriasi – vieni mano, kad reikia daugiau praktinės paramos, reikia padėti labiau pasirengti Ukrainai, o kiti mano, kad reikia ir praktinės, ir politinės paramos. Mes esam toje grupėje, kad reikia ir praktiškai, ir politiškai Ukrainai siųsti labai stiprias žinias ir tuo pačiu padėti jai atsiimti savo teritorijas.

Ar tas skirtingas požiūris ir yra iš esmės didžiausia kliūtis, kodėl nepavyko viskas taip, kaip norėjosi Vilniuje?

Be abejo. Vyravo požiūris, kad turime vengti veiksmų, kurie įtrauktų NATO į konfliktą su Rusija tiesiogiai. Tai buvo pagrindinis argumentas dėl tam tikrų abejonių. Bet tai, kad mes visi remiam Ukrainą, tai čia yra vienareikšmiškai – na, gal yra viena šalis, kuri atsargesnė, bet nenorėčiau minėti, visi mes žinom tą šalį – bet visi kiti, ta prasme, kaip niekada vieningi.

Dar tas šeimininkiškumo aspektas – kaip suprantu, jūs gana kategoriškai atmetate tai, kad Lietuva galėjo turėti kažkokio diplomatinio pranašumo dėl to, kad jis vyko Vilniuje?

Aš sakau, kad to nėra ir to negali būti. Mes vienintelį dalyką, ką tikėjomės, kad Vilniuje sprendimai bus geri, sėkmingi. Galbūt tam tikrose paraštėse buvo tikrai norima padaryti Vilniaus viršūnių susitikimą sėkmingą, bet jeigu kirsdavosi interesai, tai, be abejo, niekas dėl to, kad mes Vilniuje organizuojam, mums nuolaidų nedarė.

O kalbant apie išorės veikėjus ir veiksnius, ir netgi matant, kad niekas nuolaidų nedaro – vis tiek bandėt kažkaip paveikti tas valstybes, kurios yra skeptiškesniųjų tarpe ir nenori eskalacijos, pvz., nežinau, pasitelkiant ar žiniasklaidą, ar kažką, metodus įtikinimo...

Matot, daug buvo ir visokių straipsnių ir vienokių, ir kitokių, visada buvo kalbama ir dvišališkai su visomis šalimis, ne tik mes tą darėm, bet ir kitos šalys, kurios remia Ukrainą. Bet vėlgi, yra nustatytos tam tikros linijos valstybių ir jeigu jos yra taip vadinamos raudonos linijos, kurios akivaizdžiai rodo, kad jų šalys tvirtai laikysis., tai taip ir vyksta. Erdvės kompromisui lieka mažiau. Kai kur, iki tam tikros ribos, kompromisai buvo daromi, bet, vėlgi, turiu pabrėžti, kad tai, kas buvo pradžioje ir kas pabaigoje – tai yra gana didelis skirtumas. Pradžioje, aišku, mes turėjom mažiau įsipareigojimų negu pabaigoje, derybų procese, kurie vis dėl to atspindėjo tam tikrą labai sunkiai pasiektą kompromisą.

Tai ar toks lūkesčių, kuriuos galėjom stebėti žiniasklaidoje ir visuomenėje, suformavimas, labai aukštų, kažkaip paveikė diplomatų darbą ar ne?

Taip, be abejo, tai buvo labai didelis moralinis ir psichologinis spaudimas, natūralu. Visuomenė ir politikai, ir Seimas tikėjosi, galbūt, daugiau. Todėl visada yra truputį pavojinga, kai lūkesčiai yra užkeliama ir po to realiai situacija yra truputį kitokia ir tada atsiranda daugiau nusivylimo. Nors šiaip, mano nuomone, Vilniaus viršūnių susitikimas buvo sėkmingas, ne tik dėl Ukrainos – yra ir daugybė kitų dalykų, kurie mums ypatingai svarbūs – dėl gynybos ir atgrasymo, dėl oro gynybos, dėl Rusijos vertinimo, dėl Baltarusijos vertinimo atitinkamai, dėl būtinumo daugiau pinigų skirti gynybai, dėl būtinumo atkurti, kiek galima greičiau, Aljanso valstybių gynybos pramonę ir didinti pajėgumus – visa tai sprendimai, kurie buvo lygiai taip pat svarbūs, kurie mums yra svarbūs, nes mes turime padaryti viską, kad Aljansas grįžtų prie savo ištakų: prie kolektyvinės gynybos, kas buvo trisdešimt metų šiek tiek pamiršta ir būdavo orientuojamasi daugiau į politinius aspektus ir į krizių valdymą, kažkur už Aljanso ribų. Tai būtent Vilnius ir buvo tas taškas, kai mes iš tikrųjų pasakėm, kad turim kurti naujus regioninius planus, kurie yra paremti taip vadinama priešakinės gynybos koncepcija, tai yra – pajėgos Aljanso turi būti iki invazijos pradžios Lietuvos teritorijoje, ar kitos valstybės teritorijoje, o ne tada, kai jau prasideda ir tada pajėgas pradeda telkti vyriausias Aljanso pajėgų vadas.

Kokią įtaką stebėjot pačios Ukrainos faktoriaus – Volodymyras Zelenskis toks ryškus, ar tai paveikė eigoje derybų procesą ar ne?

Na, sakyčiau, kad būtų per drąsu sakyti, kad kažką paveikė – vis tiek jau viskas buvo suderėta iki tol. Prezidento V. Zelenskio komentaras, galbūt, iš pradžių buvo šiek tiek neigiamas, bet po to jis viską gerokai pozityviau pateikė. Be abejo, ukrainiečiai tikisi daugiau iš mūsų. Ir mes norėtume, kad būtų daugiau. Kaip aš ir sakau, galų gale – NATO įsitraukimas į karą su Rusija – yra raudona linija aljanso valstybėms.

Pabaigai, B8 šalys, su kuriomis Lietuva kartu laikėsi dėl darbotvarkės – visos buvo sutarusios, kad tiesiog štai iš eilės ir kalbės su didžiosiom valstybėm? Koks tas bendradarbiavimas buvo, gal galit papasakoti?

Taip, aš galiu pasakyti taip: mes kiekvieną dieną derindavome pozicijas dėl Ukrainos, nes tai buvo jautriausias klausimas, ir atitinkamai, pačiose derybose laikydavomės vienodai. Kartais pasakydavom, kad tai yra mūsų bendra suderinta aštuonių valstybių pozicija. Kai esi vienas, tada galimybės yra vienos, o kai esi grupėje valstybių – tada, be abejo, šansai pasiekti naudingesnį rezultatą yra kur kas didesni.

Nei vienu momentu nebuvo išsiplėtę į didesnę šalių ratą, nei B8, pritariančių šalių skaičius?

Na, čia nenoriu apie tai pasakoti – aišku, kad buvo bandymų, kai kas pavyko, kai kas ne. Bet mūsų tas aštuntukas tikrai laikėsi vieningai. Ir čia tikrai geras pavyzdys yra.

Respondentas nr. 4. Interviu atliktas 2024 02 26.

Ar sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas ir nuasmeninti duomenys būtų panaudojami tyrime?

Sutinku.

Mano klausimai susidaro iš keturių dalių: apie procesą, kaip vyko pačios derybos, apie taisykles, tai yra, kiek iš NATO struktūros ėjo komunikato tekstas, pagalba ir panašiai; iš pačios Vietos – Vilnius; ir iš išorės veikėjų ir veiksmų – tai žiniasklaida ir V. Zelenskis iš esmės. Pirmiausiai, ką jūs įvardintumėt, kaip laikotarpį, kada prasidėjo esminis derybų procesas?

Reikia sutarti, kas buvo esminio, ar ne? Susitikime ir deklaracijoj ir kas vyko iki tol. Mano požiūriu, esminis dalykas, jeigu taip žiūrėt iš esmės, tai buvo nauji NATO gynybos planai, kurie nebuvo sudėtinė viršūnių susitikimo dalis, bet jie buvo šalia – dėl jų buvo sutarta jau prieš pat susitikimą, bet to akivaizdoj, šviesoj: naujas konceptas, kaip ginsimės Rytų flange, pirmiausia, ar ne. Tai tų NATO gynybos planų, kurie čia aktualizavosi B. Hodgeso dėka, mano požiūriu, atsiradimas, susitarimas dėl jų ir jų pradėtas po susitikimo įgyvendinimas praktinis – mano požiūriu, esminis dalykas. Apie juos nebuvo kalbama, visiškai beveik, kai buvo susitikimas; bet, mano požiūriu, kas buvo atlikta, SACEUR‘o, kas buvo atlikta kariniam planuotojų lygmeny ir po to iš esmės ambasadorių lygmenyje patvirtinta – mano požiūriu, yra proveržis NATO gynybos planavime, susijusiu su NATO rytinio flango apginamumu, nes iš atgrasymo per nubaudimą, einama į atgrasymą per paneigimą – ir iš čia plaukia vokiečių brigada, *forces in place, reinforcement* ‘as kuo greitesnis – aš, atsiprašau, leidžiu sau kalbėti tais angliškais terminais, kurie galbūt čia šitoj vietoj yra greitesni, greičiau suvokti juos galima – tai, mano požiūriu, SACEUR‘o įgaliojimų didinimas, nors dar iki šiol neaišku, kiek iki galo jis turi tų įgaliojimų, nes ta tokia dėlionė ir dabar tęsiasi. Ir Vašingtone mes žiūrėsime, koks SACEUR‘as bus dar stipresnis ar ne, ir panašiai. Tai, mano požiūriu, čia buvo esminis dalykas, kas iš principo, nebuvo viešojoje erdvėj. Tai šitie dalykai buvo prasidėję gerokai pusė metų prieš *summitą*.

Rotacinis oro gynybos modelis, kuris irgi yra deklaracijoj, jis, aišku, pagrįstas savanoriškumo principu, bet jis irgi atliepia mūsų tą jautriausią vietą, oro gynybą. Dabar mes vis dar, klaustum, ką mes turim iš tų rotacinių modelių, sakyčiau, kol kas dar ne, bet yra signalų, kad jau vasarą gali būti kai kurie dalykai ir aš tikiuosi, kad mes juos turėsime. O tai yra tos silpnosios, turbūt, Baltijos šalių grandies, oro gynybos tam tikras stiprinimas. Tai čia, mano požiūriu, labai svarbūs du dalykai, pagrindiniai dalykai. Vienas – ne tiesiogiai susijęs, kaip gynybos planai; ir rotacinis modelis – grynai jau tiesiogiai susijęs.

Na, o visa kita – Rusijos įvardijimas, ir panašiai – tai čia yra labai svarbūs dalykai, politinė prasme, bet jie, na, planavime, kariniam planavime, saugumo – vat, pažiūri deklaraciją, priimtus sprendimus – ir pažiūri, kurie jie daro tave stipresniu – tai aš čia įvardinčiau tuos du.

Gal kažko, na taip, bet vėlgi – Suomijos narystė, susitarimas dėl Švedijos, ten pritarimas, nu ir išlaikė Erdoganas tą žodį – tai vat šitie dalykai pagrindiniai.

Tai Seimas buvo priėmęs rezoliuciją balandį, kur buvo penki tikslai ir yra to, ką jūs jau vardinot...

Priminkit juos.

Iki brigados dydžio vieneto padidinti Lietuvoje pajėgas;

Prašau.

Tada, aišku, stiprinti oro ir priešraketinę gynybą, ką ką tik pasakėt;

Prašau.

Tada, kad Ukraina būtų pakviesta...

Na taip, čia... Mano požiūriu... Čia anoniminis interviu?

Taip, anoniminis.

Na, žiūrėkit, aš atvirai pasakysiu – gi visiems buvo aišku, kad nebus to. Nei amerikiečiai norėjo ant to eiti, nei vokiečiai. Dvi kartinės šalys. Įdomiai, prancūzai galvoja – mes norėjom, bet vokiečiai su amerikiečiais, žinai... Bet žinojo, kad jie neis, tai lengva „už“ būt, kai žinai, kad pagrindinės dvi neina į tą scenarijų... Ir dabar man dar kartais keista, kai čia atvažiuoja visi, ir sako: oi reik padiskutuot apie integraciją į NATO – jo, bet sakau, Ukrainai tai išgyvenimo klausimas, o ne integracijos į NATO. Ta prasme, mes dar konceptualiai nesam atsakę, kaip, šaly, kuri kariauja, kuri turi tokį sudėtingą karą, kaip ją priimti ir nuo kur tas saugumo garantijas skaičiuoti: nuo kontaktinės linijos, visai šaliai, ar ne; kokie būtų apginamumo planai. Net ir pakvietimas, supranti, kur yra niuansas – yra karinė ir politinė dalis. Politinė atrodo taip: kviesim, tai čia kelionė ilga, čia kada kažkada ji pasibaigs čia, nebūtinai naryste... Aš tą suprantu. Bet planuotojai kariniai, jie galvoja: na, gerai – pakviesi. Ir ją bombarduos toliau. Tai ką, mes tiesiog laukiam ir žiūrim? Ar ukrainiečiai sako: va, mes jau nebeik pakviesti į NATO ir gal duokit kokių gynybos sistemų. Nu, supranti, yra klausimas, kaip tai kariniu požiūriu atrodo. Todėl tai buvo, aš visada tai traktavau taip: aš irgi kalbėjau, kad reikia narystės, kad reikia daugiau Ukrainai... bet suprasdamas, kad to nebus, bet žinodamas, kad galbūt tai gali virsti į kažkokį kitą *deliverables*. Ta prasme, daugiau ginklų, daugiau kažkokių ten kitų dalykų. Tai to buvo. Po truputį buvo sutarta Ukrainai kažką duoti tokio. Bet sutinku, kad čia nebuvo toks tikslas turėt... buvo jis iškeltas, kaip tokia labai stipri derybinė priemonė, kaip tokia, moralinė, galbūt, skola ukrainiečiams, bet supranti, kad tai turėjo konvertuotis į kažkokį kitą *deliverables*.

Kitas buvo dėl tų dviejų procentų, dėl ko buvo sutarta, kad tai būtų grindys.

Dar toli čia gražu. Gerai, kad tas yra įrašyta, bet tai...

Plėsti ir stiprinti NATO ir Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono valstybių partnerių praktinį bendradarbiavimą – ar šitas buvo kaip duoklė Amerikai? Kažkoks derybinis svertas, ar ne? Nes yra žmonių, kurie pasakė, kad taip.

Kažkiek, bet amerikoniai, žinai, jie žino, kad jiems ten reikės patiems iš visų Vakarų tvarkytis, kartu su vietiniais sąjungininkais – Japonais, Filipinais, Taivanu. Nelabai jie tiki, kad ten kokios kitos NATO šalys prisidės. Aš manau, kad tai buvo mūsų tos, reiškia, mūsų tos tokios *indopacifiko* krypties prioritetizavimas. Lietuviškos tos krypties, kad divesifikuotis nuo komunistinės Kinijos, kurti laisvus demokratinius aljansus, kaip Japonija, Filipinai, Taivanas, ir panašiai. Tai, manau, kad čia daugiau iš čia ėjo, nemanau, kad čia kažkoks amerikoniai... Na, *okei, okei*, bet nemanau, kad jie čia matė kažkokį didžiulį pokytį... Australija, Japonija – tikri tie žaidėjai, ta prasme. Aišku, tas *Global NATO*, tipo, su jom – amerikoniai yra *okei*, bet tu čia žinai, pakeiti galių balansą tokiais sprendimais...

Tai yra tie penki tikslai, kurie buvo išskirti Seimo rezoliucijoj. Kaip jūs įvardintumėt, kad Lietuva jų siekė, kaip būrė koalicijas ir visa kita – kaip tai praktiškai atrodė?

Na, čia jau reikia truputėlį žinoti vidinių, derybinių niuansų. Gynybos planai, realiai, vat priešakinės pajėgos – tai čia yra karinis lygmuo. SACEUR'as ruošė, kaip atrodys gynybos planai, tada atidavė kariniam komitetui, kur yra kariniai patarėjai mūsų generolas yra deleguotas; jie paruošė, pasitvirtino, ir tada atidavė tvirtinti NAC'ui, tai yra, ambasadoriam. Tai va toks mechanizmas buvo. Kaip ten mes dėliojom viduj tas koalicijas, aš negaliu pasakyti, aš improvizuočiau, nes aš nežinau. Bet, manau, kad SACEUR'o žodis buvo be galo svarbus, pačio Europoj esančio NATO pajėgų vado.

O jūs, pvz., asmeniškai – ką darėt, kad Lietuva...

Jo, aišku. Aš važiuodavau parlamentiniam lygmeny, įvairiausiose delegacijose, apie tą priešakinės gynybos principą kalbėjau, kad reikia *fight and align*, ta prasme, *ready to fight, deterrence by denial, instead of deterrence by punishment*. Tą visur kartojom, aišku, iki *rotational air defence model, which is sensitive, very vital and important for Lithuania, Baltic states* ir t. t. Tai tos dvi žinutės visą laiką buvo pas mane – visur, parlamentiniam, na, būna ir su ministrais susitinki – susakydavau.

Tai ar buvo šalys, kurias buvot nusistatę, kad štai būtina prieš summitą nuvykti?

Aišku. Vokiečiai. Pirmiausia, vokiečiai. Amerika. Vokiečiai. Taip, atsimenu, važiuvom. Prancūzija. Visur lankėmės, visur šitus dalykus... Taip įdomiai buvo, Žygis važiuoja ir kalba apie tą Ukrainą NATO, na, tokį žinai, *global thing*; o aš daugiau kalbu apie mūsų regiono, žinai, ką galim nuveikti, pasiekti. Tai

buvo toks mūsų pasidalijimas, toks strateginis. Tai taip, važiuodavo kartais URK pirmininkas, kartais NSGK pirmininkas, kitaip nei aišku, nes nekalba angliškai krašto apsauga...

Bet ką, sakytumėt, kad Lietuva darė kitaip negu kitų *summitų* metu, kai jie nebuvo Vilniuje?

Gal šiek tiek atsidarė daugiau durų. Na, žiūrėkit: Vilnius, Vilnius *summit*, lietuviai atvažiuoja, *hostai*. Na, tai galbūt, mus daugiau atsidarė durų. Tai nereiškia, kad mes čia buvom kažkokie moderatoriai didžiuliai, tekstų rašytojai, bet mes buvome, sakyčiau, dėl Vilniaus, kaip tokio ženklo, mums atsidarė daugiau durų.

Tai, jeigu, tarkim, Madrido *summito* atveju, tai nebuvo tokių važinėjimų ir panašiai, tokių tankių, bent jau.

Jo... tuo metu taip, bet ar tuo metu buvo tokie NSGK pirmininkai?

Tai Madrido *summitas* buvo metai prieš.

Tai, matyt, buvo. Aišku, reikia suprasti, kad šitam Seime parlamentinė diplomatija, nežinau, ar ji buvus yra... Pirmininkai tikrai gerai atrodo. Angliškai *super* žino, *pasibriefinam*, einam į priekį. URK'as ir NSGK, nenorint girtis, man atrodo, gerai atstovauja. Moka atstovaut, moka argumentuot susitikimuose ir panašiai. Pakankamai aukštam lygy yra yra parlamentas šitais klausimais. Pavyzdžiui, iš opozicijos, Dovilė Šakalienė labai gerai atrodo. Tai tą visą laiką mes pabrėždavom, kad čia visų mūsų, elito sutarimas, kad čia nėra vienos ar kitos politinės grupės sutarimas... Bet dėl Madride... Madride gal nebuvo taip *sensitive* to... Ką Madride mes priėmėm, gal priminkit man?

Tai buvo ir brigada paminėta, kad reikia padidinti iki tokio dydžio ir norėjote paskui visi čia stipresnio sakinio Vilniuje.

Jo, bet čia Madride dar buvo, ane, apie tai, teisingai. Tai leido paskui mums ant to *buildintis*, ar ne, ant to termino... Okei. Tai taip, bet vis tiek, brigados tas, Lambrecht atvykimas pas Anušauską. Tai buvo 2022-ųjų jau metų spalio, kai mes diskutavom, 10 dienų ar vietoj, atsimenat? Tai tas buvo tada. Jau po Madrido. Jo. Irgi judėjom. Irgi judėjom. Tiek visko daug. Bet tikslingai, su aiškia žinutėm, šįkart ypatingai buvom. Ypatingai šįkart buvom.

Dėl to, kad Vilniuje?

Manau, kad taip.

Bet kokį dar sakytumėt, kad pranašumą galėjo suteikti tai, kad buvo Vilniuje? Jūs sakėt, kad buvo galbūt daugiau durų atverta, o ar buvo dar kažkas? Galbūt kurios nors šalys labiau padėjo, palaikė Lietuvos poziciją, gal iš NATO kažkaip labiau... Stoltenbergas, pavyzdžiui, klausėsi ar pan.?

Pritempinėčiau, jeigu sakyčiau. Nežinau, gal kitiems jautėsi. Man kažkaip... na kaip, normalu, varai, varai ir viskas. Na, lietuviai, jo, Vilniaus *summitas*, gal vis tiek daugiau pagarbos, bet kad ten padėt... ne. Turėjom koaliciją, nors reikia žiūrėt, kaip su tom koalicijom, buvo dėl *in place*, kad parašyt, žinai, nu tas visas dalykas... *Balticai*... Dabar, ta visa diskusija. Estai, pavyzdžiui – ai, viskas gerai! O ką jie turi? Tai realiai kai pas mus toj diskusijoj buvo „vietoje“ ir „10 dienų“ – tai jie liko prie 10 dienų. O mes ne tik kad turim rotacinį modelį, mes turim *in place*, kas yra visiškai didžiulis laimėjimas, sakyčiau, Lietuvos, palyginus su kitom Baltijos šalim. Ir čia nebuvo taip, kad *Balticai* buvo visiškai vieningi šituo klausimu. Buvo, kaip sakyt... ir „taip, jo“, bet buvo ir vat tokių... kelių greičių momentas, buvo. Buvo kelių greičių momentas. Tai aš nesakyčiau, kad kažkaip, dėl to, kad čia Vilniuj vyko, man kažkas labiau padėjo. Ne. Atsidarė durų, išklausė daugiau ausų – *okei*. Bet daugiau, ne.

Gale dienos, tai vis tiek nepadėjo gauti Ukrainai to, ką Seimas įsirašė į rezoliuciją.

Jo, bet čia jau toks, kaip sakyti, pakankamai objektyvūs dalykai. Nežinau, kas galėjo *betinti* ant to, kad taip galėtų įvykti. Nes, kaip ir minėjau, daug neatsakytų klausimų: ką daryt, vat nuo pakvietimo, kas buvo siūloma, ar ne, pas mus – iki proceso, nu, iki galo, ta prasme. Vat, kas turėjo įvykti - ji toliau atakuojama, ar ne. Mes tiesiog pakviečiam šalį, ją daužo, o mes tiesiog žiūrim, ar kaip? Kas tai yra? Nebuvo tokių... na kaip, aš bandžiau, mes mąstėm, bet į juos nebuvo iki galo atsakyta. Kaip tai atrodys NATO kariniam planavime, ir panašiai. Klausimas, žinai. Klausimas.

Tai dėl NATO, aš čia priekaištų jiems jokių neturėčiau, sakau, mes iškėlėm tą vėliavą, tam, kad gauti kažką kitur. Gavo.

Ta prasme, gauti kažką kitur?

Ginklai, daugiau papildomai, NATO-Ukrainos taryba, ar ne, kažkoks institucinis pakėlimas to santykio, kas ten dar buvo pas juos... Daugiau ginklų buvo paskelbta per viršūnių susitikimą.

Ir *Membership action plan* atsakymas.

Taip, ir *Membership action plan* eliminavimas iš proceso. Bet, klausyk, kol nėra kvietimo, nėra, kaip sakant...

O sutiktumėt, kad tai, kas yra įrašyta Vilniaus deklaracijoje, tai yra savotiškas spaudimas tam, kas turėtų įvykti Vašingtono *summite*?

Taip, taip, aišku.

Ir kad turėtų būti kažko daugiau Ukrainai?

Kadangi atsispirsi nuo šių žodžių, natūralu, kad Vašingtone turi būti stipriau, ar ne? Na, logiška: bent jau pakartota, arba stipriau. Tai, ką per metus padarėm, ar ne. Tai patikėkit, tikrai mes judėsime toliau šioj srity, o kas toliau? Kas toliau, kas toliau. Taip taip, aišku, dėl to žodynas yra be galo svarbus.

Tai dar grįžtant prie Seimo rezoliucijos, nes vis tiek, parlamentinė diplomatija. Jūs ją kažkaip išnaudojot, išvežiojot po sostines, kalbėjot apie ją?

Ne, rezoliucija yra mūsų vidinis elito sutarimas, ko mes norim. O jau po to, žinodami tuos tikslus, mes tos pačios rezoliucijos gal nevežiojom, bet mes realiai važiuom pagal tas linijas, taip, faktas.

Bet vienas iš respondentų dar minėjo, kad kaip tik buvo net raginama, kad ir kiti parlamentai kažką panašaus priimtų ir štai matytųsi, kad čia visi maždaug...

Jo, buvo... Bet mes vieninteliai gal priėmėm, ar ne, tokią rezoliuciją?

Na, to negaliu dabar pasakyti.

Jo, bet žinai, atvirai pasakysiu – sunku mūsų regionui lygintis su tuo, kiek čia mes varėm per parlamentinę liniją. Tik, aišku, parlamentinė linija nėra esminė šitoj vietoj. Ir Vyriausybė, ministrai, ir kariuomenių vadai... tuose parengiamuosiuose dalykuose. Mes tą foną palaikėm tokį, politinio spaudimo, žinai. Reikalingas dalykas. Bet, aišku, sprendžiasi vyriausybiniam lygmeny. Tai taip, taip, aš nesu girdėjęs, kad kitos šalys taip darytų, kaip mes.

O ar jūs saktumėt, kad, na, vėlgi – čia vienas respondentas taip sako – kad galbūt prezidentas štai iki galo neatstovėjo, gal net būtų buvę galima tikėtis kažko ir daugiau Ukrainai?

Geras klausimas. Gal dar buvo galima palaukti... nes vis tiek, procedūros ten tokios įdomios, aš iki galo gal jų nežinau, nes aš pats nebuvau vyriausybiniam lygmeny; kad mes nesutiktume dar prieš Zelenskiui atvažiuojant. Buvo minčių, kad gal palaukim Zelenskio – pasikreips ir tada nuspręsim, žinai, gal atsiras dar kažko daugiau po jo kalbos. Galėjom luktelt. Bet mes labiau pasirinkom, nu *hosto* tokio... moderatoriaus tokio įsitraukimą... būtume vieni, kaip sakoma, vieni likę. Aš nežinau. Girdėjau ir tokių interpretacijų – būtume išvis vieni likę. *Hostini* ir dar vienas lieki, žinai.

Bet man patiko ta URM'o linija daugiau griežta – laužyt, žinai: ne, einam toliau, ieškom... Man tas patiko, stipri pozicija. Jos reikia, o ne tik pasroviui plaukti.

O ką jūs sakytumėt, kaip buvo kas laužoma?

Nu tai mes, kai ateidavo su tekstu, sakydavom: nu ne, ieškom formuluočių dėl Ukrainos – buvo tokių, aš taip suprantu. Tokia buvo esmė. Ir ten, kiek aš atsimenu, buvo tokių kažkokių nesusikalbėjimų – URM'o griežtesnė linija, o prezidentas, kaip *hostas*, minkštesnis. Gal čia dar buvo kažką galima išlaužt, aš nežinau, bet čia toks...

Tai pats NATO biurokratinis aparatas – jums, kaip parlamentarui, turbūt neteko, o gal – teko ir jį kažkaip išnaudoti?

Mes ką darėm dabar, šiais metais irgi planuojam, tai yra – kasmetinę komiteto narių delegacijų vizitą į NATO būstinę, susitikimus su kertinių šalių ambasadoriais. Na, pas SACEUR'ą neprieina parlamentarai. Tada einam – Stoltenbergas pats ne, bet jo pavaduotojas, jo patarėjai; ir tada kai kurie planuotojai, sakykim taip. Tai tokį turėdavom, va. Bet čia mes parlamentarai atvarom, išsakom lietuviškas pozicijas, ir visa kita. Tai va tokia ta sąveika buvo. Aišku, mes tą darėm intensyviai. Nuolat.

Kiek sakytumėt, kad įtakos turėjo tai, kad susitikimas turi konkrečią datą, yra toks tarsi laiko spaudimas – ar tai padėjo, ar kaip tik pakenkė Lietuvai, siekiant savo tikslų? Kad yra konkretūs laiko rėmai.

Ką aš žinau.

Na, pavyzdžiui, kad labiau iš kitų skubama, kad – gerai, sutinkam su tuo, nes tiesiog laiko nėra.

Jo, bet taip neatsitiko, žinai. Nu, iki galo. Jei dėl Ukrainos kalbam. Tai aišku, kad derybų menas yra, tame viskas svarbu – laiko apibrėžimai, visa kita, svečiai, apsilankymai, kad tu turi ten būti... *Hostinančios* šalys – visą laiką yra klausimas, ar tu turi bandyt savo darbotvarkę varyt, ar tu kaip tik turi užtikrinti moderavimą. Nu, mes bandėm, turbūt, *biški* pavaryt. Man patinka. Tai gerai.

Tai lyginant su tuo, kaip Lietuva veikė ankstesniuose *summituose*, tai reiškia, kad sakytumėt, jog mes buvome tokie aktyvesni...

Jo.

...daugiau lyderiaujantys.

Taip. Neišvengiamai tarp aktyviausių buvom. *Punching above your weight*.

Kalbant konkrečiai apie vietą, ar, jūsų nuomone, yra išvis paveiki vieta, kur vyksta *summitas*? Na, kad pamato, koks yra Lietuvos įvaizdis, kad čia krūva Ukrainos vėliavų ir panašiai. Ir kuo tai svarbu?

Taip, yra. Aš nesakau, kad tai yra lūžiai kažkokie; bet, manau, kad tai be galo svarbu. Tu negali iš šitos vietos išvažiuoti su kažkokiu pralaimėjimu, kažkokiom blogom žiniom.

Tikrai visi prognozavo, kad Erdoganas yra *problem-solver*. Paties susikurtą problemą ir tipo Vilniuje mes išspręsim. Ir jisai, pasakysiu, *stoleed the event* – Erdoganas daugiausiai ir buvo. Tai tiesiog atvažiavo, pasakė – pasitvarkysiu. Visi – ooo. Mes tą tvarkėm pusę metų. Nu, žinai. Tai šitoj vietoj tas yra, kad moraliai negali visiškai su blogom žiniom išvažiuoti iš tokios vietos, kur žmonės, vėliavos... nu yra tas spaudimas. Faktas. Kiek jis ten duoda – nu, duoda kažkiek.

O paties mikroklimate svarba, per ką jūs matėt, kad Vilnius jį kūrė, kai lyderiai susirenka į Vilnių?

Tai visi tie masiniai renginiai, vėliavos... čia tas, kai važiuoji per vėliavas – surežisuota buvo, žinai.

Kažkaip prisidėjo ir politikai prie to, kad taip būtų?

Na, mūsų stipri visuomenė, aktyviai remia Ukrainą, kad mums net prisidėt nereikia nieko. Tik remti. Remti ir sakyti – *malačiai*.

Tai ar Lietuvos lyderiai kaip *summito* šeimininkai turėjo kažkokią reikšmingesnę vietą prie stalo?

Nu šiek tiek taip. Leido mums pasibuksuot virš savo svorio.

Pavyzdžiui? Ką leido?

Na, aš manau, kad ta... Rezultato prasme, ar ne?

Taip.

Nu jo, čia klausimas geras. Rotacinis oro gynybos planas iki tol jau buvo suderintas; gynybos planai iki tol buvo suderinti... Ukraina, tai toks labiau gal paguodos formuluotės, ar ne...

Tai dėl kokių sakinių buvo labiausiai plakamasi iki paskutinės minutės? Dėl Ukrainos?

Dėl Ukrainos, dėl *invitation*.

Kiek pati Ukraina turėjo įtakos tam, kaip vyko *summitas* ir kai jam buvo ruošiamasi?

Na, gal būtų turėję daugiau, jei būtume palaukę Zelenskio kalbos, ar ne? Biški nuskambėjo, kai jis taip pamatęs tekstą, jis *nuleakintas* turbūt buvo, jis taigi išreiškė, prieš išvykdamas dar, išreiškė tokį nusivylimą. Tai gal ir nebūtinai to reikėjo. Nes biški pyktelėjo kai kas.

Kai jis *tweet*'ą savo parašė, turit minty.

Taip. Reikėjo biški kitaip.

O ar buvo bandoma štai iš Lietuvos politikų pusės, jūsų žiniomis, kažkaip paveikti diskursą tiek Lietuvos viešojoje erdvėje, žiniasklaidoje, tiek užsienio žiniasklaidoje, kad laimėti tą viešąją erdvę?

Ne nu tai dirbama labai smarkiai buvo su užsienio žiniasklaida; Lietuvos žiniasklaida tai čia nėra, ką laimėti. Tik Pavilionis per TV3 sakė, kad jei Bidenas neįdės *invitation*, aš pasistengsiu, kad jis pralaimėtų rinkimus. Šitą tai atsimenu. Bet čia Lietuvoje nieko laimėti nereikia.

Ar jūs sakytumėt, kad apskriti buvo dar kokių nors išorės veikėjų, kurie galėjo nulemti tai, kaip vyksta *summitas*, pvz., pati Rusija galėjo ką nors padaryti ar ne?

Na, pavyzdžiui, jeigu būtų ką nors grobuoniškai nužudžiusi Ukrainoje tą dieną, tom dienom. Būtų paleidusi bombą į vaikų darželį, pavyzdžiui. Galėjo. Susilaikė.

Bet ar Rusija ir jos toks buvimas tokios, kokia ji yra, iš esmės nelemia to, kodėl nėra tokio sakinio Ukrainai, kokio norėjo Lietuva?

Ta prasme, tai aišku. Jeigu struktūriškai žiūrėt, tai be abejo, vis dar yra suvokimas pas didžiąją dalį vakariečių, kad čia jau pasiektos plėtros ribos NATO, ir Ukraina – tokia pusiau pilka zona. Ir čia reikia atsižvelgti, kiek rusai vertina ją kaip išskirtinę zoną ir čia gali traktuoti kaip provokaciją – kvietimą; kaip dar didesnę branduolinio ginklo panaudojimo riziką... nu va tokius dalykus, ane. Per tą logiką tokią. Tai tas, taip taip. Čia yra idėja, kad Rusija gali turėti *informal veto power on NATO enlargement*. Faktas.

Tai visai apibendrinant – girdžiu iš jūsų, kad jūs prieštarautumėt teiginiui, kad Lietuva, taip jau konkrečiai kalbant, turėjo kažkokį diplomatinį pranašumą.

Kažkiek turėjo. Šiek tiek. Raskim žodį... minimalų. Leidžiantį atidaryti daugiau durų.

Ar sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas ir nuasmeninti duomenys būtų panaudojami tyrime?

Taip.

Mano klausimai susidaro iš keturių dalių: iš proceso, kaip vyko pačios derybos, iš taisyklių, kaip vyksta *summitai*; iš vietos – kad tai yra Vilnius; ir iš išorės veikėjų ir veiksmų – tai žiniasklaida ir V. Zelenskis, pvz. Pirmiausiai, kada jūs sakytumėt, kad viskas prasidėjo? Yra žmonių, kurie sako, kad dar birželį 2022-ųjų, yra, kas į sausį fokusuojasi, kada prasidėjo tos derybos, tai ką jūs įvardintumėt?

Jūs kalbat apie ką, apie komunikatą bendrai?

Taip, Lietuva rezoliucijoje Seimo iškėlė penkis tikslus, tai kada viskas prasidėjo, kad būtų vykdomos derybos dėl tų tikslų?

Na kaip, mes jau Madrido viršūnių NATO susitikime jautėme ir žinojome... Esminis sprendimas dėl Vilniaus iš esmės buvo priimtas jau Madrido užkulisiuose. Mes nežinojom datos, kuri dažniausiai priklauso nuo vieno faktoriaus – Amerikos delegacija, tai yra, JAV prezidentas. Tai tą datą mes gavome gan vėlai, vos ne prieš gerus pusę metų. Vat iš kur yra tiek problemų su pasirengimu, nes pabandyk tu Lietuvoj per pusę metų padaryt konkursus pagal lietuviškas taisykles ir padaryt aukščiausiu lygiu NATO saugumo. Bet politiškai mes jau gi žinojom... Na, gerai – koks mums skirtumas, politikams, ar bus liepos pirmą ar trisdešimtą. Tai mes pradėjom realiai dirbti nuo Seimo, nuo šito Seimo pradžios. Nes praeitoj kadencijoje, būnant opozicijoje, man buvo didžiulės problemos, keliant Linkevičiui klausimą – kodėl mes nekovojam už narystę NATO. Kairioji valdžia iš esmės, kadangi ji plaukė pasroviui, ji buvo susitaikiusi su status quo – o status quo tai yra – nei narystės Europos Sąjungoj, nei narystės NATO Ukrainai. O mes, kadangi revoliucionieriai nuo pat pradžios, jau pirmoj rezoliucijoje, man atrodo, dėl užsienio politikos tikslų, niekam ten per daug nesuprantant, įkaliau Ukrainos pakvietimą į NATO ir pakvietimą deryboms su Europos Sąjunga. Nors tuo metu, tikrai netikėjo, pavyko sutelkt tą daugumą, visi buvo euforijoje, tai pradžia buvo nuo pirmųjų dienų. Parlamentų lygiu, galima sakyti, mes dirbom nuosekliai nuo pat pradžios, ir, aišku, suintensyvėjo tas darbas jau maždaug metus iki *summito*, kai mes iš esmės po invazijos su Kubilium subūrėm suvienytą už Ukrainą – *united for Ukraine* – parlamentinę armiją, galima sakyti, 500 parlamentarų, 40 šalių, bet, aišku, raktinės yra NATO šalys, kurios padarė – va dabar mes

grįžom iš 10 vizito į Kyjivą, nuvežem naivius vakariečius prie fronto linijos – prancūziški, vokiški veidai pabąla, jie nieko nesako, tada įlipę į traukinį jie prašo lietuviško viskio, jie geria ir jie puola į ašaras, nes tai yra žiauru – jie negalėjo patikėt. Ir jie pripažįsta, kad jie klydo Bukarešte ir kad lietuviai visada buvo teisūs. Tai vienas dalykas – emocinis faktorius, antras, ką kartu su Kubilium darėm – mes veždavome įtikėjusių jau grupes į Vakarus.

Aš padariau jau, nežinau, aštuntą vizitą į Vašingtoną, Berlynas, Paryžius, Roma, Ispanija... mes pasidalindavom su Andrium, kur kartais jis važiuodavo, kur aš važiuodavau. Ir rezultatas – nuotrauka va prieš Vilniaus *summitą*, koks gegužės mėnuo – visi, visi parlamentai, visi – pasisako už pakvietimą į NATO. Net Amerikos parašą paėmiau, tačiau, su išlyga, paėmiau Atstovų rūmų parašą, kur buvo respublikonai. Demokratai man nepasirašė. Mano draugas Menendezas, kažkur ten, kuris yra nušalintas, vat sakau, *karma is a bitch* – nepasirašei dėl Ukrainos ir *goodbye* – demokratų parašo vienintelio nepaėmiau ir man tas buvo keista jau. Senatorius Durbinas, kuris irgi yra čia kažkur, man irgi jau kažkaip mykia šmykia, nepasirašė. Ir tada vaizdelis, kurio aš dar nesuprantu iki galo – aš galvoju dar, kad čia šiaip sau, aš dar vis per daug pozityvus ir naivus, taip tikėjausi, kad derybiškai čia labai teisingai demokratai žaidžia, nes realiai, jiems telieka atvažiuoti į Vilniaus *summitą*, jau visi susitelkę – ir jie padaro paskutinį žingsnį, ir, kadangi jau nieko nebeskaldo – tik jų pačių trūksta – šiaip viskas super protingai atrodo. Aš tikiu tuo, nes man čia yra ir Amerikos diplomatai sako – nustebsi, viskas bus gerai, bus to, ko tu nori. Tačiau vyksta tai, ką suprantu jau po *summito* – dešimt dienų iki *summito*, Scholzas skambina Bideniui ir sako: „*no go*. Aš negaliu. Nieko negali būti“. Pasirodo, buvo ne vienas skambutis. Ir ne vienu lygiu. Pliotneris su Sullivanu, pagrindinis patarėjas Scholzo; vokiečiai duoda *no go*.

Bet vokiečiai buvo irgi tie, kurie pasirašė tai, ką vežiojot.

Budestagas. Bet ne Scholzas. Ir va čia mes turime dramą tarp vokiečių URK‘o pirmininko – visas Bundestagas eina į konfliktą su Scholzu, kaip ir daugeliu kitų klausimų. Visais klausimais. Kas įdomiausia, kiek aš suprantu, pakvietimui buvo iš esmės pasiruošęs Kongresas, Valstybės departamentas ir Pentagonas su mumis, *think tankai* – ir Baltieji rūmai visada yra paskutiniai. Bet tas vokiečių *move ‘as* įtvirtino Sullivaną, kuris sako – tu ką, nori dar vieno Bukarešto Vilniuje? Tu nori, kad visi eitų prieš vokiečius ir mes, rusų akimis, susiskaldytume? Ir tada ta linija Sullivaną buvo *empower ‘inta* ir Bidenas atsitraukė. Ir tada jie sutarė su Scholzu, kuris sakė „*no*“. Ir tada viskas sugriuvo. Tai mums nebuvo žinoma iki pačių paskutinių minučių. Mes negalvojom, kad čia vokiečiai pajudėjo. Mes galvojom, kas čia įvyko, išvis nesupratome, nes mums buvo teigta – bus viskas *ok*. Zelenskis buvo šoke. Jis gi čia atvažiavo ant bent kažkokio *wordingo*. Pavyzdžiui, net Macronas *globsec ‘e* gegužės mėnesį faktiškai kartojo identiškai

mūsų žodžius – *open the door, path to NATO* – faktiškai, *invitation*. Ir net Atstovų rūmų, kur buvom birželio mėnesį, buvo *hearings*, kur jie mus pasikvietė – jie mūsų tekstą įrašė prašyme administracijai: prašau atidaryt duris į NATO, prašau *open the path for NATO membership in Vilnius*. Atrodė viskas gerai. Bet faktiškai, apie skambutį sužinojau tik rugsėjo mėnesį. Man pasakė patys amerikiečiai, negaliu sakyti kas, pasakė – „nekaltink tik mūsų, čia mūsų dviejų sostinių žaidimas“. Tokia maždaug situacija Vilniuje. Tas buvo neįmanoma padaryt dėl dviejų sostinių stipriausių, užsispyrimo. Ir dabar yra panaši situacija telkiama dėl Vašingtono, kadangi yra tie patys du veikėjai, kurie tokiu pat vardu mums sako ir net grasina – kad „tu mums sukūrei tai Vilniuje, ir jeigu tu mums bandysi tai sukurt Vašingtone – *we are watching you*, ta prasme, stabdyk arklius“.

Labai įdomu, ar bandysit, bet susifokusuojant į Vilnių – ką Lietuva darė kitaip negu kitų visų summitų metu, dėl to, kad buvo šeimininkė?

Na, manau, kad maksimaliai atidirbom parlamentiniu lygiu, nes žinojom, kad parlamentai yra daugiau mūsų pusėj negu administracijos. Gabrieliūs ir Ingrida maksimaliai atidirbo savo lygiu, tik man Ingrida jau davė, aš tik iki galo nepriėmiau to signalo – kancleris Scholzas susitiko su trijų Baltijos šalių premjerais mėnesį prieš Vilniaus *summitą* ir aiškiai pasakė, pagrasino – jeigu jūs pabandysit padaryti kažką, aš viešai nuneigsiu viską. Ta prasme, jau tada Scholzas leido... bet aš dar nesupratau, kad tai rimta, galvojau, kad čia toks derybinis gąsdinimas.

Nausėda irgi dirbo. Jis, žiūrint objektyviai, laikė liniją iki pat galo, tačiau darė tai netelkdamas koalicijų, negabiai, neaktyviai, darė tai po forma – važinėjo. Važinėti yra viena. Sugebėti įtikint, sutelkt koaliciją, bendraminčius važinėt su visu kitu, pasitelkiant, kad tavo žodžius perimtų visos kitos šalys – jis to tiesiog nesugeba ir niekad nesugebės. Todėl, kai jis pajuto Vilniaus *summite*, kad *we have a problem at the highest level*, kai tai pasakė tiesiai amerikiečiai – nors mes atlaikėme iki paskutinių minučių, mes faktiškai tekstą kėlėm iki *summito*, nes aš pats buvau Bukarešto, žinau, kad viršūnių susitikimuose kompromisai atrandami ryte – mes tą, kaip narius juos įvardinom, nors *MAP'q dropinom*, šeštą valandą ryto. Ir aš irgi tikėjausi, kad Nausėda garbingai perims estafetę ir pratęs ją iki ryto – jis tą gali daryti, nes *konkliūzijos* tvirtinamos tik kitą dieną. Ir aš buvau visiškai šoke... aš stoviu, vėliavos keliamos... įdomiai vėliava stringa ant stiebo Lukiškių aikštėj. Jinai stringa ant stiebo ir, simboliškai, supratau, kodėl ji strigo – nes prieš pakilimą ant podiumo, Zelenskis dar sėdi „Narutyje“ – Nausėda asmeniškai duoda sutikimą. Jis *dropina* kovą. Aš negaliu patikėt, aš stoviu ir klausau Zelenskio kalbos – aš suprantu, kad jis įsiutęs, kaip ir aš. Ir šitas aukčiausias, *whatever*, nesikeikiant, vadas – jis dropina kovą. Todėl Bidenas pas jį net neateina į priėmimą. Tai tu nors išlaikyk tai iki priėmimo. Prie tavęs Bidenas atšliauš.

Tai jūs sakot, ko Lietuva nepadarė, tai neišnaudojo to laiko...

Absoliučiai. Prezidentas neatlaikė įtampos net minutę. Nu, gerai – penkias minutes gal atlaikė įtampą. Kai mes jam perdavėm visą paketą, mūsų juodą parlamentinį, vyriausybinių darbą – perdavė va tau ant stalo – tavo estafetė – kalkis su visais aukščiausiu lygiu, nes jau nebegalim eiti į tą vietą, ten yra tik vadai – jis *dropina* tai. Aš apakęs, aš piktas, aš einu *intervus* dalinu, aš negaliu patikėt, kaip taip galima žaist... Ir klaidą Nausėdos parodo tai, kad pas jį net neateina aukščiausias žmogus. Su juo Bidenas net nesusitinka. Pirmą kartą NATO šalių istorijoje JAV prezidentas nesusitinka su Baltijos šalių vadovais. Visada NATO rėmuose JAV prezidentas susitinka su Baltijos šalių vadovais – tai yra religija, tai yra konstitucija, tai yra signalas rusams. Nesusitinka. O kam? Tai jis *dropino* viską. Kas jis toks? Žaidimas baigtas. Kodėl verta? Kam reikia? O įsivaizduoji, jei priėmime tu stovi kietai, laikaisi – ir dar prie tavęs ateina tikrasis pasaulio politinis lyderis Zelenskis, už tavo nugaros stovi dvidešimt valstybių vadovų ir sako Scholzui ir Bidenui – nekartokime Bukarešto klaidų – pažiūrėkit, su mumis tauta... o aš, kaip prezidentas, einu į rinkimus – nieko negaliu padaryt, aš noriu laimėt – aš turiu politinį interesą – suvažinėk mane gyvą. Jeigu jis taip būtų pasakęs, ryte vokiečiai ir amerikiečiai būtų atnešę kitą tekstą. Jis būtų bent centimetru geresnis. Tas centimetras kartais gali reikšt labai daug šitoj kovoje. Tai va, čia – mano neviltis su mūsų vadovu, kuri, tiesą pasakius, sena ir ji tęsis iki galo. Čia niek padaryt negaliu.

O iš kitų NATO lyderių, kitų valstybių ar paties NATO aparato, jautėsi kažkoks kitoks bendravimas su Lietuva, galbūt kitoks įtraukimas dėl komunikato teksto, dėl to kad mes buvom šeimininkai?

Nu taip, nes mes iš tikrųjų padarėm maksimumą. Reikia suprasti, kad istoriškai, paprastai, NATO komunikatai būna *sudraftinami* mėnesį iki NATO *summito*. Jokių dramų nevyksta *summituose*. Vyksta šampanas, pokalbiai, nuostabūs dalykai. Labai retai – taip vyko Bukarešte ir beveik vyko Vilniuje – tai buvo dramatiškai tęsiama iki galo. Ir tai pažeidžia NATO etiketo taisyklės, nes tie laukiniai lietuviai kartais eina iki galo. Bet mes nenuėjom iki galo. Mes nuėjom iki Nausėdos. Ir čia buvo mūsų galas. Čia galima taip į antraštes.

Bet iki šiol Vašingtone visi supranta, kas tai darė, ir visi iki šiol bando paralyžiuot mus iki Vašingtono. Bet mes dirbam toliau ir dirbsim toliau.

O kaip NATO generalinis sekretorius veikė, ar jį bandėt kažkaip išnaudoti, palenkti į savo pusę?

Taip, NATO generalinis sekretorius realiai buvo mūsų pusėje, jis bandė padėti, kuo galėjo. Kas yra žiauriai neįprasta, aukščiausiu lygiu mums bandė padėti Macronas. Ta prasme – Macronas. Prancūzija. Kuri mus blokavo aukščiausiu lygiu Bukarešte. Macronas mus gynė nuo Bideno Vilniaus susitikime. Mums padėjo įprastiniai sąjungininkai, šiek tiek švelniau britai, nes Sunakas, nes jis nėra Johnsonas – tiesiog asmeniškai jis nevaldo tos temos taip gerai, bet tikrai britai stovėjo su mumis, Kanada irgi stovėjo – vėlgi, tas dabartinis jų premjeras penkiasdešimt procentų jėgos varo... Islandai su mumis žvėriškai stovėjo, lenkai... Žodžiu, turėjome mes visokių vidinių problemų, bet jeigu amerikiečiai būtų ėję su mumis – Scholzas būtų sutikęs, nes Scholzas yra labai proamerikietiškas ir mes tą žinojome. Todėl mus labai nustebino ta amerikiečių išdavystė. Nes mes puikiai žinojome, kad jei Bidenas tą žingsnį padarys – Scholzas sutiks. Nes jis žiauriai gerbia Ameriką. Ir tai neįvyko. Tame ir demokratų nuodėmė, kaip sakant, Obamos laikų – jie bijo eskalacijos. Tai yra labai sena, kvaila demokratų baimė. Respublikonai yra karo partija – jie gąsdina, per jėgą tai daro – todėl mus ištraukė iš šito mėšlo, atsiprašant, respublikonai – tiek Bušas, tiek Reiganas. O jie bėga. Čia yra jų bėda, bet dabar jie supranta, kad jie faktiškai pralošinėja rinkimus, jie prašo mūsų balso Amerikoje – lenkų, lietuvių, ukrainiečių, visų kitų... o aš sakau, įdomu – mainais už pakvietimą. Bet dabar yra, jų vanagai, yra tokia Sally Painter strategija, kuri mus atvedė į NATO, ji dabar dirba su mūsų bendruomenėm – ne veltui Čikagoje daro demokratai savo konvenciją, nes nori paimit mūsų balsą – ji dirba į tai ir aš sakau, *okei* – pakvieskit, žiūrėsim. Mike'as Carpenteris grįžta į Bideno administraciją iš Vienos ambasadoriaut, McFall'as kuris čia buvo... yra tokių, mažumos demokratų, kurie mąsto kaip aš, ir jie bandys Bideną padaryt istorinį žingsnį Vašingtone, nes kitaip jie tiesiog negaus mūsų balso. Mes manytume, kad jie mus pardavė kartu su ukrainiečiais. Tai jie praloš rinkimus.

Lietuva vetuos deklaraciją?

Kurgi tu vetuosi su Nausėda, nieko nevetuosi tu su juo. Ta prasme, nieko. Jeigu nieko nedarysim – šiuo metu neįvyks nieko. Ir jeigu nieko nedarysim šiuo metu – Ukraina praloš šiais metais. Tokioje situacijoje esam. Yra problemos tarp demokratų su šita eskalacijos baimė ir neturėjimo *end game* plano, įskaitant baimę narystės NATO, manytu, kad narystė NATO sukels karą, kas yra absoliučiai priešingai – taip kalba tik Putinas nuo Miuncheno 2007-ais metais. Ir yra respublikonų žaidimai, kuriuos mes žinom, Kongrese – tai problemą turim abejose Amerikos pusėse ir... bet čia jau, ta prasme, kita tema.

Grįžtant prie paties derybinio proceso NATO viršūnių susitikime Vilniuje. Rezoliucija Seimo, kuri buvo priimta balandžio 6 dieną – kaip suprantu, tai buvo toks naujas praktinis žingsnis,

priimti rezoliuciją, kur įtvirtinti tikslai prieš *summitą* – kodėl jis buvo reikalingas ir kaip jis išnaudotas buvo?

Mes bijojome, kad Nausėda neatlaikys įtampos. Ir todėl, visais balsais, priėmė rezoliuciją. Bet jis atlaikė įtampą iki tam tikro lygio, kaip sakiau. Jis tikrai, iki to lygio, kai jam buvo perduota estafetė, jis ją atlaikė. Jis galėjo neatlaikyti. Bet neatlaikė paskutiniu metu ir, ta prasme, atlaikyti Amerikos ir Vokietijos „ne“ – nėra lengva, bet jis galėjo bent iškentėti tam tikrą laiką ir tas būtų sukūrę tam tikrą rezultatą, bet jis to nepadarė. Bet, kita vertus, mes pasiekėm kitą rezultatą – ten gi buvo penki punktai. Iš esmės, keturis mes pasiekėm, įskaitant – stebuklas įvyko – dėl vokiečių brigados. Vokiečiai, sakiau, kad vokiečiai, išskyrus Scholzą, buvo su mumis. Panaši situacija Amerikoje. Niekas nesupranta kaip, bet Pistorius priėmė šį sprendimą dėl brigados, neatsiklausęs per daug Scholzo. Jis jį paskelbė ir įtvirtino. Manau, kad vokiečių analitikai suprato, kur viskas juda ir jie priėmė istorinį sprendimą prieš Vilniaus *summitą* ir įtvirtino faktiškai, nu, galima sakyti, tame kontekste priėmė, bet tai yra nacionalinis sprendimas, įgyvendinant NATO planus – tai tas padėjo sutelkti, nes, atsiminkim, kad dėl tos vokiečių brigados, mes irgi, kaip parlamentarai, kaip vyriausybė, kaitinom orą, nu nežinau, praktiškai, nuo Madrido. Madride mes jau žiauriai dirbom, kad būtų pakeltas nuo bataliono iki brigadų lygio buvimas – pavyko – bendra sėkmė. Tada, jau kai gavom bendrą lygį, tada jau ant vokiečių buvo spaudimas – tai jūs ir būkit ta brigada. Ir dar čionai tame Vokietijos forume, atsimenat, kada vyko dramos – vokiečių ambasadorius tą neigė – bet gi gavosi. Tai dar vienas pasiekimas, nes realiai dabar su ta amerikietiška drama, faktiškai vokiečiai perims ukrainiečių gynybą. Čia yra ateities istorijos dalis. 60 procentų vokiečių mąsto, kad ukrainiečiams pralošus, jie turės ištraukti su rusais. O jie žino karą, geriau negu niekas, su rusais. Ir jie ruošiasi karui, ir jie ruošiasi lyderiauti, tai... Vilniaus... vokiečiai irgi yra labai rimtas Vilniaus rezultatas, kuris toje dramoje su Amerika yra nelabai įvertinamas, matomas, bet jis turi milžinišką reikšmę ateity, nes gali būti taip, kad mes turėsime juos ginti be Amerikos ateity.

Penktasis punktas iš rezoliucijos, kur kalbama apie NATO ir Indijos ir Ramiojo vandenyno valstybių praktinį bendradarbiavimą – man teko girdėti tokių indikacijų, kad tai buvo įrašyta kaip mainai amerikiečių širdžiai sušvelninti. Ar tai yra tiesa?

Ne, tai yra irgi labai ilgalaikės strategijos dalis, kurią mūsų partija įsirašė net prieš Seimo rinkimus. Mes puikiai suvokiame, nes šita partija Lietuvoje yra užsienio politikos partija, kuri turi didžiausias smegenis užsienio ir saugumo politikoj, nes gi jau nuo Trumpo laikų matėsi, kad Kinija yra svarbiausia Amerikai. Nėra svarbesnių priešininkų, nei priešas numeris vienas – Kinija. Visi kiti dalykai yra antraeiliai, palyginus su šita grėsme, kuri gali sunaikinti Amerikos lyderystę pasaulyje. Tiesiog

sunaikinti. Ir Kinija oficialiai tai deklaruoja kaip tikslą. Tai labai natūralu, kad mūsų partinėj programoj, mes įsirašėm – nuo Baltarusijos iki Taivano – puikiai suprasdami. Tiesiog Lietuva labai ilgai to nesuprato, bet mes jau prieš rinkimus supratom, kad, jeigu mes norime, kad Amerika būtų mūsų kovose – turime įsitraukti į jos kovas, už jos lyderystės išlaikymą, nes jos lyderystės praradimas yra dalinai ir mūsų saugumo ir nepriklausomybės praradimas.

Tai šiuo atveju, tai tarsi yra tas derybinis svirtas, įtraukti į Seimo rezoliuciją...

Tai, bet tai, tos derybos, čia buvo tiesiog atspindys tos kovos, kuri buvo ir Taivano atstovybės pavadinimas, ir *Indopacifik*... mes gi buvom pirmieji, kurie su Amerika *Indopacifik* strategiją pasirašėm sąmoningai – tai leido mums ekonomiškai išgyventi, ir, netgi, sakyčiau – nugalėti, įveikti daugumą kaimynų – bet ir tai atvėrė visas duris Vašingtone. Visas duris Vašingtone. Net Baltuosiuose rūmuose, kurie mums buvo ir išlieka problema dėl Ukrainos pakvietimo, bet dėl čia – dėl *Indopacifik* – Amerika buvo su mumis. Ir iki šiol, realiai tai yra, taip – vienas iš derybinių svirtų, kuriuos mes turime. Mes turime daugybę kitų ir juos nuolat naudojame. Yra Izraelis – pirma karta. Negalim sakyti, kad mes jį naudojame derybiškai, bet mes čia istoriškai stovime Izraelio pusėj dėl visko, kas įvyko Lietuvos žemėje – jie turi visą Kongresą ir visą Senatą. Antri yra Taivanas, kurį turi maždaug 200 kongresmenų su savim; tada yra Lotynų *lobbies* – 150 kongresmenų. Tai, visais šitais klausimais, ir dar pridėkim mūsų gynybos finansavimą jau seniai virš dviejų procentų – mes esame ne tik Trumpui, net ir Trumpo akimis – ideali valstybė, kurią reikia ginti ir rodyti kaip pavyzdį kitiems. Net mūsų mylimi lenkai, iki šiol statė ir žiūrėsime, ar statys, į Pekiną, o ne ant Taivano – „Huawei“ daiktai yra pirmi Varšuvos sostinės – ir tai nepatinka Amerikai.

Tai, siekiant palenkti amerikiečių širdis prieš NATO susitikimą Vilniuje, visi šitie dalykai buvo kažkaip išnaudojami.

Bet supraskit, kad tai nebuvo dėl Vilniaus susitikimo. Tai yra dėl mūsų išgyvenimo. Visi šitie dalykai buvo daromi dėl strateginio Lietuvos išlikimo. O pakeliui buvo ir Vilniaus *summitas*. Ta prasme, tai yra nuosekli šitos Vyriausybės, Lietuvos politika, kuri, duok Dieve, bus tęsiama po rinkimų, nes, jeigu mes atsitrauksim nuo Taivano – tai išimsim pagrindinį... mes niekad nesitrauksim nuo Izraelio dėl įvairių priežasčių, bet jeigu atsitrauksim nuo Taivano ir pulsime Kinijai į glėbį, tai bus milžiniška klaida.

Jei bendresnį žvilgsnį užmestume, jūs sakytumėt, kad Lietuva turėjo diplomatinio pranašumo, nes viršūnių susitikimas vyko Vilniuje?

Ir dėl Vilniaus, ir manau, kad mes, kaip visą laiką, šokom tris kartus virš savo bambos, nes sutelkėm iš esmės visus prieš Ameriką, o tai yra daug. Mes nepaėmėm tik Scholzo ir Bideno aplinkos. Mažai Lietuvėlei su dviem milijonais tai padaryt, turėt visus pietiečius, turėt prancūzus, turėt pusę Vokietijos, turėt visus kitus – tai yra daug.

Bet kas tai lėmė, kaip būtent jūs pritraukėt juos?

Parlamentai, Vyriausybės darbas. Ta prasme, šitas partijos pirmininkas mėgsta užsienio politiką, Ingrida – mėgsta užsienio politiką ir buvo daroma viskas, ko reikia jos vykdymui. Nu, mes čia Seime irgi tą labai rimtai mėgstam. Ir ta parlamentinės diplomatijos korta, atsiminkim, kad yra mūsų unikalus privalumas – net gi diplomatijos neturėjom, o šitas Užsienio reikalų komitetas varė tą darbą su senuoju Landsbergiu nuo pat pradžių. Parlamentas atvėrė mums kelius į daug kur. Tai mes tą kortą žiauriai gerai žinom, tie raumenys jau trisdešimt metų kaip treniruojami. Tai to Amerika gal nelabai tikėjosi, na, aišku, dar asmeninės patirtys, būnant ambasadoriais, per Kongresą veikia, nes Valstybės departamente yra 70 tūkstančių žmonių – paimt tiek yra sunkiau nei paimti šimtą senatorių. Ar ten 400 kongresmenų. Bet senatas svarbiau, nes ji sprendžia apie NATO ir ėjimą į karą. Tai buvo lengva, paimi Kongresą, kuris yra aukščiausia planeta Vašingtone – tuo nieks netiki Rytuose, bet ten iš tikrųjų parlamentas yra svarbiausias. Jeigu kongresmenai susitelkia – niekas negali pasakyti nieko. Administracija, visi kiti... net ir Baltieji rūmai. Net architektūriškai masonai pastatė taip tą Vašingtoną, kad ta *Freedom lady* Kapitolijaus viršų yra aukščiausias taškas Vašingtone. Jai paklūsta visi. Tauta valdo Ameriką. Tai tą supratau ir veikia per Kongresą visą laiką, aišku, pasitelkiant Lietuvos politikus, Vytautą Landsbergį – visi pas mane šniūrais tą savaitę važiuodavo, tai aš tą instrumentą naudoju maksimaliai ir toliau tą darau. Du vizitus padariau į Vašingtoną, pirmasis buvo tas *Magnificent seven* pavadintas – prancūzai, britai, kanadiečiai, čekai, ispanai ir lietuviai – nu įdomus variantas; dabar antrą kartą, kaip *nordikai*, *baltikai*, dabar trečia kartą reikės važiuoti su Veimaru, su vokiečiais. Tas yra unikalu, niekada Lietuvos istorijoje tai paukštai nesam nuėję su parlamentine diplomatija. Bet čia žinai, savigyra. Bet tai yra Achilo kulnas Amerikos, nes jeigu tu palenki Kongresą – ko ukrainiečiai nepadare iki šiol – čia jų esminė problema – kad jie rytietiškai mano, kad jei Zelenkis pasakė – Amerika klauso. *No*. Turi veikti su Kongresu ir su respublikonais, kurie ir yra problema. O kadangi veiki *zelenskiškai*, *bideniškai* – tu stovi tik demokratų pusėj ir kaip šuniukas esi prie kojos – respublikonus tai siutina. Čia jų milžiniška struktūriška problema, kurią jie turi spręsti, mes bandom jiems padėti suprasti.

O kaip apskritai sakytumėt, kokia buvo Ukrainos įtaka NATO viršūnių susitikime Vilniuje, rezultatams jo, kiek ji lėmė?

Zelenskis, aišku, yra kaip ir Reiganas, aktorius – padarė viską kaip asmuo su savo fantastine charizma, su savo fantastine charizma, savo *appealu* į Kongresą, į mediją – jis padarė viską, kaip prezidentas, bet pasikartosiu – nepadarė visko, nepadarė parlamentinės jėgos su visa opozicija. Kodėl mes laimėjom savo mūšį, nes čia labiausiai sėdėjo – čia, šiaip, Brazausko stalas – čia labiausiai sėdėjo kairieji socdemų politikai, mes kartu su jais veikėm, Kubilius dirbo su Kirkilu – judėjom kaip Lietuva ir tai daro žiauriai fainą įspūdį. Vokiečiai panašiai juda, dėl to Bundestage krikdėmai dabar palaiko socdemus ir ten paprastai tos esminės partijos juda kartu. Lenkijoje taip nėra, Ukrainoje taip pusiau nėra – jų klaida iki šiol. Jie nelabai... Iš Rytų atvykę žmonės nelabai supranta, kaip gali parlamentai valdyti valstybes, tai yra sunkiai suvokiama tema. Dabar vyksta supratimas, Stefančiukas pradėjo važinėti, bet jis yra vienas Stefančiukas. Daug ten yra spalvų ir jos visos turi šviest tom mėlynom, geltonom spalvom. Visos važinėti ir dirbti sunkiausiais atvejais. Žiūrėkit, kiek sunkiausių atvejų tapo mūsų draugai – olandai, kurie buvo rakštis vienoj vietoj – tapo vieni iš didžiausių draugų, ta prasme, skandinavai, beneliuksas... prancūzai. Kur jūs girdėjot ispanus, portugalus, graikus... Gerai, vyksta Orbano problema, mes ją kažkaip sprendžiam. Bet realiai – niekada mes taip vieningi nebuvom. Nėra Rytų-Vakarų, nėra Pietų-Šiaurės, yra žmonės, susirūpinę, kaip Europa, kad nesugriūtų visas mūsų kortų namelis. Esam kaip 42 metais – jau Cherchillis telkė armijas, bet pas mus dar neatėjo Ruzveltas. Tai, aš manau, kad jei dabar gerai padirbėsime, jei bus atpalaiduota ta parlamentinė jėga, jei vokiečiai sutelks savo lyderystę – amerikiečiai sugrįš, tik sugrįš po rinkimų. Tada mes laimėsime.

O jei kalbėt apie žiniasklaidos pasitelkimą, ne tik kad Lietuvos, nes Lietuvos pozicija akivaizdi buvo, bet užsienio, kad įrėmintume *summitą* taip, kaip norisi, kad būtų *summitas*, kur Ukraina gauna kvietimą ir t.t. – ar tas buvo daroma?

Buvo, aš manau, pakankamai. Aš manau, mes paėmėm ir parlamentus, žiniasklaidą, paėmėm *think tankus* – smegenis mes paėmėm. Mes nepaėmėm dviejų sostinių aukščiausiu lygiu. Bet... arba mes paimsime dabar arba po rinkimų. Tai yra tik laiko klausimas. Čia yra faktiškai tik laiko klausimas. Mes jau prieš Prahą 2002 metais žinojom, kad būsim pakviesti į NATO. Čia yra laiko klausimas.

Jau dabar vyksta toks lūžis, kad faktiškai, čia tik klausimas, ar Bidenas bus toks protingas, kad ryšis įveikti savo kairiausius žmones... ten yra visokie sandersai, kurie nenorėtų priimti Ukrainos, bet ar jis ryšis strategijai, kad paimti centrą Amerikos ir paimti mūsų balsus? Ir mums reikia tuos balsus duoti – nes tikrai bus istorinė asmenybė, kuri faktiškai kaip ir von der Leyen Europos Sąjungoj, taip ir Bidenas Amerikoj, pradėjo paskutinius akmenis į laisvos ir nedalomos Europos sukūrimą per Ukrainą; o jeigu jis to nepadarys, o čia yra jo asmeninis sprendimas – tada mums teks tą daryti su Trumpu.

**Tai ar Lietuva, sakytumėt, išskirtinai daugiau stengėsi dėl to, kad susitikimas vyko Vilniuje?
Ir dabar, tarkim, štai Vašingtone bus, ir ar dabar, na, darom truputėlį gal mažiau, ne taip aktyviai?**

Tikrai Lietuva darė išskirtinai daug. Aš manau, tikrai iki šios Vyriausybės pabaigos, darys tą su bet koku kitu *summitu*. Mes tikrai tęsim savo pastangas, tik matau... Nausėda iki Vilniaus *summito* bent formaliai veikė. Jis tikrai važinėjo į NATO sostines. Ne visas, ne visur jį priėmė. Bet dabar jis tiesiog nedaro to darbo, jis važinėja, Šiluvos keliais vaikšto, renka balsus, šoka šokius, žinai. Ta prasme, viskas – jis totaliai išsijungė. Ir jis dar asmeniškai išjunginėja tą instrumentą apie ką tik ką kalbėjom. Aš galiu papasakot apie britės pokalbį su ukrainiečiais, britė – URK‘o pirmininkė – sako ir čia labai įdomiai: ji kreipiasi į ukrainiečius ir sako – jūs Londone neturit ambasados jau daugiau nei pusę metų. Ar jūs suprantat, ką jūs darot? Jūsų nėra britų Parlamente, nes žemesnio nei ambasadoriaus lygio pareigūno nepriima parlamentari. Aš tikrai nepriimsiu antro, trečio žmogaus, esu super užsiėmęs žmogus. Tai ką tai reiškia – Nausėda šiuo metu išjunginėja mūsų kasdienį darbą su parlamentais. Aš negaliu kasdien būt Amerikoje ir visur kitur. Ir tuoj mes iki Vašingtono *summito*, jei taip toliau bus, išjungsime savo darbą su parlamentais maždaug trečdalyje NATO valstybių. Tai jis jau ne padeda, o pradeda trukdyt. Čia jau šitam lygy nieko nebesitikiu. Be to, atsiminkit, kai vyks drama Vašingtone, o ji gali vykti, nes yra kitų šalių, kurios kovoja, lenkai įsijungia, nes jie yra europiniai – Sikorskio kalba vakar Jungtinėse Tautose muša visur hitus, jis yra pfff... F-16 šitoj kovoje. Jam nėra lygių. Nes PiS‘as – rėmė mus, bet nedalyvavo aktyviai. Mes *leadinome* iki Vilniaus *summito*. Dabar, manau, perima lyderystę lenkai. Mes dalyvaujam šalia, nes mūsų prezidentas dėl rinkimų jau veikia nežinia ką; jis net nėra faktorius, nulis tiesiog – iškerpam iš žaidimo. Nors, pavyzdžiui, NATO *summituose*, net ir Estijoje daugybė atvejų dalyvauja premjerai... bet čia pamirškim šitą temą, čia EVT ir t.t. Nežinau, ar prancūzai tęs tą kovą; Macronas tęs. Macronas kviesis mus, kad mes įkvėptume prieš Vašingtono susitikimą. Vat įdomus gali įvykti lūžis Vokietijoje, nes vokiečiai supranta – po velnių, jei amerikiečiai neatsibus – jiems teks priimti pirmą smūgį. Jie yra karinis mūsų stuburas. Jie ginkluojasi ir yra didžiausia karinė jėga. Jeigu du procentus pasieks, jie yra trečias didžiausias karinis biudžetas pasaulyje. Tai aš kažkaip tikiu, kad vokiečiai gali atsibusti ir tikiu, kad Bidenas, kuris netikėjo, kad gali pralošti Vilniaus susitikime, tikrai netikėjo – dabar mato, kad gali neturėti kitos kadencijos ir jis gali suprasti, kad Vašingtonas yra jo paskutinė gulbės giesmė šiame gyvenime. Tai jis gali priimti gerą sprendimą, jei jo draugai ir patarėjai priims, tai aš dar neatmetu galimybių – apibendrinsiu, ką Carpenteris pasakė – mes galim priimti sprendimą pradėt lyderiauti šitam procese, nes tai, kas vyko iki šiol – yra nenormalu. Lietuviai lyderiavo? Ta prasme, *come on*. Be Amerikos šito sprendimo nebus. Jeigu Bidenas apsisprendė lyderiaut, sukuriant konsensuą dėl *Article 5* Ukrainai – tai bus padaryta. Tai negali nebūt padaryta be Amerikos, kuri yra du trečdaliai NATO. Tai mes esame

arti to. Arba mes šitą idėją parduosim iki galo ir amerikiečiai išspręs tai iki galo; vokiečiai taip bijo išgyvenimo, kad jie paklus, lenkai jau normalūs, sutvarkys vengrus – o mes pasiruošę. O jeigu ne, kita ranka pradedam dirbti su *Herritage foundation* ir Trumpu.

Man teko girdėti iš kitų respondentų, kad tai, kas nugulė į Vilniaus komunikatą, yra spaudimas iš dalies Vašingtono susitikimui – kad turi būti kažkas geriau, negi nebus kažko geriau pasiūlyta. Ar jūs sutiktumėt?

Sutinku, viskas yra spaudimas Vašingtonui, nes Amerika jaučiasi labai blogai. Amerika jaučiasi kalama prie kryžiaus, sėdi paskutinėse eilėse, bijo išeiti į priekį, nes juos sumuš visi europiečiai. Visi europiečiai, faktiškai, yra vieningi ir mato Amerikos nelyderystę – mato Wilsono, Ruzvelto tokį neveikimą, kuris paprastai atveda iki pasaulinių karų. Amerikiečiai tą gerai supranta, bet kol kas, su savo kūnu negali nieko padaryti, nes yra rinkimai. Ji tikrai ateis gelbėti pasaulio, tuo tikiu šimtu procentų, tik klausimas yra – kada. Ir kiek mums tai kainuos. Jei jie tą supranta Vašingtone – tai neįvyksta drama, neįvyksta pasaulinis karas, jie neturi savo Perl Harboro. Jei tai nebūna padaryta Vašingtone, jei aš būčiau rusas ar kinietis – tai aš jiems padaryčiau Perl Harbor, per tą laiką susirinkčiau pusę pasaulio ir žiūrėčiau, ką Trumpas pasakys. Gal Trumpas pripažins tą situaciją, o gal ir ne – čia irgi toks *gamblinimas* – jie padarys klaidą. Ir aš amerikiečiams sakau – pažiūrėkite, įdomiai vyko *Middle East* konfliktas, po Vilniaus *summito*. Kaip jūs galvojat, jeigu būtumėt parodę jėgą Vilniuje – ar įvyktų Artimųjų Rytų konfliktas? Ar tos jėgos būtų pajudėjusios į šventąją žemę ar ne? Aš manau, kad nebūtų. Čia mano teorija. O dabar pagalvokime, kas įvyks, jeigu Vašingtone nebus parodyta jėga, kaip nebuvo parodyta Bukarešte ir užtruko du mėnesius, kad pajudint tankus į Sakartvelą. Aš manau, kad bus dar baisesnė situacija, jei parodysim silpnumą Vašingtone ir tada laukime, tikrai laukime dar vieno karo kažkur ir žiūrėkime, kur jis įvyks ir kokios pasekmės bus. Tą amerikiečiai irgi gerai supranta ir nežinau ar jie bus tokie protingi padaryti tai, ko jie niekada nėra padarę – tokioj situacijoje priimti teisingą sprendimą ne paskutiniai iš visų, o maždaug per vidurį. Paprastai, vis dėlto, istorija rodo, kad jie išnaudoja visas galimybes jo nepriimti ir priima paskutinį. Taip įvyko su Wilsonu Pirmam Pasauliny, ir taip įvyko su Ruzveltu. Kol kas istorinė tendencija rodo, kad jie darys klaidas iki galo.

Paskutinį klausimą turiu. Tai, kad *summitas* vyko Vilniuje ir kalbant apie pačią vietą, kaip mikroklimatas buvo kuriamas – vėliavos Ukrainos visur kur; kaip manot, ar tai galėjo turėti kokios nors įtakos valstybių lyderiams, delegacijoms, kažkaip nuomonę keisti į Lietuvai palankesnę pusę ar ne?

Aš manau, kad tie *chartai*, kurie eina, mūsų paramos Ukrainai, kur esam čempionai; tas tikrai įtvirtino mūsų įvaizdį kaip tokios laisvės sostinės. Visais galais imant, Taivano, Baltarusijos, ar dabar – kovos už Ukrainos laisvę istorijos – Vakarų akyse, šiaip, mes turim labai gerą įvaizdį. Net ir tie, kurie nesutiko su mumis, t. y., Bidenas – nu vis tiek jų akimis mes esame kosmosas. Jie net supranta, kodėl mes tai darom, jiems tiesiog neišeina šiuo metu dėl visokių dalykų priimti tą sprendimą. Manau tai ir atitinkamai didina mūsų globalinį prestižą – žiūrėkit, kiek ambasadų mes... Linkevičiaus laikais, aš skaičiuodavau, ambasadas, kurios buvo uždarinėjamos Vilniuje, jos traukėsi iš mūsų. Mes buvom ne žaidėjai, mes buvom nieko, nieko įdomaus nedarėm, plaukėm pasroviui. Tiesiog daug šnekėjom ir Linkevičius didino savo populiarumą „Twitteryje“. Dabar mes darom, prisidedam prie pasaulinės politikos. Ta prasme, aišku, konservatoriškai per daug pritempiu, bet kaip senasis Landsbergis pakeitė istoriją – anūkas Landsbergis daro istoriją. Dėl Kinijos, dėl kovos už Ukrainą – tai nėra tik jis, tai yra visa komanda, ir Ingrida, ir t.t. Nepavykęs Vilnius visų smegenyse tampa problema, kuri bus išspręsta. Vilniuje mes užkaitinom visus – vokiečiai, prancūzai, didžiulė dalis amerikiečių pasipiktino tuo, kas įvyko Vilniuje ir tai bus išspręsta ateity. Klausimas – ar Vašingtone, geriausiu atveju, ar dar praėjus metams su geru Trumpu ir tai su visom jo bėdom – bet tai įvyks. Nes kitaip Amerika praras dominavimą pasaulyje. Kitaip rusai su kinais sukurs savo konclagerius visam pasaulyje. Su tuo mes negalim sutikt iš esmės. Vilnius taps *legacy*. Vilnius tikrai padarė istoriją. Klausimas, ar jos kūrimą tęsim po spalio rinkimų.

Bet ar tai bus galima išnaudoti Lietuvai kaip diplomatinį pranašumą ateityje – kad štai, čia buvo, visi čia buvo, visi matė, kaip čia gerai – ar čia yra toks kaip įvaizdžio gerinimas, kurį bus galima paskui kažkaip išnaudoti.

Manau, kad taip, nebent mes šimtu procentų nuo to kurso nūsūsksim. Įsivaizduokit, yra galima situacija, kad čia bus išrinkta daug visokių žemaitaičių, vėgėlių; sustiprins savo pozicijas visokie valstiečiai...jeigu autokratiją iš esmės mėgstančios politinės jėgos įsitvirtins Seime – tai su tokiu prezidentu, kuris niekada neturi savo stuburo jokiais klausimais ir neturės, prisitaikys prie bet ko – tai viskas priklauso nuo mūsų, realiai. Tai tu gali užbaigti šitą istoriją labai greitai, jeigu išsirinksi... tikrai, diametraliai priešingas jėgas. Gali būti tarpiniai visokie variantai. Bet jeigu ne – jeigu bus kažkoks tęstinumas, gal ne toks intensyvus, bet palaikomas – tai yra tikimybė Lietuvai tapti tokia, tam tikru *klondaiku* ateities pasaulio, nes jeigu mes laimim kovą – nuo Baltijos iki Juodosios jūros bus mūsų pasaulis, kuris yra žiauriai... didžiulė potencija jame. Jis bus pertvarkomas pagal mūsų principus. Ir mums bus be galo dėkingas *Indopacific* pasaulis, kuris yra kitas *targetas*, kuris yra 70 procentų pasaulio ekonomikos. Jie čia pradeda dėt kiaušinius – Indijos ambasada po 30 metų svarstymų atsidaro čia, būtent

mūsų laiku, pietų korėjiečiai atvažiuoja, japonas paskiriamas, kuris yra verslininkas. Mes pirmą kartą istorijoje aplenkėme estus su šita savo politika. Nes lenkai, estai, visas regionas – eina mūsų keliu į *indopacifiką*. Nes supranta, kad nėra jokio biznio su Kinija, išskyrus deficitą, pralošimą strateginį ir šiaip, atsiprašau, bet Kinija yra esminis Rusijos sąjungininkas kovoje su Ukraina. Tai jeigu tai bus tęsiama – susikuri milžiniškus tiltus į ateitį, kurių, aš tikiuosi, net ir labiau pragmatinė valdžia nesugriaus, nes tai atimtų saugumo stogą ir dalį ekonominės gerovės iš mūsų. Bet jeigu ateis specialiai tam kuriami blogiukai – pažiūrėkit į Vėgėlės kampanijos vadovą – Besagirskas ar koks jis yra – Kinijos lobistas. Jis yra didžiausios imperijos lobistas čia. O jei dar pridėt su rusų įtaka... Žemaitaičiai, ta prasme, jis *sharino* Tuckerio *postus* ir sakė – čia yra jėga. Sudėk Žemaitaitį, Vėgėlę... jeigu jie pradeda įtakoti daugumą – mes... mes galime tapti Vengrija. Lenkai vat tik išvengė to. Jie laimėjo savo mūšį ir dabar jie sako – *chebra*, fu, mes laimėjom, bet dabar ateina jūsų eilė – jeigu jūs pralošiat, tai tikėtina, kad rusai veršis ne tik per Latviją, bet ir per jus, nes esat labai svarbūs – Kaliningradas, Suvalkai. Grįžta ta pati terminologija. Jeigu mes pralošiam savo vidinį mūšį, mes tampame po truputiuką būsimos agresijos auka. Tai čia kalba konservatorius. Su visiškai iškreiptu mąstymu, bet jis yra pagrįstas diplomatine patirtim. Tai, žiūrėsime.

Respondentas nr. 6. Interviu atliktas 2024 02 27.

Ar sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas ir nuasmeninti duomenys būtų panaudojami tyrime?

Taip.

Mano klausimai susidaro iš keturių dalių ir jų esmė – atsakyti, ar Lietuvai suteikė diplomatinį pranašumą tai, kad susitikimas vyko būtent Vilniuje, nuo proceso pradedant. Kas pirmas pradėjo teikti komunikato juodrašį? Kiek Lietuva dėjo pastangų būti pirmąją, kad pakištų tekstą ir savo idėjas.

Tai gal dėl paties proceso, dėl pradžios – viskas vyko daug anksčiau nei Briuselyje ar Vilniuje. Pati idėja rengti *summitą* Vilniuje, ji gimė maždaug 2020-aisiais metais. Reikėjo įdėti daug pastangų diplomatinį pačiame NATO, kad įtikinti sąjungininkus, kad šį kartą susirinkti, pirmą kartą reikėtų susitikti Vilniuje, nes tokio renginio dar nebuvo buvę. Turėjome ES viršūnių susitikimą, bet tai yra kas

kita. Tai, sakykim, mūsų diplomatinis darbas link Vilniaus *summito* prasidėjo gerokai anksčiau nei 2023-ieji metai.

Antras dalykas, kai prasidėjo po Madrido, kas buvo 2022-ųjų metų vasarą, kai prasidėjo galvojimas apie vilnių, kas pakito dėl to, kad mes buvome šeiminkai būsimo viršūnių susitikimo, tai, kad iš tikrųjų, mus, Lietuvos diplomatus, ir ypatingai Briuselyje, įtraukė į įvairiausių ratelius, kuriuose mes nebūdavom anksčiau. O tie rateliai yra labai svarbi diplomatinio darbo dalis, kada tuose rateliuose, mažose grupelėse yra išsikalbama iki smulkmenų, atvirai ir ten paprastai gimsta daug tokių neformalių sutarimų, susitarimų, kas po to yra įgarsinama oficialiai per derybas į mikrofoną. Tai mums tas krūvis dalyvauti tuose rateliuose tikrai išaugo labai stipriai, vos spėdavom suktis su ambasadoriumi vaikščioti vakarais, dienomis į tuos ratelius. Tai būdavo ir vieši, ir nevieši. Tai iš tikrųjų buvo didžiulis pokytis nuo to, kas vykdavo iki tol, kol nebuvome šeiminkais.

Kas tuose rateliuose buvo? Amerikiečiai, vokiečiai?

Taip, iš principo, didžiausi žaidėjai, tie, kurie ir turi didžiausią svorį derybose: ir amerikiečiai, ir vokiečiai, ir britai, prancūzai, visada; ir turkai tie patys. Būdavom tuose pagrindiniuose rateliuose, kur vykdavo identifikavimas siekinių, tikslų, galbūt sutarimas dėl tam tikrų dalykų, kurių nedarysim, ne tik dėl to, ką darysim. Tai būdavo didžiausios šalys, kurios priiminėja sprendimus.

O tai, kad įtraukia – yra viena – gerai, galim išklaudyti, kas kalbama. O kaip tuomet, ar mūsų kitaip juose klausėsi? Labiau atsižvelgė? Pavyko kažką įdėti į lūpas kitiems?

Na, tai be abejo, nes jeigu dalyvaut nerezultatyviai, tai, turbūt, nėra prasmės ir dalyvauti. Tai viena yra gerai, kada iš anksto pradedi pratinti prie tų vadinamųjų *heavy policy*, nes jie ir iki šiol mus vadina, kad Lietuva ateina su *heavy policy issues*; NATO apskritai, kada yra rengiami sprendimai – niekas nemėgsta jokių siurprizų. Turi būti klausimas ypatingai paruoštas, nes tai yra vienintelė organizacija, kuri kalba apie karą, apie gynybą, kuri, kaip čia vaizdžiai pasakyt, kurios piliečiai gali būti pasiųsti mirti už kitą šalį. Tai sprendimai visada yra sunkūs ir nemėgsta niekas siurprizų. Dėl to ratelių paskirtis ir yra išsikalbėti, kaip sakant, signalizuoti su kuo ateisime kaip savo prioritetais, kad ir susirinkti neigiamas reakcijas, adaptuoti savo poziciją, galvoti apie variantus B ir C. Tai ne tik leidžia išgirsti jiems, ką Lietuva atsineš, bet tai leidžia mums suvokti, kokia yra jų pozicija ir pasiruošti mūsų argumentus, atremiant jų, pavyzdžiui, skeptišką nuomonę. Nes tai yra idealus pasiruošimo laikas. Tol, kol tau nereikia derėtis dėl formuluočių, tu tiesiog, kaip mes sakom – purenam dirvą, ruošiam dirvą sprendimams. Nes iš tų ratelių, kas gaunasi – po to visi išsiskirstom ir visi rašo ataskaitas į sostines, signalizuoja, kad lietuviai, ar

nordikai, ar dar kažkas ateis su vienokia ar kitokia pozicija, jų sostinės pradeda apšilinėti, duoda instrukcijas atgal – mes susirenkam, ruošiamės kontrargumentams ir t.t. Ir taip vienas ratelis po kito, ir žiūrėk – kas atrodė kažkada visiškai neįmanoma arba tabu, žiūri, kad žmonės pradeda panašiai kalbėti. Tik galbūt ne taip maksimaliai, kaip tu nori, bet užuominos prasideda. Tai, aš galbūt atsiminsiu apie priešakinę gynybą – kada dar pavasarį, 2023-ųjų metų tai buvo absoliutus tabu, kai Lietuva pasiūlė, bet ilgainiui kalbant, kalbant, kalbant – mes jau vasarą tų pačių metų tą priešakinę gynybą įtvirtinom Madrido sprendimuose. Tai čia yra dalis diplomatijos.

Tai ar į tuos ratelius visada paprastai įtraukiami tų valstybių diplomatai, kurios yra šeimininkės NATO susitikimų? Ar čia kažkoks buvo išskirtinis Lietuvos įtraukimas?

Na, aš manau, kad įtraukimas, be abejo, buvo sąlygotas mūsų šeimininkės vaidmens, bet apskritai paėmus, galiu pasakyti, kad Lietuvos balsas tarp sąjungininkų Briuselyje yra labai svarus. Labai svarus ir dažnai netgi sakoma mums, kad mes buksuojamės ne savo svorio kategorijoje.

Kiek prie to dar prisidėjo tai, kad buvo užnugaris ir Bukarešto aštuntuko?

NATO politinėse ir karinėse derybose visada yra rateliai. Bukarešto aštuntukas, Šiaurės Baltijos šalių ratelis, *Quadas*, tai yra, keturi didieji, *kvintas* plus penktasis, tada įvairiausi yra – Centrinė Europa, Vakarų Balkanai... tų ratelių yra daugybė. Visada yra gerai, kai už tavęs yra kažkas arba tu remi kažką, savo vienmintį – pvz., latvij ar ten rumuną, bulgarą ar tai lenką – visada tavo balsas yra stipresnis. Nes, einant vienam, neturint užnugario – gali kovoti, bet tai yra sunkiau tau atlaikyti viską. Bet tada, kai tu išgauni iš skirtingų salės kampų paramą, skirtingais žodžiais, bet kalbant apie tą patį – tai tiesiog. Kaip sakant, diplomatija yra įtikinimo menas.

Tai ar tos paramos jautėsi daugiau tiek iš tų savo ratelių, tiek iš štai tuose rateliuose, kuriuose Lietuva buvo įtraukta dėl to, kad mes buvom šeimininkai? Ar jautėsi, kad – „na gerai, jūs šeimininkai, tai mes tą jums duosim“?

Ne, dėl šeimininkiškumo, kaip minėjau, visi NATO sprendimai per *summitus* yra labai didelio svorio. Dėl politiškai, kariškai ir taip toliau. Tai grynai derybinio rezultato kontekstu, mano vertinimu, mes daugiau svorio neįgijom. Ta prasme, mes vienodai, kaip Lietuva, kovodavom – ar tai būtų 2019 metų Londonas, ar tai būtų Briuselio *summitas* 2021, ar 2023-iaisiais Madrido *summitas* – mes visada vienodai kaudavomės. Ar mes visada vienodai pasiekdavom? Iš principo, taip. Vienodai, sunkiai, bet pasiekdavom, iš principo, tai, ko siekdavom. Tai ar mums šiuo atveju Vilniuje buvo duota daugiau nuolaidų – mano asmeniniu vertinimu, ne. Tiesiog mes buvom daugiau įtraukti pačiame žaidime ir tai

mums suteikė tiesiog daugiau derybinių kozių. Bet ir kitiems jų suteikė, buvimas tuose rateliuose, nes mes aiškiai komunikuodavom, kokie mūsų prioritetai.

Girdžiu tarsi jūs sakytumėt, kad Lietuva pati nieko išskirtinio, kitaip, negu kituose summituose, nedarė – viską darė tą patį, tik štai dar buvo tuose kituose rateliuose.

Tai be abejo. Tai negali nieko kito daryti, nes visa NATO mašinerija yra tokia pati. Tas pats generalinis sekretorius, tas pats sekretoriatas, tos pačios šalys narės su savo pozicijom – tai, kad vieta yra ne Briuselis, ne Madridas, o Vilnius – tai, mano vertinimu, neįtakoja sprendimų svorio ar kokybės. Taip, išvados tada daug galima užfiksuoti tokių simbolinių dalykų dėl to, kad *summitas* vyksta Vilniuje – tai, kad, pavyzdžiui, fiksuojama „tai, kad mes susitinkame Vilniuje pirmą kartą istorijoje...“ – ta prasme, Vilniaus vardo paminėjimas tuos visus metus ir paskui baigiamajame apskritai visas lyderių pareiškimas yra vadinamas „Vilniaus viršūnių susitikimo komunikatas“ – ir tas Vilnius, Vilnius, Vilnius, Vilnius – jis liks šimtui metų į priekį. Tol, kol NATO gyvuos. Vilniaus yra visur daugiau arba Lietuvos. Paskutiniai paragrafai kalba apie dėkingumą viso Aljanso Lietuvos valstybei už svetingumą, už suorganizavimą ir t.t., tai, kad Lietuva padarė milžinišką darbą priimant, apnakvyndinant ir protokolu užsiimant... bet pats turinys, ką sąjungininkai sutarė – ką darysim su grėsmėm, ką darysim su partneriais ir t.t., mano vertinimu, tai mums kažkokio privalumo derybinio nedavė, nes visi derybininkai tiesiog derasi, kaip ir lietuviai derybininkai, visada vienodai – kur besusitiktumėm, nesvarbu, yra esmė.

Visų dar klausiu dėl Seimo rezoliucijos, kur balandžio mėnesį buvo įvardinti penki Lietuvos tikslai – brigada, Ukraina, du procentai ir pan. Ar jūs sakytumėt kad ši rezoliucija buvo kažkaip išnaudojama? Ar pastebėjot to efektą? Ar kažkas atkreipė dėmesį, neatkreipė? Vienas respondentų sakė, kad taip, buvo vežiojimo į sostines, įkalbinėjimo irgi kažką panašaus priimti.

Tai be abejo, kad buvo efektas, tai pirmiausiai efektas yra visai valstybei – visoms valdžios grandims, kurios formuoja poziciją ir važinėja ir daro diplomatiją; labai gerai, kad viename dokumente galima rasti visus Lietuvos prioritetus – tai palengvina visiems darbą ir iš visų prioritetų, manau, kad kai kuriuos pasiekėme šimtu procentų. Na, o dėl Ukrainos, aišku, kadangi tai buvo iš principo sunkiausias variantas, bet vis tiek mes pasiekėme daugiau nei buvo pasiekta iki šiol. Konkrečiai turiu omeny – tai, jeigu tai pačiai Lietuvai ir kitoms valstybėms stojant į NATO reikėjo atlikti namų darbus, vadinamus, narystės veiksmų planą, tai Suomija ir Švedija įstojo realiai be jų – ir kodėl be jų – na taip, ratifikacija užtruko, bet tai – visiškai politiniai procesai – jiems nereikėjo to *membership action plan*, kurio reikėjo mums. Kodėl joms nereikėjo – todėl, kad jos buvo visiškai pasiruošusios narystei NATO per sąveikumą, per pajėgumą, per praktinius dalykus – o politiškai visi buvo pasiruošę juos priimti. Dėl to narystė jiems

įvyko super greitai. Tai, kas įvyko Vilniuje – tai panaikinti šitą reikalavimą, kuris buvo išrastas dėl Rytų Europos stojimo į NATO – tą narystės veiksmų planą – jį panaikinti Ukrainai. Nes sutarė sąjungininkai – čia ir mūsų pastangų dėka – kad iš tikrųjų Ukraina yra tiek karine prasme dėl karo su Rusija, tiek dėl visokių reformų darymo pasiruošusi, kad jai MAP'o nebereikia. Tai, aš manau, dėl visų prioritetų, kurie buvo iškelti Seimo rezoliucijoje, mums pavyko stipriai pajudėti į priekį – mes pasitvirtinom regioninius planus, mes užtikrinom tą priešakinę gynybą; mes matom, kas vyksta su vokiečių brigada – o tai išplaukia iš NATO sprendimų; mes panaikinom, kaip jau minėjau, MAP'ą Ukrainai, Baltarusijos grėsmės atitinkamai yra atspindėtos ir t.t. Tai, manau, kad su ta rezoliucija viskas gerai – padėjo siekti rezultatų ir konsolidavo institucijų jėgas, veikiant dėl tų prioritetų.

Teko iš vieno respondento girdėti kritikos prezidentui, kad jis galbūt neatstovėjo paties *summito* metu dėl Ukrainos – nežinau, ar jūs galėtumėt tai ar patvirtinti, ar paneigti, kad čia gal jis galėjo labiau atstovėti?

Tai visi stovėjo, visi derybininkai stovėjo iki paskutinės minutės, bet galiausiai yra sutariama dėl tokio teksto, dėl kurio yra sutariama sąjungininkų. Iš principo, nėra nei vieno NATO viršūnių susitikimo, kuris nesibaigtų tam tikrų dokumentu. Manau, kad paėjom stipriai į priekį ir padarėm maksimum, ką galėjom.

O kaip Lietuva išnaudojo patį NATO biurokratinį aparatą, galbūt jautėsi, kad jie labiau klausosi, NATO pareigūnai, kurie atsakingi už *summitą* yra ar ne?

Klausosi ko?

Lietuvos.

Na, mes juos išnaudojom, kaip ir visada išnaudojam – maksimaliai. Tai žinome veikimo kanalus, turime platų ryšių tinklą taro visos NATO biurokratijos, visus pažįstame vardais ir tikrai reikia mums... jau ir tuo metu, kai NATO komunikato tekstas buvo absoliučiai pradinėj fazėj. Tai, priklausomai nuo žmogaus, jie gali tave labiau suprasti, ar mažiau suprasti. Bet dienos pabaigoj – vis tik viską sprendžia ne biurokratai, o derybininkai prie stalo. Tai yra, šalys narės arba sąjungininkai, kaip juos vadinam NATO. Tai šitoj vietoj vadinamieji sekretoriato darbuotojai ar biurokratai yra tiesiog derybų rezultatų fiksuotojai ant popieriaus. Jie turi didelį vaidmenį prieš išeinant komunikatui, pateikiant jo pirmąjį projektą; jie turi didelį vaidmenį formuojant kompromisus, kuriuos mes pasiekiame salėje, bet jie nesikiša į patį kompromisą. Dėl to turi sutarti sąjungininkai. Jie gali būti labai naudingi fiksuojant patį kompromisą – t. y., jo *wordingą* – žodis šen ar ten ir padėti šitaip pervargusiems derybininkams suguldyti

tekstą – bet mintis turi neišplaukti. Jie negali nei iškelti ambicijos, nei negali jos sumažinti, nes kiekvienas žiūri savo – ir visada, jeigu blogas tekstas, jį ištiesins. Tai yra buvę, kad man pačiam šie biurokratai padeda labai, bet čia buvo labiau prieš Madridą, kada po naktinių derybų, ir ne po vienu, o dešimčių, tiesiog mintys neplaukia, bet jie puikiai supranta tavo signalą, ko reikia ir jie jaučia, kad salėje yra palaikymas – ir jie atneša tau siūlymą ir pasitikrina, ar mes taip galim įrašyti, ar tai plauks su Vilniumi. Tai tikrai, jų vaidmuo ne formuojant politinę valią, o užrašant, kas yra sutarta salėje, yra didelis.

O paties generalinio sekretoriaus Jenso Stoltenbergo – ar su juo kažkaip buvo labiau bandoma užmegzti to ryšio?

Visais lygiais ir visada.

Jensas Stoltenbergas tai yra ambasadorių lygio pašnekovas ir mūsų atstovybė, mūsų ambasadorius visais lygiais - tiek su generaliniu sekretorium, tiek su jo kabineto vadovu, tiek su kitais ambasadoriais – na, tai tiesiog neįmanoma yra išpasakoti, tai yra darbas, neršimas dieną naktį, rytą-vakarą, 24 valandas per parą, septynias dienas per savaitę, stengiantis įtikinti ir kas yra gerai su šituo generaliniu sekretorium – kad jis yra už pokytį, jis yra už naujas politikas. Jeigu jis mato, kad to reikia sąjungininkams, Baltijos šalims, lietuviams, Ukrainai. Tikrai, Aljansui pasisėkė, kad turim toki generalinį sekretorių.

O iš kitų valstybių kas jautėsi, kad turėjo didžiausią įtaką? Čia, aišku, greičiausiai atkartosite ir tai, ką jau iš daugelio kitų girdėjau, kad tai buvo Vokietija ir JAV.

Tai be abejo, kiekvienos šalies balsas, ta prasme – vienas „ne“ – ir niekas neina. Tiesiog, jeigu kalbam apie sunkiausius klausimus, apie tuos, kurie reikalauja pajėgumų, įsipareigojimų, politikos pokyčių – be abejo, kad iš principo didžiausią svorį turi keturios šalys. Bet, kaip minėjau pradžioj, mūsų svoris ten yra milžiniškas. Su mumis ten labai skaitosi ir labai mus vertina dėl mūsų atkaklumo. Bet žodis ar amerikonų „prieš“, ar prancūzų „prieš“ – na, jis praktiškai yra lygiavertis. Lygiai taip pat ar brito, ar vokiečio „ne“ yra toks pats. Tiesiog vieni derybininkai, vienos šalys susifokusuoja ant vienu klausimų, kiti rodo lankstumą – kiti susifokusuoja ant kitų klausimų, tada pirmieji rodo lankstumą. Čia priklauso nuo klausimo – ar tai yra politinis, ar karinis; ar tai Ukraina, ar Baltarusija ir t.t.

Tai kaip manot, jeigu gaučiau progą pašnekėti iš kažkurios B8 šalies, ar jos pasakytų, kad Lietuva buvo ta, kuri labiausiai bandė *leadinti* tai, kas turtų būti komunikate, pvz., Ukrainai?

Žinote, tai yra labai subjektyvu, kaip žmonės jaučiasi ir kaip jei vertina. O jų vertinimas, ypač, išsakomas pašnekovui – va, jums – jis gali būti absoliučiai subjektyvus. Na, nori išaukštinti savo diplomata, nori išaukštinti savo pozicijas, ar ne; natūraliai tada tų kitų pastangas galbūt šiek tiek

amortizuoja. Bet Lietuva buvo viena tų, kuri teikė krūvas rašytinių siūlymų visose derybų stadijose, kuri dalyvavo ir kvietė į ratelius, kuri stimuliuo politinę valią; tą patį, žinoma, darė ir rumunai, ir lenkai – galbūt kitais kampais, kitais greičiais. Ar jie mus įvertintų kaip lyderiais? Aš nežinau.

Bet Lietuva taip elgėsi kiekvieno *summito* metu – Madridas, ar kažkas kitas...

Taip, taip.

Įdomu, nes iš vieno respondento girdėjau, kad taip – šiuo atveju mes elgėmės aktyviau nei bet kada anksčiau; nes jei nuolat taip darytumėm – tai ateitų laikas, kai mus nustotų girdėti.

Ne. Priešingai – Aljanse girdi tik, kaip čia – aktyviai protingus arba protingai aktyvius. Jeigu tik kiti derybininkai pajaučia, kad neturi ką pasiūlyti, kad blefuoja arba, jeigu pajaučia, kad neisi iki galo – tave nurašo. Aš galiu pasakyti, kad derybos realiai galiausiai įvyko tarp Lietuvos ir kelių didžiųjų. Visi kiti, realiai, suskliaudę ausis, klausėsi, kas bus. Bet taip yra visada. Taip buvo prieš Madridą, taip buvo prieš Londoną 2019-aisiais, taip buvo 2023-aisiais prieš Vilnių.

Tai, jeigu mes kalbam apie kažkokį diplomatinį pranašumą, tai jūs sakytumėt, kad – na, vat vienas respondentas irgi kalbėjo – kad atidarė daugiau durų. Tai čia irgi galim tuos ratelius taip suprasti?

Taip, jeigu respondentas referuoja į formaliąją, koridorinę diplomatiją – taip, tai mes juose buvome. Ar tai pakeitė mūsų sėkmės istoriją? Nežinau.

Jeigu tuomet dar į vietą susikoncentruotumėm, ar jūsų nuomone, išvis turi tai reikšmės – pvz., atvyko čia diplomatai, jau *summito* dienos – ir mato tas Ukrainos vėliavas ir visa kita – ar tai yra svarbu, sprendžiant jau prie stalo – ar pritarti komunikatui ar ne?

Man išvažiuojant iš *summito* Vilniaus, britų derybininkas, britų kolega, atsisveikinant „Litexpo“ pasakė – *impressive* – tai, ką mes matėm Vilniuje, tuos tūkstančius žmonių – akivaizdu, kad tai ne Vyriausybės, ne valstybės nemokamai išdalintos Ukrainos vėliavos, o žmonės savanoriškai ant balkonų, ant langų, ant stulpų sukabinę – tai yra *impressive*. Ir jie tada supranta, pasipildo jų kraitelė, kad mes tą darom ne dėl kažkokių kitų išskaičiavimų, o tiesiog, kad mes tą jaučiam, kad taip reikia daryti – atsiranda galbūt daugiau pagarbos mums, bet tai niekaip nepakeičia jų nacionalinių pozicijų. Ta prasme, jį paveikė kaip asmenį, jis labiau, galbūt, klausys argumentų, bet ar jo pozicija iš jo sostinės ir instrukcija jam pasikeis – greičiausiai, ne.

O požiūris į Lietuvą ateityje, va – Vašingtono *summitas*?

Tai, be abejo, tiesiog mus traktuoja ne kaip blefuotojus. Nes tą jie supranta, kad tai yra realu – kad mes esam arti Rusijos, arti Baltarusijos, kad lietuviai myli ukrainiečius, kad mes visa širdim už Ukrainą – kad dėl to mes kovojam, nes suvokiam tą šitaip ir anaip – bet ar tai jų derybinėse pozicijose atsispindi kaip derybininko – nu, sunku man pasakyti, greičiausiai, ne.

Tai ar skiriasi Lietuvos diplomatų vieta prie stalo dėl to, kad jis vyksta Vilniuje, ar visi sėdėjo taip, tarsi tai būtų Briuselis?

Nesiskiria.

Niekada nesiskiria?

Ne. Mano, diplomato, vieta nesiskyrė.

O pati mikroklimato reikšmė, įskaitant tą patį maistą, nes gilinantis į tai, ką rašo...

Labai svarbu. Tas yra labai svarbu. Ta prasme, tai yra labai svarbu Lietuvos, kaip atsakingos renginių rengėjos įvaizdžiui. Nes visi lygina buvusį *summitą* su dabartiniu vykstančiu. Ir tikrai buvo tokių vertinimų, kad „*well beyond Madrid*“. Ta prasme, nes mes patys tam Madride kai buvom, buvom tokiam pačiam kaip Expo centre, naktis, palikti be transporto, be maisto... parvykti į viešbučius, kaip norim, o čia – viskas veikė, kaip laikrodis. Maisto netrūko, vandens netrūko, transportas į ir iš „Litexpo“ centrų, nepriklausomai, nuo valandos – buvo; maistas viso *summito* metu buvo, gėrimai gaivieji – buvo, tai yra labai svarbu, nes tu nežinai, kada baigsi, kada pradėsi, kada susitiksi su delegacija. Tas atidumas, dėmesio skyrimas kiekvienai logistikos protokolo detalei – buvo super svarbu. Bet tai nepakeičia teksto.

Tai gal ateityje irgi gali būti, kad – va, čia lietuviai gerai varo.

Ne nu tai mes galim gauti renginių, bet ar iš to gaunasi didesnė politika? Nežinau.

Galbūt patį tą žiniasklaidos ir viešojo diskurso išnaudojimą dar aptarkim. Lietuvoj, kaip vienas respondentas sakė, to specialiai pasitelkti labiau nereikėjo, nes čia ir taip visi ant to paties puslapio; o užsienyje, pvz., kad formuotūsi toks naratyvas, kokio Lietuva nori matyti *summite* – ar tai buvo kažkaip daroma?

Be abejo, buvo daug daroma ir aš manau, kad apskritai, Lietuvos vardas, NATO vardas, Vilnius – skambėjo nuo Australijos iki bet kurios kitos šalies. Buvo daug kampanijų, buvo daug ministro vizitų, buvo daug kitų valstybės vadovų vizitų. Manau, kad Lietuvai tai reklamos atnešė tiek, kiek, turbūt, sudėjus visus metus mūsų nepriklausomybės.

O ar tai irgi gali, tas naratyvas turėti svarbą, vis grįžtant prie derybų klausimų. Tai, kad kažkur suformuoja – na, Australijoje gal ne tiek svarbu, nes ne NATO valstybė, bet...

Ne, tai yra partneris. Gal kiti pašnekovai jums kitaip pasakė, bet aš pasakoju, kaip pats jaučiau, iš savo patirties – kad vyko Vilniuje pasaulis sužinojo apie Vilnių labai daug. Pamatė ir man kolegos sakė, kad „mes čia grįšim su šeimom, nes mes čia buvom 1990-aisiais metais, čia viskas atsinaujinę, gražu, miela, švaru, saugu ir t.t.“ – ar tai persikėlė į derybinį mandatą? Greičiausiai ne.

O einant link pabaigos, dėl Ukrainos vaidmens ir pačio Zelensko, jo „Twitterio“ įrašo, nes teko girdėti vertinimų, kad amerikiečiai jau buvo ant ribos visiškai išbraukti sakinį ir tą, kuris jau yra deklaracijoje, koks yra – ar taip buvo ir tai reiškia, kad jis iš esmės gali daryti įtaką derybiniam procese?

Aš turbūt grįšiu prie bendro pasakymo, kad derybos vyksta tarp sąjungininkų. Lietuva ėjo su stipria pozicija, buvo šalių, kurios turėjo tokią indiferentišką poziciją, buvo šalių, kurios mums oponavo. Mes pasiekėm tai, kas buvo realiai įmanoma. Bet koks išorinis spaudimas – aš nežinau, ar tai turi poveikį derybininkams, nes tekstas tuo metu jau iš principo buvo išrašytas.

Tai pačią *summito* dieną visas tekstas buvo, liko visiems pritarti ir kažkokių super karštų diskusijų nebevyko?

Summito metu derybos vyko. Ir iš vakaro, prasidedant *summitui*, ir pirmą *summito* dieną, jeigu neklystu, pat šeštos gal valandos vakaro, vyko derybos.

Kodėl?

Tai yra normalu.

O ar tikrai? Nes skaitant apie istorinius, ankstesnius, na, aišku, tada ir mažiau NATO valstybių buvo, *summitus*, tai ten būdavo taip, kad viskas sutarta ir lyderiai normaliai net nežino, kas ten parašyta toje deklaracijoje, nebesigilina.

Gal čia yra du dalykai: lyderiai žino arba nežino. Lyderiai turi žinoti, nes jie pasirašo. O sistema turi veikti taip, kad lyderis ir žinotų, ir suprastų, koks yra procesas, kaip viskas vyksta, ir koks yra šalies įsipareigojimas, nes tai nėra šiaip tekstas – tai yra šalių įsipareigojimas. Tai, jeigu kažkurioje šalyje sistema neveikia, tai už tai atsakyti negaliu; bet Lietuvoje visi žino, visi supranta ir yra visiškai sinchronas. Kodėl Lietuvoje vyko derybos dar per *summitą* – tai yra normalu, Madride vyko lygiai taip pat, prasidėjus sesijai, mes sėdėjom derybų kambaryje. Prieš Londoną, taip, užbaigėm trys dienos prieš – bet tai buvo taikos meto

sąlygos, tai nebuvo komunikatas, tai buvo tiesiog Londono deklaracija iš trijų lapų. Tai yra visiškai didžiulis skirtumas tarp to, kas fiksuojama komunikatuose. Va čia yra tas esminis skirtumas tarp komunikato ir deklaracijos. Deklaracija yra trumpa politinė deklaracija, dažniausiai – šventinė, kad buvo Londone ir ką sutarėm prieš tris dienas; ir kas yra Madride, kas yra Vilniuje. Nes tiesiog žmonės nebūtinai tempia iki paskutinės minutės, tikėdamiesi išspausti – tiesiog – nėra ir nėra, ir nėra konsensuso, kurį tikimasi pasiekti kitą valandą, kitą dieną, kitą, galbūt, savaitę. Yra buvę pavyzdžių, kada skrendant į Čikagą lėktuve derybininkai derėjosi. Tai čia nėra vieno kurpaliaus.

Respondentas nr. 7. Interviu atliktas 2024 03 06.

Irašysiu mūsų pokalbį, bet Jūsų pavardės savo tyrime nenaudosiu.

Gerai.

Mano klausimai prasideda nuo Lietuvos tikslų, kurie buvo įvardinti Seimo rezoliucijoje – ar jūs jautėt, kaip Lietuva juos komunikavo, tuos penkis tikslus? Dėl brigados ar Ukrainos? Ar vyko pokalbiai su Lenkija, kad šie tikslai taptų bendrais?

Pirmiausiai, kad tai buvo Lietuvos tikslai – taip, tai buvo aišku. Ar jie buvo tinkamai komunikuojami, manau tai labai sunkus klausimas, nes tai nėra pasiūlymai, kurie aptarinėjami ambasadose. Tai daroma kiek kitaip.

Labiau NATO lygmenyje.

Taip, todėl manau, kad tai nėra formatas, kuriame diskutuota dėl sprendimų viršūnių susitikimui.

Taip, bet tam, kad užsitikrinta būtų, jog jūsų šalis suprastų viską...

Taip, manau, kad taip buvo.

Su jumis buvo komunikuojama apie viršūnių susitikimą, apie tikslus.

Taip, taip. Na, tai nebuvo Lietuvos-Lenkijos ypatingos derybos, kurios vyko čia. Bet, žinoma, mes buvom viena misijų, į kurias buvo kreipiamasi dėl sprendimų, dėl deklaracijų, tai buvo labai aišku. Žinoma, mes viską siuntėm savo misijai.

Kokiais metodais Lietuva bandė paveikti Lenkiją, kad ši būtų ant to paties puslapio su Lietuva, ar tai nebuvo reikalinga?

Vėlgi, ne man pasakyti, kaip tai veikė, nes diskusija dėl viršūnių susitikimo deklaracijos nevyksta tokiu būdu.

Gerai, tada užduosiu atvirą klausimą: ką jūs galit man pasakyt apie viršūnių susitikimą ir būdus, kaip Lietuva siekė savo tikslų, ką matėt iš savo pusės?

Na, nelabai daug. Tai, ką ir norėjau pasakyti. Aš galiu tik pakartoti, kad tai nėra būdas, kaip tai veikia, apskritai. Ne dėl šios misijos čia, bet, manau, kad taip yra taip pat ir su kitomis NATO valstybių misijomis.

Lenkijos delegacija atvyko čia, tikriausiai jūs, galbūt, neabejotinai, kontaktavote su jais – ir jie matė, kaip atrodo Vilnius, Ukrainos vėliavas ir panašiai – ar tai buvo paveiki aplinka, sprendimams, kurie buvo priimami? Ar jautėt tai?

Aš galiu jus nuvilti, nes tai nevyksta šitaip. Žinoma, iš vienos pusės, mes gyvename simbolių kupiname pasaulyje ir simboliai yra svarbu. Absoliučiai. Nėra diskusijos, visi tai matė ir mato dabar. Ir žinoma, pirmas įspūdis, kaip Lietuva elgiasi dėl karo Ukrainoje, Rusijos agresijos ir jūsų požiūris į NATO, o taip pat, ir ES plėtrą – tai nėra kažkas, kas yra tik matoma, tai nėra tik įspūdžio klausimas, bet taip pat ir žinutės – ir ši žinutė yra perduodama ne tik mūsų misijoms, bet ir visoms užsienio reikalų misijoms, vyriausybėms.

Tad, iki tam tikro lygio, tai yra aišku ir visi žino ir Lenkijoje, kad Lietuvai šie dalykai labai rūpi. Ir tai, apie ką jūs kalbate, kaip miestas atrodė, kiek Ukrainos vėliavų buvo matoma, kaip kalbos ar deklaracijos iš Lietuvos politikų prasideda – galite būti tikra, kad jau pirmame sakinyje kažkas visada skambės apie Ukrainą. Visada. Nesvarbu, kokia tema paliečiama – ar keliai, ar laivai, ar žemės ūkis, ar gynyba, ar saugumas – taip yra visada. Taigi, tai yra aiški žinutė. Aš manau, kad negalim pasakyti, kuri dalis yra pagrindinė šioje žinutėje, bet žinutė yra aiški.

Bet ar jūs sakytumėt, kad šalis, kuri yra NATO viršūnių susitikimo šeimininkė, turi kokį nors diplomatinį pranašumą?

Ne.

Ne?

Aiškiai. Manau, kad buvo tokių lūkesčių iš Lietuvos pusės, bet ne iš politikų, kurie lauktų tokio stebuklo. Labiau iš žmonių. Nes Lietuvos ypatybė yra, kad ne tik politikai yra labai pažengę remiant Ukrainą, bet ir visuomenė. Visa populiacija, praktiškai kiekvienas – tai yra labai matoma. Aš matau tai. Aš matau žmonių įsitraukimą. Pavyzdžiui, visos akcijos, renkant pinigus ne tik humanitarinei pagalbai, bet taip pat griežtai, tiesiogiai kariniams tikslams, kaip paskutinė „Radarom“ akcija, pavyzdžiui. Tai manau, kad tikriausiai žmonės, lietuviai, tikėjosi šiek tiek per daug. Bet manau, kad patyrę politikai, turiu omeny, Lietuvos politikai – jie žino, kaip tai veikia.

Tai iš Lenkijos patirties, jūs pasakytumėt tą patį – kai Lenkija buvo NATO viršūnių susitikimo šeimininke – buvo taip pat. Nebuvo didesnės diplomatinės įtakos.

Žinot, tai taip neveikia. Tai nėra, sakykim, neformalių draugų neformalus susitikimas. Jei yra galingesnių ir mažiau galingų dalyvių tokiuose susitikimuose – tai nėra Lietuva, atsiprašau.

Nieko tokio, nieko tokio.

Žinote, visos šalys narės yra lygios, bet, sakykim, labiau įtakingos šalys yra kitur.

Todėl kiti respondentai svarsto, kad svarbu yra suburti panašiai mėstančiųjų grupes NATO, jie vis pamini Bukarešto aštuntuką ar kartais šešetuką ir vienas jų man pasakė, kad Lietuva tikrai yra pati aktyviausia, telkiant grupę ir nustatant tikslus, kaip dėl Ukrainos, į priekį. Aš paklausiau respondento, ar jis mano, kad jei paklausčiau to diplomatų iš Bukarešto aštuntuko, ar jie pasakytų tą patį – kad Lietuva yra aktyviausia. Koks būtų jūsų atsakymas?

Taip, aš manau... Na, aš nepasakysiu, ar Lietuva yra PATI aktyviausia, bet viena iš aktyviausių – absoliučiai, be diskusijų, taip. Ir tai yra, ką aš jau sakiau – daug veiksmy prie to prisideda. Bet bendrai žiūrint, taip pat tikslai, kuriuos jūs minėjot, minėti anksčiau Seimo deklaracijoje prieš viršūnių susitikimą – jie parodo, kad tai yra tikra ir, aš manau, kad tai taip pat svarbu. Bet, žinoma, kai niekas nepateikia tokių pasiūlymų – pasiūlymas neegzistuoja. Todėl, žinoma, net jei ne, sakysim, Jungtinės Valstijos, o Lietuva pateikia tokį pasiūlymą – jis yra aptariamasis ir visi turi kažkaip sureaguoti ir aš manau, kad aš nenoriu pasakyti, kad tai nėra svarbu. Bet galiausiai, kai tikslai buvo daugiau-mažiau žinomi prieš viršūnių susitikimą, nebuvo klausimo, kad „kadangi jie yra pateikti Lietuvos, jie yra iškeliami aukščiau“. Ne, tai taip neveikia.

Ar sakytumėt, jei galėtumėt palyginti, kad Lietuva buvo aktyvesnė, nes viršūnių susitikimas buvo Vilniuje, nei tada, kai jis vyko, pvz., Madride? Bandant galbūt tartis su Lenkija ar tai nėra taip paprasta

palyginti. Nes kai kurie respondentai sako, kad tikrai mes turėjom stipresnį impulsą sunkiau dirbti, kad pasiektume kiekvieną – kiti sako, kad ne, mes visada darom taip ir bandom laimėt širdis...

Jūsų klausimai susiję su NATO viršūnių susitikimu ir ten priimtais sprendimais.

Taip.

Mano atsakymas – kad tai nėra taip paprasta. Bet jei pažiūrėtume bendriau į tai, koks ES ar NATO požiūris į Rusiją, į tai, kaip suprantama, kas vyksta Ukrainoje ar kokio lygio grėsmę kelia Rusija ir panašiai – tai tuomet, manau, kad čia Lietuvos balsas yra reiškia daugiau ir yra labai svarbus. Ir manau, kad tai yra tai, ką turite bendro su Lenkija – manau, kad iš šių vietų, iš Vilniaus ir Varšuvos, ateina svarbios žinutės. Iki tam tikro lygio tai natūralu. Nes kai gyveni Paryžiuje, Rusijos grėsmė nėra tokia akivaizdi. Daugiau daroma biznio su Rusija nei kad jaučiamas iš ten kylantis pavojus. Todėl, kai mes esame NATO ar ES bendruomenėje, manau, kad tai yra svarbu, kad kažkas pasako: ei, tai nėra taip idealu, tai nėra teoriška. Ir mes – Lietuva ir kitos – sakyčiau – Lietuva labiau nei kitos – sakykim, žadina kitus. Ir tai yra labai svarbu, Bet tai nėra klausimas, susijęs išskirtinai su viršūnių susitikimu. Nes tai daug labiau komplikauta. Bet, žinoma, šiame derybų procese paskutiniųjų sprendimų, ši dalis žadinant kitus, suteikiant jiems tikrą informaciją, taip pat – žvalgybinę informaciją – tai labai svarbu ir tai ateina taip pat iš Lietuvos. Taigi, tai tikrai labai svarbu.

Galiausiai, viskas susideda ir prisideda prie viršūnių susitikimo taip pat. Nes jie bando sutelkti sąjungininkus, informaciją – ir nėra taip, kad viršūnių susitikimas vyktų kitokioj dimensijoje, tad tai padėjo ir viršūnių susitikimui, ar ne? Kad Lietuva visuomet taip elgiasi?

Taip, manau, kad tai kažkas tokio kaip nuolatinis veiksmas, sakykim, dvišaliai santykiai, dideli susitikimai – taip. Ir, aš manau, kad tai svarbiau. Aš manau, kad tai yra šiek tiek, žinote – iki tam tikro lygio sprendimai viršūnių susitikime galėjo būti priimti, šiek tiek, paraštėse, bet manau, kad dabartiniam pasaulyje sprendimai galėjo būti priimti ir be viršūnių susitikimo. Ypač dabar su visais komunikacijos būdais, kurie yra greiti ir saugūs. Taigi tai galėjo būti padaryta. Yra kažkiek simbolizmo, kad visi lyderiai susitinka vienoje vietoje – jie galėtų tą daryti ir nesusitikdami fiziškai. Bet, kaip jau sakiau, gyvename simbolių pasaulyje – tai yra simboliška ir, manau, tai siunčia stipresnę žinutę ne tik Rusijai, bet taip pat ir mūsų visuomenėms, šalims, tautoms – tai reikšminga, tai buvo svarbu. Ir manau, kad tam tikra prasme, galima sakyti, kad tai, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje yra labai stipri žinutė, pavyzdžiui, šioje diskusijoje, taip, savotiškoje diskusijoje ar ginče su kai kuriomis deklaracijomis iš prezidento Trumpo pusės, kuris labai tiesiai pasakė – tu moki – mes tave palaikome; tu nemoki... Tai nėra tik pinigų

klausimas, bet taip pat, sakykime, jei tu įsitrauki – mes įsitrauksime su tavimi ar tave palaikysime. Bet jei esi daugiau ar mažiau nesuinteresuotas, mažai moki – mes nebendradarbiausime. Taigi, šiuo klausimu, galima sakyti – tai ne tik dėl Trumpo ar JAV, bet dėl kitų sąjungininkų. Milžiniškos pastangos organizuojant susitikimą čia – tai yra indėlis bendruomenei, jausmui, kad taip – Lietuva yra patikima partnerė, partnerė, kuri rimtai svarsto apie saugumo kūrimą ir ne tik pasikliauja kitais.

Tai kitas dalykas yra įtaka iš išorės ir bandymas laimėti dėl to visuomenės nuomonę. Lietuvos atveju, kaip ir minėjote pradžioje, lūkesčiai čia buvo milžiniški, bet ar žinote, ar Lietuvos politikai, diplomatai, bandė laimėti viešąją nuomonę Lenkijoje, bandė pasiekti galbūt per didesnius interviu, dėstant, ko norime, kad Lenkijos visuomenė žinotų, ką mes galvojame ir galbūt spaustų savo politikus...

Nemanau. Aš neatsimenu jokių, sakykim, svarbių interviu, kur Lietuvos politikai bandytų paveikti Lenkijos visuomenę. Bet, aš manau, kad tai neveikia taip. Tai nėra klausimas, kad jie... sakykim, nekaltinu jų, kad jie nebuvo pakankamai aktyvūs... ne. Paprastai, kai jūs klausiat, sakau ne, neatsimenu tokių veiksmų.

Nemanot, kad svarbu yra laimėti kitų visuomenių palankumą?

Specialiai dėl Lenkijos, manau, kad tai, sakykim, nėra... reikalinga, nes ši tauta ar gyventojai yra jau įsitikinę remti Ukrainą. Sakyčiau, kad tai yra paradoksas, nes yra kai kurie veiksmai, kurie pristatomi, tarsi Lenkija Ukrainos neremtų – tai visiškai klaidinga. Vienas išprotėjęs ūkininkas išreiškia palankumą Putinui ar Rusijai ant savo traktoriaus ir tai jau rodoma it Lenkijos pozicija. Ne. Yra visiškai priešingai. Žinoma, žmonės gyvena, jie turi savo problemų, savo reikalavimų. Ir tai yra normalu. Tai yra, kas skiria mus, demokratijas, ir Rusiją. Nes negalit net girdėti nieko panašaus apie tokius veiksmus ten. Ar tai reiškia, kad visi ten remia karą? Ne. Net jei dauguma tam tikra prasme palaiko, jie turi skirtingas nuomones, bet nedrįsta to parodyti. Ir tai priešinga mūsų valstybėse. Žmonės turi teisę streikuoti, demonstruoti savo požiūrį, nuomones, ir tai normalu.

Grįžtant prie klausimo – tikriausiai būtų pravarčiau eiti su tokia žinute į Vokietiją ar Prancūziją. Ar JAV. Bet čia, jūsų politikai, ypač, su JAV – manau, kad jie yra labai aktyvūs. Kiek tai persiunčiama visuomenei žiniasklaidos – tai kitas klausimas. Bet tai nėra taip parasta. Tam tikra prasme, nėra taip, kad žiniasklaida yra pasiruošusi, sakykim, atspindėti ar perduoti politikų žodžius. Tai ji yra tikroji valdovė. Kartais tai priešinga.

Respondentas nr. 8. Interviu atliktas 2024 03 08.

Priminsiu, kad darau baigiamojo magistrinio darbo interviu apie tai, kad NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje ir ar dėl to Lietuva turėjo daugiau diplomatinio pranašumo – gal palankiau į Lietuvą žiūrėjo partneriai ar Lietuva kažką kitokio darė negu įprastai, kas būtų sukūre pranašumą. Mūsų interviu anoniminis, nenaudosiu niekur jūsų pavardės – ar jūs sutinkat, kad jis būtų įrašytas?

Taip, sutinku.

Kada Jūs sakytumėt, kad prasidėjo Lietuvos iniciatyvos Vilniaus komunikate turėti tai, ką išsikėlė kaip savo tikslus?

Nėra formalios dienos, kad nėra – o paskui atsiranda. Visi procesai tęstiniai. Sakyčiau, formaliai žiūrint – baigiasi vienas *summitas*, pradedi galvoti apie kitą. Tai tas kaip kreivė didėja, didėja, didėja tas aiškumas, ko nori. Pusė metų, sakyčiau, yra tas laiko tarpas, kada maždaug žinai, į ką krypti. Tai dabar irgi – *summitas* kitas liepos mėnesį, nu tai jau dabar formuluoji pagrindines žinutes. Bet komunikatas pats derinamas porą savaitių prieš, pats tekstas.

Bet yra ta Seimo rezoliucija priimta, visi man sako, kad jau vėlokai – balandį, kur buvo įtvirtinti penki tikslai: dėl dviejų procentų, dėl Ukrainos, dėl stipresnės bendrystės su Indijos ir Ramiojo vandenyno valstybėmis – tai jūs gal galėtumėt pasakyti, kaip būtent Lietuva komunikavo tuos tikslus su partneriais, ar važinėjo į sostines, kaip tai praktiškai atrodė?

Pirma, niekam neįdomi ta Seimo rezoliucija. Tiesiog, Seimas norėjo turėti kažkokią rolę, tai jie priėmė tą rezoliuciją. Viskas, kad pamajuot – pažiūrėkit, kaip mes irgi dirbame.

Taip tarp kitko.

Kalba valstybė. Yra valstybės atstovas, yra ambasadorius, yra kiti komitetai ir tie žmonės, mūsų atstovai, derasi, kalba ir sako – žiūrėkit, Lietuva: tokia yra raudona linija, tokia yra pozicija. Ar jie remiasi Seimo rezoliucija, ar prezidento, ar premjerės – niekam nėra jokio skirtumo. Tai yra mūsų valstybės vidaus reikalas. Dėl to ir sakau, Seimo rezoliucija buvo ar nebuvo – svarbu, kad tas žmogus, kuris yra Briusely ir derasi dėl dokumento, aiškiai žinotų, ko Lietuva nori ir ko siekia. Tai čia yra kitas klausimas,

kad pas mus dažnai nesusikalba, kas ko siekia ir turime skirtingų tikslų, ir ambasadorius gauna skirtingas instrukcijas – iš prezidento, ir iš, pavyzdžiui, užsienio reikalų ministro. Ką jam daryt? Tai čia yra didesnė problema. Seimo rezoliucija – ji yra abstrakti, viskas ten gerai, gražiai surašyta, priėmė Seimas ir jiems yra smagu.

O kaip vyksta darbas – taip, tai yra daugybė forumų, daugybė susitikimų, daugybė derinimų -tai čia, kas mato tą visą virtuvę tai tų susitikimų yra begalės: ir KAM'ai, ir URM'ai, ar Prezidentūros, premjero ofisai, ar Seimo nariai laksto... Visi kalbasi tom temom. Kas yra labai svarbu, kad valstybė turėtų savo vidinį konsensumą – *lines to take*. Na gerai, dėl Ukrainos – yra puslapis ar pora puslapių, kur surašyta „mes norim to ir to“. Labai svarbu, kad visi vienodai šnekėtų. Tai mažoj valstybėj tai gal ir galima, kai visi sutaria, užtikrinti, bet tai čia yra teorija.

O ar buvo tai Lietuvos atveju, visi vienodai šnekėjo?

Jo, sakyčiau, strategiškai – taip, taktiškai – ne. Retorika vien jau, pavyzdžiui, dėl Vokietijos brigados, gana skyrėsi. Pvz., kai nagrinėji, ką prezidentas kalbėjo ir ką užsienio reikalų ministras kalbėjo, tai skiriasi. Abu norėjo to paties – visi norėjo, kad būtų ta brigada Vokietijos įforminta kažkaip NATO dokumentuose. Bet yra skirtumas. Ir čia atsakant į tą klausimą, ar ta valstybė, kuri priima *summitą*, turi kažkokias ypatingas sąlygas – aišku ne. Jokių neturi. Nulis. Netgi sunkiau: priimančioji valstybė nori, kad *summitas* būtų sėkmė. Kas norėtų, kad, pvz., Vilniuje būtų nesusitarta dėl komunikato ir sakytų „nu, *disaster* buvo Vilniaus *summitas*, nesusitarė“. Tai kas to nori? Aš sakyčiau, kad *host* valstybė, kuri priima, ji daug labiau per mano praktiką, kiek tų *summitų* mačiau, aštuonis ar devynis – visą laiką *host* valstybė daugiau linkusi nusileisti, nes jie nori sėkmės. Niekas nenori pravalgo turėti. Tai čia yra, sakyčiau, labai svarbus elementas.

Kai mes važiuojam į *summitą*, mums nesvarbu, kur jis vyksta – ar jis Madride, ar Bukarešte, ar kas. Mes tikrai nenusileisime ispanams, vien dėl to, kad *summitas* yra Madride. Nusišvilpt. Neįdomu mums, kur vyks *summitas*. Mums svarbu pasiekti savo tikslus. Ir niekada, bent jau, kiek mačiau iš Lietuvos pusės, mes niekada nežiūrėjom, kur vyksta renginys. Tai neįdomu.

Niekada nebuvo bandoma komunikuot su šeimininke to *summito*?

Ne. Nebent ta šeimininkė turi tau rūpimu klausimu kažkokią ypatingą poziciją. Tai tu kalbiesi su tais. Jeigu kalbi, nežinau, apie oro rotacinį modelį, tu nesišneki su Makedonija – nes jie nieko neturi ir jie neturi nuomonės. Neįdomu. Net jeigu *summitas* būtų Makedonijoje, tu nekalbėtum su makedonais – *who cares*. Tu kalbi su tom valstybėm, kurios turi kažką pasakyti tau rūpimu klausimu. Tik su tom. Kur

vyksta *summitas*, nežinau, kartais pas mus labai sureikšminama. Tai yra propagandos šou, tai yra stratcom'o šou, tai yra viešųjų ryšių akcija, tai yra viskas – labai daug dalykų. Tai yra valstybės žinomumas, daug svarbių dalykų. Aš manau, kad gerai, kad mes tą *summitą* darėm. Tai sėkmės istorija. Bet dokumentų prasme – nulinė svarba.

Bet teko girdėti iš kitų respondentų, kad dėl to, kad Lietuva buvo šeimininkė, mes buvom, tarkim, įtraukti į ratelius, į kuriuos anksčiau įtraukti nebuvom, kai buvo kalbama dėl komunikato.

Čia URM'as prikalbėjo jums tokių nesąmonių.

Tai netiesa?

Aišku. Nu, taip, gal dėl to, kad tu *hostini summitą* taip, jie važinėjo po visas šalis, ir aiškino – žiūrėkit, kad čia mes organizuojam, tai galbūt ir pakvietė į vieną kitą susitikimą, bet kas iš to. Ar tos valstybės pakeitė savo poziciją? Ne. Taip, teisingai, gavo gal didesnę prieinamumą prie amerikiečių. Bet ir dabar matau tie susitikimai tęsiasi. Nes mes esam pafrontės valstybė – po karo mes pasidarėm svarbesni, įdomesni; mus daugiau pastebi. Bet, sakyčiau, tai susiję ne tiek su *summitu*, kiek su tuo, kad to regiono, kaip sakant, susidomėjimas padaugėjo. Nes visi sako „pafrontės valstybė“. Man tai labai juokinga, kad atvažiuoja čia pasikalbėt dėl karo Ukrainos ir tarsi kalba – o, žiūrėkit, pafrontės valstybė – atrodo, kad čia karas vyksta. „Nuvažiavau arti čia“ – sako, tarkim, amerikiečiai. Iki tos Ukrainos fronto čia tūkstantis kilometrų, turbūt, o jiems atrodo, kad karo zona vos ne. Tai yra ta susidomėjimas, bet ne dėl paties renginio, o dėl situacijos aplinkui – yra Baltarusija, yra branduoliniai ginklai Baltarusijoje, yra Kaliningradas, karas Ukrainoje – tas regionas toks yra įdomesnis ir svarbesnis pasidaręs. Tai yra tikrai reiškinys, kuris turi įtaką.

Tai sakot, kad būna taip, kad *hostas* būna labiau linkęs nusileisti, nes nori, kad *summitas* būtų sėkmingas. Ar tai pritaikytina ir Lietuvai?

Ne, sakyčiau, nebuvo to. Iš tikro, prieš *summitą* irgi buvo daug vidinių diskusijų, ar mes galim pasinaudoti tuo, kad jis yra Vilniuje. Karingoji frakcija URM'e sakė „taip, čia mes turim išnaudoti istorinę galimybę“. Bet realiai, pasižiūri tekstą – jeigu *summitas* būtų ne Vilniuj. Manau, kad tekstas būtų lygiai lygiai toks pats. Niekuo nesiskirtų.

Tik sostinės pavadinimas.

Nu taip, būtų ne Vilniaus deklaracija, o kokio nors ten Balbieriškio deklaracija. Tai niekas nesiskirtų. Aš neradau nei vieno įrodymo, vis tiek čia empiriškai, jei tiri šitą reiškinį – ar galima būtų pagrįsti? Gerai, čia negali palyginti, kas būtų, jeigu būtų – magistriniam darbe negali tokio išvesti be paralelinio pasaulio. Bet aš šventai įsitikinęs, kad jei *summitas*, nežinau, būtų, pvz., kur nors Bulgarijoje – tekstas būtų toks pats. Bet aš negaliu pagrįsti to, nes nebuvo alternatyvios istorijos, kaip ir priešininkai, ką sakys – jie irgi negalėtų pagrįsti.

Tai ar Lietuva darė išvis kažką kitaip nei kitų *summitų* atveju dėl to, kad jis vyko čia, nepaisant tų organizacinių dalykų?

Gal sakyčiau aktyvumas buvo didesnis. Tai vis tiek suteikė pretekstą gauti aukštesnio lygio susitikimus, ar ne, pvz., jeigu važiuoja kur nors užsienio reikalų ministras, arba gynybos – va, žiūrėkit, bus Vilniuj *summitas*, norim aptarti darbotvarkę – tai galbūt tas prieinamumas padidėja. Galbūt turi daugiau galimybių savo poziciją pristatyti. Tas, turbūt, veikia. Klausimas, ar dėl to, kad pristatai plačiau savo poziciją, kita šalis pakeičia savo nuomonę. Ir ar tai yra jos interesas pakeisti nuomonę vien dėl to, kad atsižvelgt į mūsų interesus, nes *summitas* yra Vilniuje... mano atsakymas yra – greičiausiai, ne. Pvz., dabar sekantis yra Vašingtone, tai čia amerikiečiai, išskirtinis. Bet būtų *summitas* Bulgarijoje – atvažiuoja bulgarai ir sako – mums reikia pakeisti tekstą dėl, nežinau, Balkanų – mūsų pozicija dėl to pasikeistų, kad Bulgarijoje *summitas* ir bulgarai to nori? Aš manau ne. Mes vis tiek vadovautumėmės savo nacionaliniais interesais. Galbūt būtume daugiau išgirsti, daugiau išgirstume jų argumentus, daugiau laiko praleistume dėl to. Tai ar tai kažkaip paveikia? Velnias, gal tas supratimas, gali argumentuot, pagerėja – nes tu daugiau laiko praleidai su bulgarais, daugiau išgirdai, jie sugebėjo biški daugiau pristatyt savo nuomonę – tai gali išvynioti mintį: kadangi tave daugiau išgirdo – daugiau suprato – dėl to labiau atsižvelgė į tavo interesus. Bet ką parodė dokumentas? Nu, kad šiuo atveju, taip neįvyko. Amerikiečiai nepaminėjo narystės Ukrainos NATO kažkokio *track'o*, vien papildomai dėl to, kad dukart daugiau susitiko su lietuviais negu kitaip būtų susitikę. Esu griežtos tos šalininkas, kad valstybės interesus yra valstybės interesus. Ir jokie susitikimai jo nepajudina.

Na, bet jau keli respondentai kartoja istoriją apie Scholzo skambutį Bideniui, likus maždaug 10 dienų iki susitikimo – ir tada buvo plus minus išbraukyta kažkokia elegantiškesnė formuluotė Ukrainai, kurios siekė Lietuva. Tai, atrodo, kad bandymų buvo, kad jie buvo gana sėkmingi iki to skambučio.

Ne, aš visiškai nesutikčiau. Čia URM'as vėl, įsivaizduoju, tau pripasakojo savo istoriją. Aišku, negalima atskleisti respondentų atsakymų, tai tą suprantu. Vis tiek, kiekviena šalis turi savo poziciją – ir

amerikiečių pozicija, kaip ir dabar dėl Vašingtono – yra visiškai aiški dėl Ukrainos: taip, padedam visais įmanomais būdais, bet apie narystę kalbėt dabar yra ne laikas, ne vieta ir to nebus. Viskas. Taškas. Jeigu amerikiečiai padaro savo *interagency* ir nusprendžia, kad to nebus – tai tu skambink neskambinęs, gali susideginti prie Baltųjų rūmų – nieks neatsitiks. Nes toks yra jų nacionalinis interesas. Ir lygiai taip pat, Scholzas. Taip, galbūt vieną-kitą žodį gali pakeist. Yra ta žodžių ekvilibristika. Dėl kiekvieno jo žaidžia: *would, could, should, ought become member of NATO...* dėl to vieno žodžio gali praleisti tris dienas posėdy. Bet ar nuo to gyvenimas pasikeičia? Turbūt ne. Kai bus su Ukrainos narystės NATO nuspręsta atskirai, kada nors – tai ir bus nuspręsta atskirai.

O dėl brigados, pvz., Lietuva norėjo stipresnio sakinio negu buvo Madride, bet nėra paminėta, kad sveikinama vokiečių brigada Lietuvoje. Tai ar čia irgi yra tik vokiečių interesas ir mums užsikirto durys, ar kaip čia buvo?

Ne, čia nebuvo. Čia buvo URM'o noras tai įrašyti. Vėl – URM'o. Ne KAM, ne Prezidentūros – o pora žmonių URM'e. To Talibano URM'o. Ir jie užsišiko – reikia rašyti. Vokiečiai sako: žiūrėkit, brigada bus. Mums nereikia to posakio. Amerikiečiai pasakė – mums nereikia. Nes jeigu mes parašom šitą brigadą, tai tada lenkai mus pradės spausti rašyti; tada britai pasakė – palaukit, tai estai pradės mums aiškinti; kanadiečiai sakė – baikit bajorius – mes kiekviena valstybė nerašom, komunikato tikslas nėra išvardinti, kas ką daro. Visos šalys pasakė „ne“. Ir tada ką, esi vienas. Ir dar vokiečiai sako – mums tai šimtas metų, mums nereikia. Sakė: ką pakeis tas sakiny? Jų mąstymas buvo toks: jeigu mes darom brigadą čia, mes darysim, o ar pasveikins mus, ar nepasveikins – nei mums čia reikia, nei ką. Nu ir užsiblokavo dėl to. Tai čia buvo bandymai rašyti tą sakinį ir, aišku, nepavyko, nes niekam nereikėjo. Tai vėl parodė, ar ta vieta turi kažkokią reikšmę – nu neturėjo jokios reikšmės: šalys pasakė, kad nereikia to sakinio – ir jo nebuvo. Ir viskas.

Tai tik iš URM'o buvo kažkokios pastangos tą sakinį įrašyti, ar to siekė ir Prezidentūra, ir KAM'as?

Ne, tai visi siekė, bet klausimas yra labai paprastas derybose – ar tu pasirėngęs, jeigu to sakinio nėra, sužlugdyti dokumentą. Nes dokumentas, kaip ir visi – juk ten daug dokumentų, mes čia kalbam apie komunikatą, bet iš tikro per *summitą* buvo priimta, nežinau, ar 20, ar 30 dokumentų – dalis iš jų vieši, dalis nevieši – įvairių. Bet komunikatas labiausiai matomas, dėl to apie jį visi kalba. Tai visi sutiko, kad būtų labai gerai. Klausimas buvo – ar tu žlugdai komunikatą dėl to, kad nėra to sakinio, ar nežlugdai. Ir viskas. Tai jau tuo metu, kai vyksta *summitas*, kai visi posėdžiauja – nėra laiko jau išsidirbinėti. Tu

sakai arba taip, arba ne. Ir prezidentas pasakė – baikit bajorius, jūs ką, komunikatą žlugdysit dėl to sakinio, kuris gyvenime nieko nepakeičia?

Čia jau *summito* dieną taip buvo?

Taip, taip. Tą pirmą dieną, ne antrą. Ir ką, tada buvo aiškus signalas, kad nėra – tai ir nėra. Aš sakyčiau, dabar žiūrint – ar buvo tas sakinyš, ar nebuvo – brigada – vyksta projektas.

Bet yra sakančių, kad jei ne NATO susitikimas Vilniuje, galbūt nebūtų tokio tvirto vokiečių įsipareigojimo...

Nesąmonė, melagiai. Ne. Nieko, nieko bendro tai su *summitu* neturi.

Kodėl?

Kodėl turi turėti? Tas sprendimas buvo priimtas gerokai prieš *summitą*, kada... birželio pradžioj, ar kada čia Pistorius leidosi. Kas įvyko po to, kaip logika sako – kas įvyko po to – nereiškia, kad įvyko dėl to. Ar ne? Kad sutapo laike, nereiškia, kad tai buvo pasirengimas *summitui*. Kodėl vokiečiai priėmė sprendimą dėl brigados, aš manau, čia jau visiškai kitas reikalas. Nieko bendro nematau su *summitu*. Kas tai turi bendro – tai su Amerika, bet ne su *summitu*.

Kadangi ne su *summitu*, tai iš smalsumo nekankinsiu jau Jūsų. Bet ar galit atskleist derybų taktikų Lietuvos, kaip ji stengėsi siekti savo tikslų, ką būtent darė?

Na, žinai, yra tas taktinis ir yra tas strateginis lygmuo. Tai per strateginį lygmenį, imant platesnį kontekstą, ko tu nori – tai, ką ir klabam: rengi pozicijas, paper'ius, platini juos, nu, pvz., tas oro rotacinis modelis, kuris buvo priimtas Vilniuj – tai mes parengėm tą pasiūlymą koki kovos mėnesį. Parengėm *paper'į* trijų *Baltikų*, Lietuva parašė, bet trys *Baltikai* pasirašė – ir tada išplatini. Ir tada su tuo popieriu jį prastūminėji, ar ne – važinėji po valstybes, pasakoji, žiūrėkit – kodėl tai mums reikalinga, kas tai yra, ko mes iš jūsų prašome, kokios implikacijos NATO. Nuvažiuoji į NATO karinę vadovybę – į *aircom'ą*, pvz., nu, oro pajėgų vadavietes – per visus lygius bandai tą popierių pristatyt. Kalbi susitikimuose, parengi savo paketą: kaip pas mus Lietuvoj gerai, kaip gražu, kokios geros sąlygos. Sąlygos ta karine prasme – mes jums ir benzino įpilsim nemokamai, ar dar kažką – tokią propagandą, biški marketingą primena, kaip prekę kokią pardavinėji, nežinau, plaukų kremą ar dar kažką. Tai čia panašiai su oro rotaciniu modeliu – labai panašiai, nieko per daug skirtingo. Parengi ir tada darai reklaminę kampaniją. Ir, kai ateina jau dokumento rengimo tekstas – tu paprašai, žiūrėkit – tie, kas valdo dokumentą yra NATO tarptautinis štabas, tas *international staff*, kurie rengia *draftus*, visus dokumentus – ir tu sakai – žiūrėki,

chebra, įrašykite sakinį apie tai, nes mes norim. Nu jie įrašo tą sakinį kažkokį, plus-minus, tau patinka-nepatinka. Ir tada prasideda valstybių derybos – nu tada jau taktika: vyksta posėdis ir koks Liuksemburgas sako – išbraukite du žodžius iš to sakinio. Tada Portugalas sako – prirašykite tą. Tada Baltikai sako – ne, palikite kaip yra, arba dar... Na ir vyksta tas teksto trynimasis, posėdžiai, kiekvieną dieną. Ir tas dokumentas yra taisomas, atsižvelgiant į valstybių norus. Tai čia tas Briusely vyksta.

Bet ar stipriai pasikeitė, šiuo atveju?

Oi, ne. Kažkiek, bet nelabai. Čia, žinai, Briusely tu neišspręsi tų pačių strateginių klausimų. Neišspręsi Ukrainos pakvietimo į NATO. Čia jau sostinės kalbas. Tai yra tekstas pats rašomas Briusely, bet derybos vyksta daug plačiau, ypač, dėl svarbių dalykų. Dėl tų, kur atstovai nesusiderės. Tai yra dvi paralelinės visatos, kurios kažkiek susieina, o kartais nesusieina. Ir kiekviena šalis bando koordinuoti tai savo viduje. Koordinavimas valstybės viduje yra ne mažiau sudėtingas, negu su partneriais, nes, vėlgi, yra skirtingi interesai, skirtingos institucijos, kaip ir Lietuvoje – trys-ketrios ministerijos, kurios turi ką pasakyti tam tikrais klausimais, yra prezidento ofisas – nes *summitas* yra prezidento renginys, ne KAM'o, ne URM'o, nu, dar Seimas kartais įsikiša, bet Seimo rolė daug mažesnė. Ir tada dirbi ties tekstu, ir viskas. Tai taip ir vyksta.

Tai dėl oro gynybos, tie sakiniai galėjo būti, jeigu būtų ir Bulgarijoj vykęs *summitas*.

Taip, lygiai tokie.

Nebuvo dėl to, kad čia Lietuva jautė, kad reikia daugiau aktyvumo ir visa kita.

Šimtas metų.

Bet ar Lietuva, pvz., visi sako – kad reikia telktis į grupes, kad kažką prastumtum, ir visi kalba apie tą Bukarešto aštuntuką, kartais – šešetuką; ir vienas iš respondentų sakė, kad Lietuva tai yra pati aktyviausia šiame formate. Ar jūs su tuo sutiktumėt?

Jo, aš sakyčiau... Žinot, labai sunku yra save vertinti. Reikia dėl to važiuoti į Briuselį ir pakalbėti su tais žmonėmis, kurie rašė ir žino tas valstybes. Bet iš mano patirties, kiek mačiau – tikrai Lietuva turi labai nemažai visada visokių idėjų ir pasiūlymų. Aš, pvz., sėdėjau posėdžiuose, šalia manęs italas sėdėdavo – nu Italija didelė valstybė. Tai jis kiekvieno posėdžio metu neprasižiodavo, jis lėktuvą piešdavo. Turėjo popieriaus lapą ir nupiešdavo lėktuvą. Per tris metus gal du kartus pasisakė. Nes italams, nesuprantu, nors didelė gynybinė valstybė – kažkaip tie komunikatai – šimtas metų, kas ten parašyta. Įtariu, kad Lietuva tikrai turėjo daugiau pasiūlymų negu Italija komunikatui. Tai yra tas. Yra tikrai aktyvių valstybių.

Ir čia biški yra dichotomija – nes URM‘ui labai patinka tas formatas Bukarešto, o KAM‘as labiau dirba *Nordic-Baltic* formatu. Mes net neturim gynybinio, aš neatsimenu... gal vieną kartą buvo susitikę gynybos ministrai, Bukarešto... bet aš net nežinau, kas mano bulgarų kolega, rumunų, net neįsivaizduoju, nes manęs niekas bendro su jais neriša. Bet su *Nordikais* mes kasdien dirbom. Sakyčiau, gal keista, bet mums arčiau NATO *agendos* prasme yra *Nordikų* pozicija, nors jie kartais labai skirtingi nuo mūsų. O URM‘ui labiau einasi, klijuojasi su ta bendruomene, kuri vis...

Aplink Ukrainą.

Jo, ir kuri vis skyla po truputį. Ir kas gaila. Šiaip abu formatai yra geri. Bet, vyksta, pvz., NATO posėdis – sėdi 30 valstybių. Ir Lietuva sako, nežinau: mes norim įrašyti sakinį, kad Putinas turi būti į Hagą nuvežtas ir ten pristatytas, ane – tai jei niekas tavęs neparemia, sėkmė yra labai... Nes tas, kas rašo dokumentą, jis visada žiūri jėgų balansą: jeigu dešimt valstybių sako „įrašom tą sakinį“ – tai jis įrašys. Jeigu viena valstybė pasako „įrašo trys“, tai jo ir neįrašys. Tai tos regioninės grupuotės yra labai gerai taktiškai, nes tu gali prastūminėti kažką ir tavęs klauso. Jeigu tu vienas ir niekas tavęs neremia – tai labai blogai. Tada nieko nebūna. Nebent tu užsišiki iki negalėjimo. Tai taip būna. Kai kurios šalys taip daro, bet tada jos būna labai nemėgstamos ir nepopuliarios.

Kaip Vengrija.

Jo, nu, beje vengrai – iš neigiamos pusės. Jie blokuoja, jie nieko nesiūlo. Jei manęs paklaustų, ką vengrai pasiūlė įrašyti į kokį nors NATO dokumentą, ar pasiūlė kokią nors idėją – nu, aš neatsimėčiau per porą metų nė vienos. Yra šalys, kurios žaidžia vienos – tai prancūzai ir turkai įspūdingiausi pavyzdžiai – jiems nieko nereiškia blokuoti dokumentą, jeigu jiems nepatinka. Ir viskas. Nepatinka – ir viso gero. Mes taip stengiamės nedaryti. Ir dauguma stengiasi. Ir vokiečiai. Net amerikiečiai stengiasi taip nedaryti, nes nenori likti vieni. Pavyzdžiui, prancūzams ir turkams tai yra visiškai vienodai.

Čia pavyzdys yra dėl NATO atstovybės Japonijoje?

Jo, jo.

Prancūzai grasino nepasirašyti komunikato?

Nu, aš nežinau dėl komunikato, bet jo, tos atstovybės kaip ir formaliai nelabai yra. Tai jo, prancūzai, jeigu turi savo nuomonę – tai ir turi savo nuomonę. Jie labai tokie...

Bet teko girdėt, kad prancūzai labai pritarė visai Ukrainos linijai, kokią norėjo Lietuva turėti.

Taip, čia teisingai. Jie teisingai mąsto. Pagalbos tik biški mažai duoda, tai tas nervina, bet mąsto tai jie teisingai.

Tai jeigu tada žiūrėtume iš NATO aparato, realiai, tušinukas yra jų rankose, tos tarptautinės komandos – ar jie kažkaip kitaip bendravo su Lietuva, siūlė kaip nors daugiau formuluotes, kad įtiktų visiems ir panašiai? Teko girdėt, kad iš idealistų būrelio NATO organizacijoje tokių buvo žmonių – biurokratų, kurie bandė padėti kažkaip.

Nu jo, tų klausimų labai daug spektrų yra. Čia reikia žiūrėti pagal temas. Nes kiekvieną temą kuruoja skirtingas žmogus. Ir kartais tas požiūris būna labai skirtingas.

Aš sakyčiau, vis tiek, kai dirbti NATO – tu pasidarai tokiu NATO fanu – tu nori, kad NATO darytų daugiau, geriau. Lietuva irgi yra tam tarpe, mes norim visur didesnės NATO rolės. Tai logiškai, mūsų interesus ir tarptautinio štabo interesus dažniausiai sutampa. Ir tie žmonės yra linkę mums padėti. Vėlgi, ne dėl to, kad *summitas* vyksta Vilniuje, bet dėl to, kad mūsų pasaulėžiūros labai sutampa. Vis tiek, kai dirbi NATO, net ir vengrai, kurie dirba NATO tampa – vis tiek esi bendruomenės dalis – kaip tu gali eiti prieš organizaciją, jeigu joje dirbi, ar ne? Net psichologiškai sunku. Tai mūsų interesus labai dažnai sutampa, ką mąsto tarptautinis štabas. Jie labai dažnai mums padeda. Čia yra teisingai.

Bet nebūtinai dėl to, kad Vilniuje, nebuvo išskirtinės pagalbos.

Todėl, kad mes tiesiog stumiam NATO *agendą* ir tai atitinka jų mąstymą.

O, tarkim, dėl burelių telkimo – ar *nordikų*, ar B8 – tai vienas iš tekstų, kuriuo pati savo darbe remiوسي, tai yra apie tai, kaip galią galima išugdyti per praktiką, iš praktikos teorijos – ir ten apie Libiją tekstas, ką darė prancūzai ir britai, kaip įrodinėjo savo kompetencijas, kad jie gali nuspręsti bombarduoti ar ne; tai Lietuvos atveju – kaip mes bandėm įtikinti, kad esam kompetentingi – kad būtent mūsų siūlymas turi praeiti? Pvz., bandant veikti per, nežinau, per tuos pačius juodraščio siūlymus ir panašiai. Būtent toks veikimas ir buvo?

Jo, dažnai, bet dažnai jis nėra toks geografinis. Kartais mes tik taip sugeografinam viską. Pvz., dabar, rengiantis Vašingtonui matau tam tikrus *paperius*... iš esmės, labai dažnai vyksta toks žanras, kai ambasadoriai, pvz., sako – pažiūrėkit, turi būti kažkoks punktas, arba planas, arba įsipareigojimas priimtas *summite* – ir tada paleidžia visom valstybėm pasirašyti, kurie nori pasirašyti. Ir dabar, pvz., išėjo kažkoks popierius dėl gynybos pramonės, industrijos įsipareigojimų šitam *summite* – tai ten amerikiečiai pasiūlė, pasirašė gal 17 valstybių – ir ten nėra kažkaip geografiškai – ir Pietūs, ir Šiaurė, ir dar kai kas. Labai dažnai vyksta, sakyčiau... Vis tiek jauti, kai sėdi, pvz., Briusely, ypatingai jauti, kas palaikys, kas

nepalaikys. Nėra labai sunku suprasti. Tai vis tiek dažniausiai eini pas tuos, kurie yra *like-minded*, ir sakai – žiūrėkit, mes čia tokį paperį ruošiam, ar jūs norėtumėt būti koautorius. Tai sako taip, ne, arba pakeiskit ką nors ir tada tapsime. Įvairūs variantai. Natūraliai, ta geografija ir paveikia, dėl Ukrainos, tai ypatingai, bet dažniausiai išeigos taškas mums, sakyčiau, yra latvių ir estų. Vis tiek, pirma pasitikrini su latviais ir estais. Nes jeigu nėra jų ir nueini pas, nežinau, olandus, sakai – čia tokį popierių rengiam – tai jų pirmas klausimas – latviai ir estai, kaip jie? Ir jeigu jų nėra, tada jiems kyla tokia „blemba, tai čia kažkas ne taip“. Tai vis tiek su latviais ir estais visada reikia pasitikrint, nes jeigu jų nėra, tai tada „a, jūs čia vieni, be regiono“. Tai toks yra truputį. Visada reikia, instinktas yra, pasižiūrėt per *baltikus*, tada pasižiūri per kaimynus – lenkus, skandinavus patikrini. Ir tada, tik prieš Vilnių suomia dar buvo visiškai žali; tai jie nelabai gaudėsi, švedų dar nebuvo, tai jų įtaka buvo maža. Bet dabar tas dėmuo padidės.

Lietuvai bus lengviau, kai švedai prisijungė, nes jie irgi bus *like-minded*?

Tikiuosi. Yra dalykų, kur nesam *like-minded*. Ypatingai ginklų kontrolėj. Skandinavijai labai svarbu tas visas failas – humanitarinė teisė, ginklų kontrolė. Na, mes čia tokie nesam visiškai su jais. Pažiūrėsime. Bet, pvz., rytinio flango stiprinimas, tai, manau, jie bus tokie kaip mes. Dabar vis daugiau ta gynybos industrija užima. Vėlgi, aišku, tai nėra kaip ir visai NATO failas, taip ant ribos, tai pažiūrėsime. Nes švedai, tai jei tikrai turi gynybos pramonę ir jie jau bandys savo interesus atstovėti, tai pažiūrėsime, kaip jie ten stums.

Tai ar Lietuva dabar, tarkim, dėl Vašingtono stengiasi lygiai tiek pat, kiek stengėsi dėl Vilniaus?

Aišku. Nėra jokio skirtumo. Tai ką mes dabar čia, dėl to, kad Bidenas *hostas*, turime dabar čia nusileidinėt amerikiečiams? Nesąmonė.

Pavyzdys – vienas respondentas prezidentą mūsų kritikuoja, sako, kad jei jis pernai dar važinėjo į sostines ir telkė kažkokią paramą, tai šiais metais jis važiuoja Šiluvos keliais.

Nes rinkimai. Tai visiškai nesusiję.

Bet ne tiek stengiasi dėl Vašingtono summito vadinas, kol kas.

Jo, bet tai yra susiję su rinkimais, o ne su kitu klausimu. Jei nebūtų rinkimų, gal kitaip būtų. Bet čia dabar negražu lyginti taip.

Netaktiška.

Visiškai. Rinkimai yra rinkimai. Kiekvienam politikui svarbiausias tikslas laimėt rinkimus. Tai...

Beje, tas respondentas dar sakė, kad prezidentas neatstovėjo iki galo dėl Ukrainos, nesulaukė Zelenskio ir t.t., galbūt būtų kažkas pasikeitę.

Šiaip Zelenskis pats sau pašiko – jis paleido ten tą *tweetą* visiškai nesąmoningą ten dieną prieš; bet tas žmogus, kuris taip sakė – visiškai nesupranta dinamikos. Jeigu amerikiečiai pasakė, kad jų yra toks interesas... Žiūrėkit. NATO yra Amerikos Aljansas. Tai nėra Lietuvos, nėra Vokietijos, nėra Britanijos Aljansas. Tai yra Amerikos saugumo garantijos Europai, ar ne, paprastai. Ir jeigu amerikiečiai sako – žiūrėkit, mes dabar nenorim net girdėti apie jokias derybas su Ukraina dėl NATO – tai taip ir bus. Ką tas Nausėda galėjo ten padaryt? Susideginti? Ką? Nebūtų tai pakeitę. Čia yra... nežinau, nesąmonė. Gali komunikato nepasirašyt, ir kas tada? Tada išvis nieko nebūtų. Tai koks čia tikslas tai daryti? Nežinau, pas mus yra žmonių Lietuvoj, kurie galvoja, kad jeigu tu užsišiki, tai viskas – kiti nusilenks tau, vien dėl to, kad tu užsispiri. Tas kietumas yra gerai. Tas keitumas kartais tikrai duoda rezultata, negali to paneigti – bet tu turi rasti tą protingą ribą, kur jau sakai viskas, okei, ačiū, jau daugiau nebepasieksim. Tai pas mus yra Lietuvoj dalis žmonių, kurie to nepajaučia. Ir kaltinti, kad prezidentas nusileido – tai absurdas. Net įsivaizduoju, kas taip sakė.

Gal ir įsivaizduojat, bet negaliu išduot, kaip jūsų neišduosiu kitiems. Tai žiūrint į pačią vietą, jos kuriamą tam tikrą spaudimą šiuo atveju – Ukrainos vėliavas... ar tai nors kiek turėjo... lipo ant sąžinės lyderiams?

Neturėjo, nulį. Politikai neturi sąžinės. Tai yra tik interesai. Nėra jokios. Galėjai viską apipilt Ukrainos vėliavomis. Ta prasme, kad tai nedarė įspūdžio – negaliu meluoti. Tikrai sakė „blemba, kiek pas jus tų vėliavų čia Ukrainos“, tikrai būdavo tokių dalykų. Bet nemačiau nei vieno įrodymo, kad tai būtų paveikę kažkaip – „o, žiūrėkit, pas jus daug vėliavų, tai rašom geresnę kalbą dėl Ukrainos“. Nežinau.

Ką gali žinot.

Ašaromis nesugraudinsi, netiki ašaromis niekas. Yra žiauri realybė, yra grynai interesų derinimas ir komunikatas atspindi ne emocijas, o interesus valstybių. Ir taškas.

O jei kalbėtume apie išorės spaudimą, daromą, pvz., žiniasklaidos, nes vis tiek suformuota kažkokia žinutė, ypač Lietuvoje – lūkesčiai užkelti iki padebesių; ar tai veikė kažkaip visus diplomatus?

Visada buvau labai skeptiškas. Ypatingai, kai sako – o, yra užsienio politika ir yra vidaus politika. Man dabartiniai paskutiniai visi Lietuvos dalykai sako paprastą – kad užsienio politika yra vidaus politikos perkėlimas. Ir tai yra spaudimo forma ir politinės kovos įrankis. Tu užkeli tam, kad pagaidintum prezidentą. Tu specialiai suformuoji tokią neapginamą poziciją, kad prezidentas jos negalėtų apginti – nes tai yra neįmanoma. Ir tu naudoji visus tuos įrankius vidaus politikos kovai. Ne dėl to, kad tau kažkas rūpi, o dėl to, kad viena institucija kovoja prieš kitą. Ir tai yra žiauriai akivaizdu, ypatingai, šiom dienom, akivaizdžiai matosi. Puch – ir išmetė kažką. Ir tada visi susikimba tarpusavy. Kadangi seniau niekam tas saugumas ir gynyba nebuvo įdomu, prieš karą – tai labai nesimatė, nes *who cares*. Bet dabar tai akivaizdžiai matosi, kad politika tampa vidinės kovos įrankiu ir tu išmeti kažkokią nesąmonę ir tada kitiems nė nėra ką daryti – jeigu tu sakai „ne“, tada jie pradeda kalbėti, kad žiūrėk – tu negini Lietuvos interesų, nesi Lietuvos patriotas, dar kažkas. O jei gini – atsiduri toj situacijoje, kai tau yra neįmanoma, nes kitos valstybės tiesiog to nenori. Tai *summitas* yra, nebuvo tik tai, bet buvo ir dalis vidaus politikos. Ir tai yra dviejų rūmų kalbėjimas, kas kietesnis. Ir kiekvienas išeidavo su kieta idėja ir tada sakydavo – kodėl kiti to nedaro? Tai čia mes kaip KAM'as žiūrėjom iš šono į tą visą reikalą, nes tai ne mūsų kova, bet tai labai akivaizdžiai matėsi.

O kaip manot, ar bandymai laimėti naratyvą užsienio žiniasklaidoj, duodant svarbesnį interviu, kur būtų išreikšti mūsų tikslai ir panašiai – ar tai kažkaip, ir visuomenės nuomonės formavimas valstybėse partnerėse, bandymas suformuoti tai – irgi kažkaip veikia, ar niekaip?

Veikia iš dalies, turbūt taip. Tą poveikį įvertinti labai sunku, nes tada turi interviuoti tuos žmones, kurie sako, pavyzdžiui, Gabrieliaus buvo pora interviu įdomių Frankfurte, ir tai, kad vokiečiai tai pastebėjo – faktas. Pamatė, kad čia juos kritikuoja – faktas. Dalį žmonių tai sunervino. Dabar klausimas pagrindinis, į kurį aš bandau rasti atsakymą – ar tai mums padėjo, ar pablogino situaciją? Ir nėra tokio aiškaus atsakymo, neturiu. Kad dalis žmonių susinervino, sakė – ką čia *trolina* mus jūsų užsienio reikalų ministras per mūsų žiniasklaidą – tai aiškiai matėsi. Dalis supyko ir sakė „nu ir *nacher*“. Kiti, galbūt, ir įsiklausė. Vienas iš tų klausimų, kur neturiu aiškaus atsakymo, ar tai padėjo, ar kaip tik pakenkė. Nes dalis su mumis vokiečių po to interviu tris mėnesius nešnekėjo. Tai čia ta dalis, kur tikrai mačiau, kad nebuvo labai gerai. Bet kiti gal buvo, kur sakė – nu, čia tie lietuviai dabar jau nebebusileis, tai reikia jau eit iki galo. Vertinimas priklauso, sakyčiau, nuo to, kur stovi politiškai – jeigu tu esi URM'e – greičiausiai, sakysi, o kaip padėjo, Landsbergis iškovojo brigadą. Tai tokių yra, kaip mes vadiname, rudanosių, kurie, yra pora tokių, kurie varė tą liniją. Bet jeigu nemėgsti Landsbergio, sakysi... Vėlgi, mes vertinam pagal save, savo politiką, o ne Vokietijos reakciją – nes tos Vokietijos reakcijos nelabai kas ir žino tai dėl to niekas apie tai nešneka; nes to nežino, jie šneka, kas jiems politiškai naudinga.

Na, buvęs ambasadorius – matėm jo reakciją. Jis buvo piktas.

Ne, tas ambasadorius irgi buvo keistas fruktas. Vokietijos ambasadorius Lietuvoj?

Taip.

Ne, jis išvis nesuprantu, jis išvis su kosmosu šnekėjo. Tas tai pfff....dar kitas, kitas aktorius buvo, ten nevaldoma raketa. Bet, kai mes vertinam ar Ukrainą, ar brigadą – mes visą laiką vertinam pagal savo politines pažiūras. Ir vertinam sėkmę – ar tau patinka tas politikas, kuris tai išdėstė, ar ne. Bet ne pagal realybę. Ir tas, kai matai iš vidaus, labai nervina. Nes nu tu vertink kaip iš tikro, o ne, ar tau patinka, ar ne. Tas pas mus patikimas-nepatikimas yra labai keistas dalykas. Bet, ką darysi.

Paskutinis klausimas visiškai apibendrinant ir grįžtant į pradžią dėl to diplomatinio pranašumo – Jūs, viena vertus, tai nuneigiate, kita vertus, irgi kalbate, kad tai galėjo savotiškai atverti daugiau durų Lietuvai susitikti ir išsakyti savo poziciją. Tai ar tai galima vadinti, na... Turėjo iš dalies pranašumo, šiek tiek – dėl to, kad galėjo papasakot...

Jo, turbūt eičiau taip. Jeigu reiktų vertint skalę – 0 balų, kai nėra, o 100 – kai yra. Turbūt būčiau arčiau tos, kur nėra, bet visai pasakyt, kad nulis – negalėčiau. Na, sakyčiau, 25 iš 100 balų, kažkas tokio, jeigu tai įmanoma įvertinti. 20-25, tose ribose. Tai jo, teisingas apibendrinimas.

Respondentas nr. 9. Interviu atliktas 2024 03 12.

Įrašau mūsų pokalbį įrodymui, kad kalbėjomės. Vienas iš mano tyrimo klausimų – ar yra paveiki vieta, kur vyksta NATO viršūnių susitikimas ir kaip tuomet rūpinamasi, kad ji atrodytų, kad tai būtų irgi Lietuvai į naudą diplomatiškai?

Čia yra keli dalykai svarbūs. Sakyti, kad vieta nėra paveiki būtų netiesa bet kuriuo atveju, nes vien faktas reiškia, kad tu esi... na, ir po tam tikros pertraukos, artimiausiai, sakysim, geografiškai *summitas*, kuris vyko buvo Varšuva prieš kurį laiką, aišku, Latvija yra turėję iš Baltijos šalių 2006-ais ar kažkada; Ir čia, šitoj naujoj situacijoj NATO būti ir Vilnius yra iš tų sostinių, kurie arčiausiai sienos – net Ryga, jeigu pažiūrėtumėt, iki sienos taip žymiai yra toliau, o čia – 30 km ir tu esi jau Baltarusijoje, kuri per tą laiką tapo, praktiškai, Rusijos provincija, jeigu gali taip sakyti. Nes Rusija daro ten ką nori ir naudoja

Baltarusijos resursus, žemę Ukrainos puolimui ir t.t. Tai, bet kuriuo atveju, čia galbūt net arčiausiai sienos ir toliausiai į Rytus pasistūmėjo *summitas* per visą istoriją. Tai pats vietos simbolizmas – be abejo, jis duoda ir jis nėra atsitiktinis. Akivaizdu, kad apsisprendžiant dėl vietos, tą visi žinojo, suprato ir buvo priimta, kad darysim. Tas kelia visokių praktinių iššūkių, nes vis tiek suvažiuoja į vieną vietą tiek vadovų, arti 5000 su žurnalistais ir visais kitais, bet delegacijų vien buvo virš 2000 žmonių – jeigu pažiūrėti, visas Vakarų pasaulio ar demokratinio pasaulio saugumo ir ne tik elitas, nes buvo valstybių vadovai. Jie ne tik už saugumą atsakingi, jie atsakingi už savo šalių šiaip gerbuvį; kariuomenės vadai šalia vadovų, užsienio reikalų ir gynybos ministrai, jų patarėjai. Elitas – tas žodis turi visokių konotacijų, nieko neigiamo aš tame nematau – bet realiai buvo branduolys visų sprendėjų, sprendimų priėmėjų, kurie taip, iš dalies rūpinasi saugumu, bet ne tik, kaip sakau, saugumu, nes valstybės vadovas rūpinasi ir įvairiais kitais klausimais; ir tai nebuvo tik demokratinio pasaulio, tai nebuvo tik NATO kaip po toks – buvo ir svečiai iš Australijos, premjeras, ar Japonijos premjeras, Pietų Korėjos prezidentas, Naujosios Zelandijos premjeras – tai žymiai plačiau apėmė tą – Zelenskis, galų gale, buvo čia.

Tai pats vietos simbolizmas, be abejo, yra svarbus ir jis užduoda galbūt tam tikrą, net iki atvažiavimo, natą, ir kad gal kažkiek ne tai, kad drausmina, bet žinot – nesmagu yra būnant kažkur priimt sprendimus, kurie tokie neigiami, nes visi supranta, kiek tas Vilniui svarbu, kiek Lietuvai svarbu, kiek Ukraina į tą vilčių deda; kiek arti tas Ukrainos, galų gale, *summitas*, net geografiškai – tarp mūsų yra tik Baltarusija. Tai, be abejo, tas duoda. Kaip pasakyt – svarbus fonas, kuris – taip, įkarštyje gali užmiršti tą, nes vis tiek galų gale kiekviena šalis atstovauja savo interesus ir žiūri, kaip čia ką spręsti – bet tas vis tiek įtakoja. Tai aš sakau, negali sakyti, kad „oi, čia nesvarbu, gali turėti X kambarį ar X salę bet kokioje šalyje ir yra tas pats, ar Vilnius, ar ne Vilnius, ar dar kažkas“. Tai aš sakau – paveiki vieta, kaip vieta, simbolizmas, kiek į tą visa įdėta; kur tu atskridai, ką tu matai – juolab, kad tie lyderiai vaikšto – vis tiek matai – Vilnius – pro langą ar dar kažkur išeini...

Matēm Trudeau su džinsais.

Nu, ta prasme, vis tiek tu žinai, kur tu esi. Suvoki, kas tave saugo – buvo oro gynybos sistemos įdiegtos, visi snajperiai ant stogų ir dar kažkas – ir tu supranti, kad čia padidintos gal rizikos. Ir mes matom, kad buvo tas didžiulis susierzinimas Rusijai – tas irgi labai daug pasako, nes tas simbolizmas lygiai taip pat suprantamas tų, kurie čia dalyvauja, bet suprantamas ir to, kuris mato, kaip arti tas yra. Ir, galbūt, norėta krėsti tų šunybių – jos buvo, sakyčiau, santykinai mažos, aišku, matēm padidėjusius kibernetinių atakų srautus, tam tikras jų sėkmes, jeigu gali sakyti, kur ten perima kažkokį *display*’ų elektroninį, ar ten rodo kurį laiką kokį vaizdą... nežinau. Medijos tą patyrę buvo, bet tai, manau,

smulkmenos, visiškai. Smulkmenos, bet tą susierzinimą matėm. Ir tą retoriką Kremluij, Kremlius tikrai tą pastebėjo ir žino, kokia ta simbolinė svarba buvo.

Pats tas fonas, aišku, tai, kas dedasi Ukrainoje ir kad pagrindiniai sprendimai, kur mums labiausiai norėjosi ir galėjo būti visiškai istoriniai, jeigu Ukraina būtų gavusi pakvietimą, tam nebuvo ryžto ir galų gale nebuvo prieita, ištiesta ta ranka pakvietimo. Bet niekas, vėlgi, neginčija, ir šiandien, ruošiantis Vašingtono *summitui*, kuris bus gana greitai, šią vasarą – tai vis tiek visi supranta, kad žingsniai padaryti ir dabar Vašingtonas sprendžia, ką čia galima daugiau negu Vilnius duoti, pavyzdžiui, nes negali atvažiuoti ir pakartoti vėl to pačio – vis tiek, natūraliai, tu palypėjai kažkur ant to laiptelio – dabar vėl atgal nežengsi, žiūri, kur dar gali palypėti ir žiūri į priekį. Tai ten jau laužo galvą jau amerikiečiai. Aišku, tas jau visada yra paveiku rinkiminėms įvairiausioms situacijoms; visos valdžios projektuoja, kaip tai atrodys, kas čia bus. Aišku, visi jaučia atsakomybę ir aš nemanau, kad nėra nei vieno blogiečio, kuris nori kažko blogo, ar dar kažką – bet visi žiūri savo interesų. Kiti, net tie, su kuriais esam visiškai bendraminčiai, gali turėti kitų taktinių sumetimų. Pvz., manau, kad nėra be arogancijos kažkokio tokio mišinio, jeigu manyčiau, kad galiu žinoti, ko vokiečiams labiau reikia, teisingai, negu, Vokietijos politikai, kurie yra išrinkti ir atstovauja savo šalį. Ta prasme, man gal gali nepatikti – aš čia labai hipotetiškai sakau – gali paimti bet ką be Vokietijos, bet ji smaugaly yra, nes pajėgi labiausiai, ekonomiškai stipriausia ir iš jos tikisi daugiausiai; bet gali paimti bet kokią kitą šalį – ir mes suprantam, kad mūsų politikai norėtų to tempo didesnio, norim paramos, norim sprendimų drąsesnių, bet mes irgi, lygiai taip pat, turim suprasti, kad neužtenka tik paimti vėliavą, nesakau, kad jie nedrąsus politikai – jie turi vesti tautą, bet tu gali vesti tautą tik tada, kai žinai, kad nepaliksi jų užpakalinėse... gali paimti vėliavą, nubėgti ir atsisukęs pamatyti, kad už tavęs nieko nėra. Tai čia niekas tau to nesprendžia – gali priimti drąsius sprendimus, bet jeigu tai nebus palaikyta visuomenės – tai visuomenė mes tave į šoną, pasiims tą, ką laiko geresniu arba mano, kad gali būti geresnis – ir viskas. Tai todėl ne tie lėtumai-greitumai – yra tų greičių visada, natūraliai, buvo ir bus, skirtingų. Kažkokia kritinė masė, kuri cementuoja ir priverčia lėtesnius stumteltis į priekį, o greitesnius – pristabdyti; na ir gauni tą rezultatą, kurį gauni. Tai taip ir Vilniuje buvo.

Bet ar sakytumėt, kad dėl to, kad vyko Vilniuje, Lietuva turėjo diplomatinio pranašumo? Net tame pačiame pasirengimo procese, kad kažkas palankiau žiūrėjo į Lietuvą, nes Vilniuje susitikimas.

Tai čia, kaip sakiau, yra du svarbūs dalykai – nuo pirmo pradėjau, kad fonas savo davė, negali sakyti, kad tas neįtakojė ir visi suprato, kad kažką reikia duoti ir, aišku, tą davimą galbūt matė, kad – taip,

mes gavom gynybos planus naujus patvirtintus, kurie, žinom, kad turės užsipildyti dar konkrečiais pajėgumais, kas iki šiol vyksta; taip, gavom oro gynybos elementus rotacinius, kurie turėtų atsitikti – tai dabar iki Vašingtono čia norim, kad dabar realiai pamatytumėm, kas čia atsitiko, iki to laiko, kad tai nėra tik žodžiai ir pažadai, nes pažadėti daug ką gali, o kas realybėje vyksta. Reikia prisiminti, buvo to tokio stumdymosi dėl Vokietijos brigados, kai kur gal sąmoningo nesusikalbėjimo, mano manymu, buvo, nes tekstas iš tikrųjų interpretuotinas yra, ta deklaracija kanclerio su prezidentu pasirašyta skirtingose kalbose buvo – daug yra viešojoje erdvėje to tokio, žinot, bet žmonės gal nelabai ten skaito... Tai, žinot, taip, ten nebuvo pažadėta, kad taip, „aš brigadą duodu čia“. Bet visi žinojo, kad tas galėjo būti klausimas. Kad tą klausimą nuėmė, jeigu atsimenat, prieš pat beveik *summitą*, ten pareikšta nedviprasmiškai gynybos ministro, kad bus brigada.

Ir jeigu ne *summitas*, taip nebūtų atsitikę, jūsų vertinimu?

Ko gero. Manau, kad *summitas* tą paskatino, tikrai, turėjo, manau, tam įtakos – nes Vokietija žinojo, kad mes tada atsistosim ir sakysim – mums reikia. Nes tą, ką, pvz... Labai populiari yra Gabrielių Landsbergį kaltinti bet kuo, bet tai, kad jis tą klausimą kėlė ir tas buvo nepatogu ir viešojoje erdvėje, ir sakyti – norėtume diplomatiškai, bet diplomatiškai nelabai sprendėsi tas dalykas. Tas tikrai davė savo impulsą. Ir jeigu visi žinojo, kad Lietuva vis tiek kels tuos praktinio buvimo ar savo apginamumo klausimus, nes mes matėm, kas Bučoj atsitinka ar kažką – pati koncepcija yra, kad sieną tavo peržengia kažkas ir tada įsijungia visi tie straipsniai. Aišku, tu matai, kad kažkokios pajėgos artėja – gali ruošti iš anksto. Bet, bet kuriuo atveju, tu turi kovoti. O kas čia kovos? Kaip ir dabar vis dar pasigirsta balsų – jūs čia dvi savaites turit vieni atsilaikyti, kol atvažiuos pastiprinimas ir panašiai.

Kartu matai, kad kažokie keisti dalykai nuvilnijo čia su žemės ūkininkais Lenkijos, mums užblokuoja – tai vat įsivaizduokit dabar scenarijų, kur ateina tūkstančiai kažkokių suklaidintų ūkininkų, dalis jų – visai ne ūkininkai, o kažko iniciatoriai – ir staiga blokuoja traukinius visus, transportą bet kokį, kas per Lietuvą eina, kitoj pusėj, reiškia, Rytuose kažkas vyksta ir čia... Žinot, gali daug visko prisigalvoti. Tai nėra juokai. Ir klausimas, ar mes čia galim, tai kas čia bus, kurie atsispirs. Aišku, mums Vokietijos brigados, kas yra penki tūkstančiai papildomų gynėjų, kurie įsijungtų, galimai, kartu su mumis – tai tikrai didžiulė parama. Ir tą vėlgi mes suprantam, kad kaimynas Rytuose tą geriausiai mato. Jis nemato, ar ten spėja, kokie visi tekstai, kiek čia pasiryžę visi deklaruoja gins-negins, bet jis mato realius pajėgumus, tam yra paruošta infrastruktūra, tam yra žmonės, ginklai, nes nėra taip, kad sėdi kažkas iš Vokietijos ir jiems atveža su kuo kovoti. Tai tie daiktai irgi bus atitinkamai kažkur sandėliuoti ir panašiai. Tai taip, tas buvo irgi vienas iš klausimų ir gali sakyti, kad galbūt pasistūmėjo dėka sprendimų – nes kai

gauni tas deklaracijas, tada, aišku, kad dar prašyti kažko ar ten teksto ar kažkur – tai tas tau nusiima nuo stalo. Bet tai būtų buvęs vienas iš klausimų, kur mes būtume norėję matyti, kad praktiniai kažkokie elementai turi būti brigadai. Ir mes suprantame – tai nėra visiškai patogu, juolab, kad girdėjom apie kanadiečių sprendimą – tas irgi paskatino, beje, jiems ateiti į Latviją; nes Kanadai... Vokietijai tu gali dar sakyti, kad pastiprinti mus – tai čia per Lenkiją pervažiuot reikia. Kanadai pastiprinti latvius – čia jau ne juokas, tai jie supranta, kad turi šiaip būti natūraliai gausiau čia, jeigu jie ne tik popieriuje deklaruoja padėti Latvijai gintis, bet būti čia. Tai tas irgi vokiečius skatino kažkiek; britams yra gal irgi kažkiek sunkiau, nes mes irgi matom, kad jų karinės pajėgos po truputį mažėja bendrai, tai skirti Estijai sunku. Tai žinot, nėra, kad tik Vokietija – yra daugiau tų žaidimų, vektorių paveikių buvo keletas. Bet *summitas* pats, akivaizdu – kad irgi nepatogu Vokietijai būtų ginčytis čia su Lietuva Vilniuje vykstant *summitui* ir sakyti – vėl ginčijasi: ai, nu, gal ne taip viską žadėjom, gal bus iš Vokietijos dengsim, gal atbėgsim greičiau... ta prasme, tas tikrai katalizavo, mano manymu, ir virsta į tikrai didelius dalykus, aš tikiu.

Bet yra tokių, pvz., vienas respondentas man pasakė tokią frazę – jeigu *summitas* būtų buvęs Bulgarijoj – komunikato tekstas būtų atrodęs taip pat ir viskas būtų taip pat, ir Lietuva visada daro visko tiek pat – žodžiu, bandė vis nuneigti, nors galiausiai, pats pasakė – jei nulis, kai Lietuva neturi jokios įtakos kaip šeimininkė, o šimtas – kad maksimaliai – tai sako, na, duodu 20-25 balus, kad tiek štai įgavo tos įtakos. Kaip jums atrodo?

Na, balais, aišku, gali bandyti moksliskai kvantifikuoti tą visą... Lietuva būtų kovojusi dėl to teksto ir Bulgarijoje – nėra net kalbos. Bet, supraskit, Vokietijai – aš sakyčiau, ir vėlgi, kiek mes nuožmūs būtumėm – viskas susideda, visi turi pritarti tekstui arba jo nėra. O vienybė mums irgi vis tiek svarbi. Visi suinteresuoti, net ir Lietuva, kovodama iki kažko, kad būtų vienybė. Nes jei mes vieninteliai laužom, aišku, turi turėti stiprią priežastį – bet vis tiek, demonstruojį silpnumą NATO. Sakykim, svoo rankomis. Taip, jis yra silpnas, jeigu manai, kad negali pažadėti kažko, ko tau reikia. Bet, vis tiek, apnuoginti, išnešti tuos purvinus skalbinius ir rodyt visiems, kad – žiūrėkit, mes nesusitariam. Tas drausmina visus. Įskaitant tuos, kurie labai kažko nori, nes negali eiti ir tiesiog – „ne, aš gausiu ir man yra nesvarbu“. Tau vis tiek yra svarbu, kaip NATO atrodo, nes tau NATO stiprumas yra svarbu ir tu turi prisidėti prie to NATO stiprumo, o ne rodyti jo bejėgiškumą. Net jeigu jis kartais yra silpnesnis negu tau atrodytų, nes tu turi ambiciją stipresnę ar tavo interesas yra toks.

Bet dabar, sakysim, kitos pusės – vis tiek sunkiau, teoriškai, būtų vokiečiams atsispirti tokiems Lietuvos prašymams Vilniuje negu kad Bulgarijoje. Nes vis tiek esi... žinot, suprantį, tą *piarą* tokį, ir visi žiūri į Vilnių; ir lygiai tą patį gali sakyti – spauda ir radijo laidos, medijos – tą irgi suvoktų, Vokietijoj

sakytų – žiūrėkit, kaip Vokietija nesugebėjo pratarti žodžio būdama Vilniuje, tai kas čia. Vis tiek tas prideda, sakau, nematuosiu to balais, bet sakyti, kad tas nepaveiku... nu tai yra paveiku.

Manau, kad tą geriausiai rodo, kad vokiečiai tą padarė iki to viso, nes suprato, turbūt, kad, ko gero, Vilniuje bus dar sunkiau tą pasakyti ar bandyti vėl kažkaip tą tekstą zulinti. Ir, aišku, jie tai jau pardavinėjo – žiūrėkit, jūs jau gavot visą tą, tai ko jūs čia taip dėl Ukrainos mušatės, nes galbūt būsit supratingesni tam, nes jūs gavot, ką reikia, žinai, ir tiek. Ir buvo noro tą tekstą stiprinti, nes buvo, gali sakyti, ne nepasitikėjimo, nes tai nėra tik dvišalis reikalas – mes norėjom matyt, kad tai yra ir NATO reikalas – ir, aišku, NATO dokumentuose buvimas to teksto būtų sprendęs...

Pati Vokietija irgi sakė, kad čia NATO sprendimo reikia.

Jo, o iš kitos pusės – ar čia reikia dėl to teksto kovoti, tuos žodžius parinkinėti, nes va, jūs turit ministro pažadą... Ir tas tekstas buvo šioks toks tampomas, žiūrimas, stiprinamas, paskui vėl nukrentamas... Bet aš jau mačiau, pvz., man asmeniškai, tas atrodė nėra tiek jau svarbu, nes nu vis tiek tu gavai ir supranti, kad vis tiek, ministras yra ministras ir žodžiais nesitaškoma, tai vis tiek yra savigarbos reikalas. Girdėjom, kad ir kariškiai turėjo tokias instrukcijas, kad turi ruošti – tai nėra, kad kažkas tau pasakė, tau patinka-nepatinka, bet tiesiog iš pagarbos savo šaliai ir jos žodžiui ir tuos politikus, kuriuos renki – tu turi tą daryti. Tai tas man nebebuvo tarsi iš tikrųjų... Kad mes, pavyzdžiui, negalėjom keisti Ukrainos į šitą kažkokį, nu, nėra prasmės tikrai, turėjom užsispyrę būti dėl Ukrainos ir kiek Ukraina gaus tame *summite*, ir kiek ji priartės per tam tikrus praktinius dalykus, kur ji gavo, ta taryba bendra, vis tiek, dar kitus...

Jūs turit omeny tą tokį šantažą? Aš girdėjau iš vieno respondento, kad amerikiečiai buvo supykę ant Zelenskio ir sakė – brauksim viską Ukrainai ir sakė, kad galim įrašyti sakinį apie brigadą. Šitaip buvo?

Buvo tokių, kad... bet, sakau, vėlgi, nežinai, kiek tas rimta. Jeigu koridoriuj kažkas pasako, tai dar nereiškia... bet diskusijų įkaršty gali daug ką sakyti. Tai buvo momentų, kur manė – žiūrėkit, jūs gaunat tą, ko jūs čia dar rypaujate, galim stiprinti tą tekstą, bet tada toks sakau, aš, pvz., nemačiau, nes nedalyvavau tam net prieš susitikimą – kad tai yra ne, mes negalim. Įsivaizduokit: gavom dar kažkokį papildomą patikinimą tekste, kuris ir taip mums atrodė, kad viskas juda teigiama puse – ir pardavėm Ukrainą. Ta prasme, kaip tu gali net tą paaiškinti kitiems? Tai tu atrodai iš viso, tai koks čia tas Vilniaus *summitas*, kad tu pasiėmei sau ir tai tada, žinai.. kovojai, kad gautum sau kelis tuos žodžius, kur, sakau, iš principo, esmėj, ką ir dabar istorija po *summito* rodo – tie praktiniai žingsniai, kuriuos mes darom su

Vokietija dėl tos brigados atsiradimo, tikrai, yra, ir nereikėjo dėl to ten labai baisiai kovoti. Ukraina turėjo būti ir buvo tas esminis dalykas, dėl kurio mes norėjom kovoti ir jokios kitos opcijos ten negalėjo veikti. Aš sakyčiau, tie pasiūlymai, jie nebuvo rimti, nes niekas čia nebūtų jais žavėjęsi. Nes kitaip *disaster* Vilniuj būtų buvę per *piarą* ir visom prasmėm. Nes pasinaudojai Ukraina, kad gautum savo kokius du žodžius, kurie nieko nereiškia. Nesąmonė.

O kalbant apie *piarą* ir apskritai, ar buvo kažkaip organizuojama iš Vyriausybės pusės ar apskritai, kad būtų štai svarbesni interviu užsienio žiniasklaidai, kurie formuotų ir ryškintų Lietuvos tikslus, formuotų nuomonę NATO narėse, kad būtų spaudimas tarsi lyderiams dar iš tos kitos pusės, visuomenės.

Matot, mes visada kalbėjom apie tai, kas mums svarbu ir iki NATO... dabar kažkokių specialių dalykų, bent jau mano žiniomis, nebuvo. Mes gal kaip Vilnių pristatinėjom ir žiūrėjom, kad Vilnius gautų tą – nes, iš tikrųjų, daug žiniasklaidos buvo ir dabar galit dar matyti įvairias ten nuotraukas ar reportažus, kur lyderiai spaudžia ranką kažkam ir Vilniaus NATO *summito* ženklas fone. Tai daugiau žiūrėjom į tą, kad šalies žinomumą, jos pasirošimą, jos modernumą, gebėjimą daryti tuos dalykus... gal į tai daugiau buvo kreipiama dėmesio, nes kitu atveju tai, žinot, būtų tada trisdešimt kampanijų ir kiekvieno *summito* išvakarėse, nes ir ispanai savo tada *lobiuotų* visoj toj, ir prancūzai, ir vokiečiai... čia, žinot, toks gal net būtų suprantama kaip kažkoks blogas skonis, jeigu tu imtumeisi; ar išslinkęs vieną šalį dar bandytum specifiškai ją paveikti. Tas nebūtų labai gražiai tos šalies priimama ir nemanau, kad jie skatintų, nes tai rodytų tokį gal, žinot, kažkaip kitaip gal galim kalbėtis negu darant vienas kitam spaudimą per medijas.

Tai gal tie straipsniai, kur buvo „Financial Times“ keli straipsniai „Investuok Lietuvoje“ užpirkti – čia buvo susiję ar čia visiškai atskiras dalykas?

Aš, žinokit, dabar nežinosiu...

Čia buvo 2022 metų gale.

Ten yra atskira istorija, labai keista, nes premjerė apie tai net nežinojo, kada iš jos ėmė interviu.

Taip, net tie Lietuvos žurnalistai, kurie ėmė interviu nežinojo.

Nes keista... politiškai, tai akivaizdu, kad opozicija nori pasinaudoti bet kuo ir padaryt iš to didžiulį triukšmą; tie interviu ten visai normalūs gavosi ir kadangi jie buvo natūralūs... ir tas projektas „Investuok Lietuvoje“, man atrodo, kad atsipirko. Jie galėjo geriau tą *handle*‘inti, bet, jeigu būtum pranešęs, galbūt

irgi, nežinau, ar, pvz., premjerė būtų interviu davusi, suprantat. Bet čia nesisieja su NATO *summitu*, čia grynai buvo atskiras įvaizdininkų, kaip šalies, sakykim, toksai...

Grįžtant prie temos, aš manau, kad vis tiek tas poveikį, nu kaip turėjo, ir tam tikriems dalykams, kad kažkas išsprendė ar pasistūmėjo rimta kryptim, kaip brigados klausimai, kad mažiau abejonės... jos šiek tiek liko, nes to nepasitikėjimo buvo, ar to užtenka-neužtenka. Tai gi *summito* vieta, manau, turėjo įtakos tam. Kaip ją pamatuoti, sakau, čia jau jūs, kaip mokslininkė, susidėliosit savo formulę.

Tai ruošiant pačią vietą, kad ir „Litexpo“ ir t.t. – aš nežinau, koks čia buvo Jūsų įsitraukimas, ar čia labiau, nežinau, su savivaldybe kalbėti, jos mikroklimato kūrimas ir panašiai...

Čia URM'as daug darė praktinių dalykų, nes jie turėjo sutartį su „Litexpo“ tai jie buvo tas instrumentas, kur vaikščiojo kartu ir žiūrėjo. Mano buvo toks labiau toks koordinacinis, reiškia, surenkat visas institucijas, žiūrint, kad tiesiog vyktų. Ir kartais, žinot – „a, nu kas nusamdys lėktuvą, kuriuo turi atskristi...“, „a, čia Susisiekimo ministerija – čia ne mano“. Jei lėktuvas – tai iškart Susisiekimas. Nu tai jau URM'as perka ar kas ten nuomoja tą lėktuvą. „Oi, ar tą *trap*‘ų užteks“ – žinot, oro uostas neturi tiek lėktuvų priiminėt... kaip suparkuot lėktuvus, kad jie tilptų. Kas turi atskristi iš išskristi – vis tiek, Amerikos prezidentas kai atskrido, visi į eilę sustojo – viskas uždaryta, kol jis neišvažiavo ir ten Pietų Korėjos prezidentas lygiai taip pat lėktuve sėdėjo valandą ar kiek ir laukė, kol galės išlipti, nes amerikiečiai dar buvo čia. Tai visi tie dalykai, kad, sakykim, o kur parkavimo aikštelių, kas už tą sumokės ar ten galima...

Logistiniai tokie..

Kaip išleisti, kaip įleisti, ar visų dokumentus tikrinti – ar tu sakai, kad jei atsivežei savo delegaciją, aš pasitikiu. Ar išskrendant, kad visi išskrenda, tikrinti pasus ar ne. Ar tu sakai – jeigu likai Šengeno zonoj, tai jau likai ir jau delegacija turi rūpintis.

O buvo, kas prapuolė? Čia šiaip įdomu.

Ne, nebuvo. Bet kitos delegacijos, pvz., prašo, kad tikrintum, nes jie, žinot – didžiulės delegacijos. Amerikiečių, pvz., virš tūkstančio. Tai...

Supratau, tai dėl mikroklimato kūrimo, čia labiau reikėtų su URM šnekėti.

Bet įvaizdininkai tą žiūrėjo, pavyzdžiui, buvo diskusija – va, čia dar sakau – nes ar mes galėjom įtakoti. Nes vienas yra įtakojimo fonas – kad fonas yra fonas; dabar patys sprendimai kaip yra – tai sakau, prieini to, kad tai nėra Lietuvos renginys. Tai nuo pirmos minutės visiems esminiams sprendimams

pritarti turėjo NATO sekretoriatas – tai yra jų renginys. Mes tik duodam vietą. Tai jie turėjo sutart. Mes turėjom pasirašę bendrą tokį susitarimą, kaip ten tos funkcijos dalinasi, kaip turėtų tos veiklos koordinuotis – bet kol jie nepasakė, kad „Litexpo“ tinka, mes negalėjom net tvirtinti „Litexpo“. Ir paskui čia diskusijos su Seimo Antikorupcijos komitetu ar ne per brangiai pirkom, nes turėjom dvejus metus – kur tu ten du metus turėjai, jeigu tu lapkričio mėnesį galutinai sužinojai, kad tikrai bus liepą. Data tiksliai jau buvo. Nes, žinot, galėjo būt rudenį, galėjo būt pavasarį – niekad nežinai, nėra įkalta, kad visi *summitai* būna liepos mėnesį ir panašiai, yra buvę įvairiais kalendoriniais laikotarpiais. Tai čia va buvo – ar tu gali nuspėti, ką gali nuspėti – ir mes tik rugsėjį sužinojė, reiškia, galutinai buvo sudėti taškai, kad vieta tinka ir ten reikalavimai tokie, kad sieną griauti, dar kažkur pristatyti, lubos tinka-netinka, iškelti, ir panašiai. Aišku, buvo va tiek darbo dėl tų visų praktinių įgyvendinimų.

Tai net emblema, kurią pasitvirtinom, iš viso, balandį gal patvirtinta galutinai ir prie ko tu derini spalvas, nes vis tiek, tas įvaizdis, kaip sako, kaip atrodys – tai svarbu ta emblema. O su NATO sekretoriatu suderinta buvo, iš pradžių jiems gal kažkiek atrodė... nes mūsų Vytis, žinot, paskui tokiu stilizuotu virto, jeigu jis būtų toks tikras, pasirodė militaristinis per daug... Visokių tų kalbų buvo. Galų gale, gavosi gražiai, mano manymu, nes toks stilizuotas, bet toks buvo, žinot, ar čia tikrai... Į Vilnių atvažiuojam taip arti sienos ir dar norim čia kokio čia... Tai, ta prasme, turėjo jie pritarti visiems, nes tai bendras renginys ir tai yra ne tik Lietuvos reputacija, bet ir NATO sekretoriato, kuri atsakinga yra, reputacija. Spalvos – mėlynos. Mes norėjom daugiau žalios, kuri, sakykim, mūsų „kurkime kartu“ tą visą... To tokio, sakysim, bruzdesio tarp sekretoriato ir mūsų buvo, nes mes norėjom daugiau matyti lietuviško elemento, jie norėjo tą taip laikyti, kad neišsiplautų visas tas NATO – jų spalvos mėlyna, kad liktų, kad nebūtų, kad Lietuvoj staiga nusidažo žaliai viskas.

O kitas dalykas, iš tokių praktinių – kad irgi nesvarbu, kur *summitas* vyksta, nėra taip, kad pirmininkauja, nes ES mes pripratę, kad pirmininkauja pirmininkaujanti šalis. Šiuo atveju, tai generalinis sekretorius daro.

Ir visi sėdi kaip Briuselyje.

Taip, nėra jokio skirtumo, ar Vilniuje, ar kur. Ir veda posėdį generalinis sekretorius. Ir tu esi tik viena iš šalių, kuri sėdi su visom kitom. Tai yra dvi pusės: iš vienos pusės – fonas įtakoja, bet realiai visus dalykus ir diskusijas veda NATO, nes tai jų renginys, kuris randasi tik tai Vilniuje. Tai tuos du turi ir sverti.

Einant į pabaigą – vienas respondentas sakė, kad URM'as maždaug davė visiškai neįgyvendinamas užduotis Prezidentūrai ir paskui dar pykstama, kad prezidentas, suprask, iki galo kažko nepadare. Ar jūs stebėjote tokią įtampą tarp URM, Prezidentūros? Ar tai galėjo kažkaip į vieną ar kitą pusę nulemti mūsų tikslų įgyvendinimą?

Matot, viena yra – kovoja dvi jėgos, šiuo atveju ir aš nesakau ar čia URM'as ar Prezidentūra. Bet iš vienos pusės, kai jie yra pas tave, nu tu jautiesi šeimininku. Galvočiau, kad prezidentas tokiu jautėsi, pagrįstai. Nors pagrindinį darbą atliko Vyriausybė ir mes sutvarkėm tą ir davėm prezidentui areną. Žinot, jeigu nori, kad viskas pavyktų sklandžiai, be įtampų – tai tada nieko nereikalauji. Jeigu tavo užduotis yra, kad nebūtų triukšmo ir tiesiog viskas praeitų, visi draugai šypsosi ir atbuvę išsiskirsto – nu tai viena jėga. Bet tu nekelk sunkių klausimų, teisingai, tas suponuoja. Ar tai yra tas kelias.. Nu ne, nežinau, ir buvo daug kalbų, kad čia istorinis Vilniaus *summitas* ir viešojoje opinijoje, sakykim, nesakau, kad gatvėse žmonės apie tai kalba, bet mes turim irgi tuos ale *influencerius* politinius, socialinius – neturiu galvoje tų, kurie sako, ką valgyti ar kuo rengtis – bet tie, kurie įtakoja nuomones, foną – kas yra gerai, negerai – analitikai, politologai ir pan. Tai jie irgi signalizavo, kad čia bus istorinis. Ir visi suprato, kiek Ukrainai svarbus. Ir Ukraina labai to viso norėjo. Tai turėti tyliai ramiai – reiškia nekovoti už Ukrainą. Tai žinot, o dabar, sakykim, duoda neįgyvendinamas užduotis – nu, tai gali sakyti, kad, jeigu prezidentūra kažkaip mano, kad Ukrainos pakvietimas yra neįgyvendinama užduotis – nu taip. Bet jeigu apie ją nekalbėsi – nebūtum gavęs to, ką turėjai, realiai. Vis tiek gavai. Tai kam tada, jeigu nekeli klausimų apie Ukrainą ir jos narystę... nes jeigu prašai daugiau, visą laiką tave nustum – tai nebūna taip, kad tu pasakai maksimumą ir gauni maksimumą. Visą laiką stumdaisi. Tai, jei bijai pačio stumdymosi – akivaizdu, kad baigsi kitam gale. Tu nieko neprašei, bet viskas buvo ramu gražu ir t.t.

Dabar, jei sakai, kad narystė, kaip tokia, yra neįmanoma užduotis – gal neįmanoma ir tą rezultatai parodė. Bet dėl jos nekovojęs, nebūtum gavęs, ką galų gale gavai. Tu turi prašyti daugiau. Ne tai, kad tu prašai kažko... teoriškai, tas įmanoma – čia reikėjo tik drąsos ir aš nežinau, kas čia būtų – pasaulis sukritęs? Dabar gali spėlioti – oi, čia didžiulė eskalacija, kas... Nežinau. Aš negaliu pasakyti. Dabar vat, jau kiek laiko praėjo – metai tuoj bus – tai mes matom, kad Rusija tuos rinkimus šią savaitę turi, paksui vėl kalba apie tuos didžiules mobilizacijas, vėl šimtai tūkstančių ir t.t. – tai yra, kad kiekviena diena ji ruošiasi, ir ji stiprėja. Ir klausimas dabar bus, kai Rusija pasieks piką – ką ji gali sugeneruoti. Ar to užteks jai nugalėti Ukrainą ar ne – tai čia dabar esminis klausimas yra. Nes ji dabar lipa į kalną – visą savo pramonę pertvarkė, gavo partnerių ginklus – bet jeigu Ukraina atsilaiko, tas ir Rusijai taps aišku – kad jie pakėlė savo gamybas ar dar kažką, nes dar daugiau didinti gamybą jiems bus sunku, jie turi naujas technologijas įsivežt... Bet tada, prieš metus, pvz., aš negaliu sakyti, kad būtų kilęs Trečias pasaulinis, ar

ką – gal kaip tik būtų visiems aiškiai pasakę, kad, žiūrėkit – mes čia tą fiksuojam ir ... bet čia žinot, nuolatinis ginčas, kaip būtų, jeigu būtų.

Grįžtant prie to, ar tai yra neįmanoma užduotis – nemanau, kad tai yra teoriškai neįmanoma. Ar tai sunkiai įgyvendinama – tai parodė taip, tai žiauriai sunkiai įgyvendinama, nes kitos šalys nenorėjo apie tai tiesiog girdėti. Visi turėjo savų išskaičiavimų. Bet jeigu to nebūtum prašęs – neaišku, kur tu būtum nusileidęs. Viena pusė sako – nieko nebus, kita – ne, turim duoti; ir tada kažkur gaunasi toks, žinot... Sakyti davė neįmanomą užduotį... Mano galva, rezultatas gavosi toks, koks geriausias galėjo gautis. Ir buvo pratestuotos ribos. Gerai, kad jos buvo pratestuotos – kitu atveju, nebūtum žinojęs, kiek tu gali gauti. Ar tai paliko kažkam kažkokias nuoskaudas? Galbūt. Bet mes visi čia dirbam. Neturi niekas priimti asmeniškai to viso, nes tiesiog turi daryti geriausia, ką gali. Ir gal URM'o ambicija buvo ta, kuri stūmėjas buvo... ir žinot, jeigu pačioj komandoj kažkas priešinasi tam, tas, aišku, gal stumti yra sunkiau... ir mes čia, nežinau, kiek sekėt dėl ambasadoriaus, tai čia yra dalis to. Nes suprantu. Pačiam man yra tekę būti ambasadorium, suprantu, kad sunku. Bet jeigu gauni instrukcijas – nu ką, niekas tavęs asmeniškai nekaltina. Gal tau nepatogu, kaip žmogui eiti ir sakyti amerikonomams – „ne!“ . Tai tada ministrai šnekasi...

Bet skelbta, kad jis gavo iš vienos pusės vienas instrukcijas, iš kitos – kitas...

Tai va čia, mano manymu, tas būtų jau negerai. Bet galų gale turi klausyti to, kas yra vadovas. Bet ar tai yra gerai... nežinau. Vėlgi, tu gali būti tiek stiprus, kiek tavo vadovai. Jeigu tau sako – eik, ir tu eini eini ir tavęs niekas neremia – yra beprasmiška tau taršytis su ambasadoriais, jei žinai, kad paskambins tavo vadovui ir sakys – „nu tai kaip, sutariam?“ . Sutariam. Nu, tai ta prasme, tai nėra, kad ambasadorius savo kažkokią *agendą* turi – jis tiesiog vykdo tą, ką vykdo – jeigu tų prieštaravimų buvo ten ir galėjo įkarštyje kilti – žinai, kažkam jau norisi nusileisti, o kažkas sako – ne, dar turim pakovoti. Tai tas toks, kai spaudi mygtuką išjungiam šitą visą, viskas – nieko nebus... tai vėlgi, aš nenuvertinu šiuo atveju, jokiū būdu, vadovo, ar sakysim, jeigu prezidentas tas, kuris galų gale nuspaudė – tai jo atsakomybė yra. Jisai tiesiog nusprendė, matydamas tą visą aplinką... tai kažkas turėjo priimti tą sprendimą ir pasakė „ne, mes čia nieko daugiau nelaimėsime, turim pasilikti su tuo, ką turim, viskas“. Tai toks, žinot, kitu atveju, kas būtų buvę, jei nebūtų deklaracijos, ar tas būtų gerai – nebūtų niekam gerai. Mano manymu, žiūrint, tu gali sureikšminti – oi čia kažkas nepatogu... bet čia nieko nėra. Kažkas turėjo stumti, kažkas turėjo priimti galutinį sprendimą. Ir matydamas tą spaudimą, visa kita, priimi tą sprendimą ir gavosi geriausia, kaip, tikriausiai, tom aplinkybėm galėjo gautis. Tai žinot, dabar kažkas gavo žaizdą, kažką nubrodino, ar kažką apstumdė... tas yra mažai reikšminga. Tai yra dalis proceso. Nes jei nesiruoši kovoti – tai tada visi baltom pirštinėm sėdi, su viskuo sutinka. Tai reiškia tada – klausimai nesudėtingi, kur visi gali su viskuo

sutikti. Man neatrodo, kad NATO ir dabartinis politinis kontekstas yra nesudėtinga – tai yra žiauriai sudėtingi klausimai. Ir tu gali turėti grynai taktinius... gali labai natūraliai bijoti eskalacijos. Galbūt bijai branduolinių ginklų ar dar kažko, nes jauti atsakomybę už savo šalį. Ir sakau, juolab, nežinai tavo visuomenė kiek yra pasiruošusi tam – ir man sakyti, kad aš žinau geriau Prancūzijos ar Vokietijos visuomenės negu jų politikai – irgi taip yra... kažkiek, sakau, arogantiška.

Tai aš čia nesakyčiau, kad užduotys buvo neįmanomos, bet jos buvo sunkios. Ir siekiant jų gauni geriausia, ką gali gauti. Tai nėra nieko dirbtino. Skamba, kad lyg kažkas norėjo specialiai duoti neįmanomą užduotį, kad kažkam blogo padaryti... Nu ne, tiesiog, tu sakai – šito reikia ir dėl to kovojam. Ir kovoji, kovoji, kovoji, kovoji – kol matai, kad, ko gero, pasiekei ribą. O kaip tu žinosi, kada pasiekei ribą, jei nekovosi dėl to? Nusileidai čia – ir nežinai, ar galėjai, ar negalėjai daugiau. Tai tu ėjai, kiek galėjai – atsidūrei į sieną ir tada sustojai. Viskas. Bet jei nebūtum bandęs tos sienos stumti ir žiūrėti, ar stumdoma ar nestumdoma – gal būtum ne su suglamžytais marškiniais ir be kažkokių nubrozdinimų – bet nebūtum žinojęs, ar ribą pasiekei. Tai aš manau, kad viskas buvo gana natūralu ir geriausiai, kaip galėjo būt.

Respondentas nr. 10. Interviu atliktas 2024 03 12.

Įrašau mūsų pokalbį.

Gerai.

Kadangi neturite daug laiko, pirma ir užduočiau esminį tyrimo klausimą – ar, jūsų nuomone, buvo to diplomatinio pranašumo ir jeigu taip, tai koks?

Ko gero, neišvengiamai, kad viršūnių susitikimas vyko Vilniuje, Lietuva turėjo svertų, kaip organizatorė. Tačiau nuo pat dienos, kai buvo paskelbta, kad Vilnius pasirinktas, kaip lokacija – iš NATO generalinio sekretoriato atėjo žinutė: net neįsivaizduokit, kad jūs galėsit formuoti politinę darbotvarkę. Tas buvo kartojama, ir kartojama, ir kartojama – kad jūs esat šeimininkai, bet tai reiškia, kad jūs turit pasirūpinti vieta ir cepelinais, iš principo.

Akivaizdu, kad mes, kaip šalis, su tuo nužeminimu vaidmens nesitikom nuo pat pradžių ir tikrai aktyviai dalyvavom formuojant darbotvarę – aišku, pagrindinis mūsų klausimas buvo Ukraina ir jos pakvietimas į NATO. Bet tas signalas iš NATO buvo visą laiką labai aiškus, kad tai, kad šalis organizuoja – nieko nereiškia, kad tai – tik renginio operatorė. Čia, turbūt, kaip ir kitų *summitų* atveju – tiesiog viskas sprendžiasi kaip ir politikoje, kompromisų keliu. Manau, kad jei būtume važiuavę į Romą, Madridą ar dar kažkur – aišku, mes tokio dėmesio, tokio svarto vien dėl to, kad natūraliai mes priimam ir galim sakyti, apie ką kalbėsime, apie ką – nekalbėsime; jo buvo pakankamai svarbaus.

Dar vienas momentas, kuris, mano galva sužaidė, dėl to, kad Lietuva turi tą istoriją su Taivanu – kad atsirado kaip trečias klausimas būtent ta Indijos ir Ramiojo vandenyno erdvė, kaip diskusinis objektas. Taip kad, *suma sumarum* – tikrai tas pridėjo galimybių įtakoti NATO darbotvarę. Yra tas faktorius.

Tai, sakot, kad jei nebūtų Lietuvoje – galėjo ir nebūti to Indijos ir Ramiojo vandenyno temos?

Sunku pasakyti, nes tai, vėlgi, globali aktualija, aktuali ir amerikiečiams, bet iš tikrųjų, na, manau, kad labiau suveikė kaip teigiamas faktorius, tai, kad Vilniuje vyksta *summitas*, negu kad neigiamas ar neutralus.

O ar sakytumėt, kad Seimo rezoliucijoje, kurioje buvo penki tikslai, tarp kurių – ir šis – kad tai buvo įtraukta kaip svertas amerikiečiams, derantis su jais dėl Ukrainos ir panašiai.

Aš gal pasakysiu, kad neatsimenu, kad apie tai būtų kalbėta, šiaip, ta mūsų Taivano korta ir išplėstinė Indijos ir Ramiojo vandenyno korta – ji yra amerikiečiams vilioti, ar kaip pasakyt. To yra nuo pat pradžių. Ko gero, tada galima sakyti, kad taip, tai buvo aktorius.

Vienas respondentas man sakė, kad jei *summitas* būtų buvęs Bulgarijoje – būtų toks pats tekstas, niekas nebūtų pasikeitę – esą, nėra tiek reikšmės, kur jis vyksta. Ar jūs su tuo sutiktumėt?

Na, kaip atsparos tašką, kalbėdami apie Ukrainą, visą laiką kalbame apie 2008 metų Bukarešto *summitą* ir Putino prieš tai iškeltą ultimatumą, kad – jeigu jūs plečiatės, tada aš turėsiu kažką su tuo daryti. Tai geografija kita – vėlgi, dabartinio Ukrainos karo akivaizdoje, ką ir žemėlapy matom – Konstancos uostas yra labai arti Ukrainos. Rumunija yra kitokioje šviesoje. Tuomet Rumunija, kaip ir dabar Bulgarija – buvo su labai stipriu tuo šleifu iš Rytų ir galime sakyti, kad geografija turi įtakos. Bet sakau, negaliu pasakyti – teisiškai NATO sekretoriatas formuoja darbotvarę ir t.t., bet čia yra politika. Tai dėl to esu linkęs manyti, kad tai, kad *summitą* darėm Vilniuje – iš tikrųjų, nesakau, kad kažkokios

lemiamos reikšmės turėjo, bet turėjo įtakos tam, kad darbotvarkė ir sprendimai, tarp kitko, būtų pozityvesni mums.

Pvz., vienas respondentų dar sakė, kad tai tarsi atvėrė Lietuvai daugiau durų – daugiau įsileido kitos šalys kalbėtis, pasakoti savo poziciją. Ar jūs su tuo sutinkat ir pats kaip jautėt – vis tiek važiavot.

Vėlgi, besąlygiškai šitam pritariu. Bet tai buvo dėl to, kad mes tikrai aktyvaus vaidmens ėmėmės ir kaip aiškų įrodymą galima pateikti prieš *summitą* įvykusį Vilniuje parlamentų vadovų suvažiavimą, kurio tikslas ir buvo – paruošti politinę dirvą Ukrainos pakvietimui į NATO. Tai tai, kad mes sukūrėm tokią inovaciją, kad kalbam, kad galbūt reikėtų ją kartoti prieš kiekvieną *summitą* – įtraukti parlamentinės diplomatijos lygmenį – yra mūsų galimybė, kuria mes pasinaudojome. Mes nebūtume turėję tos galimybės, jeigu kažkur kitur būtų vykęs *summitas*.

Kai kitur vykdavo *summitas* – nebūdavo tokių susitikimų.

Ne, pirmą kartą čia.

Tai pats jūs, kur važiavot ir kaip priėmė – ar jautėsi, kad iš kitų parlamentų kalbėtų, kad – na, gerai, jūs šeiminkai, tai...

Vėlgi, mes esame tokia valstybė, kokia esame ir natūralu, kad, na, Vokietijos, Italijos, Jungtinės Karalystės, ar Amerikos, ar Kanados darbotvarkėje pagal savo dydį neužimame kažkokios kritinės vietos. Tai, kad tikrai, dabar kalbam apie parlamentinę diplomatiją – kad mus priėmė visur, tai, kad tikrai apie tai kalbėjomės – yra įrodymas, kad tikrai, gal taip pasakysiu – Lietuva išnaudojo arti maksimumo tą faktorių, kad *summitas* vyko Vilniuje. Vėlgi, kas būtų, jeigu būtų – jeigu jis būtų vykęs kažkur kitur – tikrai atrodytume keistai, važinėdami po pasaulį ar Europą, įtikinėdami kitų šalių parlamentarus, kad, pvz., kad jie įtikintų savo krašto apsaugos, užsienio reikalų ministrus, vadovus dėl to, kad Ukrainai būtinas yra kvietimas ir parama.

Įdomu tai, kad girdžiu vis skirtingų vertinimų – kai kurie sako, kad taip, buvo to pranašumo, durys atsivėrė – kiti sako, kad – ne, mes visada vienodai stengiamės ir visada darom maksimumą. Tai, kaip jūs tą matot?

Aš manau, kad tai nebūtinai prieštarauja vienas kitam, nes kad stengiamės tai aš tikiu, bet ar tai yra taip paveiku, kaip buvo dabar – aš abejočiau. Vėlgi, išskyla atminty dalykai – kai jau buvo paskelbta, kad *summitas* bus Vilniuj, tai mes turėjom suvažiavimą Briusely, NATO būstinėj, mūsų visų ambasadorių

NATO valstybėse ir parlamento narių. NATO būstinėj. Tai mes ten susitikom su NATO vadovais, susitikom su Amerikos ambasadore prie NATO, su, nebeatsiminsiu, bet Prancūzijos irgi buvo ir t.t. Tai vėlgi, tai, kad *summitas* vyksta Vilniuj – sudarė galimybes veikti aktyviau ir būti labiau koordinuotiems ir, tuo pačiu – labiau išgirstiems. Man taip atrodo. Nemanau, kad turėsim lygiai tiek pat veiksmo, judesio – ir tas jau dabar matosi – prieš Vašingtono *summitą*, kuris jau už kelių mėnesių. Nieko panašaus nevyksta.

Jei kalbėtume apie kažkokius kitus faktorius, kurie galėjo paveikti *summito* sėkmę ar nesėkmę, tenka girdėti tą tokią vidinio konflikto dilemą – tarp URM‘o ir Prezidentūros – ar jūs sakytumėt, kad jis buvo ir nulemia, kad į vieną ar kitą pusę nukrypo mūsų galimybė pasiekti tikslus?

Nu čia tas yra antras įdomus klausimas, kad mes, kaip šeimininkai, ir čia jau kalbu labiau iš Prezidentūros pozicijų – vis tiek turėjom išlaikyti NATO vienybę – užtikrinti, kad visi išvažiuotų su maloniais įspūdžiais. Tai dėl to Prezidentūros pozicija buvo tokia, kad mes negalim kažko išvaryti, negalim kažko vetuoti, patys būdami šeimininkai. Tuo tarpu URM‘o pozicija, ir čia jau, turbūt, ir Seimo, sakysim, jeigu kalbėt apie valdančiuosius, pozicija buvo tokia, kad, na – kol negausim pakvietimo, kas, būkim atviri patys sau – buvo naivu iš pat pradžių – tol nepritarsim jokiems *summito* galutiniams komunikatams, dokumentams. Galų gale, nugalėjo Prezidentūros pozicija, kad padarėm viską, ką galėjom, bet kažkokiu momentu turim išlikti tais vienijančiais, telkiančiais šeimininkais. Bet čia buvo tas antrinis, sakau, iššūkis, kur tu kaip lietuvis atvažiuojęs į Vašingtoną – gali draskytis marškinius. Bet, kai visi atvažiuoja pas tave – iškyla dilema, kad negali padaryti, kad Vilniaus *summitas* būtų *fail’as*, reiškia – išvažiuo visi be susitarimo. Tai buvo rastos tos formuluotės...

Yra tekę girdėti net tą versiją, kad paprastai šeimininkai turi net dažniau nusileisti, tam, kad būtų sėkmė.

Tai va čia dilema, kur, sakau... bet iš tikrųjų, aš ten labai arti nebuvo, bet kiek tose peripetijose dalyvavau – tai tikrai iki paskutinės, dar likus, man atrodo, savaitei iki *summito* – čia vyko viduj tos mūsų diskusijos ir mes vis tiek laikėmės, kad iki paskutinės galimybės, kol dar bus galima kažkaip tą formuluotę suderinti, kad ji būtų kuo palankesnė Ukrainai – kad mes laikysimės tvirtai. Nu ir tas ir buvo daroma. Ta formuluotė, jinai galų gale nebuvo labai ten... ta prasme, mes negavom, ko mes atvirai norėjom, bet buvo išimtas tas *Membership action plan* – savo esme yra tas pats, tik be to aiškaus politinio signalo, kad reikia pakviesti. Tai, tarkim, dabar artėja Vašingtonas ir tie signalai iš Vašingtono yra dar grėsmingesni – kad net nebandykit apie tai kalbėti, net nebandykit apie tai kelt klausimo.

Bet Vilniaus *summitas*, ką iš daugelio respondentų tenka girdėti – padėjo tokį pamatą Ukrainai, kad dabar Vašingtone jie turi kažką daugiau pasakyti.

Tai va, tai čia ir yra tas klausimas, kur mes sakome – taip, o Vašingtonas ir Berlynas – palaukit, kas yra svarbiau: ar pasakyti, kad Ukraina bus pakviesta į NATO, nors gal jos nebeliks kitais metais – ar duoti visą reikiamą paramą – ginklai, ginklai, ginklai. Tai čia yra ta va diplomatinė kova... kur mes sakom, kad aišku – ir tą, ir tą; bet ką mes patys galim tokio duoti kritinio – nu nelabai kažką. Dėl to, sakau, mūsų argumentai va tokie, jų argumentai – irgi yra, nu, kaip pasakyt, racionalūs.

Bet jie tiesiai šviesiai dabar leidžia suprasti, kad jūs jau nusiraminkit.

Taip. Dėl pakvietimo į NATO, sakau, yra ne kartą parėję signalai iš Vašingtono – irgi yra ir vieši pasisakymai Vokietijos kanclerio patarėjo užsienio klausimais, Vašingtone jis viešėjo – kad nebus pakvietimo į NATO, pirmiausiai mes turim susitvarkyt čia tą visą saugumo situaciją. Ir tas argumentas pagrindinis yra, kad mes nenorim trečio pasaulinio karo.

O Seimo rezoliucija, kuri buvo priimta balandžio mėnesį, kaip ją išnaudojot – girdėjau, kad buvo vežiojimų po kitas sostines, įkalbinėjimų, kad kiti jas priimtų – o koks nors grįžtamasis ryšys buvo? Kas nors priėmė tokią rezoliuciją? Ne tokią pačią, bet...

Mano žiniomis, ne. Bet, vėlgi, mes tą rezoliuciją kai rengėme, sutarimas, kadangi, rengėm Seime, bet dalyvavo ir KAM'as, ir URM'as, ir Prezidentūra – tai mintis tokia ir buvo, kad mūsų diplomatai, kurie ruošiasi *summitui*, kurie dirbs su tekstu ir darbotvarke – duoti instrumentą, kurį jie galėtų rodyti ir sakyti – žiūrėkit, mes turim Seimo mandatą, mums liepė – mes darom. Mintis tokia buvo. Mes užkėlėm lūkesčius labai aukštai. Bet, sakau, nežinau, kiek čia inovacija, bet irgi buvo toks organizacinis įrankis sugalvotas, kad ne tai, kad prezidentas ar užsienio, krašto apsaugos ministras tokią poziciją turi, ar mūsų ambasadorius prie NATO – bet čia yra Seimo mandatas duotas derėtis.

Kai jau nepavyko pasiekti, mes padarėm dar antrą rezoliuciją, jau po *summito*, kuri sako – pakvietimas nereiškia penkto straipsnio aktyvavimo. Vėl išsiuntėm per visus parlamentus ir, aišku, vėl būsim vieninteliai, kurie tą padarėm, bet mes tą darom.

Gerai, o kažką dar gal atsimenat, ką kitaip darėt iš tokių diplomatinių praktikų? Negu tada, kai buvo Madride *summitas*. Aš, kaip suprantu, Seimo rezoliucija šita buvo nauja, tada, kad parlamentų vadovai suvažiavo – o dar kažkas buvo?

Taip, bet čia tas mums turbūt išaugino sparnus, kad Vilniuje vyksta. Ir, aišku, mes gi lietuviai, mum čia Vilnius, ta prasme, tai, kad *summitas* vyksta Vilniuje, reiškia, kad jis turi būti istorinis, kaip mes čia visi kalbėjom. Tai buvo to įkvėpimo šaltinis.

Nežinau, kiek čia jūsų darbo temai, bet, iš principo, aš labai matau šitoje kadencijoje tą parlamentinės diplomatijos... pavartosiu nelabai gražų žodį – išvešėjimą. Nes, iš tikrųjų, ir komiteto pirmininkas labai aktyvus, Žygis, ir taip jau, turbūt, susiklosto, kad ta partija konservatorių yra labai angažuota užsienio politikoje. Ir karas įnešė savo galimybių. Tik, kodėl sakau, kad išvešėjo – kartais susidaro įspūdis, kad mes vieni kitiem trukdom. Nes, tarkim – važiuoja ministras su viena pozicija, važiuoja iš paskos komiteto pirmininkas su kažkokia visiškai radikaliai kita pozicija. Tai kartais tas nesuveikė. Dėl to, galima sakyti, kad ta Seimo rezoliucija ir buvo – kad mes, pagaliau, visos institucijos veiktume koordinuotai.

Dabar jau čia politika užsiiminėju, bet gavosi, kaip gavosi. Nes vėl, krašto apsaugos ministerija darė viena, URM'as – kita, ambasadorius darė trečia, o Prezidentūra – ketvirta; bet tikslas buvo toks, kad pagaliau visa valstybė veiktų užsienio politikoje koordinuotai. Tai čia, sakau, turbūt galima laikyti tokia, kažkokia organizacine inovacija.

O žiūrint į pačią vietą, ar ji galėjo būti paveiki kitiems diplomatams, galbūt paskui su kažkuo kalbėjot – va čia pilna Ukrainos vėliavų buvo ir pan.?

Nemanyčiau. Taip, Vilnius padaro įspūdį visą laiką, bet, žinot, Zelenskis čia buvo – daugiau tų simbolių ir nereikia. Bet netgi tai, kad *summitas* vyko realiai trisdešimt kilometrų nuo Baltarusijos sienos, netgi tai, kad reikėjo vežti patriotus tam, kad apsaugoti, nes viskas vyksta šalia – sakau, nežinau, ar labiau, bet, tiesiog, turbūt, neturėjo įtakos, nes tos baimės, Rusijos baimės, suvokimo, kad Rusiją galima parklupdyti ant kelių – jo nėra NATO valstybėse. Bent tose, kurios ir guldytų galvas, sakykim taip. Tai Vilnius čia kaip vieta, turbūt, neturėjo reikšmės.

O lūkesčiai – pats sakėt, kad rezoliucija juos užkėlė labai aukštai, ir labai jautėsi Lietuvos bent visuomenėje labai aukštai irgi užkelti – ar tai kaip nors keitė Lietuvos diplomatų veikimą? Dar labiau stengtis? Kaip tas viešasis diskursas, ar jį bandyta irgi kaip nors pakreipinėti?

Čia tas momentas, kad mums savų įtikinėti tikrai nereikia – mūsų žmonės tikrai yra už Ukrainą ir, kaip sakant, savo namus jiems atvėrę, tai galbūt ne. Bet, kas svarbu, mum patiem, mūsų diplomatams – tai tapo labai svarbia misija vien dėl to, kad karas yra svarbu gyvybiškai, bet tas simbolizmas, kad mes Vilniuj, kad mes Ukrainos didžiausi draugai, kad mes darom – jis tikrai kaitino galvas. Ir tokio labai

didelio optimizmo įkvėpė, kad mes čia viską galim, kad visi viską duos, ko mes pageidausim. Tai tas gal buvo.

Tai prie viešųjų erdvių, ir kas dar buvo susiję su visuomenės lūkesčiais – buvo daug pasipiktinimo dėl „Call Russia“ reklamos, kuri buvo visur kur iškabinėta. Ar, jūsų žiniomis, politikai tai kažkaip sprendė, ar tai išsisprendė iš pačios visuomenės spaudimo?

Ne, čia toks, man atrodo, labai mes daug užsikepam sau temperatūrą patys, užsieniečiai net nesupranta, ko mes taip jautriai reaguojam, gal čia toks atvejis buvo.

Prisiminiau dar, ką norėjau pasakyti – kad mūsų tas entuziazmas, šventas tikėjimas, kad mes čia Vilniuj padarysim istorinį *summitą* – netgi vedė mus į tam tikrą konfliktą su ukrainiečiais. Nes ukrainiečiai buvo labai stipriai prispausti amerikonų, kad – mes jūm duodam ginklus, pinigus, duosim, ką norėsit – nekalbam apie kvietimą. Kad jie patys taip puse lūpų mums sakė – nu, gal nereikia. Net šitoj vietoj sakyčiau, kad mes patys, išeidami iš savo mandato su ukrainiečiais – toliau stūmėm šitą reikalą. Ir čia toks buvo kaip ir nerašytas susitarimas, kad – ukrainiečiai patys už save neagituoja, nes jiems to tikrai nereikia – nu, yra svarbesnių dalykų – bet, jeigu jau mes norim – nu, gerai, be ukrainiečių žinios mes juos *prominam* dėl tos... tai va, čia irgi toks pavyzdys, kur, sakau – tai, kad mes esam tokie, mum leido labai plačiai savo tą mandatą įsivaizduoti ir tikrai labai aktyviai bandyti pasiekti to tikslo.

Tai, pabaigai – grįžtant prie taisyklių ir paties NATO, jūs sakėt, kad jie iškart davė žinot, kad mes kaip šeiminkai nebūtinai būsim moderatoriai ir panašiai – bet ar jautėsi, jūsų žiniomis, kažkokios pagalbos iš pačių NATO biurokratų, pvz., formuluojant kokius nors sakinius...

Šito negaliu pasakyti, mano žiniomis, vis tiek *draftuoja* visas formuluotes valstybės narės, jų ambasadoriai, jų ambasados prie NATO, tai, nemanyčiau – labiau ten tokie techniniai dalykai, saugumo reikalavimai „Litexpo“ ir t.t. Bet dėl teksto, tai nemanyčiau. Vėlgi, galima pažiūrėti tuos viešus pasisakymus, Stoltenbergo ir kitų prieš *summitą* – kur jis iškart kalbėjo, kad apie kvietimą nebus kalbama, paskui dar šiek tiek bandė laviruoti... bet, iš principo, gal tą galima pasižiūrėt. Bet nesakyčiau, kad jie labai kišosi į pačias galutines formuluotes.

Respondentas nr. 11. Interviu atliktas 2024 03 13.

Įrašau mūsų pokalbį.

Gerai.

Mano tema yra apie NATO viršūnių susitikimą ir ar dėl to, kad jis vyko Vilniuje, Lietuva turėjo diplomatinio pranašumo. Tai jūsų vertinimu, pavyzdžiui, į Lietuvą gal kitaip partneriai žiūrėjo, palankiau, dėl to, kad mes esam šeiminingai, derantis dėl dalykų, kurių mes norim?

Taip, aš vienareikšmiai ne tik, kad įsitikinęs, bet ir ką mačiau ir turiu tam pagrindimą, kad šalis, organizuojanti viršūnių susitikimą turi įtakos ir darbotvarkei, ir formatui, ir rezultatui dėl ne vienos priežasties. O ypač šiuo periodu, Lietuvoje, man atrodo, dar ir multiplikavosi tas efektas dėl to, kad tai vyko Rytų flange – tai buvo vienas efektas; ir kitas, kad tai buvo taip smarkiai Ukrainą remianti valstybė ir dar mes ir kitus galėtume pridėti pagal sudėliotą programą. Tuoju pagrįsiu keliose srityse aš tą mačiau.

Pradėčiau nuo tokio, nežinau, pabaksnojimo mums iš NATO ir iš mūsų didžiųjų sąjungininkų pusės likus mažiau negu metams, tai jau po Madrido *summito*, pradėjo sakyti – žiūrėkit, neįsijauskit – ne jūs esat pirmininkaujanti valstybė, čia nėra kaip Europos Sąjungos pirmininkavimas ir jūs tiesiog *hostinat*, tai jūs atsakingi už techninę dalį, kad viskas gerai pavyktų, bet ne už politinę dalį – *private ofisas* ir visas NATO *runnin'a* turinį. Tai kuo labiau baksnojo į tą dalį, tuo man akivaizdžiau buvo, kad mes turim tos įtakos ir čia yra tiesiog prašymas neperspausti ir nepiktnaudžiauti viskuo. Čia lygiai taip pat, kaip prieš Vašingtono dabar *summitą* mums irgi dabar amerikiečiai baksnoja ir sako: žiūrėkit, mes jau viską nusprendėm, nieko daugiau nedarysim. Man tai reiškia, kad mes daug dar galim padaryti, jeigu jūs taip iš anksto slopinate bet kokį aktyvumą.

Tai, kaip tai pasireiškė, tai, žinoma, kad, turbūt, pirmiausia kas ir buvo ryšku, visus metus, kas vyko – tai komunikacinis dėmesys Lietuvai, kaip priimančiai valstybei. Ir tikrai, dabar jau galiu palyginti, kas buvo – nes tuo metu dar galėjo kontrolinės tokios terpės reikėti, ar ne – ar čia karo efektas, kad mes tiek dėmesio gavom, nes prasidėjo 2022 metų antra pusė, 2023-ti metai – viskas dar kyla į kalniuką ir šiaip šis regionas daug dėmesio gavo tarptautinės žiniasklaidos. Dėl to nesi tikras, dėl ko čia tiek gavom – dėl to, kad aktyvūs, dėl to, kad garsiai šnekam; ar dėl to, kad pas mus NATO *summitas*. Tai va, kai pasibaigė *summitas*, ir matau, kaip dėmesys šiek tiek varijavo į kitas puses tarptautinės žiniasklaidos – nesakau, kad jo yra mažai, bet jo buvo tikrai daug; tai galiu pasakyti, kad buvo tas efektas – kad bus Vilniuje ir ko tikisi Vilnius. Ir klausė: tai ko jūs tikitės? Tai, kai mūsų klausia – ko mes tikitės – mes komunikuojam pasauliui, ko mes tikimės ir mes formuojame darbotvarkę ir statome prieš mūsų lūkesčius, ne prieš faktą, bet prieš tai, prieš mūsų lūkestį tą, savo sąjungininkus, ir tai yra milžiniškas įrankis. Ar tai būtų dėl gynybos ir atgrasymo, ar dėl paramos Ukrainai – tai buvo tikrai efektas atliepti tai, ko mes norim.

Tai vienas dalykas – komunikacinis ir iš to išplaukiančios politinės konsultacijos. Tai kiek mes turėjome konsultacijų prieš Vilniaus viršūnių susitikimą ir kiek mes jų turime dabar prieš Vašingtoną – tikiu, kad jų bus ir jos vyksta, ir Briuselyje neseniai turėjome – bet jos tikrai nėra tokios dvišaliai intensyvios, kaip jos buvo mūsų atveju. Sakykim, kad ir mūsų kontaktai su amerikiečiais, ar susitikimai su Sullivanu, kurių įvyko metų bėgyje, turbūt, keturi kokie – tai derinantis, lygiai taip pat, šalia visų kitų temų ir dėl NATO *summito* ir kokie mūsų lūkesčiai. Daugiausiai tai buvo susiję su Ukraina – kaip išvairuot Ukrainos temą. Taip pat prezidento dvišalių susitikimų pavasarį serija – Ankara, Berlynas, Paryžius, Roma... Mes turėjome visas didžiąsias sostines, išskyrus Vašingtoną. Ten nebuvom, bet, sakysim, buvom patarėjų lygmenyje. Ir Londono mes neturėjome dvišalio, mes turėjome – ten pas juos pasikeitimas buvo, bet jau Sunakas buvo kaip kažkur kitokiam formate – bet šiaip mes buvom pasidengę. Aišku, nekalbu apie generalinį sekretorių – kurį mes čia turėjome daug, taip pat ir Lietuvoje – tai vyko dėl viršūnių susitikimo. Ir jeigu mes jau turime dvišales konsultacijas, žinoma, kad mūsų įtaka tada ir tai, ką mes sakome, kas turėtų būti padaryta – ji yra didesnė. Tu gali sakyti – nu taip, su tavim pasikalbėjo – bet lygiai taip pat pasikalbėjo ir su kitais. Bet ne su visais pasikalbėjo dvišaliu pagrindu. Bet dabar su mumis tiek nesikalba dvišališkai, sakykime, nesikonsultuoja dėl Vašingtono *summito* kaip buvo tada. Tai konsultacijos.

Trečias dalykas yra darbotvarkė. Darbotvarkės formulavimas yra toks niuansuotas dalykas, ją sudėlioja NATO, formaliai, nežinau net, kas ten tą įtaką turi, man atrodo, kažkuris iš politinių komitetų – bet realiai, tai yra *Private ofisas*. Generalinio sekretoriaus visa privati armija, kuri, žodžiu, spardo, laužo, daro ką reikia jos smogikai politiniai, biurokratiniai. Tai jie dėlioja, nuo mūsų priklauso, kada mes pavyzdžiui, nežinau, kiek darysime sesijų, kaip mes įkomponuosime, pvz., vakarienę – ar ji bus darbinė, ar socialinė; ar su partneriais ar ne. Ten iš pradžių buvo velniavos, kurios aš iš pradžių net neįkandau, šiek tiek daug yra tų niuansų, bet jeigu padarai ne darbinę vakarienę, o socialinę – reiškia, dalyvaujant ir antrosioms pusėms – reiškia, kad darbinė sesija tampa intensyvesnė, mažiau dalių yra darbui. Tada darbotvarkė spaudžiasi, ir ten buvo tikrai daug žaidimo dėl *indopacifiko* įtraukimo-neįtraukimo, kaip atskiros temos, dėl euroatlantinių partnerių įtraukimo, ką mes dar norėtume diskutuoti. Ir čia prisimenant Madrido summitą – tai, kad mes turėjome su partneriais sesiją, neprisimenu, kaip ji vadinosi, bet tikrai buvo Pietų krypties atspindys – čia reikėtų pasižiūrėti; nežinau, kiek ji buvo vieša, bet pagal dalyvių ratą – tai buvo tikrai Ispanijos indėlis į visa tai. Tai, kaip vyko vakarienė Madride – irgi buvo Ispanijos indėlis. Ne tai, kad čia Lietuva unikaliai išnaudojo galimybę – aš ne apie tai. Ta prasme, kad tu gali įdėti savo to atspalvio į pačią darbotvarkę. Tai tas tikrai iš mūsų pusės buvo stipru dalyvavimo forma, mes čia turėjome tiesioginį kanalą darbinį su *Private office*.

Mums tas aktualu buvo, nes tas *Deterrance and Defence* – tas DnD, vadinamas, bet kokių atveju įkrito į darbotvarkę, čia yra NATO; bet klausimas, kiek duoti kitiems partneriams, kiek duoti Ukrainai dėmesio, kur turėtų būti Ukraina darbotvarkėje, kurią dieną – tas yra svarbu. Nes ten irgi buvo niuansų, kad dėt labiau norėjo į antrą dieną, ne į pirmą, ir kada tada partneriai turėtų apsispręst... žodžiu, komunikacija, viskas, kas išėjo ten per langą tą pirmąją *summito* dieną, visi tie frustravimaisi ir panašiai – juos iš dalies *shapino* ir pati darbotvarkė. Čia jau dabar grįžtant atgal, ar galėjo būti apžaišta kitaip – aš manau, kad galėjo būti kitaip apžaišta, o gal ir negalėjo.

Ir yra, aišku, ką mes įdedam Ukrainai – čia grįžtu prie turinio ir išėjimo jau su deklaracijos tekstu, nes daugiau mažiau viskas būna apspręsta iki tol – taip, kad *summite* būtų kas nors deramasi iki sprendimų... aš nežinau, aš nesu jų daug matęs. Kas pasilieka nesuderinta ir kas yra tikrai, ką gali laikyti iki paskutinės minutės – žiauriai nepatinka didiesiems, nes norima tiesiog užfiksuoti tai deklaracija. Tai deklaracija gali būti, gali to komunikato išvis nebūti, bet, kai jis yra, labai svarbu, kokį mes ten žodyną vartojam. Tiesa, bet čia Madride turbūt buvo, dar buvo NATO Strateginė koncepcija. Ten dar buvo reikalų dėl turinio. Vilniuje daug darbo buvo dėl to, ar mes kviečiam Ukrainą, ar nekviečiam – iki pat *summito* ir tai vyko ir *summite*, ir tos formuluotės, kurios išlėkė tada į „Twitterį“ ir nusivylimą Ukrainos pusė reiškė – nu tas buvo tikro darbo šalutinis efektas, nes kažkas nutekino. Šiame darbe... O čia nežinia, ar Lietuva turėjo kažkokį pranašumą, ar ne, kaip *hostintoja*. Spaudimą sukurti – turbūt. Bet mes tą patį būtume darę, jei tai būtų vykę, nežinau, Varšuvoj, ar Vašingtone, ar dar kažkur. Aišku, kad mūsų santykinis svoris galbūt yra šiek tiek didesnis, nes taip primityviai ir grubiai nenulauši mūsų pozicijos. Tai čia trečia dalis.

Ketvirta dalis – atmosfera. Čia jau būtų su tuo komunikaciniu dėmesiu Lietuvai, bet aplinka, kuri buvo formuojama – Ukrainos vėliavos, gyventojų bendras palaikymas, visas pro-ukrainietiškas *vaibas* mieste – jis tikrai formavo žurnalistam, pranešantiems apie tai, kas čia vyksta, bendrą nuomonę ir tai irgi yra svarbu. Nes jei būtų neutrali kažkokia aplinka, izoliuota, tai tikrai efektas būtų kitas. Lygiai kaip ir tos visos vibracijos, kaip reportavo žurnalistai tą pirmą dieną, su Zelenskiu – irgi būtų kitokios. Tai tas irgi atliepė.

Tai, turbūt, keturios dalys, kaip kontrolinės – Madridas, pokytis, pasirengimas Vašingtonui ir kur dabar bus Lietuva, kiek mes galėsime tos pro-ukrainietiškos stovyklos atstovauti. Aišku, mes ir toliau dirbsime su *nordikais*, kiek čia šalių, bendraminčių grupė – bet tai nebus tiek apie Lietuvą, kokios Lietuva laikėsi pozicijos. Aišku, reikia, kad šiek tiek laiko praeitų, kad atmėžtum tą, kad nebūtų pernelyg to susireikšminimo – vis tiek tą kontrolę, pasitikrinimą laikau svarbiu. Nes po Vašingtono galėsime pasakyti,

kiek mes čia to išskirtinumo turim, nes turbūt kai kas šiaip norėtų manyti, kad mes šiaip esam labai reikšmingi ir aktyvūs Vilniaus kryptyje – gynybos ir atgrasymo gal šiek tiek mažiau...

Tiesa, prisiminiau dar vieną dalyką, kas buvo su atgrasymu ir gynyba, specifiškai su mumis susiję, ir čia jau į sprendimą orientuota ir čia spaudimas buvo sąjungininkam – tai dėl integruotos priešlėktuvinės ir priešraketinės gynybos rotacinio modelio. Jeigu tai nebūtų Lietuvoje *summitas* – nebūtų tokio spaudimo dėl to priimti sprendimą. Nes tai yra ir apie Lietuvą kalba – Lietuvoje buvo organizuota Lietuvai beprecedentė oro gynyba ir tas visas fonas, tai, kad Lietuva, ir kad mes padarėm oro gynybą – leidžia mums labiau suprasti, ko reikia Rytų flangui – tai buvo sprendimas tikrai su tuo susijęs. Čia mes irgi galėjome išnaudoti. Lygiai taip pat, kaip prieš Vašingtono *summitą* dabar sakome – Vilniuje jau tą priėmėm ir dabar mes arba tą įgyvendinam, arba atrodome apgailėtinais išvis, kaip Aljansas – priėmėm sprendimą, nesugebam rotacijos padaryti „Patriotų“ į Lietuvą.

Man teko girdėti panašų kalbėjimą apie vokiečių brigadą – kad, nors nebuvo įrašyta į deklaraciją, kad sveikinam vokiečių brigadą – bet, kad jei ne *summitas* Vilniuje – tai vokiečiai, galbūt, nebūtų turėję tokio tvirto, galiausiai, įsipareigojimo – nes savaitė ar dvi prieš, dar atskrido jie patikinti ir t.t. Ar jūs sutinkat su tuo?

Čia buvo ne tiek apie *summitą*, turbūt, kiek apie... taip, čia dar vienas svarbus dalykas buvo – pratybos. Čia gal jau koks, šeštas punktas *deterrence* ir *defence* efektą imant; tai pratybos ir karinis dėmesys Lietuvai prieš *summitą*. Nes jo, orientuojantis į tą valstybę... Jei nuosekliai, tai didelis žiniasklaidinis ir politinis dėmesys – didesnis valstybei, kurioje vyksta *summitas*, pritraukia komunikaciškai. Dėl komunikacinio dėmesio norima daryti daugiau karinio veiksmo – *presence*‘o, rodyt pajėgumą NATO ir pan. Rodyti, galų gale, priešininkui – čia dar vienas, turbūt, septintas efektas – tai santykiyje su Rusija kaip tas *summitas* atrodė. Rodyti priešininkui, ką NATO gali padaryti. Mes tikrai turėjom didelį kiekį pratybų, buvo jau iš anksti numatyta, kad NAC‘as atvažiuos į Lietuvą ir pamatys, kad čia organizuojamos pratybos – iš čia atsirado vokiečių geresnis interesas parodyti savo didesnę *presence*‘ą pratybų forma. Nes vis tiek, tai yra didelis įvykis Aljanso narėm, kad atvažiuoja NAC‘as – išvažiuojamasis posėdis ir pan. Ir dėl to iškart, birželio gal 26, po Joninių ir po „Wagner“ ta savaitė – aišku, čia galima diskutuoti, kiek čia „Wagneris“ turėjo įtakos, kiek čia turėjo įtakos artėjantis *summitas* – bet kokiu atveju, atvažiuoja Pistoriusas – didelis dėmesys jam, Šiaurės Atlanto taryba sėdi tribūnoje. Turėjau karštoj palapinėj susitikimą su prezidentu ir jis tik ką prieš tai *announcina* savo sprendimą – tai žinoma, kad tai sukuria tą atmosferą. Ir čia tas *summito* sukeltų efektų spaudimas tas buvo, negu kad pačiam *summitui* jis turėjo kažką atnešt. Jei tas *summitas* būtų kažkur kitur, tai nebūtų tiek dėmesio...

žodžiu, aplinkybės galėjo būti kitos. Aišku, „Wagnerio“ tas būtų elementas galbūt ir... vis tiek, ir dvišalių susitikimų mes nemažai turėjome visą pavasarį – čia viena dalis prezidento, bet visi kiti kiek turėjo konsultacijų įvairiausių; mes savo lygmeny, ministerijos buvo įtrauktos... Taip, tas tikrai buvo.

Kita dalis – dėl Rusijos. Ir dėl tų visų grėsmių, sakysime, prevencijos ir rizikų suvaldymo. Tai čia mes tikrai gavom dėmesio tiek dėl oro erdvės gynybos, kas buvo svarbu, kas padėjo rotaciniam modeliui, gavom dėl *cyberio*, dėl kitokio pobūdžio grėsmių tam tikros paramos; tas incidentas, kuris įvyko antrą dieną – gerai, kad jis įvyko antrą, o ne pirmą – neįsivaizduoju, kaip ten viskas būtų atrodę, jei būtume jį turėję pirmą dieną su tuo duomenų nutekiniu apie pareigūnus, planus ir asmeninius duomenis ir panašiai... Tai mes ir kitokio spaudimo turėjome, ir kontržvalgybinis partnerių dėmesys tikrai buvo didelis Lietuvai tą laikotarpį ir tai irgi leido mums formuoti, nes vis tiek, kai įvyksta kažkas – ar *deploymentas*, ar pratybos, ar kažkas – vyksta vertinimas pagal NATO metodiką – kam tas sabotažas, kam kontržvalgyba ir pan., pagal tuos kriterijus. Ir šalys vertinasi – kas čia bus, kur čia mes atvažiuojam irgi yra didžiulė galimybė paduoti Lietuvos saugumo paveikslą – ne tai, kad kiek čia pas mus grėsmių – čia ne apie tai, bet tai, ką mes darom ir ko papildomai reikia – tai irgi *shapino* saugumo bendruomenės įsivaizdavimą apie Lietuvą – geresnį, kokios čia tos realios grėsmės. Tai irgi padėjo. Ir dėl pratybų, man atrodo, čia į ateitį planuojantis – norėčiau suvesti lygiai taip pat su tuo intensyvesniu pratybų laikotarpiu.

O kaip manot, ateičiai – ar tai, kad *summitas* čia įvyko, kad jis – iš esmės pavyko – ar tai turės ir gal dabar jau matosi, kad turi kažkokio pozityvaus efekto Vilniui dabar?

Pačio organizavimo prasme, čia turbūt kiti kolegos galėtų daugiau pasidalinti, kurie buvo su pačia organizacija susiję, tai žinau, kad mes tikrai daug gerų įvertinimų sulaukėme, kokią dabar tai duoda efektą ar naudą – negaliu įvertinti; bet žinau, kad pasitikėjimo savyje srityje, tarp mūsų institucijų, tą tikrai matau. Čia trijų jūrų *summitą* turėsime, ten keliolika irgi vadovų, kas kitu atveju būtų milžiniškas reikalas – bet dabar jis yra lengvai sutvarkomas, vien dėl to, kad mes turėjome patirtį, lengviau dėl to prisiimame galbūt pirmininkavimą ir ateityje prisiimsime kažkokių didesnių renginių organizavimą – iš čia galbūt to tokio aktyvumo gali atsirasti, aš manau, kad su tuo susiję; bet vis tiek, turbūt, nesulyginsi su pirmininkavimu Europos Sąjungai ir tada, ir pasirengimo prasme – aišku, tai tikras pirmininkavimas, ne tik kad *hostini* vieną didelį įvykį; bet man atrodo tas *boostas* visoms institucijoms tada didesnis buvo negu yra dabar. Bet irgi, kontrolė, pasitikrinam. Aš nemanau, kad mumis kas nors abejojo, tiesą sakant, kad mes čia viską gerai padarysim. Kiek mačiau tokio techninio pobūdžio pokalbių, nedaug tikrai – tai ten daugiaž visi ramūs, ne tai, kad ten bėgiotų aplink kiekvieną kampą „o šitą ar išsprendei, o šitą ar išsprendei“. Vis tiek man atrodo, kad į mus labiau kaip į šiauriečius žiūri, kad būsime griežti ir tvarkingi

ir tuo labiau – daryto po ispanų visą reikalą, jeigu lygina su ką tik įvykusiū – aš jau pats mačiau tas nuorūkas Expo centre ir tą visą tokį bardakėlį – tai, kas jau ten susiję su tuo, ką iškart pamato vartotojas, ar tas, kuris atvažiavęs – tą logistinę tvarką ar netvarką – tai mes čia buvome aukštumoj. Kita ta dalis, visas tas turinys, kaip vyksta tie posėdžiai – nuo mūsų ne tiek ir priklauso.

Tiesa, dar vienas dalykas – prezidento vieta pačiame *summite* ir iš to kylanti nauda.

Kuo ji buvo kitokia, nes su kuo kalbėjau – sakė, kad nesiskyrė, visi sėdėjo, kaip sėdi visą laiką.

Tai sėdėjo kaip sėdi, bet pasisakymo vieta ir laikas tai, žinoma, ir kreipimasis, tai jis yra kitoks. Bendravimas su lyderiais, tu irgi išnaudoji savo šalies reprezentacijai, nežinau, socialiniam ryšiui sukurti, vakarieniškas metu, čia, už lango vyko toks ne *preparty*, bet, žodžiu – žinoma, kad jis yra svarbus. Vėl, kiek čia Lietuvai, kiek čia šalies vadovui – ir iš to kyla kas Lietuvai. Bet šalis *hostintoja*, tai taip, sėdėjo... Sėdėjo, kur sėdėjo, bet dėmesys *hostintojui* tikrai buvo. Bet sveikinimo ir eiliškumo...

Bet lyginant su Ispanija – jie irgi, matyt, galėjo pirmiau šnekėti.

Taip, taip. Bet čia ne apie Lietuvą, čia apie valstybę, kurioje organizuojamas *summitas* – kiek tu iš to gali padaryt. Nemanau, kad mes kažką išmoningiau padarėm...

Bet buvo dalykai, ką Lietuva padarė kitaip, pvz., buvo ir Seimo rezoliucija, ko jie niekada nepriiminėdavo, su išvardintais tikslais; ir kitas dalykas – iš parlamentinės diplomatijos – jie sukviatė visų parlamentų pirmininkus iš NATO valstybių ir taip bandė paveikti. O dar ką įvardintumėt, kas buvo kitaip nei bet kada?

Aš sakyčiau tos konsultacijos. Galiu įvardinti, ką mačiau. Taip, tų judesių buvo ir daugiau. Tai ir iš tikrųjų, ir Seimo pirmininkei turbūt nebūtų pavykę sukviesti, ne visų visų, man atrodo, didžioji dalis atvažiavo – bet bet koku atveju tai buvo svarbus žingsnis; taip. Neatsimenu ar kažkas daugiau buvo daroma.

Bet dėl pačių konsultacijų, pvz., vienas respondentas sakė – jo, atvėrė daugiau durų, galėjom daugiau savo poziciją papasakot, o ar tai davė efektą – sako, nežinau.

Davė, davė efektą. Ir vis tiek čia buvo kelios sostinės, su kuriom reikėjo dirbti tuo klausimu. Tai dėl brigados, čia dar atgal žiūrint, į tekstus lendant, gal dar pavyks atsakyti, kol dar gyvi žmonės, kurie čia dalyvavo, tą tikrai bus sunku padaryti, nes čia visi superhorjai ir visi nusipelnę ir panašiai; bet čia natūralus tas bendras naratyvas. Kaip ir bendrai, kaip ir brigados klausimu su kolegomis jau URM'e

šnekantis sakiau, ta prasme, mes turime savikritiškai vertinti, kaip tas procesas praėjo, kad ateity darytumėm mažiau klaidų, nes darėm labai daug ko – priešingus dalykus – ir turim būti labiau tikri, kas suveikė, kas nesuveikė. Tai čia visi gali sakyti, kad suveikė nuosaikumas, kai kas, kad griežtumas, kiti dar kažką; vokiečiai mums dar vieną pasakojimą pasakoja ir panašiai. Tai lygiai taip pat ir prieš *summitą* – aš suprantu, kad reikia kritiškai įsivertinti, bet tai, kiek mes galėjom dirbti su Vašingtonu, tokiu lygiu – tai aš esu įsitikinęs – suveikė, tikrai. Ne tik, kad *Baltikam* durų atidarė, Lietuvai, nes mes dabar to turime daug mažiau po *summito*, tai ir siunčiant žinią – žiūrėkit, nepraeis čia šitie variantai, turime daryti progresą – tai tikrai taip. Aš galiu lyginti, kur buvo Vilnius metų pradžioje ir kur buvo liepą – tai buvo didelis progresas. Ar tai galėjo vykti be mūsų, be *baltikų* – aš manau, kad ne. Tikrai. Nes tai buvo ta grupė, mes buvome agresyviai proaktyvūs, *nordikai* palaikė tą poziciją – visi kiti eina paskui didžiųjų nuomonę, ypač, amerikiečių. Nes tikrai, tradiciškai, tai labiau amerikiečiai buvo *leading forward* – labiau kažką daryti; visi kiti eina paskui, šitoj vietoj jie buvo sau neįprastoje „ne“ pozicijoje. Tai kaip dirbo *Quad'as* su jais juos nulaužti – tai nedirbo. Vokiečiai sau galėjo Ukrainos klausimu būti šešėlyje ir, ta prasme – „eikit kalbėti su Vašingtonu“. Tai vat, kiti ten kitaip išnaudojo tą poziciją. Bet čia tikrai suveikė tas veiksnys. Man atrodo jie ir patys nelabai galėtų to paneigti.

O pats Lietuvos aktyvumas dėl to, kad vyksta Vilniuje – irgi vien dėl to buvo žymiai didesnis, visus sukviečiant ir pan.?

Taip.

Nors, kita vertus, iš kai kurių girdėjau, kad Lietuva visą laiką žiauriai stengiasi, visą laiką yra aktyviausia tam Bukarešto aštuonete ar šešete, kiek pavyksta sutelkti – kad nebuvo didesnio skirtumo.

Aš manau, kad spaudimas buvo, čia tikrai prezidento instituciją galiu parefleksuoti, tai spaudimas buvo vidinis – sau spaudimas išnaudoti situaciją. Bet tikrai taip ir matėm mes. Jeigu mes matėm išnaudot situaciją – reiškia, sukūrė mums tą palankią situaciją. Ir išsireikalavom dvišalių susitikimų, sakykime, kad būtų, apie ką šnekėtume, tai tikrai buvo tos tikslingos pastangos. Ir čia kalbu iš prezidento institucijos, vis tiek diplomatų visas korpusas pasijungė, ambasados pasijungė – tai tikrai tas buvo jaučiama. Jaučiu, kad ir daugiau atsakomybės buvo, bet šitoj vietoj vėl reikėtų tikrintis – ar momentumas buvo toksai svarbus, ar dėl to, kad *summitas* buvo. Bet aš, ką jaučiau, tokį vidinį spaudimą – tai dėl lūkesčio Lietuvoje sukurto, kuris buvo, negaliu sakyti gerai ar blogai – neadekvatus turimai informacijai. Vis tiek, čia tas dalinimasis vyksta ir tarp instituciniai susitikimai, derinimaisi vyksta – visi žinojo, kur mes esam ir aš tą

spaudimą didesnę vietomis interpretavau, kaip politinį, vidaus politikos reikalą, o ne užsienio politikos. Ypač, bandant įrėminti tam tikras institucijas. Bet čia galbūt asmeninė interpretacija.

Bet man teko girdėti, kad buvo tam tikra trintis tarp URM'o ir Prezidentūros; bet ne iš paties URM, o iš kitų pusių, kurios stebėjo iš šalies – kad, iš esmės, tai galėjo, galbūt, ir pakenkti.

Ar galėjo... Nežinau dėl to pakenkimo, žalos padarymo – nesu tikras. Šiaip vyko derinimas, aš dabar prisimenu, kad ir Gabrielius kietesnis galbūt yra kartais, tikrai nebuvo taip, kad esam skirtinguose puslapiuose. Visą laiką vyko tarpinstituciniai pasitarimai. Ir dalinomės aktuali informacija. Tą paskutinę *summito* dieną, kur įvyko tam tikras išsiskyrimas, neisiu į detales, nežinau, kur ten mes esam apie jas apsirašę, bet tikiu, kad apie jas kalbėsime; bet ten aš nematyčiau kažkas tai apie Lietuvos pozicijos išskydimą ar kažkokius tokius dalykus. Turėjom nusprendę laikytis su *nordikais, baltikais* drauge – nepasilekam paskutiniai ir nesulaužom viso reikalo dėl to, kad esam *hostintojai* ir dėl to, kad tuo ir nelabai ką pasieksime. Tai viską tą taip ir padarėme. Kad emociškai ten dūmai rūko iš ausų tuo metu – aš priimu natūraliai, ten buvo nemažai įtampos; tai vat iš to viso padaryti kažkokį politinį, o po to, ypač, sukurti, kad čia kažkas herojai, o kažkas pralošė... tas buvo politiškai... gal ten galėjo kažkas taškų surinkti, bet žiūrint iš valstybės pusės – niekšeliškai, ta prasme. Aš to neužskaičiau. Ir dabar neužskaitau. Nes ir apie tai ne kartą kalbėjomės su kolegomis – nu ta komunikacija tokia, kokia išėjo – „anot šaltinių, prezidentas su kažkokia ten su ta pozicija...“, - neatsimenu, kaip ji ten buvo formuluojama. Bet neva, kad negynė pozicijos ar dar ten kažkas. Ta prasme, pats laksčiau tarp salės ir kavinės – ir galiu, ta prasme, aš mačiau, kaip ten viskas vyko. Tai visi šitie pasakojimai yra toli nuo tiesos, o ypač, kai juos stumdo tame nedalyvavę žmonės. Bet aš tą irgi priimu kaip įdėjimą į vidaus politiką ir man tai bendrai čia politologiškai žiūrint, tos transformacijos užsienio politikos – aš nesutinku, kad tai yra vidaus politikos laukas – tai yra tiesiog politinis kovos laukas. Nes mes įpratę vidaus politiką turėti kaip kovos lauką, o čia dabar užsienio politikos yra. Tai taip, bet, ten, kur reikia vykdomojo valdžio susitelkimo, kai susitelkimo nebereikia – minutė po to eiti dalinti visus, kad čia geriau performino, kas blogiau – neprotinga ir žiūrint iš valstybės intereso pusės. Ir dabar, žiūrint į priekį, aš to irgi nematau, kaip kad... nes mus programuoja visais atvejais, jeigu mes neišsitaškėm iki pabaigos – tai tada, reiškia – mes nepasiekėm rezultato. Tai tokia pozicija, kuri mums pridarys reikalų vieną dieną. Nes jeigu tu pasieki kitais būdais rezultata, tai kodėl tu būtinai turi būti su nudaužytais krumpliais ir praskelta lūpa? Gal yra kitaip, kaip galima pasiekti? O pas mus matau iš to *modus operandi* pusės, kad tik vienintelis tas metodas tinka. Aš čia nekritikuoju bendrai politikos, aš čia dėl laikysenos vertinimo: tai kas gerai suveikė? Nu, tai gerai suveikė tas, kuris visas apdaužytas – nu tai va, tai jis, turbūt, gerai veikė, visi kiti – blogai veikė.

Bet grįžtu į tą pačią dieną ir pozicijas, tai dar vienas elementas, turbūt, devintas – tai yra mūsų santykiai su Ukraina ir jų intensyvumas tuo laikotarpiu. Tikrai formavo mūsų išskirtinę vietą *summite* – tai susitikimai su Zelenskiu, mes buvom 28 dieną birželio Kyjive, tai tas iš karto tokį šviežumą davė; ukrainiečių interesas ir didesnis dėmesys mums, kaip Ukrainos *lobintojams* tuo klausimu; ir tas asmeninis Zelenskio, sakykime, išitraukimas santykyje su prezidentu – čia tikrai buvo veiksnys. Ir veiksnys buvo prezidentui. Vėl, kur čia *summitas* – *summitas* yra, kad ukrainiečiai stengiasi dėl mūsų, nes pas mus *summitas*; jų įsivaizdavimu, mūsų vaidmuo tikrai buvo didesnis – ir čia ne vien tik jų įsivaizdavimu buvo didesnis. Ir tikrai čia kūrė atmosferą.

Bet man teko girdėti, kad kadangi ukrainiečiams, kaip ir Lietuvai, tikriausiai, buvo prigrasinta iš JAV, kad netrauktų per daug kvietimo Ukrainai į NATO kortos – kad net patys ukrainiečiai Lietuvai sakė, na, čia mums taip stipriai nereikia ir kad kažkoks susitarimas galbūt egzistavo, kad patys ukrainiečiai nieko nesakys ir Lietuva pati eis už Ukrainą be jos pačios didesnio išitraukimo.

Ne, jokių tokių susitarimų tikrai nebuvo.

Aš tai girdėjau labiau iš šalies, respondentas nebuvo kažkur nei derybose...

Nei mūsų, kad mes per daug darom... Tas klausimas, jis buvo ore – dėl to, ar mes nedarome daugiau dėl Ukrainos pakvietimo į NATO negu daro ukrainiečiai. Ir, jeigu paėmus bendrai, darbo valandas, tiek, kiek Ukrainoj žmonių su tuo ištraukė, kiek čia pas mus žmonių, dėl natūralių priežasčių – tiesiog, mažai žmonių yra institucijose, kurios dirba prokatyviai vienu ar kitu klausimu; tai, turbūt, jų valandų būtų daugiau. Bet jei imtume santykinai, dvišaliuose takeliuose, kiek mes su tuo dirbome, prie viso Ukrainos paketo – su NATO, kiek su kitais klausimais – parama, mokymai ir visa kita – tai, santykinai, mes tikrai daugiau dirbome ties tuo klausimu negu patys ukrainiečiai. Nes jeigu jie susitinka su, nežinau – Zelenskis važiavo į Vašingtoną – ir kiek visų jo pašnekesių turiny sudarė laiko tas pakvietimas ir kiek mūsų – tai čia iš tos pusės, galbūt. Bet tai, kad... ne, nebuvo tokio. Tikrai buvo perspausta kai kurių politikų, tiesiogiai nedalyvavusių, emocija, interpretuojant emociją, kuri buvo čia neva pas visus. Čia tiek tie, kurie interpretavo, kad čia blogai, kad čia dideli nusivylimai ukrainiečiais buvo ir jų reakcija; tiek tie, kurie interpretavo pačių ukrainiečių reakciją. Bent jau ten vakare, čia... nedalyvavau vakarienėj, bet aptarinėjant situaciją, daug žmonių buvo Valdovų rūmuose, tikrai to taip smarkiai, aštriai nesijautė.

Bet buvo situacija, kad kai Zelenskis parašė tą *tweetą*, amerikiečiai norėjo išbraukti visą Ukrainos sakinį.

Tai taip, ten įtampos ties tuo sakiniu buvo ir tai tikrai sugėlė tas elementas, jis yra prisimenamas. Esu ir daugiašaliame formate dalyvavęs, kur tai priminė kaip visų didelės nesėkmės pavyzdį, kaip yra negerai. Čia gali tada sakyti, kas yra negerai – tai yra nutekinti vidines derybas yra negerai, kurti tokius efektus yra negerai, nes tai nesukuria pasitikėjimo, nu ir iš tikrųjų buvo negerai ten tuo metu. Čia nesiimsiu... Nežinau, čia galiu tik prielaidas daryti, kam ten pasirodė kaip faina idėja daryti tokį viešą spaudimą, bet čia, turbūt, inercija ukrainiečių su jų priemonėmis, metodais, kurie išnaudojami ne vieną kartą – išnaudoti Berlyną efektyviai, čia dar padarysime spaudimą NAC'ui, ta prasme, lyderiam – nes suprantu, kad taip darydami, jie galvojo, kad bus sujudimas, bet į kitą pusę šiek tiek, kad mes čia turim pasistengti. Bet reakcija buvo visiškai į kitą pusę. Nes mes pagal tokias taisykles nežaidžiam – buvo tokia reakcija. Man atrodo, kad čia liko daug kas Ukrainos pusėj nesupratę. Aš nemanau, kad jie visi tenai vienodai matė, bet tikrai liko nesupratę, kodėl čia taip, ko čia pyksta.

O ar buvo į Lietuvos pusę toks net šantažo momentas, kad: tai mes jums įrašysim brigados pasveikinimą, jeigu jūs sutiksit, kad išbraukiam sakinį Ukrainai? Girdėjau tai iš poros žmonių, ar jūs galit tai patvirtinti ar paneigti?

Ne, aš to nedarysiu dėl kelių priežasčių – ten buvo daug... aš pats tiesiogiai tame dalyvavau, su tais žmonėmis, kurie tą viena ar kita... Ir čia aš ne apie Lietuvos pusę, o tuos sunkiasvorius, kurie realiai sudėliojo tą tekstą. Tai aš žinau, kaip ten buvo. Nesu tikras, kas čia gali pasakoti ir tiksliai žinoti ten... aš nemanau, kad tai yra tiek svarbu, realiai. Nes ten buvo tiesiog situacijos išvairavimo klausimas. Buvo principo klausimas, nesielgti pagal primetamas taisykles ir visada, kas ten bebūtų administracijoje – nežaisti vien tiesiog, kad tu primetei ir tam, kad ateity to nedarytumei, ir tiesiog, iš viso savo svorio, iš ko tik nori... Tai vat ir ten tų tarpinių sprendimų buvo visokių. Čia labai priklauso nuo to pasakojimo, koks jis yra. Tiesiog, kai ėjo viskas į dienos pabaigą ir turėjo tas klausimas užsidaryt, nes ten kitaip negalėjo būti, kad išvis tne kažkas būtų sėkminga...

Tai laiko spaudimas buvo?

Buvo laiko spaudimas, nes turėjo užsidaryti posėdžiai, ieškojai išeičių, reikėjo rasti sutarimą; taip, mes buvom tie, su kuriais reikėjo derintis, tačiau tikrai ne dėl to, kad mes esame šeiminkai, o dėl to, kad mes turėjome savo poziciją ir prieštaravome. Mūsų pozicijos dėl brigados daug kas taip ir nesuprato, nes, dabar atgal žiūrint, ir net jei mums būtų pavykę viską pasiekti – nematau, kaip tai būtų šiandien mūsų situaciją pagerinę. Aš nematau, kaip tai šiandien mūsų situaciją pablogino. Tai buvo toks principinis dalykas, kylantis iš neužtikrintumo, turbūt. Sakyčiau, taip galėčiau vertinti. Mes užsibrėžėm, kad mums to reikia – viskas *fine* su tuo ir mes to siekėme, aš nesakau, kad tas buvo blogai. Bet tas, kad mes negavom

tiek daug paramos – va čia, kad pasilikome be didelės sąjungininkų grupės, kuri mus paremtų – va čia yra niuansas. Plius, vokiečiai to niekaip nematė kaip faktoriaus, veikiančio jų planus.

Toliau žiūrint, bet tas tikrai nebuvo tuo metu bent jau įvardinta kaip argumentas, į ateitį žiūrint – mes turime daryti spaudimą, esu įsitikinęs, *kontributuojančiam* partneriam, kad jie didintų savo pajėgas Latvijoje ir Estijoje. Kalbant apie britus, Estija, vienareikšmiškai – jie nurijo visą tą situaciją dar pavasarį – o ypač jie turėjo greitai *containinti* situaciją po Pistoriaus pareiškimo; tikrai iš jų buvo pastangos sumenkinti visą šitą, parodyti, kaip dar vieną retorinį kulverstuką kažkokį ir tiek, tam, kad nejaustų vidinio spaudimo dirbti su britais, kurie jiems buvo brūkšni užbrėžę ir tiek. Tai čia yra savų niuansų, kiek išorinis antisirgalių būrys – nes nesirgo šalys už šitą sprendimą. Nebuvo jų. Ir turėjau sunkių pokalbių su kitais partneriais, čia ne apie vokiečius eina kalba – kurie mums gadino reikalą. Tiesiog. Trukdė. Visiškai nesirgdami, sakydami, kad – „žiūrėk, jeigu jums pavyksta – mes turėsime problemų ir mes tų problemų nenorim, todėl norim, kad jums nepavyktų. Mes sąjungininkai, bet nieko asmeniško“. Tai mes neturėjome čia daug tų sąjungininkų. Lygiai taip pat ir amerikiečių dvišalį takelį žiūrint su lenkais, kur jie susimažino savo pajėgas ir dėl to kyla didelė įtampa, kad nepavyko to padaryti ir keitėsi nacionalinio saugumo patarėjas pas Dudą 2022-ųjų metų pabaigoje... žodžiu, daug buvo visokiausių niuansų. Ir mes to irgi neįvertinom, kiek dirbo šalių su Berlynu, kad jie to nedarytų.

Tai čia jau kalbant apie tą, kai turėjome sprendimą, galbūt kažkiek to ir buvo – vidinis neršimas tam tikrų šalių... britų tų pačių... kad kaip jums čia viskas atrodo, čia dėl to *summito* ir panašiai. Tai turbūt gavę buvo stiprias instrukcijas iš sostinės.

Sorry, nuklydau nuo to sakinio – ne, nemanau, kad jis atspindintis kažkokias gilesnes pozicijas ar mūsų gebėjimą veikti.

O jeigu žiūrint į patį NATO biurokratinį aparatą – ar jie kažkaip mums labiau padėjo nei tada, kai nebuvom šeimininkai?

Ne, nemanau, kad mes turėjome natūralių simpatikų ar kad mes išvis jų daug turime. Tai tais atvejais, kai... *gensec*‘as paskutiniu metu ir vat tada, kai išstojo 2022 metais su brigadų pasiūlymu – čia jo yra idėja, čia nebuvo taip, kad *baltikai* sugalvojo, ar Lietuva sugalvojo, kad reikia didinti batalionų skaičių. Mes visą laiką sakėm, kad jų reikia, kad yra mažai, bet kad tai yra įmanoma – tai čia jisai buvo. Mes parėmėm. Tai irgi reikia suprasti, kad ten irgi vidinių velnių yra ir ta karinė mašina, civilinė mašina turi savo dinamiką. Ypač, karinė. Tai, kad mes turėtume daugiau palankumo ar kažkas mums sakytų, kad mes jums, kaip Lietuvai, padėsime, jog jums pasisektų – ne, aš kaip tik tą spaudimo priemonę atsimenu,

kad – žiūrėkit, jūs šeiminkai, jūs negalit *sufeilinti*, jūs negalit daryti *disaster*, jūs negalit palikti skylių ar kažko... išėjimo į vakarienę visiems išsitaškius, ir pan.

Tai man labiau klausimas yra gal, žiūrint, kiek mes buvom adekvatūs savo siekiniuose prieš pat *summitą*, kiek mes buvom *užsihypinę*; ir kiek čia buvo... aš neturiu to atsakymo... aš netikiu, kad tai buvo, bet kiek buvo to vidaus politikos žaidimo. Nes atsimenu URK'o posėdį prieš pat, ir tą Seimo rezoliuciją... na Seimas dėl bet ko gali priimti rezoliuciją, aš nesakau, kad tai nesvarbu, bet nacionalinė tokia sutarta pozicija, ypač, jei dar vienbalsiai priimama – nu tai parodo, kad valstybė, politinis spektras bent jau – mato taip. Tai yra svarbu. Tu gali naudoti kaip argumentą – žiūrėk, kas pas mane Seime daros – aš tą naudoju kaip argumentą vieną kartą. Sakiau: va, žiūrėkit, kas pas mane Seime ir kaip tu įsivaizduoji ten įmanoma su kažkuo tai kitur į šitą klausimą atsakyti, ar jis išvis nejudės. Tai taip, kuria tam tikrą spaudimą. Bet po to, kai visi sužinojom, kur mes esame, ir įsivaizduoti, kad gali tai paimti ir radikaliai pakeisti, nulaužti, po tavo krūvos kartų pakartotos pozicijos – nu, tai buvo... nežinau, kas tai buvo. Mes čia turime dešimtis metų dirbančius diplomatus, aš tai čia mačiau tokį tuo metu *challenginimą*, mačiau tą prieš Madrido *summitą*, aš dabar matau. Ar tai yra gerai ar blogai gale dienos, kad tave *challengina* ir stumia padaryti dar daugiau... ką aš žinau, gal ir gerai kažkas tai sakyti. Tai vat, tol, kol mes neišsitaškom ir nepradedam kvestionuoti iš viso darbo, valstybės – tas irgi pas mus yra ant ribos.

Tiesa, Bidenas – tai, kad čia atvažiavo pas mus ir santykiai su amerikiečiais ir Bideno kalba ir iš to kylantis dėmesys... Tai, jo.

Nebuvau sugalvojusi visų respondentų to klausinėti, bet vienas iš jų pats pasakė, kad jei reikėtų įvertinti: nulis – kad Lietuva neturėjo jokio pranašumo, šimtas – kad turėjo labai daug – tai, sako, dėčiau kažkur tarp 20-25 balų. Kaip jūs įvertintumėt?

Nulis yra *summitas* vyksta... jūs įvardinkit sostinę, aš pasakysiu; šimtas – jis įvyko Lietuvoje, kiek mes tame turėjom. Yra dabar trisdešimt dvi valstybės stiprios su savo stipriais interesais ir nėra taip, kad kažkam ten patinka ar nepatinka. Daugelio sprendimų klausimų, aišku, dėl Ukrainos – nežinau, daug kam atrodė, kad tai yra pasaulio likimo klausimas – realiai. Žmogus buvo įsitikinęs, kad mano sprendimai yra svarbiausi, nuo mano valstybės lyderio priklauso pasaulio likimas – va tokį sau svorį žmonės užsideda – galit vertinti, ar neadekvatu, ar susireikšminę, ar visa kita – bet jie sau užsideda. Ir apie tai buvo sprendžiama; ten sakykim, dėl tam tikrų pajėgumų ar dėl dar kažko, tų pačių brigadų kitose šalyse, kur pas mus nebuvo užfiksuota šalyje neturi – tai buvo daugiamilijardinių investicijų klausimas. Tai nėra taip, kad valstybės kažko tiesiog nori ar nenori. Ir tai, kad tu ten galėtum, būdamas užsispyręs ar išmoningėsnis ten pasukti – aš tuo netikiu. Ir čia dėl to, man atrodo, yra kartais išsiskyrimas tarp kitų

institucijų, URM'ui įsivaizduojant, kad kiti yra lėti, mažiau ambicingi. Pavyzdžiui, kalbant apie KAM'ą. Ta prasme, su visa KAM'o ekspertize, su viskuo – tebūnie, galbūt negali sau leisti perženginėti tam tikrų įprastų institucinių biurokratinių procedūrų, kaip kad galėdavo atrodyt; nu tai padaryk čia kažką, nežinau – tēkšk popierius ant stalo, durim trenk ir išėik – ir ką tau jie padarys. Tai galbūt tam tikrose niuansuose... Bet reikėjo realiai matyti situaciją ir ką mes pasiekēm. Ir jeigu paimtumēm diplomatines pastangas, tam tikrais atvejais, kur mes tikrai jų idėjom labai daug ir mes ten pasiekēm – tada einam analizuojam detalę po detalės, kaip tas buvo pasiekta ir kas ten įvyko. Ar ten tikrai reikėjo kažkam tiesiog sublizgėti, ar ten buvo koalicijų, ta prasme, daugiau šalių sudaryta, ar ten dvišaliu pagrindu ir panašiai... Tai aš grįžtu prie to, kad jei vyksta kitoje sostinėje...

Madride.

Madride, pavyzdžiui... nu gerai, nulis – kitoj sostinėj, tai mes negalėtume to net teoriškai išnaudoti, o šimtas – viską mums pavyksta padaryti ir išsukti; tai aš manau, tiek, kiek mes turėjome potencialo išnaudoti, išnaudojom, turbūt, apie 75-80, kiek yra iš viso teoriškai įmanoma; imant absoliučiai, sakykime, kiek ta lokacija duoda tam pačiam Madridui ar kažkam kitam, jeigu, sakysim, vyktų Briusely, kur rutina... O kas yra šimtas?

Kai turim tikrai daug diplomatinio pranašumo.

Nežinau, aš tikrai kokį apie 50 dēčiau. Tikrai. Darbotvarkė yra svarbu, jeigu būtų kiti darbotvarkės klausimai... jeigu tokie nebūtų orientuoti į regioną, tai tada ne tiek būtų svarbu, kad Rytų flange vyksta. Jo. Bet tas vėl, diplomatinis. Ta prasme, kur tas veikimas yra. Nes tarp konsultacijų, kurios vyksta, ne viskas yra diplomatija. Vyksta ir kitas derinimas – kariniame lygmenyje, gali sakt – karinė diplomatija... jeigu visą tą plačiai imant diplomatija, tai ir ją įtraukiam į tuos darbotvarkės derinimus... čia diplomatija ar ne diplomatija su *private office*... turbūt irgi galėtum sakt, kažkokia tai daugiašalė diplomatija, su Aljansu. Aš tikrai manau, kad tai buvo daugiau. Nes sakau, atspirties tašką imant ne pasiektą rezultatą, pagal tai, ką buvom užsibrėžę politiškai – bet lyginant su situacija, jei tai nebūtų Vilniuje. Dabar palygina tegul tie, kur sako mažai įtakos – tai kiek dabar mes tos įtakos sugebam išnaudoti prieš Vašingtono *summitą*. Tuo pačiu Ukrainos klausimu. Ant kiek su mumis yra noro šnekėti. Aš dabar matau norą mus izoliuoti.

Kaip tarėmės, įrašau mūsų pokalbį. Iš jūsų perspektyvos, ar matėt Lietuvos veiksmus, siekiant penkių tikslų, tarp kurių buvo ir tai, kad Ukraina gautų pakvietimą į NATO? Galbūt stebėjote kokių nors diplomatinių metodų iš mūsų pusės, pvz., bandant įtikinti partnerius, ambasadorius Ukrainoje, kad visi būtų ant to paties puslapio?

Informacija cirkuliavo aplink, žinoma. Aktyvus darbas vyko visose sostinėse. Visi diplomatai Kyjive palaikė artimą kontaktą su Ukraina ir skirtingomis institucijomis – užsienio reikalų ministerija, prezidento kabinetu, pačiu prezidentu, nes vyko daug vizitų iš skirtingų valstybių.

Ko Lietuva tikrai nedarė, tai to, ko norėjo didžiosios šalys – jos norėjo, kad Lietuva ir kitos Baltijos šalys ir kai kurios kitos valstybės duotų Ukrainai signalą – sumažinkite savo lūkesčius arba neprašykite per daug. Žinutė, kurią siuntė Lietuva ir šios šalys didžiosioms valstybėms buvo – kodėl mes turėtume jiems sakyti sumažinti savo lūkesčius? Tai jūsų darbas, nes jūs nenorite duoti ukrainiečiams to, ko jie trokšta ir nusipelnė.

Tai, jūs sakote, kad iš didžiųjų valstybių, ambasadoriams iš šių šalių, kurie sutiko ir norėjo, kad Ukraina gautų narystę – jiems buvo sakoma sumažinti ukrainiečių lūkesčius? Ar teisingai suprantu?

Tie signalai ėjo iš sostinių, jie pasiekė Kyjivą. Nes susitikimai vyko Kyjive, net dalyvaujant VIP'ams, vyko bendri trijų Baltijos šalių prezidentų ar Šiaurės-Baltijos šalių užsienio reikalų ministrų vizitai; taigi, nebūtinai tai buvo didžiųjų šalių ambasadoriai Kyjive, kurie prašė, kad – ne. Ambasadoriai gali būti net supratingi ukrainiečių tikslams, ypač, kai patiri raketų atakas – tu supranti situaciją daug daug geriau Kyjive nei sostinėse, kurios yra toli. Neprašai Ukrainos kvailų dalykų, kai esi vietoje.

Tai Lietuva tikrai su tuo nesutiko.

Taip, ir kitos Baltijos šalys, lenkai, šiauriečiai, taip pat kitos valstybės, tikrai, kurios remia Ukrainą 110 procentų.

Mes kalbam apie tikslus, kuriuos Lietuva turi, juos turi ne tik Lietuva, visos trys Baltijos šalys dalinosi labai labai panašiais jais, net tam tikra prasme nukopijuotais; galima sakyti, kad daugiau-mažiau tikslai buvo pasiekti.

Kaip jūs matėt juos darbuojantis dėl šių tikslų?

Ambasadorių lygyje komunikacija vyko, bet kai kalbam apie pasiruošimą NATO viršūnių susitikimui – tai nevyko Kyjive. Tai vyko Briuselyje, kur yra NATO būstinė, ar kai kuriose didesnėse sostinėse. Ten. Ir ne visada ambasadorių lygyje, pvz., prezidento patarėjai nacionalinio saugumo klausimais, ar premjerai susitikdavo, ar aukščiausio lygio susitikimai vyko taip pat. Tad, signalų siuntimui – gali išnaudoti visas galimybes – ne tik, kalbant apie viršūnių susitikimą. Susitikti su Vengrijos ambasadoriumi ar nesusitikti – jei nekvieta jo į priėmimą ar nevyksti į jų priėmimą – tai taip pat siunčia signalą skirtingoms sostinėms.

Girdėjau iš vieno savo respondento, kad Lietuva labai stūmė Ukrainos narystės klausimą, kad net pati Ukraina, kuriai JAV buvo prisakiusios palėtinti tempą, turėjo tarsi nerašytą susitarimą su – kad Ukraina tarsi bus nuošalyje, o Lietuva stums šį narystės klausimą be Ukrainos...

Ne, ne, ne, ne, ne. Tai yra derybinis triukas. Pirma taisyklė – suprasti, kada derybos prasideda. Jei kažkas jums sako, tarkime, hipotetiškai, kad mes norime derėtis – ir aš sakyčiau – susitiksime tik tada, jei atnešite man kilogramą šokolado. Derybos jau prasidėjo. Nes aš nustačiau taisykles susitikimui – aš noriu, kad jūs jau kažką dėl manęs padarytumėt. Tad žaidimas tokiu atveju yra toks, kad, nepaisant to, jog esame sąjungininkai – jei norite pasiekti ko nors, ir einate pas kažką, sakydami – žinote, mes kalbam su ukrainiečiais ir jie, tiesą sakant, supranta, kad jiems neįmanoma pasiekti to, tad, kodėl jūs tai taip stipriai stumiate? Ir tai jus kvailina – kartais aš galvoju, kad jie mano, jog mes esame kvaili – kad negalime paskambinti ukrainiečiams ir pasiklausti, kaip yra iš tikrųjų... ir mes tai darėme. Pakartotinai. Nes gavome tuos signalus, kad „nusiraminkite, ukrainiečiai jau suprato, kad jie negaus to“ – mūsų prezidentas paklausė Zelenskio, mūsų užsienio reikalų ministras jam rašė – mes turime tuos kontaktus, kodėl jie mano, kad gali mus apkvailinti?

Gerai, tai tokia buvo didžiųjų valstybių taktika. Tik didžiosios taip elgėsi? Kaip Vokietija ir JAV?

Tai yra įdomu, nes tai tokia pigi taktika. Visada galima tai patikrinti. Labai lengvai, tiesą pasakius.

Tai galbūt jūs galėtumėt papasakoti kokių dar taktikų matėt iš kitų šalių, spėčiau, didžiųjų?

Kad kažką įtikintum, gali naudoti aiškinimą. Iki tol, kol pradedi erzinti. Keliauji į sostines, skaitai paskaitas universitetuose ar apskritojo stalo diskusijose su „think-tanks“. Kaip trijų Baltijos šalių užsienio reikalų ministrai daro JAV kovo mėnesį – aiškina, aiškina, aiškina; klausia, stumia pirmyn savo naratyvą. Ir net jei jiems sako – daugiau nebespausti, nesugadinti vakarėlio, tai bus NATO 75, turi būti tik geros

naujienos... Ne, ne. Jie erzina, jie erzino 90-aisiais, kai jiems sakė, kad nė nesvajotų apie savo narystę NATO.

Gana dažnai pasiteisinimas „vienybė“ yra naudojamas kaip argumentas tikslams pasiekti. Tau sako – „atsitrauk, nes mums reikia rasti bendrą sprendimą ir mums nereikėtų prarasti vienybės“. Kodėl jūs turėtumėte būti tie, kurie atsitraukia nuo pozicijų, kad išlaikytų vienybę? Ne, ne, ne – aš manau, kad dėka to, Lietuva galėjo žengti žingsnį pirmyn, lyginant su tuo, kas buvo prieš Vilniaus viršūnių susitikimą.

Aš girdėjau, kad kai tik Lietuva pradėjo ruošti susitikimui, visi iš NATO mums sakė: ne, ne – jūs tik šeiminkai, jūs negalite būti niekuo daugiau, stabdykite savo idėjas, ir panašiai.

Taip, bet tuo pat metu jūs nestabdote savo narystės. Taigi jūs turite savo balsą ir Lietuva jį labai gerai išnaudojo, aš manau.

Ir aš girdėjau, kad dabar – panašiai, kaip sakote jūs – kad visi bando mus izoliuoti.

Ne izoliuoti, bet ieškoti galimybių formuoti bendraminčių grupes. Taigi, izoliacija nėra tinkamas terminas; bet kuo daugiau suburiate bendraminčių – gale dienos – Vilniaus viršūnių susitikime buvo tik dvi šalys, kurios buvo prieš kvietimą Ukrainai. Tad, klausimas yra – kas yra izoliuotas? Tad visos trys Baltijos šalys, Centrinė Europa, lenkai, kiti. Tai yra konsensuso organizacija. Ir yra beveik neįmanoma eiti prieš JAV valią – jei jos pasako ne – tai yra ne. Bet idėja yra suburti kritinę masę, kad būtų įtikinta mažumo, kad – ei – ištarkite „taip“ galų gale.

Ar Jūs sakytumėt, kad Lietuva turėjo kokio nors diplomatinio pranašumo, nes buvo viršūnių susitikimo šeiminkė?

Žinoma, žinoma. Šeiminkas turi tušinuką, šeiminkas nustato kalendorių, šeiminkas mato didįjį paveikslą, kur yra erdvių dvišaliams susitikimams – šeiminkas turi galimybę suplanuoti susitikimą su labiausiai užsiėmusiu žmogumi pasaulyje – o tai yra JAV prezidentas.

Kai kurie mano respondentai iš Lietuvos sako, kad „gerai, galbūt mes turėjom daugiau atvirų durų pokalbiams, bet ar tai mus kur nors nuvedė – nežinau“. Tad, kas iš tų pokalbių?

Jie tikriausiai buvo epicentre. Epicentre gali nepamatyti bendro vaizdo. O tie, kurie stovėjo kiek toliau – jie gali tai suprasti. Turėčiau pasakyti, kad jūs savo regionui gavote labai daug dėka Vilniaus viršūnių susitikimo. Technškai, tie penki dalykai...

Tie penki dalykai buvo apie nuolatinį brigados dislokavimą...

Taip, dėl ko dabar praktiškai sutarta. Tas pats su rotacine oro ir priešraketine gynyba – sąjungininkai pripažino reikalingumą, o dabar dirbama ties detalėmis, kaip tai bus išdėstyta čia.

Ukrainos kvietimą...

Gerai, ne tiesiogiai kvietimą, bet klausimas šiuo metu yra „kada“, ne „ar“. Buvo žengtas žingsnis į priekį, įkurta Ukrainos-NATO taryba, Ukraina jau porą kartų tai panaudojo konsultacijoms su sąjungininkais inicijuoti – Ukraina anksčiau neturėjo tokios galimybės. Tad, žingsnis arčiau narystės buvo pasiektas. Galima diskutuoti, ar to buvo pakankamai...

Taip pat, Švedija, kad dėl jos priėmimo turėjo būti žengtas žingsnis pirmyn. Bet tai nutiko tik neseniai.

Bet spaudimas Turkijai ir Vengrijai augo kaip sniego gniūžtė, jis buvo iš visur. Turkijos ambasadoriai sostinėse skundėsi, kad jie negali kalbėtis jokia tema be Švedijos narystės ratifikavimo klausimo iškėlimo. Na, Turkija tai padarė pirmiau Vengrijos, kuri sakė, kad „mes nebūsime paskutiniai“ – na, jie buvo paskutiniai. Bet Švedija dabar yra NATO narė. Tai buvo nuolatinis darbas, kuris tęsėsi ir po Vilniaus. Taip, tai neįvyko prieš Vilnių, neįvyko Vilniuje, nes ratifikavimas yra parlamentų darbas – bet tai įvyko, tad...

Dar vienas buvo dėl mažiausiai dviejų procentų nuo BVP gynybai.

Vis daugiau valstybių tai pasiekė. Dabar trys Baltijos šalys kalba apie tris procentus. Tad, problema buvo ten, ji buvo keliami ten, jei tai vyksta lyderių lygmenyje – daugiau dalykų ima vykti diplomatinuose koridoriuose; taigi tai neabejotinai davė postūmį, bet poreikis iš tikrųjų yra, dabar visi mato, kad karai nebėra penkių dienų įvykiai, deja.

Ir paskutinis buvo susijęs su Indijos-Ramiojo vandenyno regionu. Kai kurie mano respondentai sakė, kad tai buvo tam tikri mainai, kad atšiltų amerikiečių širdys, norint ko nors pasiekti. Bet tuo pačiu, ar jūs manot, kad jei viršūnių susitikimas būtų įvykęs kur nors kitur, pvz., Bulgarijoje – nes vienas respondentas kalbėjo, kad jei jis būtų vykęs Bulgarijoje – deklaracija atrodytų taip pat.

Na, tikriausiai, didelis procentas. Bet klausimas visada slypi detalėse. Aš esu gana įsitikinęs, kad Juodoji jūra būtų sulaukusi daugiau dėmesio. Gerai, ne pusę teksto, net ne trečdalį, bet vis tiek. Tad, yra skirtumas, tiesą sakant, kur vyksta viršūnių susitikimai. Ir Indijos-Ramiojo vandenyno klausimais, gerai, gal neįvyko kažkokio proveržio, kai kurios šalys manė, kad atidaryti NATO reprezentacijos biurą

Tokijuje, Japonijoje, nėra gera idėja, bet kitos sako, kad viskas tvarkoje – bet mes jau esame pripratę, kad Japonija, Korėja, Australija dalyvauja NATO viršūnių susitikimuose. Mes prie stalo negalvojame – ką jie čia veikia.

Bet ar buvo skiriama daugiau dėmesio tam ar ne? Ar Lietuva spaudė Indijos-Ramiojo vandenyno klausimus, ar...

Lietuva – tikrai skiria daugiau dėmesio šiam regionui. Pažvelkite į Kinijos ir Taivano problemą. Tai vertybinė užsienio politika, kurią Lietuva kelia. Aš manau, kad mažai valstybei tai tinkamas kelias. Tad, manau, kad galbūt viršūnių susitikime Vengrijoje būtų mažiau dėmesio skiriama Indijos-Ramiojo vandenyno problematikai, ir gal taip pat, šiek tiek, nes negali visiškai nuvalyti nuo stalo pagrindinio sąjungininko ir daugelio kitų interesų. Tačiau vis tiek, jie turi savo politiką Kinijos atžvilgiu. Taigi, yra skirtumas ir tai svarbu.

Kai kalbėjau su vienu diplomatu iš Lietuvos, jis man sakė, kad Lietuva visada labai aktyvi Bukarešto devintuko formate ir aš jo paklausiau, ar jis mano, kad diplomatai iš šių valstybių pasakytų tą patį – kad Lietuva šioje grupėje yra aktyviausia – Bukarešto devintuke, ar aštuntuke, ar šešetuke – kiek sugeba suburti šalių. Ar jūs taip pat galėtumėt pasakyti?

Lietuva yra labai aktyvi, Bukarešto devintukas dabar labiau aštuntukas, o dėl rinkimų Slovakijoje – laikinai galbūt ir septintukas... Tad, šiuo metu tai nėra pats patogiausias formatas. Lietuva yra labai aktyvi. Kartais kiti diplomatai yra užklumpami netikėtai ir mums tai nepatinka. Mes norėtume, kas lietuviai prie mūsų prieitų ir pasakytų – „gerai, mūsų planai yra tokie – nenustebkite, kad eisime pirmyn“ – bet kartais tai neįvyksta ir mūsų diplomatai Briuselyje ar mūsų sostinėse yra šiek tiek – „jo – jie vėl užbėga už akių...“. Kas, mano nuomone, yra visiškai gerai. Landsbergis yra tikrai protingas, greitas, tikrai tikrai geras. Ir gerai yra turėti tokį užsienio reikalų ministrą Europoje. Aš nežinau, kiek jis populiarus šalies viduje.

Gal galite paaiškinti plačiau?

Užsienio politikos lauke reikia

Užsienio politikos srityje reikia griežtumo, kad, prireikus, būtų imamasi diplomatinės kovos. Sėdėkite prie stalo ilgas valandas ir neišeikite iš kambario per aršiausius ginčus. Turite stovėti už savo sąlygas ir nebijoti suerzinti didžiųjų.

Na čia mes turėjome tam tikrą skandalą, galbūt girdėjote, kad mūsų ambasadorius prie NATO galimai gavo vienas instrukcijas iš Prezidentūros, kitas – iš Užsienio reikalų ministerijos. Ir jos nebuvo tapačios.

Tai keista.

Žvelgiant iš užsienio valstybės pusės, ar jūs matot ar jaučiat, kad mes turime vidinių konfliktų, ir ar manot, kad jie galėjo paveikti rezultatus, kurių Lietuva pasiekė viršūnių susitikime? Kova tarp mūsų prezidento ir užsienio reikalų ministro?

Prieš viršūnių susitikimą tai nesimatė. Visai. Ir dabar, dauguma tai aiškina per rinkiminės kampanijos kontekstą. Tai nėra malonu, tai nėra miela. Bet tai matosi.

Ir visi tai žino.

Žinoma. Tada ambasadoriai siunčia namo atmintines, aiškindami, kaip viskas yra... taip pat suteikdami konteksto. Pvz., laikyti ambasadoriaus poziciją tuščią per ilgai svarbioje Lietuvai valstybėje, kaip Lenkija – tai matosi.

Respondentas nr. 13. Interviu atliktas 2024 03 22.

Ar Jūs sutinkate, kad mūsų pokalbis būtų įrašytas?

Taip, sutinku.

Iškart norėtūsi pradėti, kadangi iš NATO perspektyvos žiūrime, kaip Jūs sakytumėt, koks yra pačios NATO vaidmuo viršūnių susitikimo dienotvarkės organizavime? Girdėdavau iš respondentų, kad yra toks *Private office*, kuris tuo ir užsiima. Kaip Jūs tai apibūdintumėt, kaip viskas vyksta?

Manau, kad yra labai svarbus vaidmuo dienotvarkės formavime, nes... NATO biurokratija vadinasi *NATO International Staff* čionais. Jam iš esmės vadovauja generalinis sekretorius ir jis turi savo *Private office*‘ą, tiesa – formaliai jis vadinasi *Office of the Secretary General*. Tada yra daug konkrečių divizijų, padalinių, kurie vadinasi *divisions* – jos atsakingos už tam tikrus specifinius klausimus: ar tai būtų

operacijos, ar tai būtų gynybos politika ir planavimas, žvalgybą, ar pan. Jos dažniausiai dalyvauja tiesiogiai rengdamos dokumentus konkrečioms komitetams, kuriuos jau tada svarsto šalys. Kitaip tariant, NATO padaliniai rašo dokumentų projektus ir deda juos ant stalo šalims diskutuoti. Kadangi šalių pozicijos dažnai būna skirtingos, labai daug priklauso nuo to, kaip parašysi tą pirmąjį dokumento projektą. Nes tada jau prasideda derybos ir vieni sakys – mums netinka dėl to, kiti sakys – mums netinka dėl to; ir dažnu atveju tas pirminis *draftas* būna labai svarbus. Tai čia toks kontekstui dalykas suprasti – kad yra gana didelė biurokratija, kuri, iš esmės, turi labai svarbų vaidmenį formuojant darbotvarkę ir siekiant jau konkrečių sprendimų. Nes kaip tie sprendimai bus apibrėžiami, kokie tikslai keliami *summitui* – tai, aišku, galiausiai sprendžia šalys, bet NATO vidinė biurokratija, ji yra kaip pagrindinis variklis, kuris iš esmės turi sugeneruoti konsensuą, jeigu šalys dėl ko nors nesutaria arba, jeigu šalys nelabai turi kažkokį interesą – tai tada nurodyti kryptį, kuria reikia judėti į priekį. Manau, kad Vilniaus *summitas* buvo ne išimtis ir nors visada *summitas* yra didelio matomumo renginys, kur šalys turi atskirų interesų, bet NATO *staffas*, vidinė biurokratija, tikrai vaidina labai svarbų vaidmenį.

O ar sakytumėt, kad daugiau bendravimo su tom šalim, kurios yra *summito* šeimininkės?

Šiaip aš to per daug nesureikšminčiau. Manau, kad viena vertus – to bendravimo natūraliai yra daugiau, nes tai yra organizuojanti šalis, tai yra šalis, norinti turėti specifinį vaidmenį, norinti turėti daugiau matomumo; tai, viena vertus – yra tas toks galbūt papildomas, sakykim, dėmesys, tai šaliai truputį ir natūralus jos įtraukimas į tam tikrus procesus, nes dažnai susitikimo formatai būna tiesiogiai susieti ir su turiniu, pavyzdžiui, vyksta susitikimas su partneriais – atsiranda tam tikrų galimybių per diskusijas dėl tam tikrų techninių, praktinių klausimų formato įtakoti šiek tiek ir turinį. Bet tikrai tai nėra joks esminis faktorius. Tikrai tai nėra kažkoks kriterijus, leidžiantis toms šalims specifiškai diktuoti savo darbotvarkę, ir tikrai tai nėra veiksnys, kuris duoda kažkokių ypatingų nuolaidų tai šaliai arba u-tikrina, kad į jos interesus bus atsižvelgiama kažkaip labiau nei į kitų šalių. Nes patys procesai, kaip yra priimami sprendimai NATO – jie vis tiek vyksta pagal nusistovėjusią tvarką, kas reiškia, kad tu vis tiek turi rasti visų šalių konsensuą pačiais klausimais. Galiausiai ant stalo turi būti padėtas dokumentas, kuriame turi būti parašyta kažkas parašyta raštu, koks tai sprendimas yra. Ir dėl to turi sutarti visos šalys. Na ir čia jau prasideda – kai klausimas atsiremia į konkrečius interesus, tai mažai kam rūpi, ar tu esi *host*‘as ar ne *host*‘as *summito*, nes visi turi savų interesų, visi nori juos ginti.

O paties generalinio sekretoriaus vaidmuo, koks jis yra – gal jis, pvz., su *host*‘u šneka? Jūs sakot, kad iš dalies yra daugiau to bendravimo su šeimininku, nes reikia suderinti dalykus – bet ar

jie tada yra tik iš techninės pusės – kaip čia atrodys tos patalpos, kaip kas kur šnekės – ar ir su darbotvarke pačia susiję?

Tie dalykai yra šiek tiek persipynę. Vienas dalykas yra – techniniai daugiau parametrai dėl formatų ir dėl to, kokie partneriai yra kviečiami ar nekviečiami; ta diskusija dažniausiai būna vis tiek vienaip ar kitaip sukabinama su rezultatais. Kitaip tariant, tu negali turėti labai didelio aukšto lygio susitikimo su keliomis partnerių šalimis, bet neturėti jokių sprendimų, kurie kažkaip stumtų į priekį bendradarbiavimą su ta šalimi. Tai turi būti kažkaip susiję dalykai. Aišku, sakykim, Ukrainos klausimas buvo esminis Vilniaus *summito* metu, tai dėl to ir sukosi diskusija. Tai taip, mes turėsime ukrainiečius, nors jie irgi tokį derybinį žaidimą žaidė, ir signalizavo kad čia nevyks, gal nevažiuos – jeigu čia nieko gero iš to susitikimo nebus. Tai tas klausimas politinis ir ambicijų lygio, ir galimų rezultatų yra susijęs su tuo, kaip organizuojamas pats susitikimas; ir generalinis sekretorius, aišku, vaidina labai didelį vaidmenį, nes jis tiesiogiai nuolat bendrauja su pagrindinių šalių aukščiausiais pareigūnais – ar tai būtų prezidentai, ar tai užsienio ar gynybos ministrai, ar ambasadoriai, kurie čia reziduoja pas Briusely – ir bando visą laiką derinti tą darbotvarkę tokiu būdu, kad būtų galima pasiekti kažkokį konsensumą. Iš jo pusės noras visą laiką yra padaryti žingsnį į priekį. Bet, tuo pačiu, jis neišvengiamai yra apribotas to, ką gali sutarti šalys. Tai yra toks kaip diplomatinis darbas, bandymas laviruoti.

Tai, be abejo, kad *summitą hostinanti* šalis, ji turės galimybę, sakykim, turėti daugiau susitikimų, sakykim, su tuo pačiu generaliniu sekretorium ar kitais pareigūnais – jiems lengviau prieiti prie informacijos, lengviau pareikšti savo nuomonę – jie turi, kaip *hostinanti* šalis, truputį didesnę svorį, formuodama tam tikras, pvz., regionines koalicijas ar sąjungininkų koalicijas, kurios galėtų siekti vienokio ar kitokio rezultato – bet tuo pačiu tai yra toks labiau... Mano vertinimu, tai nėra esminis veiksnys. Tai yra palengvinantis veiksnys – ypač, mažoms šalims, suteikiantis daugiau matomumo veiksnys, suteikiantis tam tikrą svorį; bet, kas liečia įvairius klausimus, kur didžiosios šalys turi labai aiškius interesus – tai naivu būtų tikėtis, kad vien dėl to, kad mažesnė šalis *hostina summitą* – ji gaus kažkokių ypatingų nuolaidų ar į jos reikalavimus bus atsižvelgiama kažkaip ypatingai.

Netgi priešingai – kai kuriais atvejais, gali būti taip, kad šalis, kuri *hostina summitą*, tam tikra prasme, jaučiasi įpareigota siekti konsensuso ir tos bendrosios *summito* sėkmės – o ne, sakykim, eiti iki galo, siekiant kažkokio siauresnio nacionalinio intereso ir tokių būdu sudaryti įvaizdį, kad mes esam kažkokie *troublemaker*‘iai ir čia išskirtinių sąlygų norintys. Tai tam tikrais atvejais pasitaiko – aš nesakau, kad buvo Vilniaus *summito* metu, bet tam tikrais atvejais, manau, gali suveikti ir priešingai toks veiksnys.

Įdomu, nes tikrai teko girdėti irgi iš vieno respondento, kad šeimininkė gali būti kaip tik toje situacijoje, kai reikia nusileisti. Bet žiūrint į paties generalinio sekretoriaus vizitus – ar prieš *summitus* jis stengiasi visas sostines visada aplankyti – ar vyksta į regioną, kur tas *summitas* plius minus bus?

Jis iš esmės apvažiuoja visas pagrindines, tai tikrai, sostines, nes dažniausiai prieš *summitus* būna aibė vizitų; bet, vėlgi, čia per daug to nereikėtų sureikšminti, nes tie vizitai vyksta nuolat – kiekvieną dieną, jeigu atsidarius NATO puslapį – vyksta koks nors generalinio sekretoriaus susitikimas su kuriuo nors gynybos ar užsienio reikalų ministru ar prezidentu, ar dar kažkuo – tai ta komunikacija ir bendravimas vyksta nuolat. Bet prieš *summitą* – taip, visada yra kažkoks papildomas turas, ypač, didžiųjų šalių, aišku – bandant pamatuoti temperatūrą, bandant pažiūrėti, ar visi yra daugmaž tų pačių pozicijų besilaikantys esminiais klausimais, kur yra kažkokios raudonos linijos, kur gali būti problemos – tai tie vizitai tikrai vyksta, bet aš tai vertinčiau kaip natūralią procesų seką, gal truputį intensyvesnę – bet tai nėra kažkoks išskirtinis dalykas, procesas. Kartais esant dideliem neustarimam diplomatinio įsitraukimo iš generalinio sekretoriaus ir jo *staff'o* reikia daugiau, bet, vėlgi – kartais svarbu suvokti tai, kad generalinis sekretorius yra įsitraukęs klausimais, kurie yra labai aukšto lygio klausimai, politiniai. Kai dažnai *summito* rezultatai šalims yra svarbūs ir klausimais, kurie nėra įtraukiami į tas aukšto lygio diskusijas. Kitaip tariant – dėl jų šalys derasi komitetuose ir turi sutarti kažkokius sprendimų paketus, kurie galiausiai patvirtinami vadovų susitikime. Jie yra svarbūs klausimai, pvz., iš Lietuvos perspektyvos – koks nors konkretus projektas ir įgyvendinimas ir pan.; bet jie nebūtinai sulaukia to aukščiausio lygmens politinio dėmesio. Bet *summito* rezultatų prasme – šaliai jie yra niekaip ne mažiau svarbūs. Mano mintis – kad svarbu ne tik tai, ką generalinis sekretorius daro, siekdamas užtikrinti aukščiausio lygio politinę paramą ar sugeneruoti bendrą poziciją bendriem, tokiem generaliniam klausimam; bet ir tas realus darbas, kuris vyksta kasdien komitetuose ruošiant sprendimus, kurie galiausiai pačių vadovų yra tvirtinami, bet dažnai jau iki to būna išspręsti visi klausimai ir jiems belieka realiai pasakyti – „taip, mes visi pritariam ir viskas yra ok“. Tai to irgi reikia nepamiršti.

Ar jūs sakytumėt, kad Vilniuje kas nors vyko kitaip nei bet kur kitur? Ar viskas būtų taip pat, jei *summitas* būtų buvęs Bulgarijoje, ar kitoje sostinėje?

Aš manau, kad visur visada yra kažkokia specifika. *Summitas*, man atrodo, pvz. – vien tas faktorius, kad Lietuva – Rytų flango šalis – naujoji NATO narė ir vyksta karas Ukrianoje ir Lietuvos politinė pozicija yra labai aiški ir garsiai komunikuojama – tai neišvengiamai sukuria tam tikrą foną – tiek žiniasklaidos *engagement'ui*, tiek renginiams, kurie vyksta Vilniuje, tiek žmonėms, kurie yra kviečiami

iš už NATO ribų – kaip tai nušviečiama ir panašiai. Jau neišvengiamai yra kitaip, negu būtų kažkur kitur. Manau, šitu požiūriu ta vieta, kur vyksta *summitas* – ji yra svarbi – ji sukuria kontekstą iš esmės ta *summitui*, ji sukuria kontekstą tam, kaip yra nušviečiami jo rezultatai, ir pan. Ir, aišku, didesnis dėmesys, tam tikra prasme, tenka lūkesčiam šalių, kurios yra iš to regiono ir pan. – nors vėl, dažnai tas didesnis dėmesys gali vesti į didesnius nusivylimus – nes jeigu per daug išsitransliuoja ir paskui kažko negauni – tai reikia paksui pasiaiškinti, kodėl. Tai, aš manau, kad visos vietos – bet čia vėlgi, man atrodo, ne apie vietas labiau klausimas, o kokioje vietoje vyksta *summitas*, bet ir kartu – kokiam kontekste vyksta *summitas*, kokia yra diskusijos esmė.

Tai 2006 metais, pvz., *summitas* vyko Rygoj. Bet tai buvo *summitas* apie visiškai kitus reikalus – tai buvo *summitas*, kuris neturėjo nieko bendro su kolektyvine gynyba, su Rusijos grėsme, su gynybos planais ir karu Europoje – tai buvo *summitas* apie Afganistaną, apie ekspedicines operacijas – iš esmės atliepantis tuometinę saugumo situaciją ir tai, kaip ji buvo suprantama. Tai čia, manau, kad tie dalykai visada yra persipynę ir yra ne tik vietos klausimas, bet ir saugumo konteksto ir tuometinių NATO prioritetų klausimas.

Tai jūs dabar gal galėtumėt palyginti – Vilniaus *summitas* buvo tarp Madrido ir Vašingtono, tai jūs gal pastebite – Madride ir dabar dėl Vašingtono – yra mažiau kontakto su Lietuva iš NATO pusės ar ne?

Ne, aš manau, kad būtų šiek tiek pritempta taip sakyti. Kaip ir kalbėjom prieš tai, aš manau, kad – taip, kai esi *hostas* – tu neišvengiamai turi daugiau galimybių, turi truputį geresnį priėjimą ir turi tokių papildomų, sakykim, kanalų kaip tu gali dalyvauti sprendimų priėmime, informacijoje – tu turi papildomo svorio, iš esmės. Tai tas yra tiesa. Bet dalyvavimas procese yra vienas dalykas, rezultatų pasiekimas – yra kitas dalykas. Tai, manau, kad taip – tokiu atveju turi didesnio svorio dalyvauti procese ir sakykim, *shapinti, framinti tą agendą* ir dalyvauti derybose; bet rezultatą lemia ne tai. Rezultatą lemia ne tai, kas yra *hostas*, ar nėra *hostas* – rezultatą lemia derybos ir konkrečios šalių pozicijos.

Vašingtono *summite* – vėl, man atrodo, jis yra labai specifinis ir kontekstas yra labai specifinis: nes tai yra *summitas* Amerikoje ir tai yra NATO jubiliejinis *summitas*, tai yra demokratų administracija ir visas tas politinis kontekstas – aišku, kad amerikiečiai ir taip turi esminę įtaką, tai, kai vyksta Vašingtone *summitas*, tai jiems yra papildomas stimulus būti įsitraukus ir žiūrėti, kas yra pasiektina, kas jiems naudinga iš JAV nacionalinių interesų perspektyvos, kad turėtų būti iškomunikuota ir kokie sprendimai turėtų būti priimami. Bet jie yra labai skirtingoj svorio kategorijoje nei bet kokia kita šalis. Jei JAV norėtų užduoti toną darbotvarkei ir rezultatams – tai jie lygiai taip pat galėtų padaryti ir kažkurio kito *summito*

metu. Jiems tai nėra esminis faktorius. Veiksnyss yra tas, kad *summitas* Vašingtone yra iš principo visą establishmentą ir politinį elitą kažkaip įtakoja ir yra stimulus jiems pergalvoti, tai kokie čia jų tikslai, uždaviniai iš jų pusės šiam *summitui*.

Esu girdėjęs įvairių vertinimų, kaip žmonės iš skirtingų Lietuvos institucijų, dirbdami su *summitu*, jautė bendradarbiavimą su NATO. Vieni sako – ne, nieko nebuvo išskirtinio. Kiti priduria, kad kaip tik nuo pradžių buvo aiškinta – jūs tik šeiminkai, tik aikštelė, nesitikėkit, kad galite kažką padaryti. Treti – kad yra tokių kaip idealistų grupelė tarp biurokratų, kurie bandė gal ir padėti, suformuluoti truputėlį, kad labiau tiktų, ir panašiai. Iš to, ką jūs matėt – kaip jūs pakomentuotumėt tuos tris vertinimus?

Manau, kad tam tikrais atvejais, visada vyksta pasistumdymas tarp *hostinančios* šalies ir, sakykim, NATO organizuojančių struktūrų, įskaitant ir tuos, kaip minėjau pradžioj, tokius administracinius klausimus, kurie turi labai stiprią politinę potekstę, ne tiek administracinę, bet, sakykim – kokie yra formatai, kas ten kur vyksta, vakarieniškas vakarieniškas, kas joje dalyvauja, kas jai pirmininkauja, kokie klausimai yra keliami, kaip tu suformuluoji temas... yra daug labai tokių smulkmenų, atrodytų, bet jos kartais turi tam tikras politines potekstes ir tada neišvengiamai būna, kad skiriasi žmonių nuomonės, ar ten atsiranda kažkokios ambicijos ar dar kažkas, būna tie pasistumdymai. Tai, aš manau, kad čia buvo visko. Buvo, kaip ir sakot – viena vertus – tai buvo kaip aikštelė, tam tikrais konkrečiais atvejais mes ten, kur galėjom kaip iš Lietuvos perspektyvos, tai sugebėjom įtakoti daugiau. Dar trečiais atvejais tai buvo grynai, sakykim, didžiųjų šalių sutartas ir užduotas kažkoks tonas. Tai čia visada nusistovi tam tikras kompleksas tų dalykų ir reikia neužmiršti, kad tie *summito* sprendimai jie iš principo atsispindi labai įvairiuose dokumentuose, dėl kurių, daugeliu atveju, yra deramasi kelis mėnesius prieš įvykstant pačiam *summitui*. Ir tie skirtingi dokumentai ir apibrėžia, kokie galiausiai yra *summito* rezultatai. Ir juose visuose yra atskira dinamika: sakykim, jei yra diskusija dėl kokio nors rotacinio oro gynybos modelio – tai yra konkretus procesas, kuris vyko NATO viename iš komitetų, buvo aibė susitikimų, buvo aibė užkulisinių derybų, diskusijų su atskiromis šalimis, bandymų pasukti į vieną pusę, į kitą pusę – galiausiai, buvo rastas kažkoks konsensusas. Jeigu kalbant apie Ukrainos narystės perspektyvą – tai visiškai kitas procesas, kuris vyko nesisiejant su tuo rotaciniu oro gynybos modeliu – tai yra atskiram komitete, atskiros diskusijos, dažnai labai aukštam lygmeny ir pan. Jeigu imsime dar kažkokį klausimą, dėl brigados ar pan. – tai vėl atskiras. Ir visi jie yra to komplekso, *summito* sprendimų dalis.

Visi turi savo niuansus, dažnai priklauso ir nuo asmenybių, dažnai priklauso nuo procedūrų, kurios yra taikomos; tai čia nesiplėšime į tai, bet, manau, kad labai daug kas priklauso ir nuo tos šalies, sakykim,

kuri nori pasiekti savo interesą, aktyvumo – kaip ji sugeba sužaisti tuos žaidimus derybų metu, kaip ji sugeba sugeneruoti kitų šalių paramą – ir tai galiausiai lemia tą galutinį rezultatą. Kad ten kažkas kažką padėjo, idealistų grupelė, tai vis tiek – galiausiai sprendimus priima šalys – jos turi nuspręsti, ar joms tinka šitas variantas, ar netinka. Ypač, kas liečia tuos konkrečius sprendimus, sakykim, kokia yra mūsų pozicija ar kokios yra iniciatyvos, kurias mes *approvinam*. Tai galiausiai šalys turi prisiimti atsakomybę ir tai yra toks jau tada pagrindas, ant kurio yra statoma visa kita.

Girdėjau, kad vis tiek geografiškai pavyksta atliepti tai, kas svarbu, žiūrint į tai, kas šeiminkas. Pavyzdžiui – Madride dėmesio gal buvo daugiau Pietums, bet buvo ir vertinimų, kad nesvarbu, kur *summitas* – jei Vilniaus *summitas* būtų buvęs Bulgarijoje – tekstas būtų toks pats. Bet girdėjau ir tam prieštaraujančių. Bet Indijos ir Ramiojo vandenyno klausimas, kad buvo įtrauktas ar oro gynybos rotacinis modelis – yra tokių, kurie nėra tiek tikri, kad šie klausimai būtų taip išspręsti, kaip buvo sutarta Vilniuje. Tai noriu Jūsų paklausti, kaip manot, ar deklaracija atrodytų taip pat, jei *summitas* būtų buvęs kur nors Bulgarijoje, ar būtų kažkiek kitokia? Apart tų visų, kad *summitas* vyko ne Vilniuje, o kur nors Sofijoje.

Aš manau, kad iš esmės, atrodytų taip pat; manau, kad dėl rotacinio modelio – tai neturėjo nieko bendro mūsų sutarimas ar nesutarimas dėl to, kad *summitas* vyko Vilniuje – čia mes daug, aišku, viešai komunikavom apie tai, bet realus rezultatas buvo pasiektas labai konkrečiam formate, konkrečiam komitete, darbo grupėje, kur politiniai *summito* ar ne *summito* argumentai, jie iš esmės neturėjo didelės svarbos.

Dėl Ramiojo vandenyno – čia yra amerikiečių interesas, jie nori tą kažkiek stumti ir Vašingtono *summite*. Ir kažkiek, sakykim, Vilniaus *summite*. Dėl to geografinio atliepimo... viena vertus – taip, bet aš nesureikšminčiau to per daug. Nes Madrido *summite* esmė buvo ne Pietūs ar kažkokie asimetriniai saugumo iššūkiai – esmė buvo Rusijos grėsmė. Tai buvo strateginė koncepcija, kuri pirmą kartą pasakė po Šaltojo karo pabaigos, kad Rusija yra teisoginė grėsmė NATO. Tai apie tai viskas sukosi. Tai buvo esminis akcentas. Ir dėl to, sakyčiau, priešingai – Pietų, asimetrinių grėsmių ir pan. Madrido *summite* buvo nelabai ryškus ir nebuvo realių sprendimų dėl to. Tiesiog taip atsitiko dėl to, kad kokia ten geografija bebūtų, mes buvom tokioje saugumo aplinkoje, kokioje buvom. Ir ten buvo, kad tam tikri klausimai dominavo.

Tai Vilniaus *summite* Rusija vėlgi dominavo – ne dėl to, kad *summitas* Vilniuje vyko – dėl to, kad vyksta karas ir visa NATO adaptacija iš esmės yra orientuota į tai, ir natūralu, kad visi sprendimai – tiek

dėl Ukrainos, tiek dėl, sakykim, NATO adaptacijos priemonių – jie yra per tą prizmę vertinami, politinėm lygmeny, irgi.

Manau, kad jei būtų vykęs *summitas* Bulgarijoj, tai Vilniaus *summitas* Bulgarijoj – tai iš esmės rezultatai nebūtų kitokie.

Vienas respondentas sakė, kad jei įdėtų į skalę, kad: nulis – Lietuva neturėjo jokio diplomatinio pranašumo, šimtas – kad turėjo, tai vienas sakė, kad gal duotų 20-25 balus, kad tiek pridėjo to pranašumo. Kitas sakė daugiau – 50 balų. Dar vienas sakė nevertins balais. Jūs kaip vertintumėt?

Aš galbūt įvesčiau į tai, ką truputį užsiminiau prieš tai – įvesčiau skirtumą tarp dalyvavimo procese ir įtakos galutiniams sprendimams. Nes, manau, kad dalyvavimas procese ir geresnė prieiga prie tiek informacijos, tiek, sakykim, esminių klausimų pozicijų kaitos, tiek galimybė išsakyti savo nuomonę, kad ir tuose pačiuose susitikimuose su pareigūnais – nes, vėlgi, ten Lietuvos prezidentas, tada jis gali daryti turą kaip *hostas* prieš *summitą*, važiuoti susitikti su kitais prezidentais – turi papildomą svertą arba įtakos kanalą, arba kažkokią galimybę iškelti mums rūpimus klausimus. Aišku, jis gali ir taip tą daryti, bet, na, čia tarsi papildomai. Šia prasme, proceso prasme, manau, kad taip – tai duoda tam tikro pranašumo, suteikia papildomų galimybių negu šiaip turi maža šalis. Sunku įvardinti tai skaičiais, nežinau... bet manau, kad jis egzistuoja.

Kita dalis, kuri, man atrodo žymiai svarbesnė – tai yra galutinių sprendimų dalis. Galutinių sprendimų dalis... joje tas pranašumas yra labai nedidelis. Ta prasme, aš netgi nelabai jo matau. Galutiniam sprendimam įtaką turi, jeigu ypač yra svarbūs klausimai, kur kitos šalys turi savų interesų ir jie kažkaip nesueina arba išsiskiria, nesueina su Lietuvos interesais – tai tada jau mes vienaip ar kitaip privalome ieškoti kompromiso ir niekas mums didelių nuolaidų, vien dėl to, kad mes *hostai* – nėra pasiruošę daryti.

Respondentas nr. 14. Interviu atliktas 2024 03 25.

Ar sutinkat, kad pokalbis būtų įrašytas?

Gerai.

Įdomu, kaip Vilnius žiūrėjo į pačios vietos įforminimą Vilniaus *summitui*, kiek matė, kad tai gali daryti įtakos ir sprendimams – ar buvo kalbėta apie tai, kad vieta gali turėti tą reikšmę ir svarbą tam?

Tai be abejojimo, kad buvo. Man atrodo, kad daug kas pastebėjo, kad Vilnius atrodė kitaip. Buvo lūkestis iš NATO vadovybės, kad daugiau dėmesio bus skiriama NATO – bet mes, savo ruožtu, daugiau dėmesio skyrėm Ukrainos atvaizdavimui ir jos problematikos atvaizdavimui mieste; tiek iš savivaldybės pusės, tiek bendradarbiaujant su įvairiomis nevyriausybinėmis organizacijomis.

Jeigu prabėgant, ką mes darėme – tai buvo, pirmiausia, miesto apželdinimo darbai, kas galbūt nebūtinai užkliūva už akies, bet nemažai ir lėšų tam buvo skirta – viskas skendėjo geltonose ir mėlynose spalvose. Buvo daug apšvietimui dėmesio skirta, kad visur atsispindėtų Ukrainos vėliavos spalvos. Turėjome įvairių meno instaliacijų, reklamos kampanijų, kurios buvo skirtos taip pat dėmesio atkreipimui į Ukrainos problemas.

Gal iš tokių įdomesnių, kas, turbūt, labiausiai manėm, kad bus paveiku – tai įvairūs reklaminiai plotai užpildyti, pvz., tie patys autobusai, troleibusai, kurie vežiojo NATO *summito* dalyvius į „Litexpo“ ir apgyvendinimo vietas. Tai juos buvom apklijavę tokiomis žinutėmis: „while you are waiting for this bus, Ukraine is waiting for F-16“ arba „is waiting for its membership in NATO“ – dabar jau tiksliai nepasakysiu.

Tos pačios erdvės prie „Litexpo“, kur žinojome, kad bus dideli srautai per perėjas – tai ten buvo nemažai skirta dėmesio. Ten suorganizavome tokią, sakykim, tai buvo kaip ir miestovaizdžio projektas, bet kartu kaip ir paroda kartu su Lina Šlipavičiūte, kur atsirado nuotraukos iš Kyjivo, Iziumo, Irpinės, Černihivo, kurias darė ukrainiečių fotografai.

Čia toj požeminėj perėjėj?

Taip. Šiaip, jei neklystu, ji ir dabar ten yra.

Reikia pasakyti, kad sąmoningai buvo iš tikrųjų tos miesto erdvės šiek tiek formuojamos, ypatingai dėmesio skiriant toms vietoms, kurios buvo aplink maršrutus, kuriais važinėjo tiek *summito* dalyviai, tiek žurnalistai.

O ką norėta tuo parodyt būtent?

Pirmiausia, čia buvo noras apskritai atkreipti dėmesį į Ukrainos klausimus. Tam tikra prasme paveikti ir tuos sprendimus. Sudaryti tam tikrą spaudimą daugiau lėšų, resursų kreipti į pagalbą Ukrainai. Man atrodo, kad mes visi čia labai aiškiai suvokiam – ir kai sakau mes, turiu galvoj ne tik savivaldybę – bet per NATO *summitą* pamatėm labai platų paveikslą, kaip bendradarbiauja ir NVO sektorius, ir kitos institucijos: Prezidentūra, URM... nuo – iki, visos institucijos ir kaip smarkiai suvokia visi, kad mūsų interesas yra, kad Ukraina būtų viskuo aprūpinta, nes tai yra ir mūsų nacionalinio saugumo klausimas.

Aišku, kad viena vertus, mes norim išreikšti palaikymą ir kad tie Ukrainos žmonės jaustų, kad Vilnius yra už Ukrainą, su Ukraina – bet tuo pačiu padaryti ir kažkokį iš tikrųjų faktinį poveikį, įtaką sprendimų priėmėjams.

Ar buvo kažkokie duoti nurodymai iš URM, Prezidentūros, kad taip ir reikėtų daryti – apželdinti mėlyna-geltona, plakatai – ar tai buvo pačios savivaldybės iniciatyva?

Norėčiau sakyti, kad viskas vyko daugiau tokiu bendradarbiavimo principu. Buvo dalyku, kurie buvo derinami tarpusavyje, kurie buvo kompensuojami ir panašiai; buvo, ką mes darėme patys.

Finansavimo savivaldybė šitoms visoms veikloms, kurios buvo susiję tiek su miesto reprezentatyvumu, tiek su Ukrainos ar NATO atvaizdavimu miesto erdvėse – neturėjo iš išorės. Tai visa, ką mes darėm buvo mūsų pačių iniciatyva ir noras parodyti mūsų palaikymą Ukrainai, bet ir tuo pačiu mes, man atrodo, puikiai suprantame, kad NATO *summitas* buvo ir galimybė Vilniui apskritai atsidurti toms dviem-trims dienoms dėmesio centre. Reikia pasakyti, kad ne viską darėm tik Ukrainai ir dėl Ukrainos. Buvo ir „Go Vilnius“ kampanijos, kurios buvo ir apie miestą, apie tam tikrų stereotipų sugriovimą, apie Vilnių, apie Lietuvą – tai miesto interesas taip pat buvo matytis ir matytis kuo geresnėj šviesoj.

Perasfaltuojant keletą gatvių.

Ne, aš turiu galvoj, suprantat – perasfaltavimas keleto gatvių nėra... ta prasme, mes tuos darbus ir taip darome, faktas, kad jie buvo pakreipti galbūt ten, kur labiausiai reikėjo, bet tai nebuvo tik apie miesto reprezentatyvumą – tai yra ir apie saugumą, apie... Tai yra tam tikras resursų nukreipimas. Jeigu apie gatves šnekėti – mes galim atskirą turbūt interviu pasidaryti ir galim papasakot, kokiais mastais tvarkom. Ta prasme, per šitą sezoną buvo sutvarkyta ne tik tos gatvės, kurios buvo prie oro uosto, bet buvo sutvarkyti 105 km gatvių. Tik suprioritetizuoti taip, kad pirmiausiai jie vyktų ten, kur labiausiai reikėjo *summito* atžvilgiu.

Bet aš kalbu apie tam tikrus ilgalaikius dalykus, kuriuos mes kaip šalis turim ir kartais nebeįvertinam. Kaip, nežinau – tą pačią interneto kokybę, viešąjį transportą, nežinau, pasiūlą mūsų kultūrinių renginių – tai, ką mes kaip miestas galim pasiūlyti iš pramogų pusės ir t.t. Reikia suprasti, kad žurnalistai atvažiuoja ir vakare išeina ir į barą, ir pasivaikščioti – tai mes stengiamės atkreipti dėmesį ir į tai, kad Vilnius yra modernus, vakarietiškas miestas, didinti irgi Vilniaus ir Lietuvos, kaip saugios destinacijos tiek turizmui, tiek investicijoms, įvaizdį. Nes kai prasidėjo karas Ukrainoje, ką pastebi mūsų „Go Vilnius“, kuri užsiima miesto įvaizdžio formavimu, turistų, investicijų pritraukimu – tai pastebi, kad iš tikrųjų užsieniečiai Vilnių mato kaip esantį ant karo zonos ribos. Ir tai kelia klausimų, kai svarstai Vilnių kaip kryptį atostogoms, verslui, darbui ir pan. Tai apie šitą kampą mes irgi galvojome, tai buvo viena iš dedamųjų.

Manyčiau, kad čia buvo, palyginus, nedidelė dalis. Vis dėlto, didžiausią dėmesį mes kreipėm Ukrainos palaikymui per visą tą laikotarpį.

Nežinau, ar busit pasiruošusi atsakyti – ar kažkaip sekėt po *summito* tas reakcijas, atsiliepimus užsienio spaudoj ir pan.?

Jo, tai mes tokią bendrą statistiką, aš pasikėliau, kad mes NATO *summito* metu Vilniuje turėjom daugiau nei tūkstantį žurnalistų, šiaip jiems buvo organizuojami atskiri renginiai, atskirai pristatomas miestas, šalis ir t.t., buvo įvairūs formatai, kur įvairūs sprendimų priėmėjai dalyvavo, tai mes ką matėme po to susirinkę bendrą informaciją – kad įvairioj užsienio ir Lietuvos žiniasklaidoj apie susitikimą buvo išpublikuota daugiau nei šimtas tūkstančių publikacijų. Daugiausiai straipsnių buvo publikuota JAV žiniasklaidoje – apie 12 tūkstančių; po 7 tūkst. Vokietijos ir Turkijos žiniasklaidos priemonėse. Zelenskio kalba Lukiškių aikštėje paminėta 231 straipsnyje. Bendra pasiekta auditorija siekia 1,4 mlrd. žmonių. Tai mes manome, kad mes padarėme pakankamai didelį darbą šitoje vietoje. Apie kalbą, aišku, nekalbu, kad ji skambėjo per visą pasaulį – bet ir tie mūsų erdvių įprasminimai, kaip tie apklijuoti autobusai, kurie vežiojo žurnalistai – tai apie juos rašė ir „Washington Post“ ir „Business Insider“, ir „CNN“. Norėčiau galvoti, kad kažkokią įtaką mes padarėm – jeigu ne sprendimų priėmėjų lygmenyje, tai bent jau tokį, kiek pasaulis skyrė dėmesio Ukrainai tuo laikotarpiu. Ir apskritai, turbūt, prisidedant prie to neužmiršimo, kad tas karas vyksta.

Jeigu kalbėt apie tas socialines kampanijas, dėl ko ir skandalas buvo kilęs dėl „Call Russia“ reklamos – man įdomu, ar savivaldybė kažką pati ėmėsi daryti, kad tos reklamos dingtų?

Žinokit, bijau pameluoti. Žinau, kad prisidėjo. Apskritai, reikia suprasti, kad šita reklama nebuvo savivaldybės nei kažkaip sankcionuota, nei derinta – tai buvo vienos iniciatyvos ir privačių tiekėjų, kurie nuomoja reklamos plotus sandoris. Faktas, kai mes stebėdami viešąją erdvę supratom, kad čia yra problema – kiek žinau, buvo tikrai kalbėtasi. Aš tuo laikotarpiu buvau išvykusi, gerai neatsimenu. Bet, kiek žinau, buvo kalbėtasi su organizatoriais, kad būtų, ko gero, geriau, kad tų reklamų mieste neliktų.

Bet reikia suprasti tokį dalyką, kad organizatoriai – jie taip pat... tai nebuvo kažkoks piktybinis žingsnis. Jie ir patys jau buvo susiprotėję, kad visuomenė nepalaiko ir neturėjo tikslo kažkaip sąmoningai, specialiai laikyti, principingai laikydamiesi savo idėjos. Tai vis tiek tai, kas susiję su Ukraina, pirmiausia yra apie žmonių susitelkimą, palaikymą ir įsitraukimą į pilietines iniciatyvas. Tai, jei iš visuomenės palaikymo nėra – praranda prasmę, man atrodo, tokios iniciatyvos.

O gal išskirtumėt, prie kokių iniciatyvų Vilnius tuo laikotarpiu prisidėjo?

Turbūt didžiausia tokiu laikotarpiu buvo „Keliu vėliavą už Ukrainą NATO“ – ten buvo visa kampanija, pirmiausia apie vėliavų iškėlimą mieste. Tai mes ir patys tas vėliavas kėlėm ten, kur buvo pagrindinės gatvės, sakykim, prisidėjom ir prie viešinimo smarkiai. Daugelis reklaminių įrenginių mieste yra įrengti savivaldybės žemėje arba ant savivaldybės pastatų. Tai mes rengdami konkursus tų įrenginių nuomai, turime sąlygą, kad socialinei reklamai yra skiriamas tam tikras procentas eterio nuo viso eksploatavimo laiko. Tai mes didelę dalį to eterio buvome skyrę tų iniciatyvų palaikymui. Ir prie koncerto organizavimo, kuris vyko Lukiškių aikštėje taip pat prisidėjome. Kiek žinau, prisidėjo ir Prezidentūra. Čia buvo viena iš tų akcijų, kur labai apjungė visas skirtingas institucijas, nepriklausomai... ir URM'as taip pat prisidėjo prie, gal, tokios minkštosios dalies, kas lietė organizacinius klausimus, sukomunikavimą su tam tikrom šalim ir t.t.

Šiaip, stengėmės visus, kas kreipėsi, palaikyti, kadangi mes patys turėjom nemažai patys sau užsidavę užduočių, tai daugiau procesas gal vyko iš tos pusės, kad NVO pasikreipdavo į mus ir tada ieškodavom bendrų sprendimų.

Kiek dėmesio reikėjo skirti visam diplomatiniam protokolui, tiek su Zelenskio atvykimu susijusiam, tiek dar apie ką nepakalbėjom – Bideno kalba taip pat buvo, kur nemažai, matyt, iššūkių sukėlė savivaldybei. Ar čia jau URM'as tuo labiausiai rūpinosi ir jūs teikėt aikštelę?

Kurį laiką organizatoriai žinojo, kad yra toks ketinimas Zelenskio atvykti, bet viskas buvo laikoma paslapyje iki pat pabaigos nebuvo aišku, ar atvyks, ar galės tarti žodį. Šitą dalį daugiausiai derino Prezidentūra. O Bideno, jei neklystu, matyt, turėsiu patikslinti – URM'as turėjo derinti.

Mes iš savo pusės daugiau techninį aptarnavimą skyrėme, bet faktas, kad dalyvavo ir meras, ir administracijos direktorius visuose šituose renginiuose.

Man vienas respondentas po interviu buvo užsiminęs, kad tai reikalavo didelio operatyvumo, kad reikėjo ieškoti ir iš kur tvoros gauti, nes jos tiesiog laisvos nebuvo.

Iš tikrųjų, tai visa organizacija, visų šitų dalykų, reikalavo didelio operatyvumo. Reikia suprasti, kad kadencija mero ir visos komandos prasidėjo, ko gero, balandį-gegužę. NATO *summitas* vyko liepos mėnesį. Iki to laiko, tai, kas liečia, pvz., infrastruktūros sutvarkymą – vis tiek tai yra tam tikri darbų planavimai, prikimai, ir t.t. Tai viskas vyko kosminiu greičiu.

Ir viskas nuo nulio?

Daugiau-mažiau nuo nulio. O kas lietė tą renginių organizavimo dalį, tai čia iš viso visa rinka realiai buvo nukreipta į „Litexpo“ rūmus, kur reikėjo pagrindinių scenų, kaip mes liaudiškai sakom – metalo visą tą dalį – viskas buvo užimta, nes viskas buvo nukreipta į „Litexpo“. Tai ieškojo visur, kur galėjo, visko ieškojo organizatoriai, bet aš norėčiau pasitikslinti šitą dalį, nes gerai nepamenu – dėl Bideno, man atrodo, kad organizacinę dalį gal netgi darė Baltieji rūmai. Bet turėsiu pasitikslinti.

Pabaigai norėčiau paklausti, kad šiaip darbas yra apie diplomatiją – yra toks žanras, kaip miestų diplomatija – ar čia kas nors veikė, kažkoks bendradarbiavimas ar su Kyjivu, ar su Briuseliu – ar nieko panašaus?

Tai mes esam miestai-partneriai su Kyjivu tai tikrai, bijau pameluoti, su kuriais dar Ukrainos miestais, bet jų yra ir daugiau. Tai veikia, aišku, tas pagalbos teikimas yra, kažkiek, aišku, pagal poreikį žiūrima, kur tuo metu labiausiai reikia to resurso, bet kartu ir per tą partnerystę yra žiūrima.

Aš turiu omeny ruošiantis *summitui* – kad ir kažkokia paroda, ar kažkas.

Aš nepasakyčiau, kad vaidino didelį vaidmenį ta miestų partnerystė NTO *summitų* metu. Man atrodo, kad dėl viso masto tai buvo daugiau tokio centralizuoto lygmens – kad esam susitelkę... Nebuvo miestas už save, apie save. Mes buvom apie tai, kad mūsų šalis rengia šitą renginį. Daugiau apie Lietuvą, kaip tokią, negu apie Vilnių.

Respondentas nr. 15. Interviu atliktas 2024 04 04.

Sutinkate, kad pokalbis būtų įrašytas?

Žinoma.

Nuo esmės klausiant – ar mes turėjome daugiau diplomatinio pranašumo dėl to, kad NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje?

Žinoma, atsakymas yra.

O kaip tai pasireiškė?

Gerai, bandom pagrįsti tezę. Kai Lietuva pasakė, kad norėtų *hostinti* NATO *summitą*, kiti mūsų sąjungininkai gana greitai su tuo sutiko. Ten buvo techninė tokia aplinkybė, kad Ispanija turėjo penkiasdešimtmetį NATO, todėl 2022 metais – mes jau norėjome 2022-ais *hostinti* – tada sutarėm, kad apsikeisim su ispanais, jų penkiasdešimtmetis 2022-ais, tai leisim, kad jie *hostintų* Madride, o mes tada 2023 metus imam. Ir gavom šitą surėdymą tokį labai anksti. Bet, iš tikrųjų, gerai gavosi, nes 2022-ą vasarą dar buvo geopolitinė situacija kitokia negu 2023 vasarą. Manau, kad gavom daugiau medžiagos į rankas 2023 metais. Iškart po Madrido *summito* pradėjom jau dirbti, dėliotis, kiek nuo mūsų priklausio Vilniaus *summitas*.

Iš tikrųjų buvo balsų, sakančių, kad jūs esate tik vieta, kur vyksta – visa darbotvarkė sudaroma ne Vilniaus, daroma ji NATO *headquarterių*, Briuselyje, tai čia kaip vieta jūs labai daug neturite įtakos. Tačiau prezidentas priėmė kitokį požiūrį ir pasakė, kad jis, kiek gali, kaip šeimininkas įtakos šitą pasirengimą ir visą procesą. Ir iš tikrųjų po Madrido pradėjom labai stipriai ruoštis – neminėsiu organizacinių aspektų, nes aišku, kad jie turėjo eiti – bet kalbant apie būsimą Vilniaus *summito* turinį – mes tikrai nuo pat pradžių labai kišomės ir klausimus uždavinėjom – kodėl tokie klausimai, kodėl ne tokie, kur čia prioritetai, ir pan.

Tai kaip sakytumėt pavyko į tą įsikišti, kaip paveikti?

Prezidentas pats važinėjo į sąjungininkų sostines tam, kad tiems klausimams, kurie mums svarbūs, būtų daugiau dėmesio. O mes gavom visus klausimus, kurie mums svarbūs – Ukraina, Švedijos-Suomijos priėmimas į NATO, du procentai kaip grindys, o ne lubos; ir ketvirtas dalykas – mūsų pačių, rytinio flango, atgrasymas ir gynyba. Šitie keturi klausimai buvo labai svarbūs visi, tapo NATO klausimais.

Kai prezidentas važiuodavo po sostines, o jų aplankė labai daug, ir kalbėjo su beveik visais lyderiais iki *summito* – viena vertus, tas padėjo mums geriau išsiaiškinti šalių pozicijas su niuansais įvairiais, o kitas dalykas – galėjome *shapinti* tų šalių mąstymą – bent jau tiek, kad išsakyti, o kaip mes galvojame ir ko mes tikimės. Ir tada būdavo diskusija – kaipo ta šalis mato, kaip mes matom, kur čia galėtume susitikti, kurioj vietoj – nes ne visi bendraminčiai esame. Turint omeny Lietuvos svorį gana nedidelį – pastanga buvo didžiulė ir manom, kad iš tos pastangos gavosi tam tikras rezultatas, kuris, mano galva, buvo geriausias įmanomas rezultatas, kokį buvo galima pasiekti 2023 liepą.

Teko girdėti, kad gavome daugiau tų atvirų durų, o pvz., dabar – taip nėra? Vašingtono *summitas* ateina...

Iš tikrųjų, Vašingtono *summitui*... mes įsivaizduojam, kad tai amerikiečių kūdikis ir jie daugiausiai turi būti suinteresuoti to Vašingtono *summito* sėkme. Žinoma, kad pokalbiai, jie vyksta – bet to angažuotumo laipsnio tiek nėra, turbūt. Mums Vilniaus *summitas*, labai svarbu buvo, kad būtų sėkmė ir todėl buvo pastangų daug dedame – čionai – taip, svarbu, bet svarbu yra amerikonomams.

Bet kiti sako, kad Lietuva visada tiek pat pastangų deda, visada tiek pat stengiasi, kad pramušintų...

Na, prieš Vilniaus *summitą* tikrai buvo daugiau pastangų dedama – čia visiškai aišku. Žinoma, visais atvejais mes norim pramušti savo tuos tikslus, tai taip. Bet jeigu taip suskaičiavus, kiek laiko, finansų, žmogiškų resursų sudėta – tai nepalyginamai daugiau.

Tai, jeigu ne mūsų pastangos, deklaracija galėjo atrodyti kitaip – pavyzdžiui, nebūtų priešraketinės gynybos.

Tikrai taip. Šitą mes iškovojom. Kalbant apie *deterance* ir *defence chapter* šitą, tai šitą iškovojom kaip labai aišką *delivirable*. Prezidentas važiavo į Turkiją kalbėtis apie tai – į Ankarą, su Erdoganu. Šalia, aišku, buvo failas švedų ir suomių, paraleliai ėjo – su klausimu, kas ten Turkijoje darosi, kodėl buksuoja priėmimas. Apie Ukrainą kalbėjom, apie ją kalbėjom horizontaliai visur – ir tada mums buvo aišku, kad Ukrainos narystei konsensuso nėra. Bet vis tiek bandėm padaryti taip, kad ten tekste būtų jau kažkoks užmetimas, kad ta narystė bus – ir tekste tas atsirado – kad tai nėra „if“, bet „when“. Tai šitie žingsniai buvo visi padaryti labai tokiu, sakyčiau, *pushinimo* būdu.

Mes vis tiek telkėm kažkokiais koalicijas, URM, pvz., labiau kalba apie Bukarešto aštuntuką, KAM – apie „Nordic-Baltic“; bet kitas gi sakė – kad viskas tiesiog subyrėjo paskutinėm dienom *summitui* ir Lietuva liko viena, pvz., dėl Ukrainos.

Visiškai nesutikčiau, kad viskas subyrėjo. Viskas subyrėjo tik tiems gal, kurie turėjo nepagrįstus – pabrėžiu – nepagrįsta lūkestį, kad Ukraina bus priimta į NATO per šitą *summitą*. Tai va tiem turbūt viskas subyrėjo, nes jie akivaizdžiai pamatė, kad taip nebus. Bet tie, kurie nuo pat pradžių procese dalyvavo ir matė tą dinamiką šalių, 30 šalių, kurie dalyvauja – matėsi, kad konsensuso nėra. Iš pat pradžių matėsi, kad jo nėra. Tai mes ką galėjom daryti – mes galėjom tik eiti į teksto gerinimą, kad jis maksimaliai geriausias taptų Ukrainos atžvilgiu.

Ir iš tikrųjų tai buvo... sakot, subyrėjo... tikrai *aliantai* labai skausmingai priėmė tą Zelenskio *tweetą* jau prasidėjus *summitui*, kur Zelenskis sako, kad čia jūs nieko nepadareit – tai labai skausmingai priėmė, nes visi matė, kad tų pastangų buvo įdėta, o jos buvo neįvertintos.

Man teko girdėti, kad Lietuva *summito* metu laužė tylą. Bet niekas nepasakė, ką būtent tai reiškia ir ko mes tuo siekėm.

Mes laužėme tylą, taip, dėl DnD. Ne dėl Ukrainos mes tylą laužėm, dėl DnD. Mes norėjome maksimumo savo pačių saugumui, kad būtų įkalta labai aišku, reiškia... dokumentai įslaptinti, tai aš jums nesakysiu. Bet, ta prasme, dėl DnD. Bet paskui, kai pamatėm, kad į mūsų reikalavimų dalį atsižvelgė – mes atsitraukėm. Neatsitraukdami, būtume sužlugdę *summitą*, savo pačių. Tas būtų buvę tiesiog kvaila.

Yra ir tas vertinimas, kad šeimininkai kartais turi ir nusileisti, kad nebūtų *disaster*.

Nu taip, sako, kad šeimininkas turi būti *honest broker*, kuris tik brokerina, o ten jau kiti gali... Nežinau, aš manau, kad mes truputėlį papiktnaudžiavom savo šeimininkiška padėtimi, bet tas, finale, mums išėjo į gera.

O kaip su pačiu NATO, jų biurokratais, pačiu NATO generaliniu sekretoriumi – ar iš jų jautėsi kitoks dėmesys Lietuvai, labiau atsižvelgiama buvo ar ne?

Mes juos labai anksti įjungėm į pasirengimą ir visais lygiais: ir į turinio parengimą, ir į praktinį parengimą. Jie labai, sakyčiau, kooperavosi, kartu galvojom, kartu darėm... jiems aišku buvo labai svarbu, kad Stoltenbergo vaidmuo būtų užtikrintas, kad jis nebūtų tik kaip sekretorius susitikimo, bet pilnateisis dalyvis – ir tą mes mielai jam užtikrinom, tą matomumą. Vėlgi, jis mūsų pusėj buvo dėl daugelio dalykų – žinoma, kad jį norėjosi turėti *on board*.

Pačiame *summite* jau, jau girdėjau, kad visi sėdėjo kaip ir Briusely – tokiam išsidėstyme. Bet ar Lietuvos pasisakymo vieta kažkaip skyrėsi?

Taip, žinoma. Atidarant *summitą*, Lietuvos prezidentas sėdėjo, kaip čia sakys, prezidiume, su Stoltenbergu jie sėdėjo toje vietoje, kur yra prezidiumas. Paskui, po atidarymo, prezidentas grįžo į savo nacionalinę vietą – jau kitas jo pasisakymas buvo su nacionaline kepure ir jau buvo iš savo vietos, normaliai, kaip jis ir sėdi, bet pačiame atidaryme mes turėjome tą...

Bet ar tai ką nors mums reiškė?

Matomumą.

Yra tie vertinimai, kurie sako, kad – galbūt pačiam procese derybiniam, taip, turėjome daugiau svirtų, atidarytų durų, bet įtakos pačiam rezultatui – tai ne tiek daug turėjo. Ar jūs su tuo sutiktumėt?

Sakykim iš kitos pusės – jei mes būtume mažiau darę ar nieko nedarę – tai rezultatas tikrai būtų buvęs kitoks. Žinot, čia jau gaunasi visiškai hipotetiškai... klausimas hipotetinis, ir atsakymas hipotetinis.

Yra ir hipotetinis pasvarstymas – kad jei *summitas* būtų buvęs Bulgarijoje, tekstas atrodytų taip pat.

Ne. Tikrai ne. Vat su šituo aš nesutikčiau, nes bulgarai ir tas pietinis flangas, čia, bulgarai, aš suprantu, kaip pavyzdys, bet sakykim, tas pietinis flangas – būtų tikrai buvęs tekste pastiprintas, o dėmesys mūsų daliai, Šiaurės-Rytams, būtų ne toks stiprus. Plius, neaišku, ar bulgarai būtų taip pakovoję už Ukrainą. Manau, kad gal ir ne.

Tai jeigu dar paprovokuojant – vienas iš pavyzdžių, ką girdėjau dar – kad Lietuva, kai dalyvauja kitos valstybės *hostinamame summite* – tikrai nekreipia dėmesio, kas yra *hostas* – nenusileisi ispanams, kad jie kažko nori, dėl to, kad yra šeiminkai, jeigu tai neatitinka tavo interesų ar tau net nesvarbu.

Taip ir ne. Iš tikrųjų, Lietuva visur, pvz., Lietuva sakė, kad mes už Ukrainos narystę NATO. Ir tas neatitiko vokiečių intereso ir nebuvo taip, kad būtų priimta šita nuostata. Tačiau matydami, kad tas neatitinka vokiečių intereso, mes vis tiek galėjome toliau spausti vokiečius, kad – žiūrėkit, jūs nenorit tiesmukai pasakyti, kad kviečiam į NATO, tai tada pradėkim lingvistinį žaidimą taip, kad vis tiek tarp eilučių būtų kažkas pasakyta. Tas lingvistinis žaidimas finale tampa svarbus, nes paskui tai būna referencija ateičiai ir cituojama. Tai tampa sutartu *wordingu* – *agreed wording* – ir tai remiasi, kuriant naujus dokumentus. Dėl to kiekvienas žodis dokumente yra svarbus ir vertas pakovojimo kažkokio tai. Pvz., dabar prasideda pasirengimas Vašingtono *summitui* ir aš girdžiu iš kitų šalių diplomatų – sako, žiūrėkit, Vilniaus *wordingas* yra puikus ir nemanom, kad čia turėtumėm kažką keisti. Tai tiek, kiek pajėgi

sumaitinti oponentui tos minties ir sakyti – žiūrėk, tau tas žodis nepatinka, tas nepatinka – bet su tokiu žodžiu gal tu sutiktum? Tas paskui įtakoja ir ateities sprendimus. Kažkiek.

Buvo irgi vertinimas, kad Vilnius dabar sukėlė galvos skausmą Vašingtonui, nes dabar reikės pasakyti kažką daugiau Ukrainai.

Tam tikra prasme taip, amerikoniai nebuvo labai laimingi, kad mes taip spaudėme per Vilnių. Jie nujaučia, kad galim spausti ir prieš Vašingtoną, už tai iškart spaudžia, kad – ne, ne, ne – žiūrėkit, viskas turi būti sutarta gerokai iki pačio Vašingtono *summito*, kad jau per *summitą* nekiltų pagundų kažką aiškinti kitaip. Pasižiūrėsim, kaip čia bus. Bet faktas, kad mes postūmį padarėm – vieną žingsnį link Ukrainos narystės NATO Vilniuje ir mes dabar sakom – visiškai mūsų logika yra, man atrodo, pagrįsta, kad dar vieną žingsnį turim Vašingtone žengti. Dar vieną žingsnį.

Buvo prieš *summitą* priimta Seimo rezoliucija su penkiais tikslais apie ką minėjot, įvardinot keturis, ten dar penktas yra apie Indijos ir Ramiojo vandenynų bendradarbiavimą – ar reikalinga buvo ta rezoliucija vykstant pas vadovus kitus, ar buvo naudojama kaip – va, Seimo mandatą turim?

Manau, kad ta rezoliucija buvo gerai, nes sutelkė Seimo valią, kitaip sakant, mūsų politikų valią sutelkė išvien dirbti. Ir jie, savo ruožtu, Seimo nariai, irgi važinėjo po sostines, aiškindami tuos tikslus ir siekdami rezultato. Tai susitelkimo prasme, aš manau, kad labai gerai buvo ta rezoliucija.

Pati kol skaičiau literatūrą apie praktikų teoriją, ten nebūdavo kalbama, kad valstybės tikslams pasiekti gali trukdyti vidinės įtampos – bet dalis respondentų kalbėjo, kad gal nesiskyrė strategija Prezidentūros ir Užsienio reikalų ministerijos, kiek galbūt taktika, kad matėsi, kad yra nesutarimų. Ar jūs sakytumėt, kad tai galėjo turėti įtakos rezultatui, ar matytis mūsų sąjungininkams, kad gal nesam tokie susivieniję, kaip kad Seimo rezoliucijoje?

Aš nemačiau, kad tarp URM ir Prezidentūros būtų kitų nuomonių, nesutarimų dėl NATO *summito* rezultatų.

Tiesiog nebuvo jų?

Iš mano varpinės, gal jūs kažkokius kitus atsakymus iš kažkur esat gavusi, nežinau, bet iš mano varpinės tų nesutarimų nebuvo. Galbūt, galbūt Užsienio reikalų ministerija buvo radikalesnė ta prasme, kad atsistokim į poziciją ir laužykim tylą iki galo...

Kol Zelenskis atvyks į „Litexpo“, buvo tokių...

Kol Zelenskis į „Litexpo“ atvyks, kas buvo gana, gana... nebuvo pagrįsta mintis ta, kad iki Zelenskio atvykimo mūsų popierius turėjo būti jau priimtas. Nes pagal visą chronologiją imant: iš pradžių įvyksta NATO *summitas*, tada atvyksta Zelenskis. Tai NATO *summitas* kai vyksta, mes savo dokumentą priimam – *aliantai* tik tai, Zelenskis dar ne *aliantas*. Tada atvyksta Zelenskis ir mes su juo šnekamės. Žinoma, sugriauti visą *summitą* – tai tikrai šeimininko tas nepuoštų.

Vienas respondentas sakė, kad kai prezidentas susitiko su JAV prezidentu – kad pakankamai kietai Bidenas kalbėjo ir pakankamai piktai – ir viskas apie branduolinį karą. Taip buvo?

Na, Bidenas buvo aiškiai labai gerai *pabriefintas* apie lietuvių poziciją. Tai dar iki *summito*, kadangi *summitas* po pietų prasidėjo, o Bidenas čia buvo iš ryto – tai jis iš ryto atėjęs iškart pasakė, kad dėl Ukrainos narystės – mes nenorim sukelti trečio pasaulinio karo, kuris gali būti branduolinis. Šita jo retorika, ji buvo žinoma jau anksčiau ir jis tiesiog pakartojo tą poziciją.

Citatom toliau kitų respondentų judant: derybos galiausiai įvyko tarp Lietuvos ir kelių didžiųjų, visi kiti suskliaudę ausis klausėsi, kas bus – bet taip yra visada.

Čia iš tikrųjų tai taip, taip ir įvyko. Kol pačioj pradžioj visi sakė kalbas, t.t., na, NATO *summitai* taip atrodo – kad įvyksta atidarymas ir tada einama *tour the table* – kiekvienas sako savo kalbą, iš anksto pasirašę visi. Tokios, kad diskusija būtų – ten nėra. Čia skirtumas toks nuo Europos Vadovų Tarybų, kur lyderiai labai diskutuoja – vienas pasisako, kitas, yra *topics*, ir jie diskutuoja. Čia tas ganėtinai atidirbta, kad jie visi sako savo kalbas, kadangi 30 lyderių, na, dabar jau bus 32, bet 30, sakykim - po tris minutes – tai užima jau pakankamai ilgą laiko tarpą. Tai tų diskusijų pabaigoje *gensecas* paklausia – ar visi pritariat sutartam dokumentui – visi pasako, kad pritaria. Niekad nebuvo dar taip, kad pakeltų ranką ir sakytų – aš nepritariu. Tai būtų tikrai sužlugdymas. Kol vyko tas apsikeitimas visas tom kalbom – taip, lakstēm nuo vienos delegacijos prie kitos ir kalbėjom, kas dar gali būti. Faktinai tekstas buvo uždarytas, sutartas, jau jiems pradėjus kalbėti. Ne iki *summito*. Jie ten dar sakė savo kalbas.

Dėl brigados dar šiek tiek. Kad mes galimai neįvertinom to, kiek kitos šalys dirbo su Berlynu, kad kištų pagalius į ratus Vokietijos brigados buvimui Lietuvoje. Ar tai kažkaip galėjo turėti įtakos, kad neatsirado „sveikinam Vokietijos brigadą“ deklaracijoje?

Būtų buvę gerai jį turėti, bet nsureikšminam ta prasme, nes žinojom, kad brigados atsiradimas – mūsų dvišalio susitarimo su vokiečiais reikalas. Taip sakant, dar yra paralelinis takelis – lietuviai ir vokiečiai kalbasi apie brigadą ir sutaria – lietuviai ir vokiečiai dar anksčiau sutarė – *summitas* įvyko liepos mėnesį, mes sutarėm birželio mėnesį – kad ta brigada bus. Kodėl neatsirado tekste šitas – todėl,

kad vokiečiai dar nebuvo apsisprendę iki galo ar tą brigadą kišti po NATO ar pasilikti sau ir mums dvišališkai – tai gana esminė detalė, kur sprendimui reikia pagalvojimo. Ir tas pagalvojimas dar nebuvo iki liepos mėnesio įvykęs. Jie norėjo tai brigadai laisvę pasilikti, dėl brigados, pasilikti ją sau.

Bet ar sutiktumėt, nes keli, ne vienas, respondentas sakė, kad jei ne Vilniaus *summitas* – kad jis vyko Vilniuje – galbūt vokiečiai neturėtų tiek spaudimo greičiau štai viską ir sutarti.

Galbūt yra tas psichologinis momentas iš vokiečių pusės, kad Scholzas atvažiuoja į Lietuvą, į Vilnių – žinoma, kad natūraliai, jis žino, kad lietuviai svajoja apie tą vokišką brigadą. Pasakyti ką nors negatyviai – jam, aišku, tada sunku, tas jį įrėmina truputėlį – jeigu *summitas* Bulgarijoje – jis gal nekreiptų dėmesio, čionai – jo pasisakymo visi laukia ir žiūri jam į burną, ką jis pasakys. Šita prasme, tas faktorius, žinoma, kad buvo.

O Lietuva stengėsi, prezidentas važinėdamas po sostines, pvz., duoti interviu kažkokioms televizijoms daugiau, kad tas naratyvas paplistų tose valstybėse ir būtų daugiau paramos tam pačiam Ukrainos klausimui ir panašiai?

Prezidentas visada, jo vizitų metu būdavo 2-3 interviu vietos žiniasklaidai arba tarptautinei, kaip CNN, CNBC – šitie, kur jau žiūrimi visame pasaulyje. Buvom išdirbę tokią formulę – susitinka su šalies prezidentu, vadovu, sakykim – prezidentu arba karaliumi, susitinka su premjeru, kuris didžiąja dalimi sprendžia reikalus. Tada trys interviu ir susitikimas su lietuvių bendruomene, kuriai pasakoma – žiūrėkit, jūs čia vietoj, prašom dirbkit su savo priimančiąja šalimi – *lobbyinkit*, rašykit laiškus – žodžiu, irgi bendram reikalui pasijunkit.

Bet šita formulė veikė būtent prieš Vilniaus *summitą* ar ir dabar?

Prieš Vilniaus *summitą*. Prezidento vizitai tikrai buvo išskirtinai prieš Vilniaus *summitą*. Mes šito nedarėm prieš Madridą, nedarėm prieš tai prieš Briuselio *summitą*, na ir prieš Vašingtoną, dėl konjungtūros, kadangi rinkimai - mums kiti rūpesčiai, irgi, nėra laiko, kada tuo užsiimti. Bet prieš Vilniaus *summitą* mūsų suinteresuotumas, kad Vilniaus *summitas* būtų sėkmė.

Turiu pasakyti, kad ne tik prezidentas – ir Vyriausybė, ir Seimas, ir diplomatai darė, ką galėjo – kiekvienas pagal savo svorį ir išgales.

O jei kalbėtumėm apie vietą, mikroklimatą – tai išvis svarbu pačiam derybiniam procese, ar čia visiems vienodai, kad, pvz., kalbėjau su Vilniaus savivaldybe – sako apželdinom miestą mėlynai-geltonai, reklamos, tas-anas – ar tai turi reikšmės?

Mums buvo labai smagu, kad tokie dideli įvykiai paskatina pagerinti kažkokią infrastruktūrą ir pas mus ir lieka mūsiškiams – pvz., kad kelius nutiesė ir išasfaltavo naujai. Tikrai taip. Tikrai jie tą padarė. Apželdino. Taip. Pasižiūrėjau ten, kur jau viskas labai sugriuvę, kad reikėtų paremontuoti – iš to buvo bandoma šaipytis, kad čia žolę dažo ar panašiai – bet kažkas liko žmonėm ir po *summito* – tas momentas yra geras, fainas.

Žinoma, lyderiai daug nemato, kai jie atvažiuoja į sostinę, pusantros dienos čia praleidžia – tai jie mato daugiausiai tą salę, kur jie yra, na ir vieta, kur vyksta vakarienė – va tiek jie mato. Į tas vietas buvo bandoma sudėti maksimaliai Lietuvos – kad visa apdaila buvo labai apgalvota, su Lietuvos vaizdais – miškai, pilys, nežinau, samanos visokios – tai buvo tiksliniai padaryta, padėta.

Kai jie atvažiavo į rūmus vakarieniauti, buvo toks padarytas iš televizorių kubas, kuriame ėjo vaizdai apie Lietuvą – keturi televizoriai į kubą sudėti ir keturios temos – Lietuvos istorija, dabartis, inovatyvumas, sportas – žodžiu, kol jie rinkosi, jie turėjo galimybę pažiūrėti, pamatyti, gal kažkas galvoj liko. Vakarienės metu buvo labai labai trumpa, bet kultūrinė dalis – choro pasirodymas, kur nunešė viską – jie ten valgo valgo, įeina choras – ir „kur giria žaliuoja“ uždainuoja – tai ten lėkštės ten barkšt barkšt, žiūri.... tai tokių intarpų, kur kažkiek įterpti to lietuviškumo – buvo, bet labai tą reikėjo apgalvoti, nes tam labai suskaičiuotos minutės buvo.

Respondentas nr. 16. Interviu atliktas 2024 04 10.

Įrašau mūsų pokalbį, tai anoniminis interviu, nebus jūsų pavardės.

Tai tvarkoj.

Kadangi mano darbas yra apie tai, kad NATO viršūnių susitikimas vyko Vilniuje ir ar Lietuva turėjo daugiau dėl to diplomatinio pranašumo, tai jūsų vertinimu – turėjo ar neturėjo?

Ne. Iš karto galiu pasakyti. Darbo daugiau buvo, bet diplomatinio pranašumo tai tikrai neturėjo. Iniciatyvas galėjo demonstruoti, bet kaip kiekviena valstybė. Reikalas tame, kad priimant sprendimus, kai derinami paskutiniai dokumentai NATO viršūnių susitikime, kiekviena šalis turi vienodas galimybes. Ir čia jokio šalies, buvimo vietos, pranašumo – absoliučiai nėra. Absoliučiai. Ta prasme, žinant, kaip vyko

diskusijos dėl dokumentų, tai tikrai ne dėl Lietuvos pozicijos buvo kalbama dėl kitų šalių, nors dėl Ukrainos tenai buvo ir Lietuvos pozicija. Kai buvom likę iš esmės vieni su savo pozicija, kurios niekas nepalaikė be kelių valstybių.

Bet mes ten tik paskutinėm akimirkom vieni likom, ar ne?

Jo, jo. Bet čia nėra diplomatinis pranašumas. Galbūt atvirkščiai.

Na, iš kitų respondentų girdėjau, kad aišku, kad buvo pranašumo, ypač dėl atviresnių durų, vykstant deryboms su kitomis valstybėmis. Pvz., prezidentas tiek daug sostinių apvažiavo – dabar to nėra.

Ne, nelaikyčiau, kad tai diplomatinis pranašumas – tai yra to darbo dalis. Nes ir tam ministrui, kuris nelabai mėgsta keliauti, vis tiek teko du mėnesius praleisti užsienyje būtent tuo laikotarpiu, tuo septynių mėnesių laikotarpiu. Žinoma, kad susitikimų buvo daugiau, bet tai tikrai nėra diplomatinis pranašumas.

Kodėl?

Aš jį vertinu visiškai kitaip. Tiesiog, teko būti aktyvesniems prieš Vilniaus susitikimą, bet kartoju – tai tiesiog darbo dalis. Lygiai taip pat buvo ir 2022 metais, kai buvo Madrido susitikimas – jokio diplomatinio pranašumo vieta tam nesuteikia.

Bet tai, kad daugiau apvažiuoji, reiškia, kad daugiau gali savo poziciją išsakyti?

Žinokit, gali ir šiais metais apvažiuoti daug.

O ar važiuoja?

Matyt, važiuoja.

Aš girdžiu, kad ne.

Važiuoja gal, gal aš nematau ko nors. Bet, nu, Landsbergis dar iki šiol nėra grįžęs iš užsienio per tris savaites, tai, manau, kad važinėja.

Tai jūs sakytumėt, kad Lietuva nedarė nieko išskirtinio, lyginant su kitais susitikimais, pvz., Madrido, ar dabar – Vašingtono.

Aš manau, kad vieta nesuteikia diplomatinio pranašumo. Ar Lietuva darė? Tai *summitai* skiriasi. Aišku, kad Lietuva darė. Ukrainos klausimas tokiu kampu, taip stipriai nestovėjo, kaip anksčiau. Taip

kad, šiuo atveju, tai buvo tų susitikimų, buvo visokių derybinių dalykų – bet čia darbo dalis – gali tą patį daryti kiekvienais metais, kiekvieną mėnesį, kiekvieną savaitę.

Pavyzdys – brigados klausimas. Yra ne vienas respondentas, kuris sakė, kad jei nebūtų *summitas* buvęs Vilniuje – Lietuva nebūtų turėjusi tokio tvirto įsipareigojimo iš Ukrainos, nes tai reišė jiems tokį spaudimą.

Oi. Visiški vėjai. Visiški vėjai. Nieko bendro su realybe neturi šitie pasakymai. Bet yra kiti dalykai, pvz., kurie vyko tais metais ir aš jums parodysiu – raštas įskaitomas. (*duoda perskaityti ranka rašytą lapą*)

Suprantat, tie, kurie teigia tuos dalykus – arba jie labai atitrūkę nuo realių klausimų – realūs klausimai buvo visai kitu kampu ir visai kitose vietose sprendžiami. Nieko bendro su *summitu* nebuvo. Absoliučiai.

Tai ar jūsų nuomone tada, komunikatas, kuris buvo priimtas Vilniuje, būtų buvęs toks pats, jei *summitas* būtų buvęs Bulgarijoje, pvz.?

Pirmiausiai, jis nebūtų buvęs Bulgarijoje, nes kiekviena šalis dėl savo *summito* vietos – va čia turi demonstruoti aktyvumą, tai faktas. Lietuva tą demonstravo, rodė 2021 metais dar, kai buvo kalbama apie būsimas *summitų* vietas, kai dar nežinojom, kad karas bus ir panašiai. Šitoj vietoj tikrai diplomatinis aktyvumas buvo dėl vietos pasirinkimo.

Bet ar klausimai būtų tie patys?

Žinoma, kad tie patys. Klausimus formuluoja geopolitinė aplinka, o ne *summito* vieta.

Kai kurie sako, kad gal dėl tos pačios oro gynybos, ar kitų klausimų – būtų buvę sunkiau prastumti.

Žinot, sprendimas, kuris priimtas – jis toks kompromisinis. Toks mažai ką įpareigojant – ta prasme, nieko neįpareigojant – savanoriškumo pagrindu šalys priima sprendimus. Tai jis toks kompromisinis, kurį būtų galima priimti Bulgarijoje, Čekijoje, Italijoje, Ispanijoje – bet kur.

Bet kaip tada jūs apskritai žiūrint į tikslus vertinat jų pasiekimą? Nes buvo Seimo rezoliucija, kur jie buvo penki išvardinti...

Turiu pasakyti, kad kai Seimo rezoliucijos pasirodydavo – tai jau būdavo viskas jeigu ne sutarta, tai jau nujudėta labai toli.

Ukrainos klausimu nebuvo.

Tai Seimo rezoliucijos ne visada tų realiųjų atitinka. Šiuo atveju – daugiau lūkesčiai išsakomi. Bet kitais klausimais tai ne, Seimo rezoliucijos dažniausiai nebūna priekyje ir retai kas jomis vadovaujasi. Turiu pasakyti, kad kai daromos išsklaidytos, kuo remiantis kokie nors sprendimai priimami – ten nebūna Seimo rezoliucijų. Jos būna parlamentiniam formate – pvz., koks NATO parlamentinės asamblėjos, kurios vyksta – tai ten būna šalių pareiškimai labiau vertinami – šalių parlamentų pareiškimai. Šiuo atveju tai daugiau vykdomosios valdžios – kas, ką, kur suderėjo, kas ką pasakė, kokiose pozicijose buvo sustota, nuo ko atsispiriant einama toliau.

Sutinku, rezoliucija buvo tikrai vėlai priimta, tik balandžio mėnesį, kai viskas buvo daug iškalbėta – bet yra respondentų, kurie sako, kad išnaudojo kaip nors tą rezoliuciją – pavyzdžiui, sako – žiūrėkit, turiu Seimo mandatą.

Nu, valio!

Jūs nenaudojot?

Ne.

Nei karto?

Ne.

O ar naudojot tokį sakinį – taigi žinot, Vilniuj *summitas* – čia truputėlį pasistengiam.

Ne, tiesą sakant, sakau, visai kitais būdais vyksta sprendimų patvirtinimas. Nedalyvauja Seimo rezoliucija šitoj vietoj. Jomis gali ten aišku remtis retorikoj, kalboj – kad va, Lietuvos parlamentas priėmė... bet daugiau įspūdžio visiems kitiems nedaro.

Lyginant su kitais *summitais* ir Lietuvos veiksmis, ar mes, kai kitur vyksta *summitas* – stengiamės daugiau kalbėtis su šeimininku?

Dabar galvoju – buvau tik Madride. Nelabai tai turi įtakos – viena iš NATO valstybių, daugiau užkrauta administraciniais ir organizavimo darbais.

Girdėjau dar tokių vertinimų, kaip partneriai su mumis ėjo į kažkokias derybas ir pan. Vienas sakė, kad buvo toks labai trumpas momentas, bet ne vienas žmogus pasakė, kad taip buvo – kad kai Zelenkis parašė savo *twitterio* įrašą, amerikiečiai norėjo išbraukti viską Ukrainai iš

komunikato – ir kad jie pasakė, kad jei jūs sutiksit šitą išbraukti, mes jums įrašysim, kad sveikinam brigadą.

Sveikiname ką?

Vokietijos brigadą Lietuvoje, tą, ką mes norėjom matyti deklaracijoje.

Čia dar vieni vėjai – visiškai iš piršto laužta. Ne, kad amerikiečiai buvo nepatenkinti Zelenskio pareiškimu – galiu tik patvirtinti. Bet kad tai siejama su kokia nors brigada, kuri nuo to net nepriklausė, nes tariamasi buvo dvišaliu formatu – tai išvis juokinga.

Bet Lietuva norėjo deklaracijoje sakinio, kad sveikinam Vokietijos brigadą.

Norėjo.

Kodėl nepavyko?

Reikalas tame, kad yra kitos valstybės regione, kurios turi kitas sąlygas – Latvija ir Estija. Tuo metu, bent jau, turėjo visai kitas sąlygas ir niekas nenorėjo – tiesą sakant, ir pati Vokietija – nenorėjo kitom sudaryti sąjungininkėm problemų, kad jos dar nepasiruošusios, nepadariusios savo namų darbų – o štai mes čia tokie ereliai, demonstruojam save. Ne.

O iš NATO biurokratinio aparato, generalinio sekretoriaus – jie bendravo kitaip su Lietuva? Dėl teksto, pvz.?

Nu... kaip kitaip?

Daugiau.

Nesakyčiau, kad kitaip – kaip ir kiekvienam *summite*. Lietuvos tiesiog pozicija vienu atveju tenai buvo iki galo neapspręsta ir stabdė dokumento priėmimą. Tai, galiausiai, dėl to buvo sutarta, dėl ko buvo diplomatai vienas tyrimas atliekamas – kad nevykdė nurodymų ir panašiai, bet iš esmės, jo veiksmai atitiko, iš principo, tiesiog, *summito* dvasią ir turinį.

Ar pasakysit, koks tai buvo sprendimas?

Čia buvo susiję su Ukraina.

Dėl trinties tarp skirtingų institucijų – apie tai kažkokiam kontekste užsimena dažnas – vieni sako, kad nieko nesijautė, kiti – kas jautėsi. Tarp Prezidentūros, URM ir KAM. Ar tai jautėsi ir ar tai darė įtaką rezultatams?

Jautėsi trintis koku klausimu?

Kažkas nori kažko stipriau, kažkas sako – gerai, kaip yra...

Ne, kiekvienas turi savo poziciją. Šiuo atveju, sakau, ne viskas priklausė nuo Lietuvos – Lietuva galėjo užsispirti, blokuoti klausimus, kad išvis nebūtų priimama *summite* jokie sprendimai ar vienas iš jų – ta prasme, galėjo užblokuoti visiškai. Ar tas kelias produktyvus, ar nepastatai savęs į padėtį, kad paskui, kai tau bus reikalingi sprendimai – kitos šalys elementariai blokuos tau reikalingus sprendimus – gali atsitikti taip, tokios rizikos visada egzistuoja, tai turi pasverti. Kalba ne tik apie dabartį, bet ir apie ateitį – ar nori dėl žodžio, kuris, vis dėlto, nelabai ką pakeistų – užblokuoti sprendimų priėmimą – ar nori sprendimo priėmimo ir surasti tą kompromisinį variantą.

Ar Lietuva svarstė nepritarti komunikatui?

Nu, visada egzistuoja tos rizikos. Visokių svarstymų buvo.

Jūs sakot, kad vieta neturi reikšmės – bet, tarkim: lyderiai čia atvyksta, čia pilna Ukrainos vėliavų...

Oi ne, dėl dėmesio, dėl žiniasklaidos, dėl dėmesio Lietuvai – tai žinoma.

Bet ar tai turėjo kokios nors įtakos požiūriui, sprendimams iš kitų valstybių?

Ne, visiškai ne.

Nei ten mikroklimate kūrimas...

Ne, tai viskas tvarkoj – dėl organizavimo, techninės tos įrangos – tai tikrai nebuvo priekaištų, visi patenkinti, sakė – puikiai organizuota – dėl šito tai tikrai. Nes prisimenu Ispaniją, kai salėj – viskas tvarkoj, bet už salės ribų – kai reikia organizuoti daug susitikimų, nu ten tokia stichija... Stichija buvo. Tai Vilnius organizacine prasme buvo pavyzdys. Bet kiek tai daro sprendimam įtakos – tai nežinau.

Žiniasklaidoj, visuomenėje Lietuvoje – buvo užkelti didžiuliai lūkesčiai dėl Ukrainos. Ar tai veikė jus ir jūsų darbą?

Aišku veikė. Bet lūkesčiai, vis dėlto... aš suprantu, kad dalis politikų linkę juos užkelti, o paskui, jei jų nepasiekia – nors žino iš anksto, kad nebus pasiekta – imasi ieškoti kaltųjų. Aš manau, kad tai neproduktyvus metodus.

Dar dėl formatų, kokiuose Lietuva dirbo – girdėjau, kad URM daugiau Bukarešto, KAM – *Nordic-Baltic*. Ar taip buvo, ar per visus bandėt kažkaip...

Buvo. Kadangi vis tiek yra mūsų *nordikų-baltikų* formatai, plius, kur britai dalyvauja – JEF'as – formatas – britai su Nyderlandais kur dalyvauja plius *nordikai* ir *baltikai* – tai tas formatas tai taip. Kadangi formatai tranziciniai, kiekvienais metais susitinkam mažiausiai po du kartus kiekvienam iš šitų formatų – tai, žinoma, išnaudojam.

Gal daugiau buvo susitikimų?

Daugiau gal buvo dvišalių susitikimų.

Kokį apibendrinimą girdėjau iš vieno kalbėjusiųjų – kad galbūt daugiau dalyvavimo procese buvo, nes buvom įtraukti į daugiau ratelių,..

Gal Užsienio reikalų ministerija labiau šitoj vietoj. O KAM'as naudojosi tais formatais, kuriuos mes turėjom. Vis tiek, įsivaizduokit, formatai – NATO gynybos ministrų susitikimai ar tiesiog tradiciniai – visada vyksta, minimum vienas susitikimas NATO formate – nekalbu, kad ES dubliuojasi – iš principo – tie patys ministrai susitinka kitam formate. *Nordic-Baltic* formatai, JEF'o – kaip minimum, po vieną. Dvišaliai iš jų, pvz., su Vokietija – teko su vokiečių ministrais, kai vasarį jie pasikeitė – kiekvieną mėnesį turėjom dvišalius susitikimus. Kiekvieną mėnesį.

Tai kaip manot, ar be Lietuvos pastangų – kitaip būtų atrodę sakiniai Ukrainai?

Aišku būtų buvę kitaip. Kiekviena šalis savo indėlį įneša. Žinoma, kitaip būtų atrodžiusi. Jeigu Lietuva būtų pasyvi – nieko neprašytų, nesiūlytų – aišku kitaip dokumentas atrodytų. Nežinau, kaip, bet kitaip.

O dėl gynybos dalies irgi kitaip?

Ne, dėl gynybos dalies, manau, kad atrodytų, greičiausiai, panašiai – nes ten ne mes vieni suinteresuoti buvom regioninės gynybos planais, kad jie būtų patvirtinti. Rotacinis oro gynybos modelis... taip, jis yra kompromisinis, neįpareigojantis dokumentas – bet ne mes vieni tuo suinteresuoti, tai vis tiek, manau, tie dokumentai būtų.

Ar jūs sutiktumėt, kad tai, kas dabar yra Vilniaus komunikate – kaip kai kurie respondentai sako – problemą Vašingtonui, nes reikia dabar pasakyti ten kažką daugiau tai pačiai Ukrainai?

Taip yra visada – nuo kažko atsiremiant, einama toliau, stengiamasi nesustoti toje pačioje vietoje. Žinoma, kad Vašingtone turės spręsti, kaip parodyti, kad judama toliau, nestovima vietoje. Ir kartu atsižvelgiant į visas vidines JAV politines aplinkybes – į daugelį faktorių. Vis tiek jiems reikės šitoje situacijoje surasti tą kalbą, kokią nori pasakyti, parodyti, kad yra judėjimas.

Girdėjau, kad buvo prašymų Lietuvai prieš Vilniaus susitikimą ir dabar prieš Vašingtoną – kad apsiraminti dėl Ukrainos ir neprašyti...

Buvo.

Ir dabar yra?

Žinoma. Visada yra. Čia vyksta toks gyvas dialogas. Visada yra.

Vienas užsienio diplomatas dalinosi, kad didžiosios valstybės taikė taktiką – kad sakydavo, jog kalbėjo su ukrainiečiais ir šie viską supranta, nereikia spręsti čia to narystės klausimo. Diplomatas sakė, kad tekdavo tikrinti tokius pasakymus skambinant ukrainiečiams ir klausiant, ar tikrai. Paaiškėdavo, kad ne, kad tai – kvailinimas.

Gali būti tokių spekuliacijų, bet regiono valstybės visos turi pakankamai tamprus santykius su ukrainiečiais, kad mes žinotumėm, koks pulsas yra politinis ir visoks kitoks. Bet gali būti tokių atvejų, žinoma.

Dar vienas vertinimas – vienas respondentas į skalę įdėjo – kad jei nulis – kai Vilniaus susitikime Lietuva neturėjo įtakos, šimtas – kad turėjo maksimalią – sako – na, tai duočiau 20-25 balus tam, kad kažkiek daugiau dėl to, kad Vilniuje. Kitas sake, kad duotų 50 balų. Kiek jūs?

Jo, 25 tikrai atitinka.

Tai reiškia buvo kažkoks...

Ne, aš sakau – vieta neduoda dokumentams pridėtinės vertės, bet šalis gali demonstruoti aktyvumą – gali jo nedemonstruoti.

Bet tai suteikia erdvę tam aktyvumui, kai esi šeimininkas.

Erdvė aktyvumui, tiesą sakant, ir Madride buvo išnaudota.

Bet vienas respondentas sakė – keistai atrodytų, jeigu *summitas* kažkur kitus – o mes visur taip važinėjam ir visus pas save kviečiam, kaip, pvz., buvo NATO šalių parlamentų lyderiai sukviesti į Lietuvą.

Na, šitas dalykas... Bet čia vis tiek – parlamentas yra šalia *summito*. Daug dalykų vyksta šalia *summito* – svarbių, įdomių – bet šalia. Neturi įtakos tiesioginės dokumentų priėmimui.

Tai jeigu, nežiūrint, ar Vilniuje – bendrai Lietuvos svorį kaip jūs įvertintumėt?

Šiuo metu – vienas iš trisdešimt dviejų. Bet čia nelygu, koks klausimas. Jei Ukrainos – aišku, kad regioninės valstybės jungia didesnę garsą – dėl regioninės gynybos planų – žinoma, tam tikrais klausimais tas mūsų kalbėjimas yra garsesnis ir intensyvesnis, besikartojantis ir panašiai – mes bum, bum, bum, bum – bumsim kiekvienam dvišaliam ir daugiašaliam susitikime tom pačiom frazėm. Čia kaip strateginė komunikacija. Šitas dalykas tai aišku, kad būna. Mes galbūt Afrikos klausimuose nesam aktyvūs. Nu, gal tik per pastarąjį pusmetį šiek tiek aktyvesni, kadangi ten „Wagneris“ atsirado – nu, buvo, bet pradėjo dar aktyviau reikštis, pokyčiai vyksta su *wagnerininkais*, tai kadangi tai siejasi tiesiogiai su Rusija ir netiesiogiai su Ukraina – čia jau mes irgi turim, ką pasakyti.

Interviu su respondentu nr. 17 nėra pateikiamas, sutarus, kad jis nebus cituojamas darbe.

Summary

NATO Summit in Vilnius: did it give Lithuanian Voice more Importance?

Lithuania was hosting NATO summit for the very first time in Vilnius on July 11-12, 2023. In April of 2023, Seimas adopted a resolution that marked five goals to achieve in the summit: 1) strengthening the defense and deterrence of the Baltic region and the Eastern Flank; 2) the need to invite Ukraine to become a NATO member state in Vilnius; 3) helping Sweden to join the Alliance; 4) aim to allocate at least 2 percent of NATO members' GDP to the defense; 5) development and strengthening the cooperation with the countries of the Indo-Pacific region. In this master thesis “NATO summit in Vilnius: did it give Lithuanian voice more importance?” the object is the diplomatic practices applied by Lithuania to achieve the goals mentioned.

The aim of this study is to find out whether Lithuania, as the host of the NATO summit, had a greater impact on the decisions made than in the cases when it was not the host. It rises from a problem that the decisions of NATO must be reached in consensus and the biggest impact on that rests with the United States. The theoretical approach gives ground for the following thesis statement: being the host of the NATO summit gave Lithuania a diplomatic advantage. To accomplish the aim of the study, four steps were formulated: 1) based on practice theory, to find out what factors can lead to influence in summit formats; 2) based on theoretical assumptions, form a research model; 3) conduct qualitative research: semi-structured interviews with Lithuanian foreign policy makers from different institutions: Seimas, Government and Presidency; NATO officials and diplomats from abroad; 4) review other publicly available sources, clarifying the circumstances of the NATO summit in Vilnius, as much as possible, checking the answers provided by the respondents. With all these steps done, the research comes to conclusion, that in fact Lithuania did gain diplomatic advantage from being the host of the NATO summit, but the impact on the decisions made is contested.

The conclusion is reached by analyzing four cuts that arise from the research model formed, based on Practice theory: process (what was being done in order to achieve goals), rules (how the process is framed by the bureaucratic apparatus), site (how the geography, historical period, atmosphere and

microclimate played the role and were used), and external influence (the other actors outside NATO, f. e., Russia or media). The most important here being process – the role of a host meant the opportunities to negotiate in the diplomatic circles that Lithuania was not a part of before, it also obliged Lithuania to be more active during the preparations for the summit, invoke new practices – but even though it provided Vilnius the advantage, it did not always lead to fruitful results. And the advantage was not a reward – it was a result of the active measures taken by Lithuanian side in order to make the summit successful.

This study based on Practice theory not only opens the backstage of the Vilnius summit, provides information that has not been public before, but allows to understand exactly how the practices led to the outcomes of the summit – explaining how the host can accumulate power, influence, what are the pitfalls and limits to it. It reveals the steps that would fade if one would only compare the aims and the results. These steps are important to unclothe as it provides possibility to detect what practices works and what are the flaws. The research confirms that one of the greatest challenges in applying Practice theory lies in its methodology – the only way to truly grasp the practices of diplomats is to talk to them, but they are tied by their duties, interests, classified information – that highlights the importance of verifying information provided, but the possibilities to do so are limited as not all of it is accessible. To overcome this challenge during this research, it was agreed that the anonymity of the respondents will be granted. That helped to obtain more open answers, but not in all the cases.

This master thesis gives ground for future research – to explore what new implemented practices are valuable enough to be repeated, how the internal government conflicts affect results and negotiations with counterparts, how can the card of the host be played when one is a guest, how useful is the tactics of “breaking the silence” during the NATO summit.